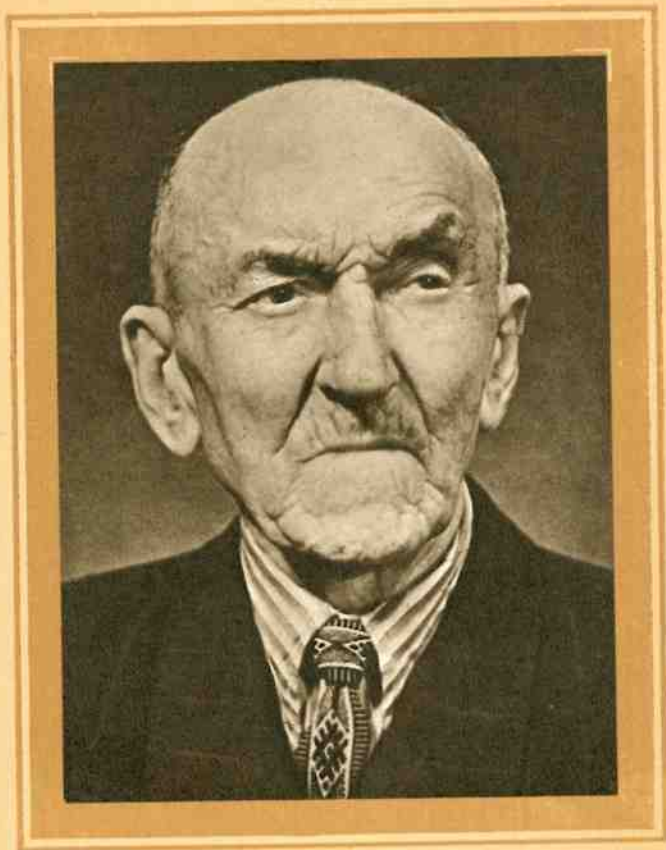

JOVARAS

Neliüdek, berželi

J. Mikščiūnas - Jovaras

JOVARAS

NELIŪDĖK, BERŽELI

Poezija
ir
proza

Lietuvių Kultūros Židinio New Yorke
ANTANO MACEIKOS Vardo
BIBLIOTEKA
Skyrius 0-8
Nr. 4940

VALSTYBINĖ GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS * 1955

AUTORIAUS ŽODIS

Man teko praeiti ilgą gyvenimo kelią: aš pats patyriau daug vargo ir skurdo, pats mačiau, kaip ponai ir kunigai mulkino ir išnaudojo vargdienius. Todėl mano pirmosiose eilėse-dainose ir atsispindėjo tai, kuo gyveno ir ko labiausiai troško paprasti liaudies žmonės, o jie troško ir reikavo laisvės, kuri kaip oras, kaip saulė prikausytų visiems.

Mano brangioji liaudis, kurios pečius išstisus šimtmečius čaižė pono bizūnas, kuri smūko dūminėse gryčiose, šiandien išėjo į tikrąjį laisvės kelią. Aš vėl tarsi iš naujo atgimiau ir grįžau prie savo mėgiamo kūrybinio darbo, kurį buvau beveik metęs buržuazijos viešpatavimo laikais. Aš dirbau ir dirbsiu, kiek dar jėgos leis, mylimos liaudies gerovei, aš noriu būti jai naudingas ir reikalingas.

Šioje poezijos ir prozos knygoje yra surinkti mano kūriniai, kuriuos aš, būdamas poetas-savamokslis, mažai nusivokdamas poezijos slaptybės, kūriau savo širdimi, neįgudusia ranka rašiau visą gyvenimą. Aš norėčiau, kad į šioje knygoje mano padarytus paskutinius eilėraščių pataisymus būtų atsižvelgiama, jei mano raštai ateityje bus pakartotinai leidžiami. Aš noriu, kad jie bylotų bū-

*simoms kartoms apie liaudies patirtas kančias ir vargus,
apie kruviną liaudies kovą, kuri atnešė didžiąją laisvę.*

J. Krikščiūnas-Jovaras.

Siauliai, 1955.II.1

AUTOBIOGRAFIJA

Aš, Krikščiūnas Jonas, Juozo sūnus, kuris dabar po savo raštais pasirašau Jovaru, esu gimęs 1880 metais sausio mėn. 12 dieną. Mano tėvai gyveno mažame kaimelyje, kuris buvo vadinamas Žadžiūnų desentininkais. To kaimelio gyventojai, kaip baudžiatvės laikais būvę baudžiauninkai, iš valdžios buvo gavę po tris dešimtines žemės. Mano senelis taip pat gavo tris dešimtines žemės Žadžiūnų kaimo galulaukėje, kur ir pasistatė trobas.

Mano motina Dumšytė Pranė turėjo dar dvi seseris — Apoloniją ir Salomėja; Apolonija visą savo amželį tarnavo kaimuose prie didžiažemių ūkininkų, sunkius darbus dirbo, o Salomėja buvo graži, todėl tarnaudavo dvaruose prie ponų; Paežerių dvare (Šeduvos valsč.) pas ponus tarnaudama, su savo ponais į Rygą išvažiavo ir iš ten nebegrižo.

Mano tėvas Krikščiūnas Juozas, kilęs iš (Karališkių) Liaudiškių kaimo (Radviliškio valsč.), buvo atėjęs užkuriu į Žadžiūnų desentininkus, kurie dabar yra vadinami Kalniškiais. Mano tėvai užaugino vieną dukterį ir tris sūnus; sesuo Teresė, išgyvenusi 20 metų, mirė džiova. Vyresnysis brolis, Juozas, buvo išėjęs į Liaudiškių km. gyventi ant tėvo dalies žemės; ten, Liaudiškiuose, ir mirė.

Broliukas Antanas, už mane trim metais jaunesnis, 1904 metais išvažiavo į Ameriką ir dingo, jokių žinių apie jį neturiu. Iš mano tėvų šeimos tik aš vienas belikau ir dabar, žilos senatvės sulaukęs, rašau savo autobiografiją.

Kaip man pasakodavo tėvai, aš gimiau per pačius šalčius, ilgoje sausio mėnesio naktį; man švietė iš beržinių pliauskų atskeltom balanom, o tų balanėlių žibėjimui tvarkyti visą laiką buvo pastatytas vienas iš šeimos narių. Anų laikų kaimų gyventojų gryčios buvo dūminės, be kaminų. Mano gimtinės bakūžės sienos buvo žvilgančiai juodos, nuo dūmų suodžiais apaugusios... Kas rytas pečių kūrendavo žabais, prie pečiaus ugnies sukaisdavo puodus ir visai dienai išvirdavo barščius, o vakarienei virdavo bulviene prieangy ant ugnicko. Ugnickas būdavo apdėtas iš trijų pusių dideliais akmenimis, o vidury kabėjo prie balkio pririšta grandinė su kobiniu; tarp akmenų sukurdavo ugnį, ant kobinio užkabindavo katiliuką ir išvirdavo vakarienę. Kai kuriomis dienomis būdavo toks oras, kad rytais pečių kūrenant dūmai iš gryčios neišeidavo, iki pat žemės pritvinę stovėdavo... Tokiais atvejais motinos savo mažiukus, paklodėmis apsupusios, nešdavo į kūtes pas gyvulius; kūtės irgi nebuvavo šiltos, per šalčius mėšlas išaldavo. Kūdikiams būdavo šalta ir tamsu... Sako, užgimęs gailiai pravirkau, pamatęs tokį pasaulį. Tai buvo kelionės pradžia į šią „ašarų pakalnę“...

Tamsoje ir šalčiuose gimęs, sunkių aplinkybių spaudžiamas, augau silpnutis, ligotas vaikelis. Kiek atsime nu, žiemomis man būdavo labai šalta; tėvai dėl neturto negalėjo manęs šiltai aprengti, todėl dar mažą mane vargino visokios ligos... Man paaugusiam motina pasakodavo, kad sunkiomis rauplėmis persirgau dar lopšely gulėdamas. Kad rauplių nedraskyčiau, man prie lop-

šio kraštelių pririšdavę rankeles. O vėliau, dar mažas būdamas, sunkiai sirgau plaučių uždegimu, skarlatina kokliušu ir kitomis sunkiomis ligomis...

Labai anksti pradėjau domėtis knygomis ir svajoju užaugęs daug knygelių turėt ir skaityt, skaityt.

1885 m. tėvas nupirko iš knygnešio „Elementorių“. Prie didžiųjų raidžių buvo atspausdinti paveikslėliai, kad lengviau būtų suprantama raidė. Ten buvo visokių maldelių, poterių bei tikybinių klausimų ir atsakymų, iš kurių labai sunku buvo mokytis.

1886 m. tėvas nupirko gražų vadovėlį, mokytis be „slebizavojimo“, o tiesiog iš aiškiai sudėtų skiemenų tarti raides ir iš tų raidžių pasidaro žodis. Tada labai lengvai, juokais, išmokau skaityti ir rašyti. Mano motina nemokėjo skaityti, pažino tik vieną raidę A.

Vasarą ir rudenį prižiūrėjau savo tėvų karvę, kad, per karčių tarpus žolę besiekdama, karčių nesulaužytų ir kaimynų pievų ir javų neišėstų ir neišbraidytų. Žiemos vakarais susirinkdavo kaimynai, sekdavo senas pasakas.

Labai ačiū tėvui už tai, kad, atėjus knygnešiui, nupirkdavo kalendorių arba šiaip kokią knygutę. Tada, laiko turėdami, skaitydavome ir skaitydavome, kiekvieną knygutę po daug sykių perskaitydavome. Tos atsibosdavo, nebūdavo kur naujų gaut, ir vėl laukdavome ateinant knygnešio. Iš visų namiškių aš labiausiai buvau įsimylėjęs į knygas. Kai ateidavo su knygomis, aš prašydavau, kad kuo daugiausiai pirktų, ir pykdavau ant mamos, kai ji bardavo tėvą už knygų pirkimą.

1887 m. žiemą namie mokiaus iš tėvo skaityti ir rašyti; tėvas nupirko Šiauliuose dar nepaprastą knygą: „Russkaja gramota dlia litovcev“, kurioje pusė lapo buvo lietuviški žodžiai, o šalia tų, kita pusė lapo, buvo žodžiai rusų kalba, o raidės visos rusiškos. Toje nepapras-

toje knygoje buvo pasakų, apsakymėlių ir Puškino, Krylovo, Dmitrijevo bei kitų rusų poetų eilėraščių. O vasarą ganiau savo ir dviejų kaimynų karves (Sketerio ir Švirkos po vieną karvę, o savo trečioji); ganykla buvo užtaisyta kartimis, po dvi kartis; ganykla — durpinė pelkė su aukštais durpiniais kelmiais, gyvulių kojomis išklampota. Ganydamas ir užtvertoj ganykloj karves prižiūrėdamas, Kruojoj — visada bėgančiame upelyje — su krepšiu prisigaudydavau mažų žuvyčių — barzdelių ir blizgių: mano mama išvirdavo su žuvytėmis labai skanios sriubos. Ganydamas ir knygas-elementorius skaitydavau. Apavas buvo iš odos gabalėlių sudurstytos naginės, o sulopytais drabužėliais visą vaikystės laiką dėvėjau.

Mus gąsdino senos pasakos apie velnius, apie visokius vaiduoklius, pakaruoklius, paskenduolius ir t.t. O dar kunigai bažnyčiose savo pamokslais ir baisiai parašytomis knygomis gąsdino mus, bemokslus darbo žmones; išgalvotais pragarais, „čysčiais“ ir visokiais pomirtiniais kankinimais. . . Dar mane mažiuką mano motina ir kitos senos moterėlės gąsdino, kad atvažiuos su pečium „Antikristas“ ir visus mes į įkaitintą pečių. . .

Užaugau dūminėje gryčioje, garuose ir dūmuose, atmenu, kaip kas dieną galvą skaudėdavo; atmenu, kaip nuo šalčio drebėdavau. Kad būtų norėjęs, tėvas būtų įtaisęs geresnius drabužėlius, bet jam tai nerūpėjo, jam vis tiek, bet tik vaikai gyvi, o motina, jei ir norėdavo ką padaryt, negali, pas tėvą pinigai, pati motina nieko neturi, tik per ašaras ką iš tėvo išmeldžia. Atmenu, kaip alkėdavome, kaip su sesele Terese ir su broliu Juozu (trečiasis broliukas Antanas dar buvo mažas) eidavome miškan putinų ir šermukšnių valgyt, kaip laukdavome paršą paskerdžiant, kad nors kiek atsigautume; per savaitę 4

dienas valgant su mėsa, mėsos užtekėdavo iki užgavėnių, dar kai kada ir atsigavėt velykoms likdavo. Vasarą būdavo pieno (nors karvė sudžiūvus, bet pieno vis duodavo), o rudenį būdavo ilgas ilgas pasninkas, kol papiaudavome paršą; paskui, mėsą tausodami, gavėdavome keturias advento savaites; vietoje mėsos mama dėdavo į barščius 4—5 grybus, ir tie buvo iš pono miškų pavogti. Kai kuriais metais paaugdavo miškuose obuoliukai, važiuodavome ir eidavome „Ilgojon lovon“, į grafo Zubovo mišką, už 7—8 varstų vogti; kai kada nutverdavo, būdavo užmokėdavome, ir viską atimdavo. Vėlyvą rudenį ilgiausiuose pasninkuos tie obuoliukai būdavo visa viltis, brangiausi skanumynai. Atmenu, kaip baisiai laukdavome velykų, kaip skaitydavome dienas iki laukiamų švenčių ir kaip baisiai nusibosdavo ta prakeiktai „šventata“ gavėnia. Augant tokiose sąlygose ligos neišvengiamos.

1888 m., dar mažam tebesant, smarkiai apsirgo mano akys. Tėvas mane vežiojo pas visokius „šundaktarius“, vežė pas Kairių dvaro poną Gužauską, — nieko negelbėjo. Vežiojo į Šiaulius pas pagarsėjusį pigų gydytoją Latvelį, kuris už apžiūrėjimą, už patarimus, gydymą ir vaistus tik po 30 kapeikų teimdavo: to Latvelio daug butelių vaistų išgėriau, bet akys ėjo vis blogyn ir blogyn. 1889 metais tėvas, kantrybės pristigęs, mane nuvedė į Šiaulius pas vaistininką Gurvičą ir paprašė, kad jis mano akims duotų vaistų; vaistininkas vaistų nedavė, o mano tėvą subarė už vaiko vedžiojimą pas „šundaktarius“. . . Vaistininkas mano tėvui įkalbėjo, kad mane vežtų gydyti į Varšuvą, sakė jam, kad Varšuvoj gydymas nieko nekainuos, už kelionę, už ligoninę ir už viską tas Latvelis užmokės, nes jis užvilkinio akių gydymą ir akis pagadino. . . Sakė, kad jis už tai dar ir kalėjimo gali gauti.

Tėvas į Varšuvą mane vežti nesiskubino, o dar pamėgino užėiti pas tą Latvelį ir jam pasakyti, ką iš kitų daktarų girdėjęs. Kai mano tėvas Latveliui viską persakė, „daktarėlis“ nusigando ir susirūpino ir ėmė nuolankiai prašyti, kad manęs į Varšuvą nevežtų, o tėvą melagingai įtikinėjo, jog Varšuvoj akių negydo, tiktai daro operacijas: žmonėms sugedusias akis išima, o jų vietoj šunų akis sudeda ir prigydo.

— Tėve, koks tamstai bus malonumas, kai sūnus į jus šunies akimis žiūrės?.. — įkalbinėjo Latvelis.

Latvelis, kurio tikroji pavardė buvo Gensbergeris, latvių tautybės, pasižadėjo mano akis be užmokesčio gydyti, gydant pas save laikyti ir maistą duoti, o už mėnesio laiko tikrai išgydyti. Tėvas taip ir sutiko. Į Varšuvą važiuoti nebereikėjo.

Nežinau, kaip ten buvo, kad kol pas tą Latvelį būdavau, nuo jo gydymo akys pasitaisydavo, o kai parvažiuodavau namo ir vėl susirgdavau... 1889 m. tėvas pasistatė naują trobą, be dūmų, bet vis tiek ji būdavo nešvari, su garais ir visokiomis smarvėmis; toje pačioje gryčioje virtuvė, vištos, visokios pamazgos ir šiukšlės, dar prie to vis prirūkyta tabokos dūmais; taip ilgus metus leidau toje gryčioje. Augau diduman, tik ne sveikaton.

1890 metais akys dar tebesirgo, bet jau ėmė eiti geryn, gal dėl to, kad gyvenamoji troba jau buvo be dūmų, su kaminu. Visas mano kūnas buvo suvargęs nuo visokių ligų ir tėvų „biednumo"... Nebuvo ko gerai pavalgyti, nė šiltų drabužių apsilvikti, o dar tos kasmetinės septynių savaičių gavėnios prieš velykas man silpnam labai pakenkdavo... Tie nuobodūs pasninkai — bulvės su garstyčiomis, duona su juodais barščiais, o retkarčiais silkės gabalėlis — silpnino mano sveikatą, o tuo pačiu silpnino ir akis.

Akių susirgimas visam mano gyvenimui žalos pridarė, net ir dabar, senatvėje, daug blogybių tebedaro... Būčiau galėjęs daug skaityti ir daug naudingų knygų perskaityti. Paaugęs būčiau galėjęs dar mokytis; mano jaunystės laikais inteligentija pastebėjo mano gabumus mokslui, jų įsteigta „Žiburėlio“ draugija bandė mane mokyti, bet dėl akių ir viso organizmo silpnumo mokytis negalėjau... Ir dabar, 1955 m., stiprias akis turėdamas, dar galėčiau daug daugiau kurti ir apie šią savo gyvenimo praeitį man sektųsi geriau ir gražiau parašyti, bet dėl akių suvargimo viso to negaliu...

Giminės, kaimynai ir apylinkės žmonės stebėdavos, kad skaitau tokias knygas, kurių skaityti niekada nesimokiau. Mano skaitymu stebėdamiesi, anų laikų didžiam žemiai ūkininkai mane, mažiuką piemenuką, ėmė pas save kviestis mokytoju, kad jų paaugusius vaikus lietuvių ir rusų kalbomis išmokyčiau skaityti ir rašyti. Anais laikais mokyklose lietuvių kalbos raidėmis buvo uždrausta skaityti, rašyti ir mokytis. Tokiu būdu natūraliai susidarė tokios aplinkybės, kad, piemenuku būdamas, ėmiau dirbti caro valdžios draudžiamus darbus.

Knygnešiai po kaimus nešiodavo caro valdžios uždraustą spaudą: „Kas yra ir kas bus“, „Krumplių Jonas“, „Genių dėdė“, „Ar dabar yra baudžiava?“ ir kitas. Mano tėvas buvo knygų mėgėjas, visokių pripirkdavo, tikybinių ir iš vargdienių žmonių gyvenimo. Tokiu būdu gyvenimo aplinkybės taip susidėjo, kad nuo mažo vaiko nejučiomis likau katalikų bažnyčios ir caro valdžios priešas, nes, nieko neatbodamas, ėmiau visiems skaityti jų draudžiamas knygas.

Dar skaityti nemokėdamas, mėgdavau knygose esančius piešinius žiūrinėti. Tėvas man duodavo žiūrinėti knygutę su spalvotais paveikslėliais; ten būdavo gražių gra-

žiausių vaizdelių: „Geroji Onelė“, kuri seneliui-pavargėliui kojas plauna, „Mikė melagėlis“, kuris visus apgaulinėjo, „Prancė paukštvanagėlis“, kuris iš eglės iškrito, ir daug kitų visokių. Tą knygutę mes, vaikai, vadinavome „Meškininkė knygelė“, todėl, kad tarp kitų paveikslėlių joje buvo vienas paveikslėlis su meška, kurią kareivis durtuvu duria. Tėvas laisvalaikiais apie tuos vaizdelius ir pasakaites paskaitydavo. Tą gražią knygutę pamėgau, tuos apsakymėlius norėjau aš pats persiskaityti, prašiau tėvo, kad mane išmokytų skaityti. Tėvas mane mokė ir išmokė skaityti ir rašyti, ir tada sužinojau tos knygutės tikrąjį vardą: tai buvo „Vaikų knygelė“, parašyta Motiejaus Valančiaus.

1891 m. akys žymiai pagerėjo. Pavasarį pradėjau piemenauti Narušaičių kaime pas giminaitį Dumšę. Po laukus bėganant visokius gyvulėlius, gryname ore, akys sustiprėjo; kai gyvuliai paėdę gulėdavo, aš jau galėjau ir knygas skaityti.

Tarbelėje prie duonos nešiodavaus ir dvasinio peno; savo draugams piemenėliams iš „Kalendoriaus“ paskaitydavau „Kas tai yra debesys ir iš ko atsiranda lietus“, nebetikėjau, kad padangėmis ežerai vaikščioja ir iš jų lyja. Bandą ganydamas, tarp kitų knyguciu turėjau ir socialistinių.

Mano šeimininkai Dumšės buvo dievoti žmonės. Narušaičių lauke, prie Skalvio upelio, dar baudžiavos laikais buvo pastatyta šv. Mykolo garbei koplyčia, į kurią kas metai rugsėjo mėn. 28—29 d. iš Radviliškio atvažiuodavo kunigai, apsigyvendavo trimis dienoms Dumšės seklyčioje ir iš apylinkės surinktomis aukomis ten baliavodavo. 1891 metais, man pas Dumšę už piemenį tarnaujant, atsitiko taip: aš sumaniau savo mylimas knygytes parodyti kunigui, nors ir žinojau, kad jos kuni-

gų draudžiamos, tik man buvo žingeidu, ką kunigas sakys... Pasitaikius progai, kun. Pranckūnui parodžiau „Krumplių Joną“, „Genių dėdę“, „Kas yra ir kas bus“ ir kt. ir paklausiau, ar galima tokias skaityti. Kunigas nustebė, kad pas mažiuką piemenuką tokios knygytės. Patylomis kunigas paklausė, iš kur aš gaunąs tų knygytėlių. Aš jam drąsiai atsakiau, kad iš knygynešiu nusi-perku.

— Eikim į pakluones... — patylom man pratarė kunigas.

Nuėjome plačiu Dumšės kluonu, kuriame ganėsi svečių arkliai ir apie juos girti vyrai vaikštinėjo. Pakluonėse kunigas mane nusivedė už aplūžusios senos pirties, paėmė iš manęs tas mano mylimas knygytes, skubiai suplėšė į gabalėlius, sugniaužiojo ir uždegė degtuku... Man jų labai pagailo, mažai iki ašarų betrūko...

Kunigas, mano turtą sudeginęs ir už jį nė vieno rublio neužmokėjęs, dar mane ėmė gąsdinti kalėjimu ir pomirtinėmis kančiomis... Man įsakė tokių knygytė neskaityti, jomis žmonių neklaidinti, nes jos — bažnyčios draudžiamos, už jų skaitymą visagalys dievas gali amžinai nubauti... Įsakė einant išpažinties šias nuodėmes išpažinti, jas apverkti, už jas gailėtis ir daugiau taip nebedaryti.

Kad kunigas sako taip, kaip jam geriau, tai supratau, o prieš kunigą ginčyti dar nediršau ir nesugebėjau... Tų sudegintų knygytėlių labai gailėjau, maniau, kad nebūtų jų sudeginęs, o tik būtų įkalbėjęs, kad jos melagingos, — būčiau jas skaitęs ir kiekvieną straipsnelį svarstęs, kas yra melaginga ir kas teisinga. „Nu, — maniau sau, — viskas bus gerai, panašiu į tas Šiauliuose gausiu ir ieškosiu teisybės.“

Tas susitikimas su kunigu ir pastūmė mane į bedievystę. Tas pirmas gilesnis kunigų pažinimas parodė jų

neteisingumą. Juk tos knygos, kurias sudegino, buvo pirktos; kunigui sakiau, kad iš knygnešio pirkau, bet jis sudegino, o man už jas neužmokėjo. . . Nuo to pasikalbėjimo su kunigu ir knygų sudeginimo pradėjau visokias knygas kritiškai skaityti, ėmiau „dieviškas“ ir „bedieviškas“, vienas su kitomis lyginau, svarsčiau, nagrinėjau. Tada pilnai supratau, kurioj pusėj tiesa, o kurioj melas.

Socialistinės ir antireliginės knygos atvedė mane į teisingą kelią. Supratau, kad ponų ir kunigų knygose rašoma tik melas ir apgaulė ir skleidžiama vargo žmogaus sielą žalojanti tamsa su visomis savo palydovėmis-migdomis. . .

Supratau, kad visi darbo liaudies išnaudotojai-plėšikai sutvėrė fantastinius piktus dievus ir velnius, kad jais gąsdinant būtų lengviau darbo žmones apiplėšti.

Dar visai jaunutis būdamas, pamilau tikrąją vargo žmonių draugę — socialistinę knygą ir teisingą gamtos mokslo knygą. Pasiaukojau ranka rankon eiti su teisingaisiais liaudies švietėjais, su pažangiųjų knygų rašytojais ir vesti darbo žmonių į šviesią ateitį.

Per žiemą dar namie pas tėvus skaičiau, rašiau ir iš mokslo knygų mokiaus.

1892 m. taip pat ganiau pas tą patį Dumšę. Visų pie-
menėlių viršininkas Stačkus mane girdavo, kad gerai ganau, ir Narušaičių kaimo gyventojai mane gyrė, kad gyvulių negainioju, žąsiukų neužmušu ir arti užtvaro prisileidęs žąsis gerai priganau ir javų neišganau. Už tai viršininkas visą pusmetį mane laikė prie „užvaro“. Todėl po šv. Mykolo, kai jau ganėme kas sau, be viršininko, visi pietinio galo kaimo įnamiai prašydavo, kad aš jų karves ganyčiau, ir už gerą ganymą gerai užmokėdavo, dovanų duodavo ir girdavo, kad „Dumšės piemuo gerai gano“.

1893 m. nuo sausio mėn. iki pavasario Diržių kaime (Radviliškio valsč.) mokiau viso kaimo vaikus skaityti ir rašyti lietuvių kalba, o nuo vėlykų iki kalėdų piemenavau Žadžiūnų km. pas J. Juozapaitį.

1894 m. žiemą iki vėlykų mokiau Žadžiūnų kaime vaikus lietuvių ir rusų kalbomis skaityti, rašyti ir skaičiuoti. Mokykla buvo Jono Laumakio seklyčioj. Iš to mokymo laikų iki šiol vienas skaudus dalykėlis mano sieloje tebeguli: aš dar neatjaučiau vaikų taip, kaip reikia, per daug žiauriai su jais elgiaus, už smulkius nepaklausymus jiems į delnus su „lineika“ plojau. . . Už tą plojimą jie ant manęs nepyko, nes jų tėvai taip daryti man įsakė. . . O dabar jau ir tie mano mokiniai paseno, kurie gyvi, man dėkoja už išmokymą.

Visą tų metų vasarą iki šalčių dviese su Pabalių Kaltanu ganėm Šiaulių mieste, prie ežero, pas poną Januškevičių, savo pono ir šiaurinės miesto pusės karves ir ožkas.

1895 m. visą žiemą Žadžiūnų km. Valančiaus seklyčioje mokiau viso kaimo vaikus, o nuo pavasario iki kalėdų tarnavau pusberniu Vėgėlių kaime pas Gasparą Stungį. Pusbernio tarnyba visų sunkiausia: visą vasarą reikia naktimis arklius ganyti, o nuo arklių parėjus iki pusryčių leisdavo numigti, po pusryčių lygiai su suaugusiais vyrais reikėjo sunkius darbus dirbti. Nuo rugpiūčio arklių ganyti naktimis neberekėdavo, užtat rytą, pirmiesiems gaidžiams užgiedojus, reikėdavo keltis kultū, iki pusryčių visą jaują javų iškulti ir po puskapį kūlių prikrėsti. O rugių kultū arkliais negalėjo, reikėjo mediniais spragilais. Rugius iš laukų suvežus, būtinai reikėjo nors vieną daržinę ištuštinti, iškulti, kad būtų vietos vasariniams javams — miežiams, avižoms ir žirniams krauti.

Rugių jaują iškūlus, visą dieną reikėdavo su paprastu dalgeliu vasarinius javus piauti, grėbti, vežti ir linus rauti; o linai — šimtadarbiai: ilgais rudens ir žiemos vakarais reikėdavo iš pakulų arkliams pančių prirengti, o iš gerų, švarių linų, reikėdavo privyti visam metui daug apivarų naginėms, vadžių, virvių ir visokių šniūrų... Laukdavau kalėdų, kad pas tėvus parvažiuočiau ir laisviau pabūčiau.

Rudens ir žiemos vakarais pas mano tėvus susirinkdavo kaimynai ir prašydavo, kad aš jiems ką nors įdomaus paskaityčiau; labiausiai jiems patikdavo pasakos ir apysakos; mokslo žinios iš gamtos ir aprašymai jiems būdavo sunkiai suprantama. Kaimynai stebėjosi, kad aš dar toks jaunas, o skaitau kaip koks kunigas.

Pas mus kaimuose buvo paprotys apdainuoti kiekvieną gyventoją; jaunimas vakaruškose ir šiaip susiėjimuose juos apdainuodavo. Aš tą jų senąją kaimo dainą persirašiau, šiek tiek patvarkiau, ir ji visiems labai patiko.

Kai aš tą seną kaimiečių „dainušką“ užsirašiau, tvarkiau ir taisiau, buvau maždaug 14—16 metų berniukas; nuo to laiko pradėjau savo kaimynams, berniukams ir mergiškoms, rašinėti daineles, bet aš jas nelabai vertinau, todėl jų daug ir žuvo... Kai kurios buvo ir prieš caro valdžią sukurtos... Priešvaldiškas eilutes slėpiau į stogą. Kai nebesuradau tos vietos, kur užslėpiau, tai kai kurios daug metų taip ir gulėjo. Tik tada, kai stogas paseno ir apsamojo, stogdengiai, senąjį stogą plėsdami, rado nemažą pluoštą jau patrešusių ir vienur nebeįskaitomų mano eilėraščių. Juos perrašęs, pataisęs, daviau į spaudą; kai kurie iš jų pasiekė net Ameriką ir ten buvo spausdinami.

1896 m. tarnauti pas ūkininkus nebėjau; prie tėvo dirbdamas, kai nebuvo kaip ir kur užsidirbti, pradėjau

svajot pats knygnešiu būti ir slapta po kaimus knygas nešiot ir maniau, kad manęs taip pat lauks ateinant, kaip aš, mažas būdamas, kadaise laukdavau.

Mano knygnešystė prasidėjo šitaip: vieną kartą mama man davė tetos 16 rublių ir liepė paslėpt, o aš sugalvočiau, kad žūt būt su tais pinigais reikia eiti knygų ieškoti. Išėjau niekam nieko nesakęs ir antros dienos vakare jau buvau Kelmėje. Knygų radau Viduklėje; buvau radęs ir Kelmėje pas škaplierninkę, bet ji siūlė po tiek, po kiek ir pas mus perkamos; aš iš jos nepirkau. Nusipirkęs knygų ir knygučių, su didžiausia baime traukiau namo, pirmą dieną 9 mylias nuėjau. Namiškiai, mane su knygomis pamatę, baisiai nustebo: džiaugės ir barės ir klausinėjo, kaip per sieną perėjau, kaip nenušovė, ir t.t. Tėvas įsakė tuojau visas išparduoti, kad valdžia nerastų. Tas išpardavęs, vėl pirkau, ir galo nebuvo, pagaliau ir tėvas priprato ir nebesibarė. Ir taip aš pradėjau nešioti po kaimus caro valdžios uždraustą spaudą.

Nuo 1896 metų kasmet vis daugiau ir daugiau susipažinau su anų laikų rašytojais ir caro valdžios priešais — revoliucionieriais. Mano jaunystės buvusieji geri draugai ir draugės, pas kuriuos su liaudies švietimo ir kovos dėl laisvės reikalais užeidavau ir apie caro valdžios draudžiamos literatūros platinimą pasitardavau, — tai pirmieji žmonės, kurie man duodavo socialdemokratinės literatūros ir Žemaitės knygelių. Tuo laiku iš Pavėžupio ir kitų dvarų kas antradienį veždavo į Šiaulius po didelį vežimą sviesto, kurį siųsdavo į užsienius. Sviesto vežėjai, grįždami į Pavėžupį, nuveždavo į ten vykstančius rašytojų susirinkimus ir Šiaulių rašytojus. Man taip pat patarė drauge su kitais važiuoti į Pavėžupį, susipažinti su visais šiaurvakarių pažangiaisiais lietuvių rašytojais. Ten nuvažiavęs, susipažinau su Julija Žymantiene-Že-

maite, kuri dar tebegyveno Ušnėnų kaime, Užvenčio valsč., o taip pat su Povilu Višinskiu, kuris išmokė Žemaitę liaudiškai, gražiai rašyti ir surado jos sieloje paslėptą rašytojos talentą. Tas pats Povilas Višinskis ir man išaiškino, kas yra ritmas, nes aš savo pirmuosius eilėraščius į Pavėžupį buvau nusivežęs be ritmo.

Nuo to laiko pradėjau siuntinėti savo eiles laikraščiams. Aš dar nebuvo supratęs laikraščių pakraipų ir tikslų; bet tik mano eiles priima, spausdina, tai ir gerai. Gerai nebeatsimenu, rodos, kad Petrapily, jau leidus spaudą, išėjo ir „Lietuvių laikraštis“; aš ten daug savo eilių siųsdavau, o jos būdavo spausdinamos.

Nuo 1897 m. suradau dar daugiau draudžiamos literatūros mėgėjų. Netoli Šiluvos miestelio buvo knygvežiai Papreckis ir Matuzas, o Kelmės valsčiuje, už Griaužikų dvaro, gyveno knygvežys Penikas; jie po kaimus knygų nenešiojo, tiesiog iš Prūsų vežimais vežė knygas, o namie slėpė ir, mažiesiems knygnešiams jas išpardavę, vėl važiuodavo iš Tilžės parsivežti; jie per Prūsų sieną laisvai, be baimės, pervažiuodavo, nes ten jie turėjo žinomus papirktus sargus, kurie juos su knygų vežimais laisvai perleisdavo. Kas mėnesį draudžiamų laikraščių prenumeratoriams nunešdavau „Varpą“, „Ūkininką“ ir kitus laikraščius bei knygas į Pakruojį, Rozalimą, Lygumus, Pašvitinį, Linkuvą, Žeimelį ir kitur; atliekamą laiką padėdavau tėvams žemelę išdirbti, apsėti, apsodinti, nuvalyti trijų dešimtinių laukelį, iškulti ir kitus namų ruošos darbus dirbti. O žiemą važiuodavau toli į miškus ir visiems metams malkų ir žabų priveždavau.

Nuo Šiaulių einant į pietvakarius, už Bubių, už didelių miškų, buvo Pavėžupio dvaras, prie Vėžupio upelio, kuris teka iš Vėžežerio ežero. Kaip jau minėjau, tame dvare kas metai būdavo po keletą slaptų susirinkimų.

kuriuose dalyvaudavo pažangesni ano meto rašytojai. Tuose susirinkimuose visuomet būdavo Žemaitė, Povilas Višinskis, o retkarčiais atsilankydavo Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Lazdynų Pelėda ir kiti. Iš ten parsiveždavome draudžiamos literatūros: „Varpą“, „Ūkininką“, o taip pat Žemaitės „Paveikslus“, Aišbės „Ašį“ ir kitas. Ten, Pavėžupy, susirinkimas nutarė, kad kiekvienas dalyvis atsivežtų „pasą“; („pasais“ vadinome tuos rankraščius, kuriuos rašytojai atsivežę skaitydavo). Didžiausius „pasus“ atsiveždavo Žemaitė. Tie susitikimai su rašytojais, ypač su P. Višinskiu, buvo linksmiausias laikas mano gyvenime. Ten aš gavau pirmąjį įkvėpimą.

1899 metais, iš kelmiškio knygvežio knygų prisipirkusiems su broliu Antanu į Šiaulių pusę važiuojant, ties Kurtuvėnais atsitiko didelė nelaimė: susitikome priešais atvažiuojančius kažkokių caro valdžios ginkluotus valdininkus... Jie iš mūsų rogių ir pakinktų suprato, kad esame ne žemaičiai, ne vietiniai, ir šuktelėjo: „Stoj!“ Mano broliukas Antanas nesustojo, uždrožė su botkočiu arkliui į kulnus, ir arklys ėmė šuoliais bėgti, o jie apsigrėžę ėmė mus vyti. Matydami, kad nepavys, pradėjo į mus šaudyti. Mano brolis Antanas staiga arklį pasuko į siaurą kelią, kuris ėjo į Kurtuvėnų mišką, ir, tuoj iš plento išsisukus, pajutau, kad per kairįjį šoną didis skausmas perdiegė... Įvažiavome į mišką, miške buvo daug mažų keliukų, ir tie, kurie mus vijo, nebesusekė, kuriuo keliuku nuvažiavome, nebesivijo. O kas su manimi toliau buvo, nieko nebeatsimenu... Tik viena žinau, kad ilgai ligininėje gulėjau ir po to dažnai skaudėdavo kairįjį šoną, nes jame kažkas buvo negera... Bijojau, kad to mano skausmo istorijos nesužinotų kas nereikia.

1900 metų rudenį mane paėmė į kariuomenę ir paskyrė į apsarginių komandą važiuoti labai toli, į Vidu-

rinę Aziją. Kelionės pradžioje susirgau, palydovai mane atidavė gydyti į ligoninę Černigovo gubernijoje. Laimingai atsitiko, kad patekau į Konotopo miesto, o ne į kariuomenės ligoninę. Ten, ligoninėje, išgulėjau visą žiemą iki pavasario. Konotopo miesto ligoninė buvo labai tvarkinga, ir Ukrainos piliečiai ir jų gydytojai man labai patiko. Konotopo miesto ligoninės vyriausiasis gydytojas 1901 metais padarė mano kairiajame šone operaciją. Iš pradžių buvau labai silpnas, maniau, kad nebepagysiu. Sesutės labai gerai prižiūrėjo, ir mano sveikata ėjo geryn. Ukrainiečiai, kurie ten gydėsi, buvo labai geri ir draugiški, jie man labai patiko: sveikstantieji ligonys vienas kitam patarnaudavo, ir man visą laiką nuoširdžiai patarnavo ir, ką iš namų jiems atnešdavo, man duodavo.

Aš labai dėkojau Konotopo miesto gydytojams už nuoširdų gydymą ir už tai, kad padėjo išsirūpinti „baltą bilietą“; man nebereikėjo eiti į kariuomenę. Konotopo miesto ligoninės gydytojai peikė Šiaulių miesto gydytojus, kad tokį silpną žmogelį į kariuomenę priėmė. Sugrįžęs namo, vėl skaičiau knygas, rašiau į laikraščius ir platinau spaudą.

1901 metais dar jokio darbo dirbti negalėjau... Išėjau, po laukus vaikštinėjau ir Kruojos bėgančiame vandenėlyje maudžiaus. Sekančiais metais niekur netarnavau, padėjau tėvams prie žemės darbų ir vis bandžiau spaudai tinkamas eiles sukurti.

1903 metais savo tėvui padėjau visus žemės darbus dirbti, nes jo viena koja buvo pavytusi ir nuo nušalimo turėjo ant kojos pėdos neužgydomą žaizdą. Laisvesniu laiku nešiojau po kaimus uždraustą spaudą. 1903 metais jau pasisekė parašyti spaudai tinkamus eilėraščius. Nuo 1903 iki 1914 metų sukūriau daugiausia eilių ir dainų.

1904 metais caro valdžia leido Lietuvai spaudą lietuvių raidėmis; nuo to laiko po savo raštais ir eilėraščiais pradėjau pasirašinėti Jovaru. Esant draudžiamai spaudai pasirašinėdavau Laukinio ir kitokiais slapyvardžiais. Po spaudos leidimo visokių legalių knygų po kaimus nebenešiojau, o, Povilo Višinskio patariamasis, padaviau prašymą Šiaulių apskrities viršininkui Sasnauskiui, kad leistų cenzūros leidžiamą spaudą visoje Šiaulių apskrityje laisvai, su leidimu platinti. Tokį leidimą gavau, nes apgavau Šiaulių apskrities viršininką; caro valdžios buvo išleistas įstatymas, kad „leidimus“ išdavinėtų tiksliai tokiems žmonėms, kurie esant draudžiamai spaudai lietuviškų knygų neplatino. Pasitaikė taip, kad mano tėvo tėviškėj, Liaudiškių kaime (Radviliškio valsč.), buvo gyventojas Jonas Krikščiūnas, aš užsirašiau iš tėvo gyvenamosios vietos. Tada Šiaulių apskrities viršininkas įsakė Radviliškio „pristavui“ surinkti žinias apie Liaudiškių Joną Krikščiūną; o kai Šiaulių apskrities viršininkas gavo iš Radviliškio teigiamas žinias, tada man išdavė leidimą platinti Šiaulių apskrity visą cenzūros leidžiamą lietuvišką spaudą. Man tiek ir tereikėjo. Tada ėjau į visokius atlaidus, į stebuklingas vietas ir viešai, prie šventoriaus vartų, iš bažnyčios einantiems žmonėms pardavinėjau „Naująją gadynę“, „Skardą“, „Žariją“ ir visokią socialistinę literatūrą. Davatkos, škaplierininkės stebėjosi mano bedievišku drąsumu: jos tik maldaknyges ir katekizmus iš po skverno pardavinėdavo, o aš socialistinę spaudą viešai ir drąsiai platinau. Davatkos atsivedavo uriadniką, kad tą bedievių drąsuolį nubaustų. Caro valdžios valdininkai atėidavo manęs areštuoti. Dievuočiai ir dievuotės iš džiaugsmo rankomis plodavo: „Tas bedievis dabar tai jau nukentės, gal ir Sibiriją pama-

tys... Gerai tokiam bedieviui, taip ir reikia, teareštuoja; mes su maldaknygėm bijom pasirodyt, o jis..."

Apstodavo visi „šventieji ir šventosios" ir žiūrėdavo, kas čia dabar bus. O aš drąsiai žiūriu į juos ir juokiuos, leidimo nesiskubinu jiems rodyti, o jie tik smarkauja, keikia ir mane gąsdina. Aš dar sušunku: „Naujoji gadynė", „Kas yra ir kas bus" ir išsitraukęs iš kišeniuoko paskleidęs paduodu uriadnikui Šiaulių „spravniko" leidimą. Visi mato, kad ne pinigų jam daviau, o tik popieriuką. Uriadnikas tik pamato Šiaulių apskrities viršininko antspaudą, tuoj išnyksta visas jo smarkumas, ir, akis nuleidęs, nė žodžio nebepataręs, gražina man tą lapelį ir greitai pasišalina. Visi stebėtojai skirstosi, o aš vėl sušunku: „Naujoji gadynė", „Šalin išdavikai!", „Senovės šventieji ir dabariiniai bedieviai — tie patys". Pirkit, pirkit uriadniko pašventintus laikraščius ir knygas!" Davatkos ir škaplierininkės, kurios tik „šventintus" daiktus pardavinėdavo, iš pykčio dantimis grieždavo ir tarp savęs šnibždėdavosi, kad jau caro valdžia visokių bedievių ir „cicilistų" bijanti.

1905 metais susipažinau su įžymiu Lietuvos liaudies revoliuciniu veikėju, rašytoju Vincu Kapsuku-Mickevičium; iš jo gaudavau daug visiems aiškiai suprantamos socialistinės „Draugo" organizacijos literatūros; mylėjau jo raštus ir džiaugiaus, kad atsirado toks rašytojas ir kalbėtojas, kuris taip suprantamai, liaudiškai rašo ir kalba. Žmonių minioms turgavietėse ir aikštėse jis, V. Kapsukas-Mickevičius, sakydavo ugningas prakalbas, o mes, susipratusių draugų būrelis, aplink jį apstodavome, kad caro valdžios policininkai jo nepagautų. Darbo žmonių minios klausydavosi jo audringų ir įtikinančių žodžių ir stebėdavosi, iš kur jis tiek daug iki šiol mūsų nesupras-

tos teisybės žino, džiaugdavosi, kad nuo jo kalbų jiems akys nušvisdavusios ir galvoj šviesu pasidarydavę.

V. Kapsukas visiems suprantamai išaiškino, kam reikalingi karai ir kieno naudai darbo žmonės vieni kitus žudo...

Vincas Kapsukas-Mickevičius darbo liaudžiai sakė: „Neklausykite caro valdžios! Neikite, nevažiuokite į Mandžiurijos laukus kariauti! Savęs ir kitų darbo žmonių — savo draugų — nežudykite!"

Mes, draugų kuopelė, skleidėme liaudyje „Draugo" organizacijos leidinius ir atsišaukimus, laikraštį „Darbininkas" bei kitus leidinius. Šiauliuose prieš caro valdžią veikė siuvėjų ir batsiuvių kuopelė; Šiauliuose prie batsiuvio Bačanskio dirbo iš man artimo Šiubaičių kaimo, Kairių apylinkės, Stasys Ponelis, kuris su savo draugu batsiuviu Adomuku man padėdavo Šiaulių jomarkuose ir atlaiduose atsišaukimus prieš caro valdžią išplatinti. Prieš jomarkus ant visų kelių išklijuodavome ir išdėliodavome atsišaukimus, per atlaidus bažnyčioje paberdavome nuo viskų ant žmonių galvų prieš caro valdžią nukreiptus atsišaukimus, kurstančius, kad liaudis — darbo žmonės — neitų į karą, kad neklausytų kraugeriškos caro valdžios. Už tą revoliucinį darbą visiems veikiantiesiems teko daugiau ar mažiau nukentėti, bet mes, „Draugo" organizacijos nariai, savo darbe buvome lyg plienas užgrūdinti, dėl darbo liaudies laisvės nebijojome nukentėti. Kai kuriuos aktyvesnius kovotojus, kaip Mažonis, J. Stankūnas, Matuzas ir kt., caro valdžia nuteisė kalėti po 25 metus ir ištrėmė į tolimas rytų šalis. Tais revoliucijos metais keletas politinių kalinių išlipo per Šiaulių kalėjimo mūro sieną ir slėpėsi Šalkausko sode; kai kurie politiniai, nuo aukšto kalėjimo aptvaro krisda-

mi, pasitrenkė kojas, ir juos kalėjimo sargai apmušė ir vėl į kalėjimą gražino. . .

1906 m. Jovaro slapyvardžiu Vilniuje išėjo pirmasis mano eilėraščių rinkinėlis, pavadintas „Žibutė“, 16 puslapių. Išleido „Lietuvos ūkininkas“ iš „Žiburėlio“ draugijos paskirtų lėšų.

Nuo 1907 iki 1910 metų „Žiburėlio“ draugija, kuriai priklausė rašytojai Zemaitė, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė ir kt., man prisiųsdavo pašalpos — stipendiją po penkio-lika rb. kas mėnesį. Iš tų 3 rublius užsimokėdavau už butą — mažą kambarėlį ant salkų, 3 rubliai kurui, 6 rubliai maistui ir 3 rubliai smulkioms išlaidoms.

Vasaros metu padėdavau tėvams žemę išdirbti, nes tėvui visą laiką koją skaudėjo, negalėjo žemės dirbti.

1908 m. Šiauliuose „Varpo“ kultūrinėje draugijoje susipažinau su Julium Janoniu, ir literatūriniais klausimais dažnai su juo pasikalbėdavome.

Tais pačiais metais iš spaudos išėjo trys mano eilėraščių rinkiniai: „Poezija“, „Jausmų kibirkštėlės“ ir „Širdies balsai“. Rinkinėlį „Poezija“ išleido Brėvdos knygynas Šiauliuose. Tai buvo pirmoji knygutė, išleista Šiauliuose lietuvių kalba, panaikinus spaudos draudimą.

1909 metais Amerikoje išėjo eilėraščių rinkinys „Pirmieji žiedai“. Tais pačiais metais buvo išleistas mano prozos rinkinėlis, pavadintas „Tėvynės laukuose“. Jis taip pat išėjo Amerikoje.

1910 metais, abu su savo broliu Juozu susidėję, iš savo kaimyno Antano Grušo pripirkome 3 ha žemės.

1911 metais abu su savo broliu Juozu apsivedėme; jis — Oną, o aš — Uršulę Adomaitytes, mažžemio valstiečio bemoksles dukteris iš Kairių kaimo. Vienus metus bendrai Kalniškiuose gyvenome.

1912 metais su broliu Juozu persiskyrėme: jis išėjo gyventi į Liaudiškių kaimą, Radviliškio valsč., ant tėvo trečdaliao ūkio, o aš pasilikau gyventi su tėvais ir savo žmona Kalniškių km., Šiaulių valsčiuje. Liaudiškiuose, ant tėvo žemės, nebuvo trobų; aš skolinau pinigus ir išmokėjau broliui Juozui troboms pasistatyti 300 rb.

1912 m. kovo mėn. 4 d. gimė sūnus Laimonas.

1913 m. išėjo mano eilių rinkinys „Sielos aidas“.

1914 m. liepos mėn. prasidėjo pirmasis pasaulinis karas, kurį pradėjo vokiškieji imperialistai. Jau karo metu, 1914 m. spalio mėn., gimė duktė Aldona. Karo metais (1914) Amerikoje išleido naują mano eilių rinkinį, pavadintą „Amžinos dainos“.

1917 metais, kai Šiauliuose apsigyveno mano pusbrolis Juozas Dumšė, jis mane ir dar vieną draugą siųsdavo į Panevėžį komunistinės literatūros į Šiaulius parvežti. Panevėžy, prie stoties durų, stovėdavo vokiečių žandarai ir perkratinėdavo kai kurių į stotį įeinančių „inteligentų“ bagažus. Mudu su draugu, nelegalią literatūrą į storus maišus susidėję ir aplinkui, kad nebūtų kertuota, apkašioję skarmalais, drąsiai eidavome į stotį, o vokiečių žandarai į mus nė skersa akim nepažiūrėdavo, ir mes laimingai traukiniu į Šiaulius parvažiuodavome.

1918 metais atėjo raudonarmiečiai, išvijo iš Lietuvos vokiečius ir visokius baltuosius. Vilniuje susikūrusi Laidininkų revoliucinė Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybė savo manifestu paskelbė, kad visa valdžia per-eina į Darbininkų, bežemių ir mažžemių valstiečių deputatų tarybų rankas. Nuo Kairių apylinkės mažžemių ir bežemių valstiečių buvau išrinktas į Kairių Darbininkų deputatų tarybą, kuriojeėjau sekretoriaus pareigas. Pirmininku buvome paskyrę Švambarį iš Mišeikių km., o

pirmininko pavaduotoju ir kasininku buvo paskirtas Inikas iš Vėgėlių kaimo.

1919 metais, pavasariui sušilus, mus užplūdo baltieji priešakyje su užsienio interventais, vėl siautėjo smurtas su kruvinomis žudynėmis... Buvęs Kairių Darbininkų deputatų tarybos pirmininkas Svambarys buvo rastas netoli savo gimtojo Mišeikių kaimo užmuštas kelyje.

Nesiskaitydamas su asmeniniais vargais ir šeimyninėmis suirutėmis, visais laikais dirbau visuomeninį darbą, dirbau nesigailėdamas jėgų liaudies švietimo reikalui ir dirbsiu, kiek jėgos dar leis, iki savo mirties. Visais laikais rašinėjau žinias, straipsnelius ir eiles-dainas visiems pažangiesiems žurnalams ir laikraščiams.

1920 metais įsteigiau legalią kultūros-švietimo draugiją jaunimui šviesti.

1923 m. Šiauliuose išėjo mano eilių jubiliejinis leidinys, skirtas mano kūrybinio darbo dvidešimtmečiui pažymėti, pavadintas „Parinktosios eilės“.

1924 m. lapkričio mėn. 26 d. Šiaulių miesto ligoninėje nuo aklosios žarnos uždegimo mirė sūnus Laimonas. Po sūnaus mirties jo motina pareikalavo per taikos teismą, kad grąžinčiau jai dukterį Aldoną. Aš sudariau teisme sutartį dėl jos išlaikymo ir grąžinau žmonai. Bet ji, palikusi dukterį pas savo tėvus, 1925 m. pati išvažiavo į Argentiją.

Tais pačiais 1925 metais, pasinaudodamas civiline metrikacija ir turėdamas ištuokos liudijimą, vasario mėn. 9 d. padariau sutuoktivių metrikaciją su Ona Rakauskaite. Tų pačių metų lapkričio mėn. 18 d. gimė duktė Aušrelė.

1928 m. visiškai užtemo mano kairioji akis, pusantro mėnesio išgulėjau akių gydymo ligoninėje, bet akis ne-

pasveiko. Tų pačių metų gruodžio mėn. 22 d. gimė mano duktė Rūtelė.

1929 m. mano pirmosios žmonos duktė Aldona, kviečiama motinos, išvažiavo į Argentiją.

1930 metų vasario mėn. 1 d. mirė mano motina Pranė Dumšytė-Krikščiūnienė; palaidota Kairių kapinėse.

1931 m. buržuazinė valdžia likvidavo 1920 m. mano įsteigtą kultūros-švietimo draugiją. Tais pačiais metais įsteigiau kitą liaudies švietimo draugiją. Šių draugijų pirmininku visą laiką rinkdavo mane.

1933 m. rugpiūčio mėn. 19 d. gimė duktė Laimutė.

1938 m. vasario mėn. 24 d. gimė sūnus Giedrius. Gimus sūnui, buvau nusiuntęs Lietuvos žemės ūkio ministerijai prašymą, kad man duotų daugiau žemės, nes iš 3 ha žemės sunku su didele šeima pragyventi. Iš ten gavau atsakymą, kad „žemės neturime“. Todėl iš Lietuvos ir bėgo darbo žmonės į visus pasaulio kraštus, nes tėvynėje žemės nebuvo, Lietuvos buržuazinė valdžia vargingiesiems „žemės neturėjo“.

1940 m. Lietuvos darbo žmonės, padedami didžiosios rusų tautos, nusimetė nuo savo pečių išnaudotojišką jungą, iškovojo tikrąją laisvę, ir tada atsirado žemės tiems, kas ją dirba — bežemiams ir mažžemiams.

Iš Kauno gavau džiugią žinią, kad organizuojama ekskursija į Maskvą, į Visasąjunginę žemės ūkio parodą. 1940 m. liepos mėn. 19 d. išvažiavau iš Šiaulių į Kauną. Kaune liepos mėn. 21 ir 22 dienomis visi ekskursijos dalyviai dalyvavo pirmuosiuose Lietuvos Liaudies Seimo posėdžiuose. Iš Kauno išvažiavome į Maskvą. Maskvoje mus visus apgyvendino dideliame „Maskvos“ viešbutyje.

Maskvoje kas dieną lankėme Visasąjunginę žemės ūkio parodą, pamatėme įžymiojo tarybinio biologo, di-

džiojo gamtos pertvarkytojo I. V. Mičiurino išvestus nuostabius augalus ir juokėmės iš „visagalio sutvėrėjo“, kad jis nemokėjo tokių sutverti. . .

Apžiūrėję visų sąjunginių respublikų įvairiausių išdirbinius ir augalus, buvome nuvažiavę 30 km už Maskvos, į Pamaskvio kolūkius; ten pamatėme didžiules oranžerejas-šiltadaržius, kuriuose auginami įvairiausi augalai, o tų augalų vaisiai kas dieną gabenami į Maskvą laisvam pardavimui. Pamatėme drenuotus ir kanalizuo-tus, be lietaus, pačių kolūkiečių laistomus laukus.

Tą pačią dieną mūsų vadovai mus vėl atgal į Maskvą parvežė, ir tą pačią dieną tie patys jau mūsų pažįstami autobusai mus nuvežė į Maskvos—Volgos kanalo garlaivį, kurio vardas „Stalinas“. „Stalino“ laive visus ekskursijos dalyvius pavaišino vynuogėmis ir obuoliais; ant laivo denio griežė dūdų orkestras. Mūsų „Stalino“ laivas ir vienas prekinis laivas užplaukė ant šliuzų ir vienas šalia kito sustojo; dideli šliuzai nuleido juos žemyn į plačią Volgos vagą, o aukštai pasiliko dirbtinis ežeras, į kurį teka Maskvos ir Volgos upės. Virš kanalo aukštais tiltais dunda traukiniai, dar aukščiau skraido lėktuvai. . . Skersai, po kanalo dugnu, į Maskvos miestą yra nutiestas plentas; o dar giliau po visą Maskvos miestą yra išsišakojęs požeminis geležinkelis — metro.

Vieną dieną ir mes, ekskursantai, požeminiais traukiniais po visą Maskvą važinėjome, grožėjomės gražuolėmis metro stotimis. Lankėmės Mauzoliejuje, kur ilsėjosi didysis tarybinės liaudies vadas, viso pasaulio proletariato vadas V. I. Leninas. Apsilankę Maskvos teatruose, įvairiose kultūrinėse įstaigose, kupini įspūdžių liepos mėnesio pabaigoje sugrįžome į Kauną. Kaune mane globojo LTSR Tarybinių Rašytojų Sąjungos Valdybos nariai.

Draugai rašytojai mane nuvedė pas gydytoją; gydytojas, mano sveikatą ištyręs, išrašė man vaistų ir patarė važiuoti į Birštoną pailsėti. Prieš išvažiuojant iš Kauno, draugai manęs prašė dar atlikti svarbų uždavinį: nors trumpai papasakoti per radiją, ką aš Maskvoje mačiau, girdėjau. Aš dar niekada nebuvo per radiją kalbėjęs, nedrįsau savo žinių pasakoti. . . Draugai mane įkalbėjo, kad aš, negalvodamas apie radiją, papasakočiau Lietuvos darbo žmonėms, ką aš mačiau Maskvoje.

Parvažiavęs iš Maskvos namo, sužinojau, kad kaimiečiai mano kalbą apie Maskvą girdėjo per radiją iš Kauno. Kai aš parėjau į savo namelius, mano namiškiai jau viską bežiną, kaip gyvenau ir ką mačiau Maskvoje.

1940 m. buvau išrinktas Kairių apylinkės Tarybos sekretorium.

1940 m. rugsėjo mėn. sukūriau eilėraščių „Sudie, supelėjus mokykla“, skirtą naujos, tarybinės mokyklos atidarymo progai.

Pirmaisiais tarybiniais metais mane priėmė į LTSR Tarybinių Rašytojų Sąjungos narius.

Nuo 1941 metų sausio mėn. 1 d. LTSR Aukščiausioji Taryba paskyrė man pensiją.

Tais pačiais metais Šiaulių miesto centrinės poliklinikos gydytojų komisija nukreipė mane nuo birželio mėn. 1 d. į Palangos poilsio namus sveikatos pataisyti.

Gyvenimas Palangoje buvo ramus ir linksmas, maistas geras ir butas visai tinkamas, nes poilsio namuose man davė atskirą kambarėlį, kad, niekieno netrukdomas, galėčiau skaityti ir rašyti.

Prie jūros plačiuose pušynuose labai geras oras kvėpuoti ir gerai veikia sveikatingumui. Švara, gydytojo patarimai, vaistai ir gera nuotaika, visa tai teigiamai veikė į mano sveikatą. Kupinas jaunatviškos energijos,

rašiau eilėraščius, turėjau ūpą daug dirbti. Tarybų Lietuvos pirmosioms metinėms pažymėti parašiau eilėraščių „Lyg sapnas, ne sapnas“.

Kas dieną maudžiaus jūroje ir džiaugiaus mylimos Baltijos jūros maloniu vandenėliu. Bet visas tas malonumas buvo neilgam: vakarų pusėje rinkosi rūstūs debesys...

1941 m. birželio mėn. 22 d., sekmadienį, anksti rytą per miegą išgirdau lyg tai kas švirkščia, lyg stiprių švirkštu koridorių plauna... Iš miego pabudęs, pajutau, kad į poilsio namų sienas kažkas atsimuša ir zvimbia. Supratau, kad jau kažkas nebe gerai. Skubiai apsirengiau, susidėjau į krepšelį reikalingiausių daiktus. Nusileidau laiptais žemyn ir koridoriuje pamačiau susirinkusius ir išsigandusius žmones. Visi susirūpinę kartojo vieną baisų žodį: „Karas!.. karas!..“ Nusigandau ir aš: lėktuvai kaukia, kulkos zvimbia, granatos sproginėja, kur beišbėgsi?... Dega Palanga... Toliau, rytuose ir pietuose, nuo degančių miestelių kyla į orą baisūs, juodi dūmų stulpai...

Visi nutarėme žūt būt pasiekti Latvijos TSR sieną, o po to traukti į Tarybų šalies gilumą: šaudymui šiek tiek aprimus, mes, visi likimo bendrininkai, išėjome pušynais toliau į šiaurės rytus, į pajūrį; pajūryje radome daug bendrakeleivių ir būrius mokyklinių vaikų, kurie ilsėjosi Palangoje. Visi žygiavome į Latvijos pusę, tikėdamiesi pabėgti nuo karo.

Pasiekę Latvijos sieną, nustebome ir nusigandome: pasieniu vaikščiojo ginklais apsikarstę vokiečių kareiviai. Toliau eiti, per Latvijos sieną, mūsų neleido, liepė grįžti atgal į Palangą arba eiti namo Latvijos pasieniu iki vieškelio, o vieškeliu — į Kretingą, nuo Kretingos eina geležinkelis, ir važiuok, kur nori...

Praėję pasieniu pro vokiečių išstatytas patrankas, tuoj radome vieškelį ir, eidami į pietvakarius, priėjome Kretingos miestelį, ten, kur gyvena „vagių patronas“ šventas Antanas. Nemanydami, kad prie Latvijos sienos rasime vokiečius, eidami iš Palangos nešėmės su savim ir tarybinės literatūros; bijojau, kad vokiečiai mūsų ryšulių neperkratytų. Bet mūsų niekas neužkabino, nes daug žmonių, traukdami nuo karo, vežėsi ir nešėsi visokių ryšulių ryšuliukų. Nakvojome Kretingoje.

Iš Kretingos į Šiaulių pusę traukiniai nebėjo, visi keliai civiliams buvo uždaryti; tik iš Vokietijos pusės kariuomenei ir ginklams vežti buvo atviri visi keliai. Tik vieną nakvynę Kretingoje pernakuoję, anksti rytą išėjome iš Kretingos į Šiaulių pusę. Kelyje sutikome gerų žmonių, kurie, supratę, kad mes ne vietiniai, toli einame, mus paveždavo po dešimtį ir net 20 kilometrų.

Būdamas Palangoje, paštu buvau gavęs keletą egzempliorių birželio mėn. 15 d. „Tarybų Lietuvos“ dienraščio, kuriame buvo įdėta mano nuotrauka, trys mano eilėraščiai ir mano laiškas redakcijai apie Palangos kurtą. Be to, prie savęs turėjau „Raštų“ žurnalo trečią numerį, kuriame buvo atspausdinta mano nuotrauka ir keletas mano eilėraščių, bei kai kuriuos svarbius dokumentus. Visa tai, pabėgęs iš Palangos, paslėpiau jauname pušynėlyje, užkasiau į žemę po jaunos pušaitės šaknimis...

Liepos mėn. 2 d., parėjęs iš Palangos, neberadau savo raštų rankraščių ir pažangiųjų socialistinių ir gamtos mokslo knygų, kai kurių neįrištų mažų knygučių... Visą tą mano brangiausią turtą sudegino žmona, bijodama, kad vokiečiai jos nesusaudytų, radę šią literatūrą.

Seimininkaujant Lietuvoje vokiškiesiems okupantams, buvo uždėtos sunkios „karo prievolės“, kurios daugiau-

sia gulė ant bežemių ir mažžemių pečių. Iš mažžemių, kurie teturėjo tik po vieną arkliuką, atimdavo ir tą paskutinį... O iš didžiažemių, kurie po keletą arklių turėjo, taip pat po vieną ėmė. Iš mano trijų ha dirbamos žemės okupantai atėmė paskutinį arklį, nes aš vieną tik ir laikiau, ir tuo labai nuskriaudė mane ir mano mažą ūkelį...

1941 m. vasarą, parėjęs pėsčias iš Palangos į Kalniškį, į savo mažžemių kaimelį, namie būti bijojau. Todėl ėjau kiek galima toliau ir slapsčiausi vokiečių okupacijos metais pas savo senus draugus ir pas gimines: Lygumų valsč. pas senuosius spaudos draudimo laikų skaitytojus, Pašvitinio ir Linkuvos valsčiuose — knygnešystės laikais buvusiose užeinamose vietose.

1944 m. birželio mėn. 10 d. vėlai vakare, Kalniškių km., Šiaulių valsč., mano namus apsiutė Radviliškio policija. Keli policininkai, pasivedę mane toliau nuo trobų, atrodė, lyg ko bijodami, į šalis dairydami, ėmė iš manęs reikalauti, kad aš pasakyčiau, kurioje vietoje mano trobose slepiasi rusų belaisvis, kurį jie vadino Petru. Netoliese stovėjo Stulgių Petras, aš jiems ir parodžiau tą Petrą. Jie užpyko ir vienas iš policininkų taip smogė kumščiu man į galvą, jog net kibirkštys akyse man pasirodė, pasijutau ant žemės begulys... Dar vienas policininkas tą mušiką subarė: „Nemušk jo, jis, atrodo, geras žmogus; jis ir be mušimo pasakys, kur slepiasi Petras.” Ir ėmė mane „geruoju” klausinėti. O aš iš tikrųjų apie tą Petrą nieko nežinojau; jis pas mane ir neužeidavo, tik vieną kartą buvo užbėgęs vandens atsigerti. Už tai, kad nepasakiau, kur Petras, mane dar apmušė, apstumdė, žadėjo mano trobas uždegti: „Iš degančių trobų vis tiek Petras išbėgs, mes jį bėgantį nušausime”, — kalbėjo jie. Jie man aiškino, kad Petras — tai ne papras-

tas plėšikas, o baisus žmogžudys, jis jau esąs nušovęs keturis policininkus.

Mane mušimu ištarde, tie Radviliškio policininkai nuvažiavo į Paliekniškių kaimelį; ten vėl mušimu tardė mažžemius gyventojus ir tuo „tardymu” vidurnaktyje išgąsdino jų moteris ir mažus vaikus...

Tai tokia buvo Lietuvos išdavikų policija, kuri tik mušimu temokėjo tardyti.

Retkarčiais pasisekdavo vokiečius prigauti: su prastu arkliuku ir senais aplūžusiais ratais nuvažiuoti į Gruzdžių miškus ir nuvežti savo draugui, 1940—1941 metais buvusiam LKP(b) Šiaulių apskrities komiteto sekretoriui drg. Rimdžiui tokių pyragėlių, nuo kurių vokiškieji grobikai į „dangaus karalystę” nuvažiuodavo. O tuos „pyragėlius” gaudavau per Klupšą, kuris okupacijos metais krito kovoje už liaudies laisvę. Draugui Klupšui žuvus, dingo daug mano politinės literatūros — knygųčių, laikraščių, atsišaukimų, — kurios jam buvau davęs ir kuri plačiai buvo platinama darbo žmonių masėse. Ta literatūra įkvėpė Lietuvos liaudį kovai prieš sužvėrėjusius okupantus, įžiebė liaudies širdyje viltį, kad ateis išsivadavimo valanda ir didvyrtiškoji kova apsilvainikuos pergale.

1944 m. liepos mėn. Tarybinė Armija sudavė vokiškiems grobikams stiprų smūgį ir įžengė į Lietuvos TSR teritoriją. Darbo liaudies širdyje užšvito didžiausias džiaugsmas.

Vokiečiai, išbėgdami iš Šiaulių, parodė savo „kultūrą”: mėtė į vargingiausių žmonių medinius namelius ugninius kamuolius ir degino darbo žmonių paskutinį turtą.

Kai vokiečiai visą Šiaulių miestą, apylinkes ir miestelius išdegino, pas mus, likusius dar neišdegtus, atėjo ir gyveno labai daug pabėgėlių. Teko išlaikyti ne tik savo

šeimą, bet ir šelpti nuo karo nukentėjusius ir be pastogės likusius žmones.

1945 metais dalyvavau pirmajame Lietuvos TSR valsčių suvažiavime Vilniuje.

Nuo 1945 m. liepos mėn. 1 d. vėl atnaujino personalinę pensiją, kurią 1941 m. man buvo paskyrusi Tarybų valdžia.

1945 m. nuo liepos mėn. 10 d. iki 15 d. buvau Vilniuj, dalyvavau pirmajame Lietuvos TSR inteligentų suvažiavime.

1945 m. Tarybinė Vyriausybė apdovanojo mane medaliu „Už šaunų darbą Didžiajame Tėvynės kare 1941—1945 m.“

1945 m. spalio mėn. 25—27 d. Vilniuje įvyko pirmasis Lietuvos tarybinių rašytojų suvažiavimas, kuriame teko man dalyvauti. Aš trumpai papasakoju apie savo gyvenimą ir veiklą darbo liaudies naudai. Draugams pasisakiau, kad aš esu savamokslis, jokių mokslo žinių apie poeziją ir kitas rašytojų darbo paslaptis niekas manęs neišmokė ir neišaiškino, kiek ir ką reikia išmokti... O rašau tik tai, ką mano širdis diktuoja. Jokių dvasinių įkvėpimų, jokių talentų nežinau ir nesuprantu; ką turiu savo širdyje, visa tai įgijau per vargą ir per sunkią gyvenimo kovą... Man gamta nieko gero nedavė: nei gražaus kūno, nei stiprios jėgos, nei gero balse, nei atsparumo prieš visokias žiaurybes ir neteisības... Apie savo gyvenimo praeitį aš negaliu kalbėti be susijaudinimo, be ašarų... Taip pat ir apie visos liaudies praeties vargus ir nuoskaudas, be širdies skausmų, nieko pasakyti negaliu... Mane visa tai per daug jaudina.

TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1945 m. lapkričio mėn. 3 d. įsaku aš esu apdovanotas „Garbės Ženklo“ ordinu už nuopelnus grožinės literatūros srityje.

1947 metais išėjo mano eilėraščių rinktinė, pavadinta „Eilės ir dainos“, kurioje spausdinamos ir liaudyje paplitusios dainos: „Ko liūdi, berželi“, „Tylus, tylus vakarėlis“, „Pavasario rytas“, „Auštant“ ir kitos.

1947 m. kovo mėn. 11 d. Šiaulių m. ligoninėje džiova mirė mano antroji žmona — Ona Rakauskaitė-Krikščiūnienė.

1948 m. sausio mėn. 18 d. buvau išrinktas į Šiaulių m. Darbo žmonių deputatų tarybą, bet, būdamas silpnos sveikatos, negalėjau kaip reikiant atlikti man patikėtų pareigų.

1948 m. birželio mėn. 9 d. Diržių km. Radviliškio valsč. nuo buržuazinių nacionalistų prakeiktosios rankos, peršauta per širdį, skausmuose mirė mano dukrelė Rūtelė. Tūkstančiai jaunimo jautriųjų širdžių, palydėję žmogžudžių nuskintą auką, gyvą gėlelę, žydinčią jaunystę, siuntė amžiną prakeikimą piktiesiems žudikams.

Nuo 1948 m. gruodžio mėn. esu TSKP narių eilėse.

1949 metų vasarą literatūros reikalais ir draugų rašytojų kviečiamas į susirinkimą, nuvažiavau į Vilnių ir ten staiga apsirgau. Draugai rašytojai nuvedė mane į Pirmąją tarybinę ligoninę; ten išgulėjau apie du mėnesius laiko, sirgdamas labai nusilpau. Iš ligoninės išėjęs, greitai ėmiau stiprėti ir be palydovo parvažiavau į Šiaulius. Vilniuje pasijutau, kad reikia lazdos, ir nusipirkau lazdą; nuo to laiko be lazdos nebegačiu vaikščioti, nes vis galva svaigsta.

1950 m. sausio mėn. 12 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaku buvau apdovanotas Garbės raštu už ilgametį literatūrinį darbą ryšium su 70-siomis mano gimimo metinėmis. 1950 m. spalio mėn. 11—12 d. d. dalyvavau Lietuvos TSR Tarybinių Rašytojų Sąjungos Valdybos plenumo posėdžiuose, kuriuose teko išgirsti

daug įdomių kalbų apie tarybinę literatūrą. Tais pačiais metais pradėjau ruošti spaudai savo eilėraščių rinkinio „Eilės ir dainos“ antrąją laidą.

1951 m. toliau tvarkiau, perrašinėčiau rankraščius naujam „Eilių ir dainų“ leidimui. Parašiau keletą naujų eilėraščių, nukreiptų prieš naujo karo kurstytojus, kurie buvo atspausdinti paskutinėje mano eilių knygoje. 1951 m. gegužės mėn. 10—13 d.d. dalyvavau Vilniuje įvykusiame antrajame respublikos jaunųjų rašytojų pasitarime. Paskutinę dieną mes, visi pasitarimo dalyviai, aplankėme Rusų kapines ir uždėjome vainiką ant mūsų mylimo rašytojo Petro Cvirkos kapo. Tą pačią dieną aplankėme Lietuvių kalbos ir literatūros institutą, kuriame mačiau savo nuotraukas, rankraščius ir paskaičiau savo eilėraščių „Jau aušta“ (Užsidegė rytas raudona ugnia...), parašytą dar caro valdžios laikais. Tada aš ir manyti negalėjau, kad mano jaunystės darbas susilauks aukšto Tarybų valdžios ir tarybinės liaudies įvertinimo; tik tarybinės santvarkos dėka mano raštai, kuriuos klerikalai šmeižė ir niekino, surado kelią į paprastų darbo žmonių širdis, pasidarė žinomi ir mylimi. Būdamas Vilniuje, aš taip sustiprėjau, kad galėjau aplankyti visas istorines vietas ir turėjau jėgų įkopti į Gedimino pilies bokštą ir kaip ant delno pamatyti visą sostinės vaizdą.

1951 m. lapkričio mėn. 7 d. dalyvavau šventinėje demonstracijoje pažymint Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos XXXIV metines. Raudonos vėliavos, skambios dainos man priminė tuos senus laikus, kai mes, mažas vienminčių draugų būrelis, švęsdavome socialistines šventes susirinkę užmiesčio krūmuose, kai, aptarę visuomeninius reikalus, pasidalinę mintimis ir patydom sugiedoję „Internacionalą“, grįždavome prie kasdieninio darbo.

1952 m. mano sveikata vėl sušlubavo: jaučiu silpnumą, svaigsta galva, akyse temsta... Tai vis senatvė varo be pasigailėjimo savo darbą. Gruodžio mėn. 23 d. gavau laišką iš Vilniaus, kad atvažiuočiau į Rašytojų sąjungos narių susirinkimą, bet dėl sveikatos būklės negalėjau nuvykti.

1953 m. anksti pavasarį, žydynt sodams, išvažiavau iš Šiaulių į gimtuosius Kalniškius, kad gryname laukų ore pasitaisyčiau sveikata. Kaime išbuvau iki rugpiūčio mėnesio; sveikata šiek tiek pasitaisė.

Tais pačiais metais rugpiūčio 24 d. išvažiavau į Odesą, prie Juodosios jūros, į poilsio namus. Būdamas ten, pilnai aprūpintas, gydytojų prižiūrimas, aš pagalvojau, kad tokiais teisėmis praeityje galėjo naudotis tik turtuoliai, o paprastas liaudies žmogus negalėjo apie tai nė sapnuoti. Gerai pailsėjęs, grįžau į savo gimtąjį miestą ir toliau dirbau savo mėgiamą kūrybinį darbą.

1954 metais pradėjau tvarkyti, perrašinėti savo senus raštus, rengdamas juos naujai poezijos ir prozos knygai.

1955 m. sausio 12 d. — didžiausia šventė mano gyvenime: man sukako 75 metai. Atrodo, nedidelis skaičius, o kiek daug vargo teko patirti, kiek reikėjo jėgų kovai prieš visokias neteisybes ir skriaudas atsispirti, laikytis, kad kas neišmuštų iš tikro ir teisingo kelio.

Visokie liaudies išnaudotojai ir apgavikai, ponai ir kunigai, gąsdindami suvargusius žmones baisiomis pomirtinėmis kančiomis, išviliodavo paskutines kapeikėles. Kiekvieną pažangesnį žmogų išnaudotojišką valdžia įtardavo, persekirodavo, sodindavo į kalėjimą. Aš pats savo gyvenime mačiau daug neteisybės, patyriau daug nuoskaudų.

Tik dabar, Tarybų valdžios metais, aš esu didžiai įvertintas: mano raštai, ilgai palėpėse nuo buržuazinės

valdžios slapstyti, yra surinkti ir atspausdinti; gaunu personalinę pensiją, visokias pašalpas. Už visa tai aš iš širdies dėkoju mylimai Komunistų partijai ir Tarybinei Vyriausybei, nes mano senatvė yra rami ir pilnai aprūpinta.

Tarybų Lietuvos darbo žmonės gražiai paminėjo mano septyniasdešimt penktąsias gimimo metines: gavau daug vertingų dovanų, sveikinimų nuo įvairių organizacijų ir atskirų asmenų. Tarybinė Vyriausybė, įvertindama mano nuopelnus grožinės literatūros srityje ir 75-ųjų gimimo metinių proga, 1955 m. vasario mėn. 5 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Įsaku apdovanojo mane Darbo Raudonosios Vėliavos ordinu.

Visa tai mane giliai jaudina ir drauge jaunina. Stengsiuos ir toliau dirbti mylimos liaudies gerovei, kurti liaudžiai tinkamus kūrinėlius. O senatvei aš dar nepaiduosiu!

J. Krikščiūnas-Jovaras

Šiauliai,
1955 m. vasario mėn. 20 d.

MAŽA DAINELĖ

Maža dainelė, sužadink brolius,
Įkvėpk į širdis jausmus padorius;
Pajudink žmones, kurie dar miega,
Ir vesk prie meilės suteikus jėgą.

Parodžius žiedą rausvos rožytės,
Parodyk veidą jaunos mergytės,
Padavus ranką, sakyk, ką jausi,
Ir prisiglaudus šnabždėk į ausį:

— Gana, brolyti, ilgai miegojai...
Ilgai miegojai... tiesų nustojai...
Išplėšė priešai, ką tik turėjai...
Ką tik turėjai... O tu ilsėjai...

Žiūrėk, sode jau paukšteliai čiulba,
Paukšteliai čiulba, švilpauja, ulba.
Žiūrėk, kaip linksmi saulytė kyla,
Saulytė kyla, pertraukia tylą.

Jau laikas, laikas į darbą stoti,
Tiesas ir laisvę atsiieškoti!

1903.VII.15

GAMTA IR VARGDIENIS

(Vargdienio skundas)

Gamta brangioji, visų gyvybė!
Mane skriaudi tu ir persekioji...
Tu esi viskas, visų gėrybė,
Kodėl dyglius man po kojų kloji?..

Kitiems tu meilės pini vainiką,
Saldybėj plauko jų linksmos dienos,
O man, vargdieniui, nieko neliko,
Kančias... kentėti turiu aš vienas... .

Tu man neduodi laimingo laiko,
Ir nieko gero tu man neteiki...
Sielos kentėjimų nieks neišvaiko,
Ar jau ant amžių mane prakeiki?..

Skausmais didžiausiais man širdį varstai,
Ramiu gyventi tu man neduodi,
Nuo nuliūdimų širdis apkarsta...
Ar taip be galo bus amžiai juodi?..

O kam gi leidai pasauly gimti?
Dėl ko aš, vargšas, kasdien vaitoju?..
Negal' man niekad širdis nurinti,
Vargų prispaustas aš, draugs artoju... .

Gamta — motutė! Aš tavo sūnus!
O kam tu leidi man tiek kentėti?..
Tu man sukrauni vargų perkūnus,
Turiu aš jaunas kasdien liūdėti..

Krūtinė mano skausmais sužeista,
Vargai išrašė man jauną veidą...
Man skausta galvą, ir protas svaigsta,
Šaukiuos pagalbos — mane apleidai!..

— Per daug, sūneli, — gamta atsako, —
Manęs nekaltink, kad tave skriaudžia,
Kad aug' erškėčiai ant tavo tako,
Tik veltui liūdnas tas skundas siaučia..

Tu ženk, vaikuti, į šviesų kelią,
Ten puikią laimę, gal būt, atrasi;
Nešauk taip skaudžiai, o gers sūneli,
Kas taip mylėtų, o kur tu rasi?

Aš vien gėrybes ant žemės leidau,
Gėlėm grožybių pasaulį klojau,
Visiems tik žiedus po kojų svaidau,
Kas ko norėjo, aš vis žinojau.

O ko tau trūksta, mielas vargdieni?
To nėr pasauly, ko neturėčiau,
Iš kur tau būtų vargai tik vieni,
Tavęs tik vieno ar neregėčiau?..

— Sakai teisybę, — vargdienis sako, —
Turtingi plauko tvane linksmybių,
Skin' meilės žiedus ant laisvo tako,
Jiems skrenda dienos saldžių ramybių;

Tiktai tos laimės ne man paskirtos,
Yra didikų, jie jom naudojas.
Aš nuo pasaulio viso atskirtas,
Tik man blakstienos vienam rasoja..

G a m t a:

Tu eik, vaikuti, prie mokslo tiesiai,
Per vargo jūras prieisi šviesą;
Nueik, kur žiba saulutė šviesiai,
Atrasi saldžią lygybių tiesą.

V a r g d i e n i s:

Manęs likimas neleidžia eiti,
Gauja plėšikų užstoja kelią,
Tiktai turtingas gal' mokslus eiti,
Mane tik migdo tėvų grytelė..

G a m t a:

Sūnau brangusis, prieš prispaudėjus
Į kovą didžią ženki be baimės!
Aš jums atsiųsiu audrotus vėjus,
Suras vargdieniai puikiausią laimę!

Vargdienis:

O motin mano, gamta gražiausia!
Vargdienesius brolius padėk sukelti;
Atsiųski audrą pačią didžiausią
Ir darbo žmones padėk prikelti!..

Ak, aš vargdienis, nelaimių vaikas...
Užtemdė priešai liuosybių šviesą;
Veltui nueina brangusis laikas...
O priešai, priešai sumynė tiesą...

1903.VII.30

KAPAI

Laisvas vertimas iš lenkų kalbos

Štai kapai... Gamtos slapybė.
Kas jų paslaptis suras?..
Čia žmonijos gul' galybė,
Kas tą jėgą besupras?..

Jauno mintys ir svajonės,
Ašaros, kieti vargai...
Laimės, viltys ir malonės
Guli užkastos šaltai...

Kūdikėliai ir stipruoliai
Gul' čia lūžę dar jauni...
Gul' kariai, visi drąsuoliai,
Ilsis čia žili seni...

Guli turčiai galingieji
Tarp lentų smiltų šaltai.
Guli vargšai alkanieji,
Nemiegos jie amžinai...

Ponams — kryžiai pakuoti,
Spindį šviesūs marmurai,
Vargšams — vos kiek apkaupuoti
Vien smilties pilki kapai...

1903.VII.30

KAD AUDROS PAKILS

Kad audros pakils ant jūrių šaltų
Ir mano valtelę kad bangos svyruos,
Ateik, mylimoji, tarp putų baltų,
Pamatys tavęs jėgų man priduos.

1903.VII

MANO JAUNYSTĖ

Kad būdamas mažas lauke bėginėjau,
Su kaimo vaikiukais smiltis kasinėjau,
Kad statėme puikius dvarus, —
Tad buvom laimingi, kad šildė saulelė,
Kad mūs netroškino sukrypus trobelė,
Kad linksmino oras gražus.

Bet liūdnos nelaimės ir vargas atėjo,
Kad lapai nuo medžių pageltę byrėjo,
Kad teko nuo šalčio drebėt...
Reikėjo dulkėtoj trobelėje trintis,
Išalkus, nuplyšus verkšlenti, kankintis
Ir nuoskaudas brolių kentėt...

Paaugus reikėjo jau piemeniu būti
Ir karšty, ir šalty kentėti ir džiūti,
O algą tėvams atiduot...
Vėliau jau reikėjo prie žagrės pristoti
Ir arklius ganyti, naktigonėn joti,
Beganant liūdnai padainuot...

Svajojau — užaugęs daug laisvės turėsiu,
Aš mylimas būsiu ir žmones mylėsiu,
Bus meile papuošti takai.
Užaugau — jaunystėj, nors trokštu liuosybės,
Kankin' mane žmonės ir jų neteisybės,
Ir vargina dvasią skausmai...

Nematomais pančiais dvasia suvaržyta,
Lyg vergė kankinas šaltai uždaryta,
Nuliūdusi verkia varge...
Jūs, prieteliai broliai, mane suraminkit,
Kol dar nepalūžęs, kaip galit gaivinkit —
Teauga vargdienio dvasia!

Ir mielosios draugės! Jūs — mano ramybė,
Jūs galit padėti su meilės galybe
Plėtotis šviesiosioms mintims;
Jūs galite sielą išlaisvint lyg paukštį,
Suteikt galimybės pakilti į aukštį,
Šaukt aušrą tamsiosioms naktims.

1903.VIII.21

NORIU RAŠYTI

Kai kyla gilios galvoj svajonės,
Aš trokštu veikti ir šviesti žmones,
Dvasia lakūnė tada nerimsta,
Audrotos mintys širdy man gimsta.

Verkiu ir liūdžiu, kad tų karštųjų
Širdies plakimų, minčių lakiųjų
Nėra tiek laiko net surašyti,
Ko taip ilgiuos aš — pasisakyti...

Prie žemės darbo man reikia būti,
Kad neprireiktų iš bado žūti...
Tėvų prispaustas... tai ką daryti,
Einu į žmones — svetur rašyti...

Namie vis mama ir tėtė bara,
Rašyti draudžia, prie darbo varo...
„Greičiau, — jie sako, — rašyk laiškėlj
Ir eik prie darbo, krutėk, vaikeli.”

Mamytė baras, kad rašinėju,
Kad tingiu dirbti ir dykinėju,
Ji šaukia dievą ir šventą paną,
Ant raštų pyksta ir keistai mano...

„Apsaugok, dieve. Už stalo sėdi
Ir rašo rašo, ir nesigėdi...
O motin dievo! Pasileidimas!
Manęs neklauso... Apsikentimas!”

Tai vargas verčia atlikt keliones.
Dėl duonos dirbant, gaišint svajones...
Tai susimąstęs turiu liūdėti —
Daigus kūrybos į karstą dėti...

1903.VIII.30

NEKENČIAM GIRTYBĖS

Nekenčiam girtybės gudrios galvos,
Mums tūkstančius kartų geriau be jos.
Ramumo nerasis tarp tų svečių,
Kur sukas verpetai girtų minčių.
Nerasime draugo alaus gare,
Ten jo neieškokim ir ne, ir ne.
Širdies neatrasim tarp tų draugų,
Kur trokšta tik nuodų, dvasios ligų...
Apverktina, liūdna tamsybė jų,
Suėda daugybę saldžių minčių...

1903.IX.29

KALĖJIME

Ateik, tu mylimiausia,
Pasigailėk manęs...
Su ilgesiu giliausiu
Vis laukiu aš tavęs.

Prie geležinių vartų
Tu neik ir neprašyk;
Neleis tau žodžio tarti,
Neleis mums susitikt.

Ateik tu prie langelio
Nors vakare vėlai...
Turiu aš tau žodelį
Krūtinėje giliai.

O kad nepastebėtų
Tavęs sargų akis,
Paliepk, kad nespindėtų
Mėnulio pilnatis.

Tave aš pamatysiu...
Gal man ir to užteks... —
„Sudie” tau pasakysiu...
Širdies ugnis neges.

Aš pasmerktas kentėsiu...
Krūtinėj žaizdos bus... —
Tave karštai mylėsiu,
Jautri širdis nežus.

Karste neskaus grobikai,
Nė kunigų melai, —
Tedžiūgauja skriaudikai! —
Mane priglaus kapai... —

O tu palik laiminga
Ir ašarų neliek...
Gamta yra slaptinga —
Mane karštai mylėk.

Atskridę čia paukšteliai
Maloniai man čiulbės,
Ir augalų žiedeliai
Ant kapo man žydės.

Švelniai šlamės berželis,
Pražydę žolynai, —
Ten mano meilės kelias
Bus laisvas amžinai...

ZEMAITEI

Veikimai amžiais gyvuos, nežus,
Žydės lyg žiedas gražus gražus!
Garbingas vardas tautoj gyvuos,
Jis mūsų šaliai garbės priduos!

1904.I.1

* * *

Kad žmonės nedori man širdį draskys,
Manęs nesupratę išjuoks ir darkys, —
Tada malonu bus atminti tave
Ir tavo žodeliais raminti save.

Tavasis meilumas man širdį ramins,
Jėgų man suteiks jis ir dvasią gaivins;
Kad skaudžiai manoji širdis sudejuos,
Tik tavo gerumas mane tepaguos.

1904.I.3

SAULĖ KILS AUKŠTYN

Saulė kils aukštyn,
Ir sutirps ledai,
Oras eis šiltyn
Ir sušils labai.

Po šaltų dienų
Vasara ateis,
Lapais augmenų
Žemė apsiskleis.

Paukščiai mus vilios
Eit lankyti miškų, —
Vasaros meilios
Laukiame laikų.

Pievose marguos
Ant žiedų drugiai,
Ir laisvai banguos
Dirvose rugiai.

Iš plačių laukų
Linksmos dainos plauks, —
Ir šviesių laikų
Žmonija sulauks.

1904.II.10

TEMSTANT

Greičiau, šalti vėjai, su storu ledu
Užšaldykite mano liūdniausius jausmus,
Apneškite karčią gyvybę sniegu...
Geriau amžinai numarinti skausmus...

Kam vargti beturčiui be vietos savos
Ir dirbti tik duonai, tik valgyt, miegot...
Ir taip neatnešti žmonijai naudos, —
Gal būtų geriausia gyvybės nustot...

Greičiau, o tamsybe, aptemdyk akis,
Kad aš nematyčiau pasaulio vargų...
Greičiau ant kalnelio, baltoji smiltis,
Priimki mane prie senųjų draugų...

Gal broliams ir tautai sunkumas esu —
Laukų išdirbimui pristingu jėgos...
Daugumui nekenčiamą šviesą nešu...
Bet ne, mano dainos už tiesą kovos!

Kantrybės pritrūkęs, nenoriu sapnų,
Kas lėtas ir silpnas, težūnie greičiau.
Man meilės nereikia, saldžiųjų jausmų...
Man vėjai tekaukia... O audra, smarkiau!...

1904.III.24

MYLIMAI

Brangi mylimoji, tu mano draugute!
Kad meile žibėtų, lyg ryto saulutė,
Kaip vasaros mielas kilnūs gražumas, —
Man būtų meilesnis tavasis gerumas.

Kad būtum žolynas, gražioji gėlelė,
Aš būčiau tavoji meilutė bitelė,
Tarp grožio lapelių pažinčiau meilumą,
Žiedų paslapybėj surasčiau saldumą.

Kad būtum upelis, aš būčiau žuvelė,
Maloniai plaukyčiau po tavo širdelę,
O gal ir prie šono žolynu žydėčiau,
Srovės pasūpuotas, tave glamonėčiau.

Kad būtum prie upės karklynų krūmelis,
Aš būčiau lakštutė, mažutis paukštelis,
Gal dieną ir naktį ant tavo šakelių
Giedočiau, plasnočiau tarp grožio lapelių.

Dangum kad tu būtum skaisčiu, nemiglotu,
Aš debesiu būčiau didingai kuprotu,
Prigludęs prie tavo krūtinės, plaukyčiau,
Žaibų — tavo balso palankiai klausyčiau.

1904.III.24

TYRAI LIŪDI

Tyrai liūdi, vėjas kaukia,
Žmonės verk', dejuoja...
Vargšai meldžias, dievą šaukia,
Vėjas švilpiniuoja...

Taip atvėsus žemės laimė
Nepagimdo žiedo...
Vėjai... šalnų... ima baimė...
Paukščiai nebegieda...

O padangėj šaltas vėjas
Debesis gainioja
Ir, į girią išlamėjęs,
Lapelius nešioja.

Žmonės kenčia šaltį, badą,
Liūdi ir vaitoja...
Jei atranda keliui vadą,
Priešai jį kapoja...

1904.III.25

LEDŲ JŪROS

Kalnai blizga, baltos meškos
Tarp uolų rėplioja;
Jūros juda, putom taškos
Ir ledus kilnoja.

Ledo kalnai traška, žūva,
Skaldos ir kapojas;
Didžios bangos kyla, griūva
Ir audroj šėliojas.

Šalta, liūdna, laksto sniegas, —
Šiaurės tai tėvynė...
Spaudžia, kausto šaltos jėgos...
Viską jos sumynė...

Kentė šiaurio šaltį kietą
Prispausti lietuviai,
Neturėjo jie dar sviete
Sau šviesesnio būvio...

Lietuvius į šiaurę varė
Žiaurūs caro ponai...
Šaldė dvasią, keikė barė
Ir minties valdonai...

1904.III.26

ŽŪKIT, EILUTĖS

Žūkit, eilutės, širdžia rašytos,
Gulkit archyve, dulkėse būkit,
Verkit, liūdėkit ten uždarytos
Ir neatspaustos, užmestos pūkit...

Žmogui stebuklų jūs neapsakot,
Žavinčio meno stinga kilnumo...
Mokslo žinijai jūs neatsakot
Ir negaminat šypsnių, linksmumo...

Eilės beturčio, driskio valstiečio,
Dar ypatingo ritmo neturit...
Paprasto kaimo tarpe, šiauliečio...
Jūs nė archyve vietos neturit...

Autorius jūsų — lauko artojas,
Daug tai nustojat savo vertybių...
Jūsų vis liūdnos mintys kartojas...
Žūkit! Neturit jūs įvairybių!...

1904.V.13

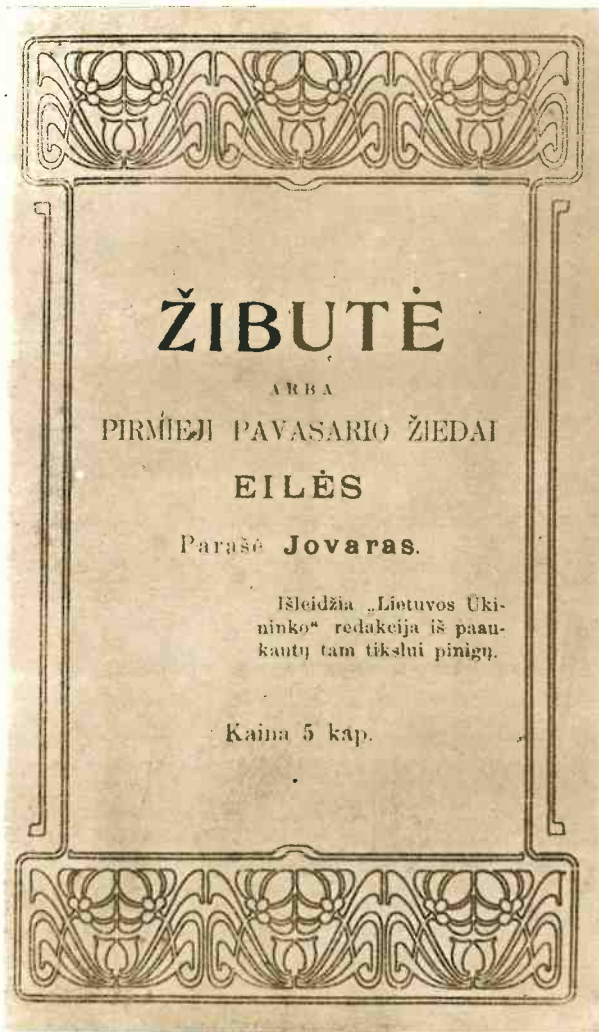
ŠALIN TAMSA!

Šalin tamsa iš mūsų krašto,
Šalin apuokai ir šeškai!
Kas naudinguosius gyvius drasko —
Šalin plėšrieji vanagai!..

Šalin tamsos kenksmingi vėjai —
Nereikia mums siaubų širdies!..
Šalin beširdžiai prispaudėjai!
Gana tamsios, ilgos nakties... .

Greičiau, aušrine tu šviesioji,
Apšviesk baises tamsos laikus;
Pakilk, saulute tu skaisčioji,
Žmonijai kurk šviesos takus!

1904.VIII.11

Jovaro eilėraščių pirmojo rinkinio viršelio faksimilė

RUDUO

Aprauktas migla liūliuoja dangus,
Nuliūdę miškai nubarstė lapus...

Ir byra rasa nuo medžių šakų,
Tai verkia miškai, tai ašaros jų...

Ir vėjas rudens po girias plikas
Linguoja medžius ir lanksto šakas...

Ir saulė šviesi nekyla aukštai,
Spindėjimas jos nešildo karštai...

Liūdnoji mirtis tik rodo kapus,
Ir paukščiai visur nuleidę snapus...

Jau rengiasi mirt lapeliai žolių...
Vaitoja širdis eglynų žalių...

Laukai nesidžiaugia lapeliais gelsvais,
Tik bėga vanduo upeliais, ravais...

Nešviečia giedra aukštybių dangaus;
Išnyko saldi linksmybė žmogaus...

Nuvyto meilė, grožybė žiedų...
Aptemo minia jaunimo veidų...

Ar amžių, ar du, ar daug, ar ilgai
Ruduos ant žmonių liūdnieji vargai?..

Ar jau amžinai gamta neatbus?
Argi Lietuva aptemdinta bus?

Liūdnumas praeis, mainysis laikai;
Sutirps ir išnyks šaltieji ledai!

Juk bėgis gamtos vis sukas ratu,
Lauktoji šviesa ateis su laiku!

1904.XI.20

TROKŠTANTIS PAUKŠTIS

Svyruoja paukštelis ant klevo šakelių,
Iš ilgesio čiulba tarp gojaus lapelių;
Širdis neberimsta, krūtinėje sprogsta
Ir vysta, ir džiūsta, nes gerti jis trokšta...

Pakalnėje teška sraunus šaltinėlis,
Liūliuoja, mirguoja skaidrus vandenėlis;
Tik ten vis aplinkui lakioja pelėda
Ir trokštančius paukščius praryja, suėda...

1904.IX

JUODAŠIMČIŲ GIESMĖ

(Skirta tikriesiems katalikams)

Negeidžiame mokslo šviesos,
Netrokštame jo spindulių!
Mes norime miego, tamsos,
Nekenčiame proto žmonių!

Kad dievo apvaizda norės,
Sukrausime turtus didžius,
Ir žmonės daug žemės turės,
Beturčiai iš bado nedžius!

Švenčiausia panelė užtars,
Ištrauks iš nelaimių, vargų
Ir dangiškas mylistas bers,
Tik siųskim jai glėbius maldų!

Rublius ant mišių nugabenk,
Kad duonos nebus, pasninkauk!
Tik dangiškus vartus klebenk
Ir dievo malonių vis lauk!

Kas rytą „adynas“ giedok,
„Karunką“ bumbėk vakarais
Ir, galvą užklojęs, miegok,
Apmulkintas dievo sapnais!

Pameskime arę laukus!
Kad dievas padės — užderės,
Ir piausime puikius javus,
Grūdai, nors ir džius, nebyrės.

Žudykim bedievius visur.
Iškarkime „cicilikus“,
Nekęskim! Tebėga svetur!
Jie veda iš kelio vaikus!

Negeidžiame mokslo šviesos,
Netrokštame jo spindulių!
Mes turime valdžią tiesos!
Mus dievas apgins nuo žmonių!

1904.XII.18

AUŠTANT

Jau šviečia raudoni aušros spinduliai,
Ir dieną apreiškia pilki vieversiai:
Jie šaukia aukštai,
Pakilę lengvai:
„Jau švinta aušrelė, jau švinta!”

Aptvinę migla ir aptemę laukai,
Visur dar tamsu, dar ankstyvi rytai:
Tamsa tik jau luš,
Apuokai pražus, —
Rasa nuo lapelių jau krinta.

Kai kas jau atbudo ir krapštos akis,
Šviesa ima viršų, jau nyksta naktis.
Miegoję saldžiai,
Pragydo gaidžiai:
„Jau švinta aušrelė, jau švinta!”

Boluoja beržynai, nuleidę šakas,
Jie verkia iš džiaugsmo ir beria rasas...
Nuo pievų, šilų,
Žilvičių žilų
Rasa nuo lapelių jau krinta.

Iš miego jau bunda sparnuočių pulkai,
Balsais maloniausiais jau skamba miškai.
Ir žmonės sukils,
Pakilę prabils:
„Jau švinta aušrelė, jau švinta!”

Iš pilkojo rūko saulutė pakils,
O alapas paukščių nė kiek nenutils:
Gegutė kukuos,
Balandžiai burkuos:
„Prašvito diena, jau prašvito!”

Spindės graži saulė ir šildys visus,
Apšvies visą žemę — pasaulis atbus.
Kad laimės sulauks,
Didžiai visi šauks,
Giedos už kits kito:
„Rasa nuo lapelių nukrito,
Gražu — jau pasaulis nušvito!”

1904.XII.23

KUR ŠLAMANČIOS GIRIOS...

Kur šlamančios girios sveikatą gaivina
Ir lapų mirgėjimu širdis ramina,
Kur pievose čiulba, skrajoja paukšteliai
Ir žydi, marguoja spalvoti žiedeliai;
Kur debesys kalnais nuo saulės bėluoja
Ir pilkosios miglos lyg jūros banguoja;
Kur aukščio ribų nieks negali surasti,
Net žemės išminčiai nemoka suprasti;
Kur gimsta ir auga raminančios dainos,
Kur teka upeliai ir mirga, ir mainos;
Kur mielą ramumą vėjelis nešioja, —
Ten vargančios liaudies dvasia telakioja!

1904.XII.25

VASARA, ATEIK

Linksma vasara tu, kaip aš mėgstu tave,
Kaip aš trokštu šviesos ir gražumo žiedų. —
O ateik, mylima, savo grožiu žavi! ..
Trokštu meilės karštos ir giliųjų jausmų. ..

Liūdna man, kad tavęs, mylima, nematau —
Veržias ašaros man iš gilybių širdies. . .
To prakeiktojo būvio dienas tik skaitau,
Mane šaldo ledai ir ilgybė nakties. . .

Negailėk šilimos, nė šviesos spindulių, —
Tegu skamba miškai, težalioja laukai!
Tu prie darbo pašauk plačią minią žmonių, —
Ir težūnie greičiau tie žiaurumo laikai!

1904

PRISIKĖLEI, GAMTA...

Prisikėlei, gamta, ir dangaus akimis
Duodi viltį apsnūdusiai žemei.
Jau sutirpo sniegai, ir sulūžo ledai
Ir į šaltas marias nuvažiavo...

Prisikėlei, gamta, tu galybe stipria
Savo priešus nuo karsto nustūmei.
Pasirodei graži, ir nušvito laukai,
Tavo garbei žibutės pražydo.

Prisikėlei, gamta, o žydrasis dangus
Apsiniaukė pilkais debesimis;
Sutviskėjo žaibai, pasipylė lietus,
Ir su audra perkūnas atėjo.

Prisikėlei, gamta, tu jauna ir graži,
Žaliu apdaru žemę nuklojai;
Jau pražydo laukai margaspalviais žiedais,
Ir bitutės skrajoja tarp lapų.

Prisikėlei, gamta, ir žieduota suknia
Savo tvarinius linksmimi, puoši.
Jau atbudo visi gyvūneliai maži,
Ir paukšteliai maloniai sučiulbo.

Prisikėlei, gamta, iš po šalčių žiemos,
Bet daugybė žmonių tebemiega...
Argi savo jėga jų prikelt negali,
Ar nenori, ar žadint nemoki?..

Prisikėlei, gamta, dabar audrų žaibais
Trenk į liaudies engėjus-skriaudėjus
Ir vergiją nublokšk, ir jos sargus nutrenk,
Darbininkams duok laisvę ir duoną.

Prisikėlei, gamta, lyg mergaitė jauna,
Savo meile pasaulį pripildei;
Tik nelaimė žmonėms, kad neleista visiems
Tavo dovanas lygiai vartoti.

Mes, vargdieniai, visi alkani ir basi —
Nesidžiaugiamo šildančia saule...
Mums reik' dirbt ir krutėt, ir kovot, ir kentėt,
Nes mus engia ir spaudžia turtuoliai.

1904

BROLIAI, Į DARBĄ!

Ei, broliai, į darbą! Prie žagrės smarkiau,
Kantrybę senelių atminę.
Šalies visą grožį mylėkim karščiau,
Gamtos brangumynus pažinę.

Išraukime varputį, dilges, usnis;
Duos vaisių tas prakaitas lietas.
Sukursime dirvoj raudonas ugnis —
Tada sušvelnės būvis kietas.

Išeisime žadinti brolių bailių,
Kurie dar tamsoj tebemiega,
Kurie dar vis bijo šviesos spindulių,
Kurie dar sapnuoja ir miega...

1905.II.20

ATEIK

Meilute, ateik, kad saulė žibės
Aukštybių šviesa,
Kad nuo augalų nudžius, nubyrės
Šaltoji rasa.

Ateik, mylima, ateik nors miškais,
Vingiuotais keliais,
Gražiosios gamtos žaliaisiais takais,
Skaisčiais spinduliais.

Ateik tu, graži, į lygius laukus,
Kur pilna žiedų,
Kur vėjas ramiai sūpuoja javus
Ant varpų bangų.

Ateik, pasipuošk spalvotai, margai
Dangaus ramume,
Kaip deivė ateik, mylėki karštai
Gamtos gražume.

1905.V.12

GIRTUOKLIŲ GIESMĖ

(Skirta gerbiamiems girtuokliams)

Didžiausias stebuklas, o tai išradimas!
Tai dievo malonė, apvaizdos davimas;
Kaip širdį palinksmin' alus ir degtinė,
Pasaulio malonė pati pirmutinė!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime!
Kol yra grašis, ko gi žiūrėsime?
Kol kraujo srovės šildo krūtinę,
Gerkiame, vyrai, alų, degtinę!

Tai niekai grožybės tos viso pasaulio,
Degtinė meilesnė už šildančią saulę;
Mums brolis sesutė — alus ir degtinė,
Vienybė, brolybė pas juos pirmutinė.

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Ū kas įkvėpimą aukštą gal' duoti,
Kas gal' vis priversti už stalo sapnuoti?
Tik, broliai mieliausi — alus ir degtinė;
Tai mūsų brangiausia svajonė auksinė!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Kas gal' išvaduoti žmogelį iš vargo?
Be jų kokį daiktą ar gautum į bargą?
Skaniausi gėrimai — alus ir degtinė,
Jie širdį suminkštin', nors būtų ledinė!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Ar šermens, vestuvės, kur čia apsakysi,
Krikštynų ir puotų be jų nedarysi.
Pirmiausia pagalba — alus ir degtinė,
Jie užvelk' ir nuvelk' sėmėgą rudinę!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Kad rublio prireikia ar talką kur gauti,
Arba kad priseina linai greit nurauti,
Tai viską padaro alus ir degtinė,
Pagalbą priduoda pripilta stiklinė!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Kad nori tarnystę ar vietą kur gauti,
Ar kur įsitrinti, ar kvailį apgauti,
Padės kuo geriausiai alus ir degtinė,
Kad tik būt' pripilta pilna kakarinė.

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime! ir t. t.

Kam tauzyt ant vėjo, kur čia suskaitysi
Ir neapdainuosi, ir neaprašysi,
Kiek gero padaro alus ir degtinė
Ir skausmą sugydo, ir linksmin' krūtinę!

Gerkiame, broliai, kol tik turėsime!
Kol yra grašio, ko gi žiūrėsime?
Kol kraujo srovės šildo krūtinę,
Gerkiame, vyrai, alų, degtinę!

Taip mūsų broliai vargsta tamsybėj,
Dvasiškas jėgas žudo girtybėj...
Laikraščių, knygų bijo skaityti...
Gėdisi mokslo šviesą įgyti...

1905.V.18

MOTINA

Sonetas

Ar yra kur jausmai gilesni,
Ar kieno meilingesnė širdis?
Ar kas myli taip nuolat ilgai?
Kas dėl meilės tiek kenčia vargų?

Ką graudina verkimas vaikų?
Tiktai motina myli tikrai!
Ji praleidžia be miego naktis,
Jai už viską vargai saldesni.

Jos mintis užimta tik vaikais;
Jai nebaisios ir kančios dėl jų,
Ji — saugūnė jaunų dukterų.

Ji kovoja stipriai su vargais,
Ji — šaltinis ramumo saldaus.
Ir poezijos jausmo gilaus.

1905.VI.2

PASAKYK

Pasakyk tu, mergele mieloji,
Kodėl taip susimąščius esi?
Ir dvasia taip aukštai kur lakioji,
Gal padangė vilioja šviesi?

Pasakyk, kurgi žvaigždės keliauja,
Kam jų mirga šviesa taip aukštai?
Kam perkūnai taip trenkia ir griauja,
Kam gi šviečia, kam žiba žaibai?

Kam tas mėnuo, nuliūdęs, išbalęs,
Aiškiai šviečia iš tarp debesų?
Kur jis bėga, vis vienas, atšalęs,
Ko jis veizi iš aukščio dausų?

Pasakyk, kam tos audros pakyla,
Kam sutrikdo gražumą gamtos?
Kodėl jūra plati nenutyla,
Kam banguoja visur, visados?

Pasakyk, kur tos upės vis teka,
Kur taip skubinas tyras vanduo?
Ką per akmenis bėgdamas šneka?
Ir per amžius ko tyli akmuo?

Pasakyk, kam pakalnės Dubysos
Taip apaugusios krūmais plačiais?
Kaip seniai ji taip stovi ištytus,
Jos vanduo ko vis teka sraujai?

Kam linksmai ten lakštutė lakštuoja
Tarp alksnynų pakalnių stačių?
Kam javai vienas kitą bučiuoja
Tarp lapelių žalių, mirgančių?

Pasakyk, kam tie auga žolynai?
Ir kam turi gegutė kukuot?
Kam linguoja ir šlama beržynai?
Ir kam turi beturčiai dejuot?..

1905.VI.23

KAD BŪČIAU POETAS

Kad būčiau poetas, gražiai aš rašyčiau,
Gamta man suteiktų brangių medžiagų;
Poeziją savo vainikais kaišyčiau,
Jėgų pasiimčiau iš audrų, bangų.

Tai linksma man būtų žmonijai tarnauti,
Gyventi, krutėti naujiesiems laikams.
Padėti brangiausiąją laisvę išgauti
Ir galą prirengti kartiesiems vargams.

Skraidyčiau po kaimus, kur dūminės pirkios,
Kur vargsta mažturčiai, laukus ardami,
Kur pilnos liūdnumo krūtinės pravirko,
Kur kenčia per amžius, dangaus laukdami...

Save apsišvietęs, įgijęs meilumo,
Aš viltį paskelbčiau artojams-draugams;
Dirvas jų apskleidęs upeliais gražumo,
Parodyčiau drąsiai, kad galas vargams.

Su meilės galybe jų širdis pradurčiau,
Įeičiau į gyslas, į kraujo takus,
Krūtinėse ugnį, drąsumą sukurčiau
Ir šaukčiau į kovą prieš darbus piktus.

Sakyčiau ir šaukčiau visiems prispaustiesiems,
Kad eitų jie mokslo, teisybės keliais,
Ir, pasiaukojęs vargdieniams — saviesiems,
Parodyčiau kelią šviesos žiburiais.

Tautoms aš teskelbčiau brolybę, lygybę;
Varguomenę vesčiau prie laimės aiškios.
Statyčiau čia, žemėj, tik vieną valstybę
Ir platinčiau meilę ant žemės plačios.

— — — — —
Oi žmonės piktieji... Man lemta juk žūti...
Poetu aš būti visai negaliu...
Yra man paskirta be laiko supūti,
Varge paskandintas liūdėti turiu...

Pasauly plėtojas plačiai nedorybės,
To siaubo siautimas suėdė mane...
Man jungą uždėjo žmonių neteisybės,
Man širdį kankina vargai amžini...

Gyventi žmonijoje nėra malonumo,
Kad skurdas pagrauzia šviesiuosius jausmus...
Kenčiu ir kentėsiu aš dvasios kartumą,
Kad mušdamas pulsas tik skaito skausmus...

Kas duotų ramumo, užjaustų, mylėtų,
Pasaulyje, rodos, visai neturiu...
Kas ašaras mano nušluostyt galėtų,
Tokių jau čia, žemėj, surast negaliu...

O los neteisybės tolydžio marina
Ir veda... prie grabo arčiau vis esu;
O vėjai šaltieji jėgas tik džioviną
Ir siūlo man vietą danguj, už dausų...

1905.VII.5

SKAMBANČIOS STYGOS

Skambančių stygų virpantis balsas,
Skriski žaliaisiais laukais,
Skriski į tolius, nuostabus garsas,
Žemės kraujuotais takais.

Skambančių stygų balsas galingas,
Kilęs iš sielos kančių,
Stiprinki širdis, jautriai graudingas,
Vargo žmonių verkiančių.

Skambančios stygos, liaudį suburkit
Rauti pelėsius minties,
Laisvą, galingą norą sukurkit —
Trokšti gražios ateities.

Skambančios stygos, dainą užtraukit
Laisvės, brolybės, tiesos,
Seno pasaulio melą sugriaukit,
Griaukite rūmus tamsos.

Skambūs akordai, neškite laimę,
Skriedami audrų sparnais,
Darbo žmonijai grožį, ne baimę,
Skelbkite meilės balsais.

Skambančios stygos, jūsų virpėjims
Naują poeziją tvers,
Grožiui žmonijos lapų šlamėjims,
Vėjo užimas pritaras.

1905.VIII.1

MAN TINKA

Kur žydi gėlelių įvairūs žiedai,
Linguoja nuo vėjo švelnaus, —
Aš mėgstu ten būti, man tinka labai
Kvėpėjims darželio gražaus.

Man tinka margumas žaliosios lankos,
Kur pilna gražiausių žiedų,
Kur bitės lakioja virš pievos minkštos,
Kad pučia vėjelis rytų.

Man tinka tos bangos ir ežers platus,
Kad laivą linguoja ramiai,
Kur tyras ir melsvas vanduo jo gilus
Spindėdamas blizga gražiai.

Dangus man patinka, kad giedras, gražus,
Ir saulė, kad žiba aukštai,
Ir mėnuo, kad šviečia pro medžių lapus,
Ir žvaigždės, kad mirga šaltai.

Man tinka ir meilė maloni, saldi,
Kuri nesudrumsčia širdies,
O plaukia, banguoja lyg upė gili
Vardan gražios ateities.

1905.VIII.6

LELIJOS

O, gražios tos mielosios mūsų lelijos,
Kai žydi daržely skaisčiai raudonai, —
Vargingojo laiko šalną nesibijo
Ir puošia sau stiebus žaliai, garbanai.

Graži lelija ta, kur pievoje žydi,
Kur žiedas nebijo karštų spindulių,
Kur kvapo gražumo laukai jai pavydi,
Linksma kur bujoja tarp lapų, žolių.

Graži lelija ta, kur vandenį puošia,
Kur šnabžda tarp lendrių širdies lengvumu,
Kur ežero krantui gražumą paruošia,
Ją bangos bučiuoja švairiu skaistumu.

Tačiau man gražesnė, kur, mokslą įgijus,
Neniekina prasto vargdienio žmogaus, —
Ją myli ir gerbia visokios lelijos,
Ji žiba žmonijai lyg saulė dangaus.

Gražiausios lelijos, kurios įkvėpimą
Sužadina, kelia poeto jausmus,
Suteikia jo dvasiai doros pakilimą
Ir meilės galybe išrauna skausmus.

1905.X.11

PUŠAITĖS

Sonetas

Kad vėjai pakyla ir kaukia,
Ir gaudžia, ir ūžia miškai,
Lyg milžinas šėldamas šaukia,
Čia švilpia, čia staugia piktai, —

Ant kalno pušaitės svyruoja
Ir lanksto žaliąsias šakas,
Saldžiai viena kitą bučiuoja
Ir meiliai paduoda rankas.

Neliūsta nuo audrų piktų,
Nebijo nė vėjų šaltų;
Žali jų vainikai jas puošia,

Linksmiausios jų dienos tada,
Kad žiba sidabro rasa,
Kad pievas žalumas apjuosia.

1905.XI.16

PAVASARIO RYTAS

Sučiuolbo pragydo aukštai vieversiai,
Artojai jau rengias į lauką.
Siūbuoja banguoja balti debesiai,
Lyg valtys ant Nemuno plauko.

Saulutė močiutė pakilo aukštai
Nuo pievų rasų sidabrinių,
Išsvaidė išsklaidė ji šviesą antai
Lig pat pakraščių vakarinių.

Raliuoja dūduoja rageliai dū-dū, —
Tai piemenys bandą jau gena.
Žirgai ir galvijai, pulkeliai žąsų
Tik žvengia, mauroja, gageną.

Sujudo sukruto, kas gyvas, smagiai, —
Artojai į dirvą išjoja.
Skrajoja paukšteliai ir gieda gražiai,
Ir čiauška, sparneliais plasnoja.

Pasėjo, akėja valstiečiai javus,
Purena žemele tą juodą.
Jų darbas ir triūsas be vaisių nebus;
Tą viltį jiems prakaitas duoda.

1905.XI.20

JAU AUŠTA

Užsidegė rytas raudona ugnia,
Ir gaisras pasklido plačiai.
Dar pragaras dega ten, žemės dugne,
Dar siunta „piktieji svečiai”...

Dar žemė liepsnoja,
Gyvybę aukoja...
Aušra apsiliejo krauju...

Šviesa, pasipuošus raudonu dažu,
Kas kartą vis eina artyn,
Nors milžino žingsniais, bet ein' pamažu
Ir stumia tamsumą tolyn.

Pasaulis pasenęs,
Daug amžių gyvenęs,
Jau dengiasi rūbu nauju.

Šią žiaurią tamsybę šviesa pražudys,
Praslinks kraugeringa naktis.
Prašvitus aušrinė viską atgaivins, —
Jau šviečia graži ateitis.

Jau rytas, jau aušta,
Tamsybė palaužta,
Aušra raudonuoja krauju.

Pelėdos, apuokai nežino kur lėkt,
Jie bijo skaistumo šviesos.
Didžiai išsigandę, jie pradeda rėkt,
Jie trokšta per amžius tamsos...

Šviesa nesiliauna,
Jėgų sau įgauna
Ir dengiasi rūbu nauju.

1905.XI.20

RAUDONAI ŽVAIGŽDĖTAI ROŽĖS KAD PRAŽYS

Saulė kad pakilus
Tamsą išvaikys
Ir gamta sušilus
Ledą sutirpdys;

Kad miškų žalumas
Jaunus ūgius tvers
Ir žiedų gražumas
Kad laukus užbers;

Kad miške lapeliai
Ošdami šlamės
Ir maži paukšteliai
Sau linksmi čiułbės, —

Taip, kada matysim
Tuos gražius laikus,
Tai ir parašysim
Meilesnius raštus.

Mums dabar neduoda
Eit keliu šviesos,
Liepia gerbt, kas juoda,
Stumia prie tamsos...

Mums takai užkloti
Usnių dyguliais
Ir keliai užstoti
Šoviniais, ginklais...

Raudonai žvaigždėtai
Rožės kad pražys,
Tai tada poetai
Daug linksmiau rašys.

1905.XII.5

KOL PULSAS KRŪTINĖJ KRUTĖS

Kol pulsas krūtinėj krutės,
Kol gyslose kraujas srovens,
Kol gyvastis kūne gyvens, —
Širdis manyje tol kentės...

Tol vargsiu tamsybėj nakties...
Ir tolei įpintas jausme
Vaitosiu ir verksiu skausme,
Ilgėdamas lauksiu mirties...

Aš keiksiu jautrumą širdies
Ir žydinčio jausmo lapus...
Ir eisiu ilsėt į kapus,
Sudegintas meilės ugnies...

Suės tas liūdnumas baisus,
Ilgėjimas širdį palauš.
Man rytas tikrai neišauš...
Pagrauš mane būvis tamsus...

Todėl argi verta gyvent,
Taip skųstis ir verkt visada,
Ramumo negaut niekada
Ir metuos jaunos dar pasent?..

O jei dar gyvent ir nežūt...
Tai reikia nors meilę pasėt,
Kultūrą ir grožį auklėt,
Darbuotis... Kovoti ir būt.

Jei būt, tai gyventi tikrai:
Vargdieniams šviesos daugiau duot
Ir liaudį iš pikto vaduot,
Kad žūtų žmonių vargai...

1905

AUDRA PRIEŠ DIENĄ

Naktis apsiniaukė, žaibuoja žaibai,
Perkūnas jau dunda smagiai;
Jau draskosi vėtros, jau krinta ledai,
Neleidžia užmigti ramiai.

Jau viskas sujudo,
Ir žvėrys atbudo,
Perkūnas neduoda miegot.

Stipresnis perkūnas smarkiau dar subels,
Tekėjimo saulės nelauks.
Ir tinginius žmones pažadins, prikels,
Į darbo verpetą įtrauks.

Aušra raudonuoja —
Žaibuoja, žaibuoja...
Eis liaudis sau teisių ieškot.

Šią tamsiąją žemę kad saulė apšvies,
Sutirps apgavysčių ledai.
Gamta kad žaibais šį pasaulį palies,
Pražys teisingumo žiedai.

Jau saulė ims kilti,
Atneš tikrą viltį,
O debesys, miglos pražus.

Meilus sutikimas pasauly žydės
Tarp žemės margiausių tautų,
O mokslo šviesa lyg saulutė žibės,
Nebus slaptųjų jėgų.

Jau gimsta vienybė,
Šviesa ir teisybė,
Jau aušta — bus rytas gražus!

1905

SAULEI TEKANT

Daina iš 1905 m. revoliucijos veikimo

Saulė raudona jau teka,
Laikas jau keltis visiems!
Miglos jau nyksta nuo tako,
Spindi šviesa ir akliems.

Moters ir vyrai, smarkiau!
Kilkime drąsiai aukštyn!
Ginklus paėmę stipriau,
Broliai, į kovą pirmyn!
Kraujas jau liejasi brolių,
Vargina sunkūs laikai...
Spaudžia mus caras lig šiolei...
Slegia mus ponai-smakai!..

Moters ir vyrai, smarkiau!
Kilkime drąsiai aukštyn!
Ginklus paėmę stipriau,
Broliai, į kovą pirmyn!
Miegame, broliai, išbalę,
Nieks neprikels iš miegų!..
Kelkimės, nors ir sušalę,
Griaukim tuos mūrus vargų!..

Moters ir vyrai, smarkiau!
Kilkime drąsiai aukštyn!
Kovą pradėję karščiau,
Eikim pirmyn, vis pirmyn!

1905

EINANT Į KOVĄ

Sudie gimtinei mano vietai,
Laukams, darželiams ir takams.
Jau laikas rengia kovą kietą,
Sudie jau pievoms ir miškams.

Jau plieno ginklas žiba, mirga,
Kovoti šaukia atvirai.
Ir be triūbų, be karo žirgo
Už laisvę žūti bus gerai.

Sudie, tėvynės gražumynai
Ir debesys pilki, balti.
Sudie jums, medžiai ir žolynai
Ir Lietuvos gamta graži!

1905

JAUNŪJŲ DARBININKŲ DAINA

Atsitraukiam nuo minios piktųjų
Ir įstojam į kelią tiesos!
Juodašimčių nekenčiam aklųjų,
Mes ardysime rūmus tamsos!
Prispaudimą kentėjom lig šiolei
Ir nuplyšę badavom ilgai...
Jau į kovą sustosime, broliai!
Jau į kovą mes eisim, draugai!

Beturčiai, vargdieniai, vis kilkim smarkyn!
Ir marš, darbininkai, į karą
Prieš kraugerius ponus, prieš carą!
Pirmyn, pirmyn, pirmyn!

Prispaudėjai, veidmainiai, plėšikai,
Užsisėdę ant sprando žmonių,
Tie smakai, mūsų darbo rijikai,
Turi būdą pikčiausių žvėrių.
Pasipuošę jie geria, puotauja,
Mūsų darbą eikvoja smagiai...
Jiems nerūpi, kas vargsta, dejuoja,
Kas tamsybėje skęsta giliai.

Beturčiai, vargdieniai, vis kilkim ir t.t.
Ši tvarka mums padarė sunkybę
Su tironu — plėšriuoju caru
Ir uždėjo akcizų daugybę...
Darbininkus marina badu...

Mus valdonai surinkę, sugaudę
Vež' į karą ir lydž' į kapus.
Mūsų brolius jie džiaugias sušaudę
Ir nagaikomis plaka visus. . .

Beturčiai, vargdieniai, vis kilkim ir t.t.
Tik sustokime, broliai, iš vieno
Nuo rytų ligi pat vakarų,
Pasiėmę ir mokslą, ir plieną,
Nuo pietų lig šiaurinių ledų!
Ir sukilkime drąsiai prieš ponus,
Prieš spaudėjus, valdonus didžius!
Ir nuverskim engėjus tironus!
Teprašvinta tas rytas gražus!

Beturčiai, vargdieniai, vis kilkim ir t.t.
Ir nušvitus aušra kruvinoji
Atneš laimę, mums laisves visas!
Jau raudonas vėluks plevėsuoja!
Iškovosime šventas tiesas!
Pražydėjusi meilė, brolybė
Pražudys apgavystes, melus!
Darbininkai sueis į vienybę —
Ir iš vieno bus darbas gražus!

Beturčiai, vargdieniai, vis kilkim smarkyn!
Ir marš, darbininkai, į karą
Prieš kraugerius ponus, prieš carą!
Pirmyn, pirmyn, pirmyn!

1905—1906

EGLAITĖ

Sonetas

Žalioja ir auga eglaitė jauna,
Jai vėjas sūpuoja šakas,
Ir stovi lauke atskirta, vis viena,
Išskleidus žaliąsias rankas.

Tesiaučia, tekaukia audra su ledais,
Ji kenčia ir mąsto giliai. . .
Tedunda perkūnas, tegąsdin' žaibais,
Žaliuos ji kaip rūta žaliai.

Išdygusios jaunos eglaitės miške
Užuovėjoj aug' nuošaliai, —
Nereik' jom svajoti giliai. . .

Nežino, koks vargas, kas dedas lauke,
Nejaučia nei vėjų šaltų,
Nei pievų meiliųjų kvapų.

1906.I.4

ZIBUTEI

Sonetas

Tu, lapų pernykščių prispausta, vargiai
Išdygai, išleidai žalius lapelius;
Prašydai, žibute, tarp krūmų melsvai,
Paleidai po mišką pirmuosius kvapus.

Tik spėjo pratirpti baltieji sniegai,
Miškai tebelaiko plikas šakeles,
Dar vos tik nuslinko nuo upių ledai,
Skleidi jau, žibute, žydras akeles.

Tarp alksnių krūmelių laiminga lieki, —
Žaliuoja, mirguoja lapeliai maži,
Praeiviui ramumą, linksmumą teiki.

Žydėki, žibėki, žibute graži!
Nuvargusią žemę lapeliais papuošk,
Nuvargusią liaudį žiedeliais paguosk!

1906.I.4

KO LIŪDI, BERŽELI?

Ko liūdi, berželi, ko liūdi?
Ko verki, nuleidęs šakas?
Kam svyra žalieji lapeliai?
Kam varvini šaltas rasas?..

Ar auštantis rytas nelinksmin'?
Ar gaila naktinės tamsos?..
Ko verki, berželi baltasis?
Ar ilgis lapeliai šviesos?..

Neverk, svyruonėli baltasis,
Jau greitai saulutė tekės.
Bus linksma, gražu ir malonu,
Iš džiaugsmo lapeliai mirgės.

Klausykis — gegutė kukuoja,
Atskridus ir tau užkukuos.
Pakils malonūs vėjelis
Ir tavo šakytės linguos.

— Verkiu aš, berželis svyruoklis,
Kad skausmą kentėti turiu...
Čia pelkėj, ant ravo kampelio,
Gamta pasidžiaugt negaliu...

Nors aušta aušra laukiamoji,
Bet liūdno manęs neramins...
Diena nors ir būtų gražiausia,
Verkėjo šakų negaivins...

Likimas nuo miško atskyrė...
Vienam vis kentėti sunkiau...
Durpynuose žemė prirūgus...
Man širdį džioviną didžiau...

Gegutė nenor' man kukuoti,
Nemėgsta svyruoklių šakų...
Atskrenda praskrenda... kukuoja
Toli, ten ant medžių storų.

Čia smilgose užauja vėjai,
Man drasko žalius lapelius...
Aš liūdžiu... O miškas vilioja
Gražiausius visus paukštelius...

Ten švilpauja čiulba linksmiausiai,
O man tiktai krankia varnai...
Nuo vėtrų man šakos tik lūžta...
Ir graužia lapus kirminai...

Gal verksiu, liūdėsiu vis vienas,
Kol plieno kirviu nepakirs...
Kol gyvasties jausmą turėsiu,
Kol kūnas nubalęs nemirs...

Ilgu man pasauly gyventi:
O gal, kad pakirstų greičiau,
Nereiktų ilgėjimo kęsti,
Numirus gal būtų geriau...

O kaip ten bebūtų... Aš noriu
Žaliuoti, gyvent ir kovot,
Ir savo draugam svyruonėliam
Gyvenimo džiaugsmo ieškot.

Dar noriu draugėm drebulėlėm
Padėti jom laimę surast,
O piktą likimą aplenkti, —
Slaptingąją meilę suprast...

1906.III.4

Nors aušta aušra laukiamoji,
Bet liūdno manęs neramins...
Diena nors ir būtų gražiausia,
Verkėjo šakų negaivins...

Likimas nuo miško atskyrė...
Vienam vis kentėti sunkiau...
Durpynuose žemė prirūgus...
Man širdį džioviną didžiau...

Gegutė nenor' man kukuoti,
Nemėgsta svyruoklių šakų...
Atskrenda praskrenda... kukuoja
Toli, ten ant medžių storų.

Čia smilgose ūžauja vėjai,
Man drasko žalius lapelius...
Aš liūdžiu... O miškas vilioja
Gražiausius visus paukštelius...

Ten švilpauja čiulba linksmiausiai,
O man tiktai krankia varnai...
Nuo vėtrų man šakos tik lūžta...
Ir graužia lapus kirminai...

Gal verksiu, liūdėsiu vis vienas,
Kol plieno kirviu nepakirs...
Kol gyvasties jausmą turėsiu,
Kol kūnas nubalęs nemirs...

Ilgu man pasaulį gyventi:
O gal, kad pakirstų greičiau,
Nereiktų ilgėjimo kęsti,
Numirus gal būtų geriau...

O kaip ten bebūtų... Aš noriu
Žaliuoti, gyvent ir kovot,
Ir savo draugam svyruonėliam
Gyvenimo džiaugsmo ieškot.

Dar noriu draugėm drebulėlėm
Padėti jom laimę surast,
O piktą likimą aplenkti, —
Slaptingąją meilę suprast...

1906.III.4

* * *

Liūdnas laikas, liūdnos dienos,
Liūdna ateitis...
Jūs, sesytės, pasakykit,
Argi ne naktis?

Kad užslinko ant aušrinės
- Sluoksniai debesų
Ir užgulė tie „juodieji“
Ant dangaus šviesų...

Aušra skleidė skaisčią šviesą,
Linksmos visi;
Džiaugės vargšai ir turtingi,
Didi ir maži.

O dabar ir vėl užtemo,
Vėl tamsu, skurdu...
Vėl apkaustė visą šalį
Spaudžiančiu ledu.

1906.III.15

* * *

Nors audros ir siaučia
Aplinkui visur
Ir nori palaužti visus,
Vienok mes kovosim,
Nebėgsim svetur,
Nors rodo tironai kapus!..

1906.III.18

SUMIŠIMAS

Susimaišė jausmai ir mintis galvoje,
Susipynė iš vieno viskas;
Ir sumišo dvasia verpetų bangoje
Ir nuskendo į vėjo putas.

Tai todėl aš dabar negaliu berašyt,
Kad svajonės pailso sparnai!
Geresniųjų minčių negaliu suvaikyt,
Nes išnyko, lyg miego sapnai...

Susisuko viskas, lyg audrų viesulai,
Ir svajonei surišo sparnus...
Nors ir užia ramiai čia žalieji miškai
Ir jau skleidžia minkštuosius lapus;

Bet atplaukia ūmai neramumo banga,
Ir nuliūsta, atšąla širdis,
Kad „šventoji“ valdžia prakeiktąja ranka
Tebetemdo minioms dar akis...

Tebevargsta draugai tamsumos urvuose,
Uždaryti drėgnai ir šaltai...
Kiti guli vergijos šaltuos kapuose,
Smiltimis apsikrovę baltai.

Ir tai sukas viskas sukuryje audros;
Todėl nieko rašyt negaliu...
Kad vis maišos tamsa tarp aiškiausios giedros,
Tai sumišęs nutilti turiu...

Tartum saulė šviesi visur šviečia karštai,
Spinduliais tik banguoja laukai!
Ir taip linksma, saldu, kad jau žiba aukštai!
Štai, žiūrėk, vėl „juodųjų“ pulkai!..

Vėl apsiaučia visus prakeiktųjų dvasia
Ir padaro skerdynes viešai...
O vėjelis ramus tiktai užia miške, —
Jis nejaučia, ką daro priešai...

Ir paskendęs giliai šaltose mintyse,
Nežinau, ką dabar bemanyt...
Ar pražūt gilume tų bangų bangose
Ir jausmus amžinai užmigdyt...

1906.IV.5

AUDROS

Aukštai debesyse žaibai sužaibavo,
Ir vėjas atbudęs pakėlė sparnus,
Net žaliojo miško širdis sudejavo,
Kad audra užėjusi drasko lapus.

Linguojasi medžiai, šakelės banguoja,
O audros galingos dar kyla didyn...
Pravirko lapeliai, kad baisiai šturmuoja,
Perkūnas tik dunda smarkyn ir smarkyn...

O paukščiai tai slapstosi krūmų tankynėj,
Jie ilgis nuliūdę ir laukia giedros...
Ledai visur siaučia žaliojoj tėvynėj,
Lizdus sunaikino jų — grožį gamtos...

Keleiviai ant jūros nerimsta... keiksnuoja...
Bet laivas vis plaukia į krantą artyn,
Galingosios bangos juos mėto, kilnoja,
Bet jie, nors per audras, vis irias pirmyn.

Nerimsta jaudrintos širdys jaunimo,
Nebijo nei audrų, nei jūrų bangų,
O trokšta jos laisvės, tiesos atgimimo
Ir plaukia ieškoti didžiųjų atmainų.

O piktosios audros naikina, tik griauina,
Ir žudo žmoniją vargai ir mirtis...
Nuvargusios sielos ramybės negauna,
Mažai dar tešviečia graži ateitis...

1906.IV.26

ATSAKYMAS

„Gabijos“ redaktoriui Krokuvoje

Neturiu taip aukštų dangiškujų minčių,
Nei poeto jausmų sulig jūra gilių...
Nenupelnęs esu tos didžios pagarbos,
Nes balsu milžinų nedainuoju dainos.

Mane verčia gamta žemės duoną vartot...
Kad nemirčiau badu, turiu dirbt ir kovot...
Kad man duotų tauta savo duonos daugiau,
Tai turėčiau jėgų uždainuoti garsiau.

Lietuva man brangi, ji darbšti ir graži,
Tik suprast negaliu, kodėl ji taip tamsi,

Kam ji talentus brangius marina badu...
Po mirties tik pagerbia tėvynės vardu...

Daug nuskendo varge jos brangiausių vaikų...
Ir paminklų jau daug ant veikėjų kapų...

1906.V.20

GYVENIMO RYTAS

Gyvenimo rytas tešviečia gražus,
Krūtinėj tetvinksi ramumo dangus,
Širdis tebanguoja bangų vėsumu,
Siela tesidžiaugia gamtos gražumu.

1906.VI.2

ONYTEI

Užauk, užauk, Onyte,
Žmonijai dirbt, krutėt!
Užauk, meili mergyte!
Užauk skausmų kentėt!

Tu skelbk gražias idėjas
Ir eik keliais teisybės,
Ir būk žmonių vedėja,
Vesk prie minties blaivybės!

1906.VI.19

PO ŠALTOS ŽIEMOS

Po šaltos žiemos
Pražydėk, žibute, —
Iš gailios rasos
Sviesk jauna, mažute!

Mėlynais žiedais
Naujo atgijimo
Ir gamtos takais
Vesk prie apšvietimo.

Tu pranešk visiems,
Kad gamta jau kėlės.
Rodyk vargstantiems
Grožį vasarėlės.

1906.VIII.6

SKRISKIT, SKAUSMO DAINOS

Skriskit, skausmo dainos
Iš liūdno minties,
Ir išreikškite jausmą
Sužeistos širdies.

Apsireikškite liaudžiai
Sielos gilumu
Ir kely erškėčių —
Meilės troškimu...

Šaukit, kad pasauly
Ne viskas gerai...
Talentingas sielas
Nustelbia vargai...

Kvėpkite troškimą
Mokslo ir žinių,
Meilės ugnį kurkit
Tarp visų žmonių!

1906.XI.11

AŠ LIŪDŽIU

Aš liūdžiu, kad sergu „biednystės“ liga,
Kad gimęs ir augęs tamsioj Lietuvoj...
Gyvenimo džiaugsmas — tai mokslo vaga,
O aš turiu būti atskirtas tamsoj...

Nešviečia man meilės graži valanda...
Kaip žmonės gyvena, gyvent negaliu...
Kad šviestų linksma man žvaigždėlė kada,
Tos laimės sulaukti vilties neturiu...

Nemoku nei šokių, nei meilės dainų,
Sau vienas atskirtas turiu aš liūdėt.
Nors daug yra brolių artojų, žmonių,
Bet jie mano dvasiai negali padėt...

Mane tik supranta draugai kapuose,
Smilty pasislėpę po žemėm giliai...
Jie kalba — gerai ten gulėt grabuose,
Ir kviečia į žemę, kur kenčia ramiai...

Ten broliai jau mirę mane prisimins;
Ilsėsiuos be skausmo, be sielos kančios;
Jautri man širdis tik tenai tenurims...
Dvasia slappingoji aukštybėj lakios.

Prie kapo berželiai svyrudami verks;
Apverks ir žolynai šaltąja rasa;
O dangiški lietūs man žemę apmerks;
Papuoš mano kapą gražioji gamta.

Ten mielos gėlelės žaliuos ir žydės,
Paukšteliai linksmi ten aplinkui giedos,
Ir medžių lapeliai nuo vėjo šlamės...
Kad liaudį mylėjau — gal nieks nežinos...

1906.XII.25

SUKELKIME KOVĄ!

Visur darbininkai jau miestuose kyla,
Jau liejasi kraujas ant gatvių grindų...
Vieniems tik valstiečiams dvasia nesušilo —
Jie dar tebekenčia spaudimą ledų...

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą!
Sugriaukim tironų šią tvarką gėdingą!
Prikelkime brolius vargdienius!

Jau laikas beturčiams sukilti prieš ponus
Ir broliams valstiečiams atmerkti akis;
Jau laikas nubausti engėjus tironus,
Greičiau teprasmenga tamsioji naktis!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Nelaukime, broliai, kad kas mums padėtų,
Galingi karaliai kad duotų talkas,
Kad priešus galiūnas koksai apgalėtų, —
Tik stokim prie darbo, sujungę rankas!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Ir dvasią uždegę jausmu mes galingu,
Sustokim į kovą už lygias teises!
Ginklus prisirengę, su kerštu griausmingu
Atmeskim tvarkos neteisingos ydas!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Statykim pasaulį ant pamato naujo,
Tedirba ant žemės iš vieno visi!
Užtenka tironams didikams siurbt kraują!
Vargdieniui teuzteka saulė šviesi!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Tarptautišką mokslą įkursime viena,
Sueisim prie laimės ir siekių aukštų
Ir griausime drąsiai vergiją kas dieną,
Ir skelbsime meilę, lygybę žmonių!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Jau laikas naikinti beturčių engėjus, —
Stiprias mūsų jėgas gana išnaudot!
Nuverskim carus mes ir darbo davėjus, —
Gana savo darbą ir garbę parduot!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Nuo sostų jau griūna betvarkės sėjėjai,
Jau kyla įvairūs pasaulio kraštai,
Jau žūna švenčiausių tiesų pardavėjai,
Visur darbininkai sujudo karštai.

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą! ir t.t.

Išauš prispaustiesiems pavasaris naujas,
Sulaužys jis upės šaltuosius ledus;
Išnyks visos karės, nustos lietus kraujas.
Engėjams pražuvus, gyvenims nušvis!

Sukelkime kovą kaip audrą griausmingą!
Sugriaukim tironų šią tvarką gėdingą!
Prikelkime brolius vargdienius!

1906

KO TROKŠTI, KO LIŪDI, ILGIESI, DVASIA?

Ko trokšti, nuvargus beturčio dvasia?
Kas liūdną tave taip kankina?
Ar žmonės galingi didybės minčia
Linksmybių duris užrakino?..

Ko liūdi, ko skęsti giliausiam skausme,
Verki, sielvartauji labai?
Ar sužeidė širdį piktieji griausme?
Ar šaldo audriniai ledai?..

Ilgies ko, paskendus giliam liūdnume?
Ar mąstymų jūroje skęsti?
Ar meilė kankina jausmų gilume
Ir verčia tik jai pasišvesti?..

Ko trokšti, pailsus vargdienio dvasia?
Ar saulė tavęs negaivina?..
Ko verki ištroškus jausmų bangose,
Kas jautriąją širdį džiovina?..

Ko liūdi, ilgiesi — ar ryto aušros,
Siekimo garbingo, brangaus,
Kur veda erškėčiais prie meilės tikros,
Per kovą į šviesą dangaus?

Ko liūdi, ilgiesi, ko trokšti, dvasia,
Varge, skausmuose paskandinta?
Pakilk, sušvytėki griausmu žaibuose —
Tad būsi laisva, atgaivinta!

1906

NAIKINSIM DAIGUS PIKTUOSIUS

Naikinsim daigus usnių, kūkalių,
Rausim iš dirvų žoles kenksmingas,
Vandenį grioviais leisim iš balų,
Sėsime sėklas tik reikalingas.

Juk darbininkų minios badauja,
Miestuose vargsta, trokšta lyg žuvys.
Ponams turtuoliams dirba, tarnauja,
Kur pajuodavę rūksta dirbtuvės...

Su jais vienybėj daug padarysim;
Sočiai turėsime duonos kas dieną!
Jėgų sukaupe, darbą varysim —
Ramūs ir drąsūs dirbsim iš vieno.

Broliai ir sesers! Plėškime dirvonus!
Piktkrūmius, alksnius kirviais kapokim,
Sėkime grūdus grynus, geltonus,
Pelkes džiovinkim, žemę naudokim!

Sėkime mokslą, aiškų ir dorą,
Broliams valstiečiams neškime šviesą.
Laisvės jau vėjai skraido po orą, —
Išsikovosim lygybę, tiesą!

1906

MES EISIME LAISVĖS, LYGYBĖS KELIAIS

Iš 1905 metų revoliucijos veikimo

Tegąsdina žmones valdžia su dragūnais,
Tesiunta juodi slibinai...
Težudo, tebaudžia žiauriausiais siaubūnais...
Tešaudo jie mus nekaltai.
Jie liaudį tepuola piktai, šoviniais, —
Neliausime ėję mes laisvės keliais.

Tespaudžia, kaip nori, į Sibirą varo,
Teplėšia jie mūsų turtus,
Nuožmiai tesulaiko, šaltai teuždaro
Ir laisvei terengia kapus...
Tevaržo, rakina mus pančiais sunkiais,
Mes eisime drąsiai teisybės keliais.

Judošiai kaimyną lai priešams išduoda...
Tešmeižia jie kelią šviesos,
Teskelbia jie tamsą, pasenusią, juodą,
Tetrokšt' praeities... baudžiavos...
Teloja, kiek nori, vadin' gyvuliais...
Mes eisime laisvės, lygybės keliais.

Vadin' „cicilikais“, „bedieviais“, „masonais“;
Teduoda šimtus mums vardų...
Tešaukia įsiutę, vadina šėtonais...
Nebijom tamsiųjų jėgų!
Težeidžia mūs širdis aštriaisiais dygliais, —
Mes eisim brolybės ir mokslo keliais.

Tegraužia mūs nervus „juodoji šimtinė“,
Tekeikia pikti kunigai...
Mums meilės idėja žibės lyg aušrinė
Ir švies spinduliuota aukštai;
Tebaido šėtonais, juodaisiais velniais, —
Mes eisim teisybės ir mokslo keliais.

Draugai, nebijokim! Jų rūmai iš ledo:
Sutirps, nė žymės jų neliks.
Šviesa žmonių laimei jau pamatus deda,
Nuo saulės tamsumas išnyks.
Nušvis visa žemė šviesos spinduliais, —
Mes eisime laisvės, lygybės keliais!

1906

GAMTAI

Kodėl, gamta visų gražioji,
Neduodi mums žmogaus tiesų?!
Tarp vylių ir sapnų vedžioji,
Skiri taip vienus nuo kitų?!

Vieni, pilni saldžiausio jausmo,
Dainuoja, šoka po balius!
Jie nesupranta vargo, skausmo,
Tik skina laimės lapelius!

Mes nepavydim ponams laimės, —
Tešoka linksmai rūmuose!
Tiktai kam vargšui tos nelaimės,
Kam skurst ir rūkt jam dūmuose?

Gamta, mes nesam tau dėkingi
Už tai, kad leidi vargt, kentėt! ..
Ar mes prakeikti, nenaudingi,
Kad visą amžių reik' liūdėt?! .

1906

DESPOTAI

Apsirėdę, ginkluoti žmonių tamsumu,
Ką tik nori, jie gali daryt.
Jų galybė paremta tamsos stiprumu,
Gali žmones jie karstyt, žudyt... .

Jie galingi iš dievo malonių šventų,
Už tai gali valstybę teriot... .
Gal' priversti klausyti liepimų aklių
Ir kiekvieną jie gal' persekiot... .

Gali žmones kankinti, uždarę šaltai... .
Ir kaip gyvulius peiliais papiaut... .
Ir atsakymo jokio neduoti už tai,
Kaip jiems tinkama, gal' viešpataut... .

Juk visuomenė — niekas prieš tuos didikus,
Jie visus gal' pasmerkt ant mirties,
Gal' sagstyti medaliais žmonių skerdikus
Ir dar laukti geros ateities... .

Bet išauš juk diena dar ir mūsų krašte,
Ir galybių galybės pražus!
Užtekės tada saulė šviesi ir karšta
Ir sutrupins nelaisvės ledus!

1906

DANGŲ MAČIAU

Aš mačiau dangiškąsias pravertas duris,
Mačiau angelo mėlynas meilias akis,
Iš kurių tik bangavo ramumas gausus,
Kurs naikino mūs ilgus ir karčius vargus.
Tokią saldžią minutę tarp vargo radau.
Ir aukščiausių poetų balsus išgirdau!
Ten dainuoja mergelės maloniai, saldžiai;
Ten ir muzika griežia be galo gražiai!
Tokį dangišką jausmą tada aš jutau
Ir gilybėje meilės paskendęs buvau.
Kad norėjau arčiau prisiartinti, klausyt,
Tada angelas liepė „sudie“ pasakyt...
Sakė: „Broli vargdieni! Ne tavo dangus!
Čia vieta tik tokiems, kas padorus, gražus!”

1906

PASAKYK, LIETUVA MYLIMOJI

Pasakyk, Lietuva mylimoji,
Ar ilgai tave slėgs dar vargai?
Ar ta laisvė toli laukiamoji?
Ar ilgai mus dar skriaus, ar ilgai?..

Ar ilgai čia nuskurdę bežemiai
Varge prakaitą lies dėl smakų?..
Ar ilgai skriaudžiami mažžemiai
Nepažins savo priešų piktų?..

Laisvės mums žiburiai mylimieji
Ar žibės, ar mirgės, ar banguos?
Ar jau greitai pakils spaudžiamieji
Ir nuliūdusius brolius paguos?..

Kieksyk, žeme, sau rūbą mainysies,
Kieksyk upės ledais apsidengs,
Kiek ilgai dar brolybė ardysis?..
Kiek veikėjų ši žemė uždengs?..

Pasakyk, kada saulė lygybės
Atneš mielą ramumą visiems?
Ar jau laikas sulaukti liuosybės
Mūsų broliams — vargdieniams tamsiems?..

Mes kovodami trokštame laimės,
Kad, sulaukę liuosybės, tiesos,
Jau galėtumėm dirbti be baimės
Vardan viso pasaulio šviesos! ..

1907.I.12

ZYDĖKI!

Lyg pavasario žiedas žydėk,
Pasirėdžius jaunystės žiedais,
Ir kitiems savo jausmą įdėk,
Tekovoja linksmiau su vargais!
Į apylinkę siųsk savo veiksmo lapus,
Teišduoda ir pievos malonius kvapus!

1907.IV.19

ĮKVĖPK, NUVESKI!

Sonetas

Įkvėpk man galingas svajones dangaus,
Tada tai suvargus siela atsigaus.
Nuvesk manė liūdną ant Nevos bangų,
Kur dvasios gyvena laisvai be vargų.

Ten verkdamos deivės šukuoja kasas,
Jų ašaros virsta į šaltas rasas
Ir rieda paviršium bangos kaspinių,
Ir bėga gaivinti žolynų jaunų.

Įkvėpk tu dievaičių jausmingas mintis;
Nuvesk į gilybę per vandens vagas
Į šaltas, siūbuojančias jūrių bangas.

Ten švies mano širdžiai graži ateitis,
Ten giedriai nušvitus dvasia atsigaus
Ir kilt į aukštybę sau jėgą įgaus.

1907.V.6

JEI KADA ILGIES

Sonetas

Jeį kada ilgies, liūdnas esi,
Dvasišką naštą sunkiai neši,
Trokšti mergelės žodžių, minčių
Ir spinduliuotų meilės akių.

Jeį tas troškimas širdį džiovin',
Jaunas ir karštas jėgas mažin',
Atilsio geidžia, alksta mintis
Ir išsiilgus dega širdis...

Jeigu svajonės baisiai apvils,
Jeį tavo dvasioj audra pakils
Ir širdies žaizdas skausmas užpils...

Ašaros dvasiai jėgų priduos,
Jos tave liūdną meiliai paguos,
Vargstančiai širdžiai atilsį duos.

1907.V.17

JAU AUŠTA

Jau graži aušra nušvitus
Apšvietė rausvai,
Siuncia šviesą iš aukštybės
Linksmi ir laisvai!

Jau sutirps baltasis sniegas
Ir šalti ledai;
Nebevargins mūsų šalį
Taip labai ilgai.

Neišnaikins biurokratai
Mažesnių tautų,
Nenuslėgs šiaurės meškynai
Dvasioj surištų.

Spaudė, žudė mus lig šiolei,
Rijo lyg smakai...
Lietuva varguos liūdėjo,
Verkė jos vaikai...

Uždraudė jie spaudą, knygas
Mūsų Lietuvoj,
Persekiojo mūsų kalbą,
Laikė mus tamsoj...

Kad norėtum tą spaudimą
Visą apsakyt,
Reiktų baisiai storas knygas
Pilnas prirašyt...

Jau graži aušra nušvitus
Sviečia mums rausvai,
Skleidžia blaivą, lengvą šviesą
Aiškiai ir laisvai!

1907.V.18

JEI NORI, VARGDIENI

Jeį nori, vargdieni, valgio skanaus,
Jeį prašo pienelio vaikai nelaimingi, —
Nueik pažiūrėti, ką valgo turtingi,
Išsunkę iš tavo darbo sunkaus.

Jeį rūbai nuplyšę, dėvi prastai,
Jeį tavo vaikučiai basi bėginėja, —
Žiūrėk, kaip tie ponai gražiai važinėja —
Juos kailiai brangiausi dengia šiltai.

Jeį naginės kiauros, dar ko nors reik',
Pritrūkai daiktelio labai reikalingo, —
Nueik pažiūrėti į miestą turtingą,
Pažvelk, pažiūrėk... Tau nieko nereik'...

Jeį moters vaitoja, sunkūs laikai,
Ir vargas beširdis baisiausiai prispaudė, —
Žiūrėk, tavo rankos ką ponams išaudė —
Jų rūmuose linksma, šlama šilkai.

Jeį trokšti daugiau, kaip dirbt ir miegot,
Jeį nori į grožį plačiau pažiūrėti,
Jeį nori sau dvasinę laisvę turėti, —
Gali ponų tvarką keikt ir raudot...

Jeį nori draugės, tau liūdna vienam...
Nueik, kur puota ir gražus suėjimas,
Kur šoka, dainuoja linksmiausias jaunimas,
Bet veltui — ten linksma tik turtingam...

Tu vieną nelaimę vis atsimink:
Už pinigus perkamos visos gėrybės,
Per juos yra siekiamos meilės saldybės...
Tai liūdnas dalykas, bet atsimink...

1907.V.26

KNYGNESYS

Kad lapai nuo medžių nugeltę byrėjo,
O vėjas lingavo šakas,
Tai vargšas žmogelis su knygomis ėjo,
Sunkumas kankino rankas...

Bet eidams sutiko uriadniką seną:
Surišo žmogelį kietai...
Ir vargšą į baltąją vežę, gabeno
Ir ten jį uždarė šaltai...

1907.VI.24

MOKYTOJAI

Paslaptingoje gamtoje šventą ugnį surask
Ir jaunučiams vaikams į jų širdis įdėk,
Jų mintis tu atjauk ir jų dvasią suprask
Ir prakilniai tarp jų savo darbą pradėk!

Ir įskiepyk vaikus, lyg sodely medžius,
Ir energiją sėk į jų jaunus jaismus;
Jie dorybėje augs ir varge nenudžius,
Ir be baimės stovės prieš didžiausius griausmus.

Ir visiems apsakyk, kas tai yra visata
Ir kaip žvaigždės gyven', ir kaip mainos laikai,
Duok suprasti jauniems, kaip įdomi gamta,
Kaip ji gimdo viską, kaip ji veikia akiai...

Jaunuomenei apskelbk idealus naujus
Ir parodyk kelius prie naujųjų laikų;
Senus prietarus griauk (kada priešai nejus),
Teužauga dvasia šios gdynės vaikų!

Iš jaunimo širdies piktą sėklą išrauk,
Prie dirvonų tautos savo veiksmą pridėk,
Lietuvaites, drauges, prie dorybės patrauk
Ir tarp žemės žiedų kaip našlaitė žydėk!

1907.VIII.31

NAUJIEMS METAMS

Štai, broliai, sulaukėm Naujuosius metus,
Vis eina artyn geresnieji laikai.
Šiems metams prabėgus, sulauksim kitus,
Gal bus jau į laisvę praminti takai.

Bet priešai geruoju mums nieko neduos,
Per vargą mes patys įgysim tiesas;
Pasaulio galiūnai mūs neišvaduos,
Per kovą išgausim liuosybes visas...

Nesnauskime, broliai, juk laikas brangus!
Varykime darbą plačiau ir giliau.
Į sodžių nuėję, sukelkim draugus
Ir neškime šviesą į minią toliau.

Kad norim sau žemę ir laisvę išgaut,
Tai stokim iš vieno, sunėrę rankas.
Nors kartais ir vargo reikės paragaut,
Bet mums turi būti pasauly viskas.

Mūs laukia, dar laukia vargingi darbai,
Reikės dar išarti daugybė vagų!
Nors mus tebegąsdin' audringi žaibai,
Bet mes nepritrūksim savųjų jėgų.

Jovaras 1920 m.

O, broļiai, šis metas laimingas tebus,
Teauga vienybē, brolybē, tiesa.
Apsnūde sodiečiai visi teatbus,
Lai šviečia vargdieniams aiškioji šviesa.

1907.XII.20

NORS TROKŠTA KRŪTINĖ

Nors trokšta krūtinė tos meilės aukštos
Ir grožio tegeidžia mielosios gamtos, —
Bet jūs, gražios deivės, neduokit širdies,
Mane tesuspaudžia tamsybė nakties...

Kad meilės galingas troškimas atbus,
Gal vėjai audringi man prieteliai bus,
Mirtis mylimoji gyvybę atims,
Tamsybė globėja mane pasiims...

Berželis kaimynas prie kapo boluos,
Akmuo priglaudėjas prispaudęs paguos,
O šaltis draugužis, apsupęs sparnais,
Į dangų nuvedęs ramins... tik sapnais...

O karštosios žvaigždės man širdį priglaus,
Jų žibančios akys „ar myli?“ paklaus,
Užšalusiam kūnui žibės ir mirgės,
O meilės grožybių dvasia neregės...

1907.XII.22

MYLIU

Myliu — šis žodis nors pilnas ugnies,
Bet ar duoda nors lašą naudos?..
Kartais pakursto tik liepsną širdies:
Liūdnas verkėjas ir vėl tik raudos.

Myliu — nors žodis be galo gražus,
Bet ką gi vargšui jis gali padėt?..
Vien tik nuo žodžio liūdnumas nežus,
Reikia prie meilės ir veiksmą pridėt.

Myliu — tai žodis jautrus ir saldus,
Bet jis beturčiui tik jėgas gadin’;
Tirpsta nuo meilės krūtinės vidus,
Mylinčią širdį į grabą vadin’.

Myliu — žodelis malonus, brangus,
Bet jis vargdieniui tik ašaras trauk’,
Jam nepasiekiamas, kaip aukštas dangus,
Jis tos saldybės varge nesulauk’.

Myliu — tai žodis be dugno gilus,
Kas gi ribas jo ir prasmę atras?
Kas gi jo tikslo susektų galus?
Kas gi, o kas gi tą meilę supras?

1907.XII.29

KALĖJIMAS

Kalėjimas drėgnas, atšalęs, tamsus,
Mus vargina, sielą kankina...
Surišę tironai uždare visus,
Suvaržė, rankas surakino...

Neleidžia šnekėtis, išreikšti mintis,
Mums gina teisybę rašyti...
Tik jiems maloniausia tamsa ir naktis,
Jų tikslas — jausmus nužudyti...

Tironai, nuo saulės uždare duris,
Apgavo, padare žabangas...
Mažiausiam langeliui uždėjo gel'žis,
Užtaisė, užmūrijo langus...

Uždare, užkalę, marina badu,
Laisvai mums kvėpuoti neduoda,
Mums dvasią jausmingą užšaldė ledu
Ir siūlo mums prapultį juodą...

Kam kraugeriai mūsų mus saugos, stovės?
Nekenčiame jūsų, tironai!
Prieš tuos vis kovosim, kas jungą mums dės:
Ar kunigas, caras, ar ponai!

Mes trokštame saulės ir vėjo gaivaus,
Nemėgstame liūdno tamsumo!
Mes ilgimės giedro ir žydro dangaus,
Nekenčiame mūrų šaltumo!

Šalin jūs, tironai, spaudėjai žmonių!
Nereikia despotų — didikų!
Nekenčiame ponų, siurbikų, dėlių,
Nereikia vagių ir plėšikų!

Gana jau mums dvasią bauginti velniais,
Minčių mums nereikia juodųjų!
Žadėjote dangų žodeliais meiliais,
Linkėdami vietą šventųjų...

1907

NUŽUDYTIEMS DRAUGAMS

Garbė jums tebūnie, sušaudyti broliai!
O gėda despotams, kur spaudė lig šiolei!
Garbė jums didžiausia, kurie nukentėjot, —
Kurie bekovodami galvas padėjot!..

Težūnie tironų gauja melaginga!
Težūnie spaudėjų valdžia neteisinga!
O jūs, brangūs broliai, už teises kovojot,
Už žmones beturčius, už vargšus užstojot!

Valdžia prakeiktoji jus vargino, plakė...
Pakorus, sušaudžius tylėti įsakė...
Nors jūs nužudyti, bet vis dar kovosit,
Su knygom lyg kardais tironus kaposit!

Tas kraujas nekaltas atkeršys tironams
Ir duos tikrą laisvę žmonių milijonams!
Mes jūs atminimui paminklus statysim,
Nevystančiais laurais kapus aprėdysim.

Vardai jūsų brangūs žiedais apkaišyti
Ir raidėm auksinėm žibės užrašyti,
Visuomenę stiprins, anūkai raminsis
Ir, jus atsiminę, nuliūdę gaivinsis.

Kol žemė duos vaisių ir saulė kol šildys,
Ir žvaigždės, ir mėnuo kol priedermes pildys, —
Tai tolei gyvensit, o broliai garbingi!
Nors kūniškai žuvę, jūs dvasioj galingi!

Nors jūs nužudyti, sukelsit žmoniją,
Ir stos ji į kovą prieš juodą vergiją!
Draugai nužudyti, per amžius nežūkit!
Už laisvę kovoję, palaiminti būkit!

1907

KAS PRIEŠAS?

Seniai jau žmonės kovoj' už būv';
Kas buvo silpni, jau tie pražuvę.
Valdžia ir ponai, žmonių skaudėjai,
Jie mus kankina — tie „geradėjai"...
Vargdienius žmones pavergę laiko
Ir spaudžia, spaudžia taip ilgą laiką...
Liuosybę, šviesą žmonėms užgynė,
Jas biurokratai purve sumynė...
Jie vedė karą ir su japonais
Ir žudė žmones ten milijonais...
Atminkim, broliai, kas mūsų priešai,
Prieš juos tik stokim į kovą viešą!
O mūsų priešai — valdžia ir ponai,
Avių kirpikai, šalies valdonai!
Valdžia netikus ir didžiai keista:
Nei dievo duota, nei velnio leista, —
Tik kuo greičiausiai mes ją sugriaukim
Ir iš šaknelių mes ją išraukim!
Nereiks tad eiti į karą stoti,
Prieš darbo draugus nereiks kovoti.
Kad visos tautos gyvens vienybėj,
Nereiks liet kraujo žmonių daugybei.
Kad bus brolybė tautų draugijoje,
Nereiks kentėti, vaitot vergijoje.

1907

BROLIAI IR SESERS!

Broliai ir sesers, kam būvis meilus,
Drąsiai į kovą už laisvę, tiesas!
Laikas jau būtų naikinti tranus!
Minia stipresnė už kulkas visas!

Neikime, vyrai, liet kraujo svetur!
Mirkim už laisvę; ten kraujas už ką?
Žadinkim brolius — tekyla visur,
Griaukime valdžią ir kilkim prieš ją!

Žmonės, prispausti sunkiausia našta,
Karą terengia visiems ant naudos!
Vargstančių minios, tauta nekalta
Ponams ir carui „šalin!" užgiedos!

1907

VARGSTAME, BROLIAI

Vargstame, broliai, dėl duonos juodos,
Dirbame sunkiai per dienas, naktis,
Kenčiame alkį ir šaltį žiemos,
Rūpi senatvė, vargai, ateitis. . .

Ponai naudojas iš mūsų darbų,
Ēda mus gyvus ir engia visus. . .
Jie nepažįsta kartumo vargų,
Stumia vargdienius į velnio nasrus.

Caras, tas vadas plėšikų baisių,
Letena spaudžia vargdienių pečius. . .
Lieja jis kraują vaikinų narsių,
Šaudo, subado kareivius pačius. . .

Caras. . . tai kas jis? Valdovas tautų?
Svieto galybė ar didelė jo?
Galą sau gautų ant sostų šaltų,
Jei darbininkai nedirbtų dėl jo!

Caras galybę tik tolei turės,
Kolei vargdieniai savęs nesupras.
Greitai į dulkes valdžia subyrės,
Kai darbininkai nors kiek susipras.

1907

Į KOVĄ PIRMYN!

Kovos vėluką iškėlę aukštyn,
Eikime, broliai, iš vieno pirmyn!
Teišsiblaivo iš miego sapnai
Ir tesugriūna tamsybės namai!

Baisias kankynes, kur pūdo visus,
Drąsiai nustumkim į gelmių nasrus!
Laikas į darbą, jau galas sapnams,
Laikas jau stoti į kovą draugams!

Slegiantis jungas greičiau tepražūn!
Broliška meilė tarp mūsų tebūn'!

1907

NUVESK MINTIS

Nuvesk mintis, nuvesk mintis,
Kur šviečia linksma ateitis,
Kur nēr širdzių tokių šaltų,
Ledais piktumo prislėgtų.

Nuvesk mintis tarp tų žiedų,
Kur neatspėsi jų vardų,
Kur šviesūs, gražūs žydž' margai,
Kuriems nekenk' širdies vargai.

Nuvesk mintis ten, kur lauکه
Banguoj' rugiai dienos laike,
Kur gėlės duod' laukams kvapus,
Kur saulė veik', augin' lapus.

Nuvesk mintis ant tų bangų,
Kur jūros vandens tarp vagų
Kovoj' su vėjais taip šaltai
Ir puošia sau takus baltai.

Nuvesk mintis ant debesų
Ir pink vainiką iš rasų,
Ir džiauکیs ten labai meiliais
Skaisčios saulutės spinduliais.

Nuvesk mintis, nuvesk mintis,
Kur nekankin' širdies naktis,
Kur gal' jausmai ramumą rast,
Kur gal' dvasia save suprast.

1908.I.31

BE REIKALO, ŽMONĖS

Be reikalo, žmonės, mums laimės pavydit,
Be reikalo mus persekiojat!..
Didikai plėšikai, purvyne jūs žydit,
O rodos, „aukštybėj“ lakiojat...

Be reikalo pučiatės, auksą sau kraunat
Ir tikit sau amžiną laimę,
O mums iš krūtinės ir širdis išraunat,
Dar gąsdinat pragaro baime...

Praeis mūsų vargo ir ašarų dienos,
Nueisim į amžių slapybę...
Ir jūs nužydėsit lyg pievų purienos,
Ir kris visa jūsų galybė.

Kad žus tas pavydas, sutirps ledo sienos,
Gerovė pasaulį pripildys.
Vargdiniams nušvis ašarotos blakstienos,
Siekimai visi išsipildys.

1908.II.16

KUR TIE JAUSMAI?

Kur tie jausmai, kuriuos jautei,
Kada sodžiuj mane matei,
Kada šnekėjosvos ilgai,
Kaip reikia naikinti vargai?..

Kur tie jausmai ir ta mintis,
Kada pavasario naktis
Lydėjo mudu per laukus,
O mėnuo apšvietė takus?..

Kur tie jausmai dabar yra,
Kada buvai tokia gera,
Kad prižadėjai man padėt
Prieš kartų vargą veikt pradėt?..

Kur tie jausmai, kada žaibai
Tviskėjo švietė taip labai,
Kada atbėgus skubinai
Mane iš pievos vadinai?..

Kur tie jausmai, kur tie jausmai?
Pražudė juos širdies skausmai...
Kad nesuspėjo ilgai,
Sulaužė dvasios juos vargai...

1908.II.18

SUSKAMBINK STYGAS

Maloni drauge! Nakties ramume
Paimk ir užgaul mandoliną;
Galingi balsai širdies gilume
Kilniusius jausmus teramina.

Drauguže, stygas užgaul dar smarkiau,
Teskrenda jų aidas su vėjais;
Tebunda tauta, teveikia gyviau
Ir bodis tegu prispaudėjais.

Užgaul ir sukelk žavingūs jausmus,
Teskamba vargdienių krūtinės,
Su skambančiu grožiu statykim namus,
Tešyla ten širdys ledinės.

Užgaul taip stipriai, kad stygų balsai
Prabėgtų šią tamsiąją šalį
Ir darbo kad klasė visa ištisai
Sustiprintų jėgą ir valią.

Suskambink jautriai, stygutė žavi
Tautoms tepaskelbia brolybę, —
Teskamba žmonėms, kad lygūs visi,
Težudo spaudėjų galybę.

Suskambink stygas perkūno balsais,
Kad žaliosios girios skambėtų;
Užgaul nuoširdžiai krūtinės žaibais,
Kad žemės širdis sudrebėtų.

1908.IV.18

ŠIAULIŲ INTELIGENTIJAI

Linksmi griežiat, geriat, šokat,
Rūpesčiai nespaudžia jūs,
Ir kitus palinksmint mokat,
Bet kas dedasi pas mus?

Mūsų krašto drėgnas oras
Baigia pajėgas žudyt...
Nors puikiausias gimsta noras,
Priešai stengias suardyt.

„Vilniaus aušra” mums neleido
Savo skyrių čia įkurt:
Jie nedrįso savo veidu
Su „bedieviais” susidurt.

Čia yra ir apšviestūnai,
Argi galime juos peikt?
Jie didžiuojas lyg galiūnai,
Tik nenori nieko veikt!

Kad ims veikti ir galėti
Į aukštybes pasikelt,
Žada priešus apgalėti
Ir iš sykio kalnus kelt.

Čia yra ir literatai,
Ir poetai neprasti,
„Cicilikai”, demokratai
Ir žmoneliai paprasti.

Jie dirvonus žad' išdirbti,
Bet po vagą jie nears;
Kam gi vargti, sunkiai dirbti?
Jie iš sykio visą vers!

Bet kol kas vis tebesnaudžia,
Tebelaukia, kas padės...
Dabar jie svajones audžia,
Neužilgo veikt pradės...

1908.V.8

NUSKAUSTA MERGELE

Manęs nebelinksmin' pasaulio grožybės,
Kenčiu aš, giliai nusiminus...
Man spaudžia krūtinę žmonių neteisybės,
Aš liūdžiu, vargus atsiminus...

Prabėgs, lyg nebuvo, keli mėnesėliai,
Ir žus mano brangiosios dienos...
Prislėgs mano širdį pilki debesėliai,
Rasosis vargingos blakstienos...

Beširdžių žmonių išjuokta, nelaiminga
Mažutį glėbely sūpuosiu:
Aš, vargo mergelė, didžiai nedalinga,
Kaip girios gegutė kukuosiu...

Brangus kūdikėli, pasaulį pamatęs,
Apverksi tą liūdną gimimą...
Ir tą neteisybių kartybę supratęs,
Gal keiksi tą savo buvimą...

Berneli! Kur sąžinė, žmogiškas protas?
Kur tavo širdies malonumas?..
Kur būvis gražusis, linksmi taip svajotas,
Kur tavo žodelių švelnumas?..

Meilus jaunikaitil Pamesk nedorumą,
Tave, kol gyvensiu, mylėčiau.
Tu meilėje rastum malonų ramumą,
Ir aš varguose nekentėčiau.

1908.V.21

AŠ BETURTĖ, VARGDIENĖ

Aš beturtė, vargdienė mergelė,
Nesulauksiu linksmosios aušros...
O kentėsiu sunkiausią vargelį —
Mano akys kasdien ašaros...

Mane pametei, jaunas bernyti,
Gal jau ieškai kitos, nežinia...
Man palikęs rėksnelį mažytį...
Dar kvailesnės ieškok už mane.

Kur aš dėsiuos vargdienė jaunutė,
Kas suvargusią širdį užjaus?
Kuo maitinsiu sūnelį mažutį,
Kas beturtę mergelę priglaus?..

1908.V.31

VISKAS NE MAN

Gėles gražesniausias
Didieji nuskynė...
Beskleidžiant — jų žiedus
Sulaužė, sumynė...

Gražiausias paukštytes
Gudrieji išgaudė;
Ir aukso žuvytėms
Tinklus išsiaudė...

Pražydušias pievas
Stiprieji išpiovė...
Ir mano gražumą
Beširdžiai išgriovė...

Aš, prastas vargdienis,
O ką beįgysiu?
Kaip skaudų liūdnumą
Beatsikratysiu?

Man gražios gėlelės
Nešypsos, nežydi...
Net mano išaukštintos —
Meilės pavydi...

Linksmieji paukšteliai
Nečiulba, negieda...
Gražioji gėlelė
Tebeslepia žiedą...

Net girios papartis
Nustojo žaliuoti;
Ir amžinos bangos
Nenori banguoti...

Prakeiktas likimas
Nuo laimės atskyrė,
Vis meilės ilgėtis
Ir vargti paskyrė...

1908.VI.9

KADA, O KADA? I

Pasauly mažai linksmų valandų,
Nors lūžta jau daug žmonijos ledų.
Pasaulis baisus — jo žiaurūs karai
Likimą žmonių nudažė margai...

Vieniems tai džiugu linksmybių tvane,
Lyg leistų jie laiką restorane;
Kankina kitus liūdniausia mintis,
Grasina žiauri, tamsioji mirtis...

Ir džiūgauja tie, kurie stipresni:
Jie spaudžia kitus, ir jie geresni...
O tiems silpnesniems, nors plyštų širdis,
Jiems liepia kentėt, užmerkti akis...

Gamta juk visus aprėdė jausmais,
O žmonės pikti pripildė skausmais...
Kamčias vargdieniai vis turi kentėt
Ir dar... prispaustiems užginta mylėt...

Kada, o kada mus saulė apšvies?
Ir laisvė kada mums ranką išties?.. —
Kai žmonės visus skriaudėjus nušluos,
Tada žmonija save išvaduos.

1908.VI.9

KAD MANO KRŪTINĖ

Sonetas

Kad mano krūtinę liūdnumas suspaus,
Kad mintys nuvargusios nerimą jaus,
Pakrikusios jėgos kad poilsio lauks,
Kad meiliškai ugniškos ašaros plauks;

Žiaurus kad ilgėjimas širdį kankins,
Kad meilės troškimas man kraują džiovins,
Kad, laukdamas laimės, kentėsiu ilgai,
Kad spaus mane liūdną sunkiausi vargai, —

Tada tu, meilute, man ranką paduok,
Malonią, gaivinančią jėgą įduok
Ir leisk pažiūrėti į meilias akis.

Tada mane spaudžiantis jungas nukris,
O dvasioje auštantis rytas nušvis,
Ir žus ta tamsioji skausminga naktis.

1908.VI.29

TYLUS, TYLUS VAKARĖLIS

Tylus, tylus vakarėlis,
Taip ramu ant lauko;
Šviesus, rausvas debesėlis
Per padanges plaukia.

Jau nutilo paukštuzėliai,
Upės nebanguoja.
Mūsų broliai bernuzėliai
Dalgių nevaliuoja.

Mėlynakės seserėlės
Gėlių prisiskynė,
Iš gailiųjų ašarėlių
Vainikus nupynė.

Žvaigždės mirga, mėnuo šviečia,
Pailsėti šaukia,
Jaunos mintys širdį kviečia,
Pas mieliausią plaukia.

1908.VII.12

KUR GRAŽIAUSIA

Gražu tarp žaliuojančios dirvos rugių,
Kad žydinčios varpos lyg jūra banguoja,
Gražu, kada pilkos bitutės lakioja,
Kad mirga sparneliai margųjų drugių.

Gražu, kad gėlėmis dengias laukai,
Kad gaudžiai kukuoja raiboji gegutė,
Kad skambina šneka paukštytė mažutė,
Nuo vasaros vėjo kad šlama miškai.

Gražu, kada žiba karoliai rasų,
Kad saulė iš rūko nuraudusi kyla,
Kad ryto vėsumas truputį apšyla,
Kad ašaros byra nuo medžių kasų.

Gražu tarp sužydusių pievų žalių
Gėrėtis grožybe vingiuotų upelių,
Klausytis šnabždėjimo mielo lapelių,
Sėdėt ant suaižytų kalno uolų.

Daug kartų gražiau, kaip dirvos rugių,
Pabūt, paviešėt prie laisvų lietuvaičių,
Pažinti svajones jautriųjų mergaičių
Ir sielą priglausti prie draugių brangių.

Gražiau, kada meilės ištroškus širdis
Pailsi prie savo gražiosios draugužės,
Kad gimsta iš grožio jausmingos dainužės,
Kad ilgesio liūdno pražūsta mintis.

Gražiausia, kad meilė pasklistų plačiai,
Kad vestų žmoniją prie tikslo aukščiausio,
Visuomenę trauktų prie veiksmo geriausio,
Kad rodytų kelią į laimę stačiai.

1908.VII.13

VILTYS

Už metų, už kitų,
Po priespaudų sunkių, —
Išauš ir mums šviesybė;
Miegus kad išblaškys
Pragydęs vieversys,
Išnyks nakties tamsybė.

Šviesi saulutė kils,
Visur mielai sušils
Giedra dangaus mėlynės.
Tad žmonės praregės,
Vieni kitus mylės,
Laisvai kvėpuos krūtinės.

Už metų, už kitų,
Už tų tamsių laikų
Turėsime giedrią šviesą;
Per ašarų klanus,
Per kovas ir vargus
Ilgysime laisvę, tiesą.

Iš priespaudos senos,
Sunkios ir kruvinos,
Išeis žmonių daugybė;
Ir vargšų nebebus,
Kovoj vargai pražus —
Žydės graži teisybė.

Už metų, už kitų,
Už tų tamsių laikų
Pasieksime kultūrą;
Iškentę daug vargų,
Per gelmę vandenų
Praplauksim vargo jūrą.

Nors laivas mūs svyruos
Ir žmonės vis dejuos,
Ir dar perkūnai griautų,
Švytėtų vien žaibai, —
Laikysimės tvirtai,
Kova aukas nors rautų...

Už metų, už kitų,
Už tų karčių vargų
Sulauksime gero laiko;
Tik dirbkim iš širdies —
Vis laimei ateities
Nuo seno iki vaiko.

Nei kalnai nekliudys,
Nei jūros netrukdys,
Sueisime į vienybę;
Tada visi, draugai,
Mylėsime karštai,
Ir bus tikra brolybė.

1908.XI.28

GYDYTOJAMS

Išgydot ligas ir apšviečiat akis,
Nuo stipriojo vaisto nueina valkis.
Ir užmušat nuodais tas ydas visas,
Kur jėgą naikina ir gimdo ligas.

Daigus jūs išraunat silpnumo žmonių.
Naudojatės, dirbat iš mokslo žinių,
Sutvirtinę kūną, atgimdot jausmus,
Iš gendančių vietų išraunat skausmus.

Bet kas gi išgydys krūtinę tautos?
Naikins kas mikrobus šalies prispaustos?..
Kada apšviestūnai vargdienius supras?
Kada gi didvyrių pas mus atsiras?

Kas vargstančiai dvasiai išgydys ligas,
Kas mokslo dirvone idėjas atras?
Kada, o kada žmonija gi suaugs?
Kada gi tos laisvės ir laimės sulauks?

Kas pūvančias širdis sugydys, nupraus?
Kas kartų liūdnumą iš sielų išraus?
Kada saldi meilė mūs žemėj žydės?
Kada gi tie gražūs laikai prasidės?..

Ir kas operaciją liaudžiai darys? .
Kas prietarus, burtus iš proto varys?
Kada ant tamsybės šviesa viršų ims?
Kada gi brolybė, lygybė užgims?..

O kas gi išgydys ligotas mintis
Ir kas gi jų dvasioj prašalins naktis?
Kada gi teisybės žiedai pražydės?
Kada gi jautriųjų širdžių neskaudės?..

1908

KAD KARTĄ ISAUSTŲ

Kad kartą išauštų pavasario rytas
Ir nusišypsotų aušros meilumu,
Pilkais debesėliais dangus apdraikytas
Kad man sužibėtų visu gražumu.

Aušrinė žvaigždelė kad ranką paduotų,
Parodytų meiliai man jausmą širdies,
Kad sužeistą širdį iš skausmo vaduotų,
Apšviestų tamsiuosius šešėlius nakties...

Tada aš pažinčiau pasaulio grožybę,
Išnyktų skausmingi erškėčių takai,
Dvasia pasikeltų į aukštą skaistybę,
Dienas man papuoštų lauktieji laikai.

Tad mielas idėjas galėčiau auklėti
Ir sielą papuošti grožybių žiedais,
Įprasčiau ir vargą laisvai nugalėti,
Ir džiaugtis draugužių meilučiais veidais.

Tada tai išmokčiau mintis sunaudoti
Ir pinti iš skausmo dainų vainikus,
Ir meilę, ir laisvę žmonijai giedoti,
Naikinti pasaulį skausmus ir vargus.

1909.I.1

MYLĖCIAU

Kad savo siekimą pasiekčiau,
Patenkintas būčiau, laimingas, —
Daug liaudžiai dainelių patiekčiau
Ir būčiau dvasia aš turtingas.

Aš laisvę pasauliui dainuočiau,
Nuskristų dvasia į aukštybę.
Širdingu jausmu išbučiuočiau
Kilnius idealus — grožybę.

Mylėčiau kiekvieną žmogelį,
Jo širdį, jo norų kilnumą;
Mylėčiau žvėrelį, paukštelį
Ir liaudies dainelių gražumą.

1909.I.10

NELAIMIŲ SUNKIAUSIŲ DIENOJ

Sonetas

Nelaimių sunkiausių dienoj,
— Kad siela ramybės negaus,
Nušvirk savo meilės giedroj
Ir skrisk prie troškimų žmogaus.

Kad mano krūtinę sužeis
Gyvenimo aštrūs dagiai,
Kad tamsiosios dienos užeis
Ir širdį aptemdys giliai,

Kad vargins juoda valanda, —
Mane iš liūdnumo vaiduok,
Tu man savo ranką paduok! ..

Aš būsiu laimingas tada,
Saulutė skaisčiau užtekės,
Ir gėlės linksmiau man žydės.

1909.I.11

VELYKOS

Velykos! Velykos! Bet ką jos mums duoda?
Ar jos kiek apšviečia gyvenimą juodą?
Ar laukiamas laisves žmonijai apsakō?
Ar šalina mums jos erškėčius nuo tako?..

Dar liaudis vis vargsta nuo savo spaudėjų,
Dar laisvė tikroji lig šiol neatėjo;
Skambėdami pančiai nuo rankų nekrinta,
Dar auštantis rytas žmonėms neprašvinta...

Dar kovos tebeina už laisvę ir žemę,
Dar didžiosios masės tebėra aptemę...
Bet mes, darbo žmonės, tikrai prisikelsim
Ir visą žmoniją iš vargo iškelsim!

1909.III.28

MAČIAU IDEALĄ GROŽYBES

Mačiau idealą grožybės...
Jos akys man ugniškai švietė;
Jos jausmas gražus, be didybės,
Mane prie dainavimo kvietė.

Jutau — jos krūtinėj liepsnojo
Ugnis atbudimo jaunųjų;
Dvasia lyg balandis plasnojo
Prie liaudies idėjų aukštųjų.

Graži, kaip grožybių dievaitė,
Lyg angelis, grožiu prisidengus,
Lyg, rodos, ne žemės mergaitė,
Džiaugsmingai svajot pasirengus.

Stebėtinai sielą sušildo
Ir neša dangaus įkvėpimą;
Linksmybėmis sielą pripildo,
Sukėlus minties pakilimą.

Aš trokščiau su ją per amžių
Mylėtis, linksmi pasvajoti
Ir garbinti gamtą praamžių,
Ir liaudies jausmus apgiedoti.

Nušvistų man rytas giedresnis,
Ir saulė šviesiau užtekėtų;
Aš būčiau už dangų linksmesnis,
Širdis tiek skausmų neb'kentėtų.

Bet mano likimas neleidžia
Grožybių grožybės mylėti...
Svajonių sparnai nusileidžia...
Ir vėlei turiu aš liūdėti.

Kad žūna poezijos jausmas,
Kad geistinos dainos negimsta...
Man aug' neišreiškiamas skausmas,
Ir baisiai krūtinė nerimsta...

1909.III.31

SRAUNUSIS UPELIS

Sraunusis upelis neduoda ramybės...
Pavasario saulė manęs negaivina,
Kada nerandu savo širdžiai stiprybės...
Ši žemė pilkoji manęs neramina.

Man reikia liūdėti ir kęsti vis viena,
Ir vis negirdėti meiliųjų žodelių,
O ašaras lieti, rasoti blakstienas
Ir nepasidžiaugti iš meilės gėlelių...

Atsiųsk tu, meilute, žodelį galingą,
Kad ašaros graudžios į džiaugsmą pavirstų.
Atsiųsk savo sielą, malonią, jausmingą,
Kad mano širdelė „aš myliu“ išgirstų.

1909.IV.5

TIKĖKI!

Tikėk, kad grius tamsybių sienos,
Nušvis, nudžius žmonių blakstienos,
Jau greitai auš aiškesnis rytas,
Ne toks, kaip buvo, sudarkytas...
Tikėk, giedra jau prasidės,
Ir gražios gėlės mums žydės.

Tikėk, džiaugsmingai augs lelijos,
Žydės raudonos pinavijos,
Visur kvepės gėlių darželiai,
Iš Lietuvos nebėgs broleliai.
Perkūnas orą apvalys,
Visur viskas atsimainys.

Tikėk, kad sprogs visi žiaurumai,
Išnyks tautybių priešingumai.
Pasaulį žus tuščia didybė,
Užviešpataus tikra brolybė!
Tiesa smakams nagus nulauš,
Tautoms nauja aušra išauš!

1909.IV.12

O KO JIE NORI?

(Iš lenkų kalbos)

Buržujai:

— O ko jie nori, skarmalių minia?
Vien šaukia, klykia, baisu klausyt!
O ko jie nori? Suprast nemokam...
Laisvės ir duonos? Žaislus taisyt?!

Mes aukso norim! Už auksą galim
Gyvent linksmybėj ir laimę rast.
Už auksą galim įgyti garbę
Ir pirtą meilę šventai suprast.

Su klyksmu bėkim į žemės rojų,
Kur auksas veda tiesiais takais.
O liaudies verksmas nereiškia nieko,
Mes galim džiaugtis gerais laikais.

Kas vargsta, verkia ir alkį kenčia,
Tai niekai! Žinom... nemok' kovot!
Laimėti kovą tik mes tegalim;
Mums būtų gėda kaip jie vaitot.

Ir kam gi verkti? Platus pasaulis,
Tik eik į darbą ir plėšk, ir griauk!
Išplėštą dalį vartok, kaip nori;
Ant sielos balso tai drąsiai spiauk!

Stebuklai auksas! Jis gimdo naują
Ir brangų lobį. Koks jis gražus!
Šalin liūdnumas! Linksmi gyvenkim!
Ne amžiais laimė... gyvenims žus!..

Kvailiai!.. Jie kenčia... Eik šen, mergina!
Aš noriu žaisti tavais jausmais.
Tarnai! Greičiau čion! Paduokit vyno!
Ramink man širdį dainų balsais!

Darbininkas:

— Jums vyno reikia! Pirtos merginos?!
Linksmybių?! Aukso?! Ir plėšt visus?!
Per kiauras dienas mašinos ūžia,
Ir plūgai aria plačius laukus,

O liaudį slegia baises sunkumas!..
Jums vyno reikia?! Žmonių vargų?!
O darbo žmonės už kąsni duonos
Jums auksą duoda ir daug jėgų!

Kada vargdieniai iš bado miršta,
Kad gryčios griūva, kankin' vargai...
O jums šampanas ir saldumynai,
Ir puikios salės! Ir dar mažai!..

Pakelkit galvas, daug manantieji!
Ir pasislinkit nors kiek pirmyn!..
Ir pažiūrėkit, kas kelia triukšmą
Ir kur tos audros vis kyl' smarkyn.

Kur storas sienas ir mūrų stulpą
Iš vietos judin' žmonių banga.
Tyla. . . užstoja. Tik vienas balsas
Iš erdvių bėga gamtos vaga;

Jis garsiai skamba ir laužias aidu,
Ir vaisiai krinta, šaltai banguoj',
Perkūno žodžiu žmonijai šaukia,
Tarp žemės rūko baltai siūbuoj';

— Laisvės ir duonos! — šis balsas šaukias.
Raudonas ženklas eina pirmyn,
Ir plevėsuoja viršum pasaulio,
Ir šviesiai žiba, ir aug' didyn.

Jis plaukia. . . mūsų delnais įtrauktas!
Gal per anksti dar?.. Ar mes kalti,
Kad girdim liaudies krūtinę plakant,
Kad spaudžia dvasią jausmai karšti,

Kad laikas gimdo kitokias širdis?..
Jums protas liepia paleist vadžias,
Į kovą drąsiai keliaut kentėti,
Naujoms galybėms įduot vadžias.

Dievaičio aukso nepripažįstam,
Idėjas gimdom ne tos varsos.
Už liaudies tikslą kitaip kovojam,
Prieš jus nenorim nulenkt galvos.

Nebijom audrų smarkaus siautimo;
Į kovą stosim vardan tiesos!
Nors ir žudytų žiaurus likimas,
Gaivins mus bangos naujos šviesos.

Nors mes ir esam liūdni beturčiai,
Dar tebevargstam nuogi, basi,
Bet mes kaip kregždės apreiškiam laiką,
Kad griaus perkūnai, — drebės visi. . .

Jau girdis trenksmas! Jau žemė dreba;
Tai traukia vargšų žmonių pulkai.
Aukštai ten mirga kraujuotas ženklas,
Ir kovą skelbia nauji laikai.

O ženkle, ženkle! Duok mums stiprybę
Ir vesk į laisvę šviesos keliu;
Tave apsupę nuo priešų ginsim,
Apliesim savo širdies krauju.

Kartais iš mūsų kad kristų aukos,
Tas kovos ženklas taip pat mirgės,
Tik naujos raidės rausvai rašytos
„Už laisvę krito“ — ten sužibės.

1909.IV.15

RASOS, RASOS...

Rasos, rasos rytmetinės,
Kriskit žemei ant krūtinės,
Augalėlius suraminkit,
Visą šalį atgaivinkit.

Rasos, rasos rytmetinės,
Jūs karoliais deimantiniais
Žalumynus jūs apgobkit
Ir silpnus daigus globokit.

Rasos, rasos rytmetinės,
Sublizgėkit, krištolinės,
Ant lapelių išbarstytos,
Neškit liaudžiai laimės rytą.

1909.V.6

TARP ROŽIŲ KRŪMŲ VĖJAI KAUKIA

Artėja štai karių būrys,
Nerimsta žmonės — klega, šaukia.
Liūdnei čirena vieversys,
Tarp rožių krūmų vėjai kaukia...
Ir rūsčiai šaukia karvedys:
— Kary! Štai čia mirties laukai!
Čia žūsi, kad prasikaltai:
Sargybą naktį palikai —
Karaliaus sostą užgavai...
Pasmerktas įstatų šventų,
Būk varnoms maistas ant laukų! —

Tarp rožių krūmų vėjai kaukia,
Į amžinybę karį šaukia...
— Pasmerktas... Taip... Jau tą žinau,
Kad aš vien meile gyvenau...
Toli, už klonių ir miškų,
Kur žydi gėlės tarp laukų,
Mergelė laukia ten manęs...
Gražute! Mirštu be tavęs... —

Tarp rožių krūmų vėjai kaukia —
Jam širdį bado jų spygliai...
Tarp rožių krūmų vėjai kaukia,
O jis vis skundžias neramiai:

— Kada sargyboje buvau,
Mergaitės dainą išgirdau,
Tada sargybą palikau...
O ji dainavo iš širdies... —
Žuvau už dainą tos šalies...

Namie meilutė taip gražiai
Dainavo meiliai ir saldžiai.
Už balsą tos jautrios dainos,
Mane namiškiai apraudos...
Manęs pasaulį nebebus —
Jau šiandien krisiu į kapus...
Visiems sudie! O kam gimiau
Ir toks dar jaunas pražuvau?.. —

Tarp rožių krūmų vėjai kaukia —
Karių būrys stov' nejaukiai...
Ir davė ženklą karvedys:
Pakilo dūmų debesys...
Mirtis aidėjo po laukus,
O rūkas temdino kapus... —
Tarp rožių krūmų vėjai kaukė...

1909.V.31

AŠ NORĖČIAU

Po didžiųjų sunkybių
Ir žiauriųjų baisybių,
Po didžiosios žmonių beprotybės
Kad pasaulis prašvistų,
Sunkios naštos nukristų, —
Aš norėčiau trupučio teisybės.

Kad vargus nugalėčiau...
Kad kiek teisių turėčiau...
Aš norėčiau mylėti draugutę;
Būtų darbas našesnis,
Visas būvis švelnesnis,
Maloniau užkukuotų gegutė.

Aš norėčiau padėti
Jai laisvai padirbėti
Daržuose, kur žaluoja lapeliai;
O po darbo viešėti
Ir su ja vaikštinėti
Ten, kur teka tarp krūmų upeliai.

O, norėčiau sėdėti,
Aš su ja pasilsėti
Ten, kur šlama lapuotos giraitės,

Kur berželiai svyruoja
Ir lapeliai mirguoja,
Kur žaliuoja jaunutės pušaitės.

Aš norėčiau — pas ievas,
Aplankyt žalias pievas,
Kur vien žibančios rasos auksinės,
Kurios žiedus gaivina,
Žmogui viltį augina,
Kur atbunda gamta nuo aušrinės.

Aš norėčiau slapybėj
Ir gamtos toj didybėj
Kilnesnes dar surasti linksmybes;
Po baltų debesėlių,
Tarp žalių žolynėlių
Jai paberti po kojų grožybes.

1909.VI.8

DRAUGUI BERZUI

Kad giedras dangus apsiniauks
Ir vėjai audringai sukauks,
Griausmingas perkūnas užeis,
Tamsa visą girią apskleis,

Žaibai ažuolynus trunkys,
O audra lapus apdraskys, —
Tada tu, drauguž, nedrebėk,
Prieš audrą kaip uola stovėk,

Siautimo žaibų nebijok,
Tamisių debesų neatbok!
Tikėk, kad tai viskas praeis,
Ir vėl gražus laikas ateis,

Ir saulė linksmutė prašvis,
Ir šaltosios rasos nukris.
Vėjelis tarp medžių šlamės,
Širdis nebeverks, neb'kentės...

Švelnučiai lapeliai spindės,
Ir vėl visas miškas skambės.
Ant tavo žaliosios šakos
Paukštytė meiliai užgiedos.

1909.XII.24

O MOTIN!..

(Iš lenkų kalbos)

O motin mano, motin mieliausia!
Kam mane mažą taip glamonėjai?
Kam numylėjai meile giliausia,
Kam savo jautria širdžia penėjai?..

Kam gi reikėjo glaut prie krūtinės,
Lepint ir širdį kaitint, bučiuoti?..
Kam gi reikėjo dainas gimtinės
Verkiantį mokyt jautriai dainuoti?..

O motin mano! Liūdnas man svietas,
Skausmuose skęstu, ilgiuos aš vienas...
Spaudžia nelaimių grandinės kietos;
Kad nors galėčiau baigti šias dienas...

Motin, neverki liūdnai ir gailiai!..
Laimė, kad nyksta skurdas miglotas;
Nusišypsojus glausk mane meiliai, —
Būvis už grabo gėlėm nuklotas...

1909

GEGUTE, IR MAN UŽKUKUOK

Kad spaudžia man širdį liūdnumas,
Kad skęsta skausmuose širdis,
Kad vargina kūną silpnumas,
Ir temdina protą naktis, —

Kukuoji, gegute, našlaičiams;
Kukuok, o raiboji, kukuok!
Kukuoji panelėms, ponaičiams —
Gegute, ir man užkukuok!..

Migla kad užtemdina žemę,
Nuo medžių kad byra lašai,
Ir skausmo erškėčiai kad remia,
Kad siaučia aplinkui vargai, —

Kad kenčia nuvarginti žmonės,
Tarp skausmo, raiboji, kukuok!
Ant kryžkelio vargo kelionės,
Gegute, ir man užkukuok!

Kad maišosi, draskosi oras,
Ir ūžia miškai verkdami,
Ir siaučia tik vėjas nedoras,
Ir lapai vaitoj' krisdami...

Kad miško lingrojasi sienos,
Tarp vėjų, raiboji, kukuok!
Miškams tu kukuoji per dienas, —
Gegute, ir man užkukuok!..

1909

SKRISKIT, PAUKŠTELIAI

Skriskit, paukšteliai, į tolimą kraštą,
Mano meilutei nuneškite šį raštą, —
Kad mano širdį prislėgė sunkumas,
Toks nepakenčiamas juodas liūdnumas...

Skriskit, paukšteliai, sparneliais plasnokit,
Mano draugužei nuskridę giedokit,
Kad pasiilgęs vaitoju aš vienas...
Ašaros karčios man vilgo blakstienas...

Skriskit, paukšteliai, pas mano mieliausią,
Jai iščiulbėkite jausmą giliausią,
Kam aš beturtis, o kam esu gimes,
Kam širdies skausmą kenčiu nusimineš.

Skriskit, paukšteliai, į kelią vargingą,
Man sueškokite dalią garbingą;
Vėl čia sugrįžkit, su laime parlėkit,
Meilės dainelę jūs man pačiulbėkit.

Skriskit, paukšteliai, į platų pasaulį,
Žinią parneškite mielą, kaip saulę, —
Dangiškos meilės parneškite saldybę,
Vargstančiai dvasiai giedokit liuosybę.

1910.VIII.22

GĖLEMS

Nešdamas sunkią gyvenimo našta,
Pelkėmis brendu į tolimą kraštą,
Bet neatrandu to tikrojo kelio,
Kurs mane vestų prie laimės upelio.

Vėjas šiaurys man užšaldė krūtinę,
Rūkas užtemdė ir mano gimtinę...
Jei tik gėlelę užėinu ant tako, —
Tik ji man meilės žodelį pasako.

Gėlių grožybė man teikia stiprumą
Ir atgaivina širdingą jautrumą;
Džiaugdamas linksmai žengiu sau be baimės,
Pelkėmis, purvais klampoju prie laimės.

1910.VIII.24

RŪTELEI

Kad eidamas vargo keliais,
Ant tako rūtelę radau,
Aš taip nudžiugau, nudžiugau...
Rūtelė lapeliais žaliais
Išgirdo šaukimą širdies;
Nuridino ryto rasas,
Apdabino gelsvas kasas,
Išduodama vaisių minties.
Sakysiu: ją myliu už tai...
Ir skrisiu paukštelio sparnais,
Nunešiu jai „ačiū“ šimtais,
Kurie pasiliks amžinai...
Ei, neškit gerąsias dienas,
Visi paukštužėliai maži.
Išaugo rūtelė graži,
Čiulbėkit jai meilės dainas.
Iškentus ji šaltį žiemos,
Užšvito visu žalumų; —
Težydi didžiu gražumu
Erdvėj vargingos Lietuvos,
Išduodama vaisių minties...

1910.IX.19

NEATEIS

Neateis idealas, stebuklų nelaukim,
Neateis ta žmonijos šviesa tolimoji,
Neateis juk savaime žvaigždė mylimoji. . .
Savomis jėgomis mes prie jų prisitraukim.

Neateis tas gražus išsvajotasis rytas,
Neišdygs nauji rūmai mūs žemės papuošti,
Neateis mūsų bočiai mums laimės paruošti. . .
Pataisykime patys, kas tik išardyta.

Neateis kas padėtų iš pelkių išbristi,
Kas iš purvino būvio ištrauktų, vaduotų,
O greičiau pasistengs „broliai“ peilį paduoti. . .
Tik tegalim darbais per vargus išsiristi.

Neateis mums pagelbėt prie gerbūvio plaukti,
Mūsų pilkąją ateitį meiliai pagražint
Ir paguosti, priglausti, kančias mums pamažint. . .
Tik sava mes jėga tai tegalim iššaukti.

Neateis mums dagilių nuo tako nurauti,
Nepapuoš jis vaivorykštėm pilko likimo,
Nepakeis visagaliai žmonių prigimimo. . .
Tiktai galime patys, ką norim, tą gauti!

1910.IX.27

RUDUO

Visi augalai
Nuliūdo labai,
Nes šaltas atėjo ruduo;
Sapnuoja kapus
Ir mēto lapus,
Jų rūbą jau plauna vanduo.

Berželiai žali
Ir gluosniai žili
Nuliūdę nuleido rankas. . .
Šaltoji žiema
Atbėgs tekina,
Sniegu apdangstys jų šakas.

Kada žus įkyrus
Spaudimas žiaurus,
Gamta vėl nubus ir bujos.
Vėl saulė pakils,
Maloniai sušils,
O medžiai žaliai sulapos.

Lapeliai klestės,
Žiedeliai kvepės,
Laukai nuo vėjelio banguos.
Paukšteliai čiulbės,
Viens kitą mylės —
Pilni bus miškai jų dainos.

O gal tas ruduo,
Kaip didis akmuo,
Į giliają jūrą įkris, —
O mums amžinai
Žaliuos žolynai,
Ir laimės saulutė nušvis.

1910.X.3

PASAULIS

Sonetas

Pasaulis aprūkęs, tamsus ir miglotas,
Atvėsęs jis niūkso, lyg dūmais užklotas,
O mes — tarp tamsybių ugnies kibirkštėlės,
Tarp tyrų apmirusių gyvosios vėlės.

Mes liaudį uždegsime, audrą sukelsim,
Tėvynę su garbe iš miego prikelsim.
Save paaukojam už ateitį naują
Ir vedame karą be kardo, be kraujo.

Su mokslo galia skriaudikus nugalėsime,
Gyvenimui pamatus tvirtus padėsime;

Mes — kibirkštys esame ugnies degančiosios,
Mes aukurą kursime žmonijos plačiosios;

Pasėsime sėklą tiesos ir grožybės
Ir skinsime, piausime vaisių gausybės.

1910.X.15

DRAUGAMS IR DRAUGĖMS

Kas vargti padės? O kas gi priglaus?
O kas, ko verki, ko liūdi, paklaus?
Kas mūsų širdžių žaizdas suskaitys?
Kas silpno žmogaus vargus pamatys?

Kas meilės duris mums atidarys?
Kas sielos vargus toli nuvarys?
Kas dvasią gaivins, gyventi padės?
Kas meilia kalba kelionėj lydės?

Tai niekas daugiau garbe nevaduos,
Ir niekas varge jėgų nepriduos,
Kaip tie draugai, kurie artimi,
Kurie širdyje mums ne svetimi.

Tiktai mieli draugai, kad draugą atras,
Maloniai užjaus, jo skausmą supras,
Lyg motina sūnui ranką paduos
Ir naikins kančias, iš vargo vaduos.

Tik draugės užjaus, mums laimę žadės,
Tarp sielos kančių jos meiliai žydės.
Tik meilę supranta tikrieji draugai
Ir jaučia, kaip slegia žmoniją vargai.

Jie meilų žodelį ištars iš širdies,
Ir darbo žmonėms jie kovoti padės,
Svajonių duris mums atidarys,
Juodąsias mintis toli nuvarys.

1910.X.15

JAU GĖLĖS NUVYTO

Jau gėlės nuvyto, nulinko...
Jau tamsiosios miglos atslinko;
Dangaus nebepuošia balti debesėliai,
Toli iškeliavo pilki vieversėliai...

Paukšteliai, laisvi ir džiaugsmingi,
Toli iškeliavo laimingi, —
Parskridę jie vėl užgiedos artojėliams;
Mes būsim dėkingi šitiems paukštužėliams.

Norėčiau ir aš pasikelti
Su paukščiais visuomenę kelti
Ir auštančio ryto giedoti linksmybę,
Ir dirbantiems broliams atnešti ramybę.

Kad giesmės klestėtų ir augtų
Ir liaudį iš purvo ištrauktų,
Purvus išdžiovinusios, duotų gražumą
Ir žmones pakeltų į aukštą šviesumą.

Norėčiau, kad tautos pakiltų,
Kad širdys nuo meilės apšiltų,
Linksmi kad pragystų, kaip tie vieversėliai, —
Tai pavyzdį duoda laisvi paukštužėliai.

Didžturčių gobšumas ir dvaras
Kankinamiems broliams padaro
Šios žemės gyvenimą šiurkštų ir juodą...
Ir mums, prispaustiesiems, dainuoti neduoda.

1910.X.21

SUKAUKITE, VĖJAI!

Sukaukite, vėjai, šalti rudeniniai,
Atneškite ilgėjimo skausmą krūtinei,
Užšaldykite mano širdies jausmingumą,
Švilpimais išjuokite minties vargingumą...

Nuvytę gėlelės, liūdnumo pridaukite
Ir žūstančios sielos geriau nevaduokite...
Težūnu... nes aš neišmokau kovoti...
Gana jau svajonėmis laimės ieškoti.

Nebūsiu laimingas,
Nes laikas verksmingas...

Gamta ir žmonija, sakykite! Ar verta
Gyventi, kad vargas gyvenimą kerta?!
Geriau tą judėjimo siūlą nutraukti
Ir ten amžinos nežinios susilaukti...

Man pragaro vulkanai ugnį čia vemia...
Bėg' ašaros karčios per kruviną žemę...
Nuo tamsiojo rūko pasaulis aptemo...
Gyvenimo žvakę širdis sukūreno...

Jau žūvu verksmingas,
Nes aš nelaimingas.

Dangus tesiniaukia, nešvieski, saulute,
Užgesk, paskutine šviesioji žvaigždute;
Geriau smiltyse aš užkastas būsiu,
Negu varguose taip skursdamas pūsiu.

Jūs, gražios meilutės, manęs nemylėkit,
Kas dvasiškai vargsta, to nesigailėkit,
Kas meilės ilgėdamas kenčia — tai klysta...
Tokie minkštaširdžiai greičiau tenuvysta...

Tebus nelaimingi,
Kurie neturtingi...

1910.X.23

GIEDODAMAS SKRISKI

Giedodamas skriski, margasis paukšteli,
Ir neški gėlių, kur nevysta, puokštelę,
Įduok mylimiausiajai mano meilutei
Ir meilės žodeliais linksmai jai čiulbėk;
Nunešk šį raštelį brangiajai sesutei...
Tik, mano mažutis paukšteli, skubėk.

Sakyk, kad aš laiško ilgėdamas laukiu,
Kad prisirišimo minties nenutraukiu,
Kad jos malonumo širdis labai geidžia,
Kad kęsdamas džiūstu ir vargsta dvasia,
Sakyk, ilgesys mano širdį sužeidžia,
Kad supas krūtinė skausmų bangose.

Jūs, gervės ir žąsys, pas ją nuplaskokit,
Jos dvasią pakelkit ir meilę giedokit!
Gužučiai ir gulgės, tą žydintį jausmą
Nuneškite savo baltaisiais sparnais,
Išgydykit sielos kankinantį skausmą
Ir glostykit širdį svajonių sapnais.

Jūs, kregždės, varneliai, strazdai, vieversėliai,
Lakštingalos, startos — visi paukštužėliai,
Žodžius jūs nuneškite malonius, jausmingus,
Sakykit, kad myliu tikrai iš širdies.
Meldžiu — jai giedokit jausmus ypatingus
Ir neškite aukas jai iš mano minties.

1910.X.27

NEBIJAU...

Nebijau tų didžiausiųjų audrų siautimo,
Nebijau uraganų baisiųjų smarkumų, —
Tik bijau rudeninio vėjelio švilpimo
Ir bijau tų ilgujų gamtos vienodumų.

Nebijau tų juodų debesų perplyšimo,
Nebijau nė smarkiausio drebėjimo žemės,
Nebijau griausmingųjų perkūnų trenkimo:
Nuo žaibų tik dvasia sau energiją semias.

Aš bijau tik rudens tų nugeltusių lapų
Ir to debesio pilko, kurs dangų aptraukia.
Aš bijau rugienų jau nubalusių šapų.
Man baisu, kai gamta apmirimo sulaukia.

Nebijau nei ledynų, nei kalnų baltųjų,
Nei didžių vandenų, šios šalies užliejimo,
Nei didžiausių pusynų, nei speigų šaltųjų,
Nei ugnies, nei žaizdų, nei ligų atėjimo; —

Tik bijau savo sielos gilaus užmigimo
Ir bijau tų minčių, kurios mėgsta tuštumą,
Ir bijau akmeninio širdies prislėgimo.
Aš bijau tų jausmų, kurie gimdo baisumą.

Nebijau kunigų, nei carų, nei karalių,
Nebijau ištrėmimo, nei bado, nei karės,
Nebijau išnaudojimo ponų dauggalių,
Nei gilių ežerų, nei sujudintos marės.

Tik bijau kasdieninių savųjų silpnybių
Ir tėvų paliktų nedorų įpratimų,
Taip pat brolių-draugų rengiamųjų šunybių, —
Artimųjų žmonių nešvarių pas'elgimų.

Nebijau nei velnių, nei Liciperio pono,
Nebijau nei dievų, nei žilųjų rūstybių,
Nei bažnyčios šventos, nei barimo klebono,
Nei įkaitusios pragaro dervos karštybių,

Nei stebuklais garsiųjų švenčiausių panelių, —
Tik bijau tarp namiškių mažučio piktumo
Ir tuščių plepalų tų senųjų bobelių. —
Aš bijau tik vienumo ir būvio pilkumo.

1910.X.27

VYSTANČIAI GĖLELEI

Sonetas

Šviesioji gėlele, taip greit pražydėjai,
Lapelių skaisybę suvargino vėjai,
Likimas grožybę į purvą sumynė, —
Žuvai nieko vietoj... šalies gražumyne...

Žadėjai žmonijai žaliuoti, žydėti
Ir augančiam draugui su meile padėti,
O savo gyvenimą grožiui pašvesti,
Šalnas tu kantriam norėjai iškęsti...

Bet šaltas vėjelis vos tik sušiurėjo,
Nuo tavo galvelės žiedai nubyrėjo...

Gyvumas pranyko, nuvytus parpuolei,
Nuo aukšto siekimo žemai tu nupuolei...

Gal trokšti šviesos spindulių paragauti...
Bet — vysta lapeliai, negal' atsigauti...

1910.XII.9

GAL NELIŪDĖČIAU

Gal neliūdėčiau, gal nekentėčiau,
Gal nuliūdimo atsikratyčiau,
Gal ir didžiausios vilties turėčiau,
Jei aš teisybės kiek pamatyčiau.

Gal nuliūdimumi nepasiduočiau,
Gal ir širdies man taip neskaudėtų,
Gal ir neverkčiau, gal nedejuočiau,
Pakelti vargą jei kas padėtų.

Jei pragiedrėtų tamsiosios dienos,
Jei pamatyčiau giedrią saulelę,
Būtų sausesnės mano blakstienos —
Nusiramintų jautri širdelė.

Gal būčiau linksmas, jei aš atrasčiau
Sielą teisingą, draugę meilingą
Ir gerą širdį. Tada suprasčiau
Tikrąją meilę, ne veidmainingą...

Gal neliūdėčiau, gal nekentėčiau,
Gal nuliūdimo atsikratyčiau,
Gal ir didžiausios vilties turėčiau,
Jei aš teisybės kiek pamatyčiau...

1910.XII.9

LIAUDŽIAI

Sonetas

Nuo žemės paviršiaus tenyksta tamsybė
Ir tenepažįstame slegiančios baimės,
Šio naujojo meto tešviečia šviesybė
Ir teneša liaudžiai nenykstančias laimes.

O meilės dievaitė takus tepapuošia,
Po kojų tekloja žaliuosius žolynus;
Garbingą vainiką laikai tepriruošia,
Gamta teaukoja žiedų margumynus.

Tave tebučiuoja tos viltys galingos,
Kurios mirguliuoja lyg žvaigždės meilingos,
Tešypsosi linksmas dangus ir saulutė.

Težydi gyvenimo žiedas jaunybės
Vardan broliškumo, tiesos ir vienybės,
Tebus tavo sūnums ši žemė meilutė.

1910.XII.24

LIAUDIES DAINIUI

Dainomis dvasią apkalk,
Liaudį iš miego prikalk,
Širdį ir sielą suprask,
Meilės galybę atrask.

Ir į grožybes nuskrisk,
Laimės nors krislą išvysk...
Liaudies poete brangus,
Tavo idėjos nežus!

1910

DRAUGAMS

Neturiu taip didžios tos didvyrių jėgos!
Jums ir mažas poetas giesmes pagiedos.
Užgiedokim, draugai, eidami šiuo keliu,
Nebijodami brist purvinu takeliu.
Už tamsiųjų naktų ir šlapiųjų takų
Mes atrasim juk šali gerųjų laikų.
Kelyje jei suklupsim, nereik' nerimaut —
Pasikėlę toliau vėl galėsime keliaut.
Nors tamsu ir vargu, ir klaidingi miškai,
Nepalūšim, iškęsim... nors sunkūs laikai...
Ten, už miško, jau šviečia saulutė graži,
Tarp gėlių tenai žaidžia vaikučiai maži;
Pasitiks mus linksmi, rankeles mums paduos
Ir mus, vargo keleivius, maloniai paguos.
Tai perbriskim kantriai purvuotus laukus
Ir pasveikinkim laukiančius ryto vaikus.
Pasidžiaugsime saulės šviesiais spinduliais,
Apsikaišę rūtelių lapeliais žaliais,
Kepures keldami pro didvyrių kapus —
Mes parodysim liaudžiai laimingus takus.

1910

KAD AŠ TURĖČIAU

Kad aš turėčiau bėrą žirgelį
Ir labai puikų ty mo balnelį, —
Jočiau kas dieną pas mergužėlę,
Pasimatyčiau su meilužėle.

Su miela meile pasišnekėčiau,
Didelį džiaugsmą tada turėčiau;
Žūtų tamsusis mano liūdnumas,
Širdį gaivintų meilės saldumas.

Kad aš galėčiau virst į paukštelį,
Lėkčiau kas dieną į tą kraštelį,
Kur mano miela audž' audeklėlį,
Balta rankyte šaun' šaudyklėlę.

Ten atsisėčiau aš prie šalelės
Ir prisiglausčiau prie jos širdelės;
Juodos godelės nyktų, pražūtų,
Ašarų srovės greitai nudžiūtų.

O kad aš būčiau tuo debesėliu,
Kur plaukia, bėga ties pušynėliu, —
Pas ežerėlį tai aš nuplaukčiau,
Savo mieliausią ten prisišaukčiau;

Vėsia miglaite ją ten apsiausčiau,
Mėlynu rūku veidą nuprausčiau,
Ežero vilnis supčiau, banguočiau,
Meilės vėjeliais veidą bučiuočiau.

Kad aš turėčiau audrų galybes,
Kilčiau su griausmu ten į aukštybes,
Žaibu perkūno žemę trunkyčiau,
Tiesą daryčiau, melą žudyčiau.

Deginčiau, griaučiau, kaip senas tvoras,
Tuos, kuriuos turtai riša į poras.
Kas tik neieško meilės saldybės,
Tie paragautų audrų baisybės.

1911.III.21

NORS...

Nors ir baisios audros tau kelius pastotų,
Nors pikti liežuviai „malti“ nenustotų, —
Tų didžių sunkybių niekad nepabok
Ir žmonių pavydo tu nesibijok.

Nors kalnai tamsybių prieš tave stovėtų,
Nors tėvai, sesutės tau atkalbinėtų —
Savo žodį drąsiai visad išlaikyk, —
Kur tikroji meilė — meile atsakyk.

Nors juodi šešėliai tau kelius užstotų,
Nors lietus ledinis skruostelius kapotų, —
Tavo didi meilė visa tai nuveiks
Ir laimingą, šviesią ateitį suteiks.

Nors pasaulio vėjai dulkes čia sukeltų
Ir senovės tamsius prietarus prikeltų, —
Pilkas debesėlis visa tai nuplaus,
Padarytą dėmę meilingai nupraus.

Nors kada gyvenant tektų purvą minti,
Saulė motinėlė vis ateis raminti:
Savo spindulėliais ji takus apšvies,
Ir gėles margąsias tau po kojų ties.

1911.III.24

NEMUNAS PAVASARĮ

Nemuno linksmo krūtinė banguojas,
Ilgas jo kūnas tarp kalnų sūpuojas;
Šalčiai prispaudę jam trukdė veikimą,
Jis dabar siunčia ledams prakeikimą.

Jis jau sulaužė tą plutą ledinę,
Išsivadavo prislėgtą krūtinę,
Neša suskaldęs šaltąsias sunkybes,
Kad išsklaidytų po jūrų platybes.

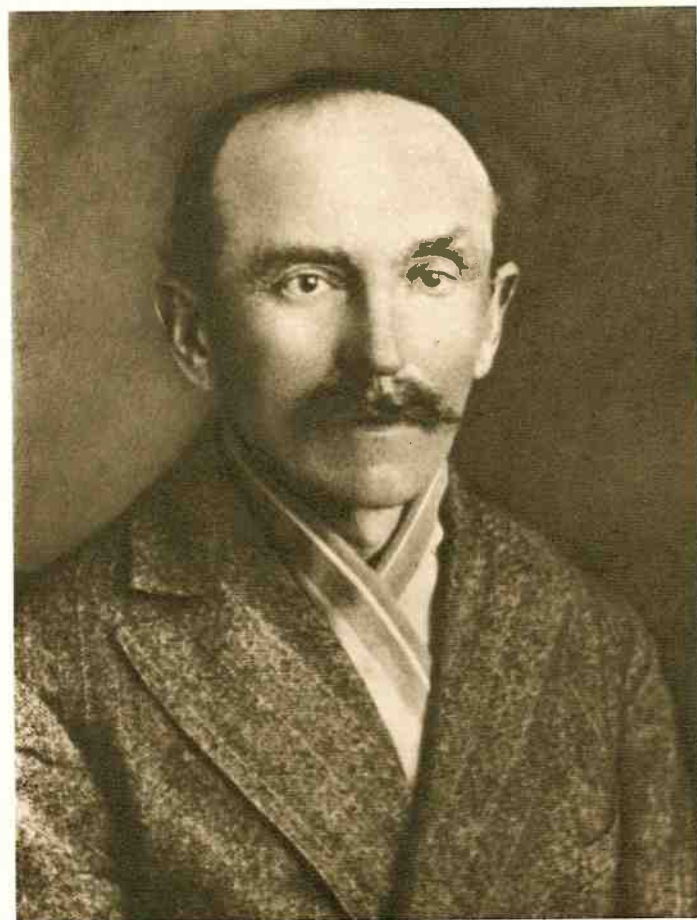
Kriokdamas bėga galiūnas įnirtęs,
Giliają vagą vargais išsikirtęs,
Šypsos ir džiaugias, jau pančius nutraukęs,
Pievas bučiuoja, tų laisvių sulaukęs.

Pušys prie kranto žaliuoja ramesnės —
Džiaugias, kad Nemuno veidas gražesnis;
Lankos papuoš jį spalvotais žiedeliais,
Šlamančios girios prakalbina lapeliais.

Nemunas tvirtas, didžiai jis laimingas,
Mylimas, laisvas keliauja turtingas;
Mirga paviršiumi bangos putotos,
Mainosi, žiba šviesiai paaukuotos.

Nerį jis glaudžia prie savo krūtinės
Ir glamonėja, meiliai apkabinęs;
O Neries meilė jam širdį gaivina,
Stiprina galią, jo garbę augina.

1911.IV.1

Jovaras apie 1930-sius metus

OI, DAUG TŲ KARČIŲJŲ...

Oi, daug tų karčiųjų kančių iškentėsime,
Negreit įgimtuosius jausmus nugalėsime...
Iš sielos slogučio sunku išsiristi,
Sunku iš gyvenimo purvų išbristi...

Sunku nuliūdimo šaknutę išrauti,
Vargu erškėčiuotąją tvorą išgriauti...
Kažin liūdnume ar atrasim saldumą,
Ar dvasios kentėjimuos jausim gerumą?..

Kad ašaros sielą išgydyt galėtų...
Spaudėjas — akmuo širdyje negulėtų,
Vaitojimas kurtų gražiausiąjį jausmą,
Naikintų lyg muzika dvasinį skausmą;

Galėtume drąsiai į žmones žiūrėti
Ir aiškų gyvenimo tikslą turėti,
Po žalią lankelę dalgelį valiuoti
Ir dirvas kartojant linksmi tininiuoti.

Juk pajėgos mūsų ir kalnus perkastų,
Jei bendros idėjos mus trauktų ir vestų,
Nebūtų nuobodu nei mirti, nei žūti,
Nei kovoje kritusiems versmėse pūti...

O laimė! Štai matos šviesos spindulėliai.
Žiūrėkit, aukštai, kur balti debesėliai, —
Tarp jų, tarp aušros, šviesa sidabrinė, —
Į darbą mus kviečia nušvitus aušrinė.

1911.IV.3

MIELAI MERGUŽELEI

Netikri tie šliūbai... Nelaimingi žmonės,
Kurie tiktai veda be tikros malonės,
Jei rankas jų riša ne širdelės meilios,
Bet šimtai auksinių ir pasogos dailios;

Jei dėl reikaliukų tiktai piniginių
Jie namams teieško „gerų gaspadinių”,
O nežino meilės, neatjauč’ malonės —
Netikri jų šliūbai... Nelaimingi žmonės...

Tie neišmintingi, nelaimingi vyrai,
Širdys jų išdziūvę kaip smiltynų tyrai,
Kurie nesupranta, ką ta meilė duoda,
Kaip šviesiai papuošia žmogaus būvį juodą.

Kas neieško meilės, tas nerand’ grožybės,
Jie visad nuliūdę ein’ prie girtuoklybės,
Jų jausmai negilūs, širdyse jų — tyrai,
Sąžinė negryna... Nelaimingi vyrai...

Miela mergužele! Varguose pražūsi,
Jei kokiam girtuokliui amžinai pakliūsi:
Jis pragers dorybę, meilę ir teisybę,
Reiks tau vargt vargelį, barnius ir piktybę... —

Meilioji mergyte! Tu neapsigauki!
Prie tikrosios meilės tu drąsiai keliauki!
Jei iš meilės eisi, aš manau, nežūsi,
Meilingai gyvensi, kai tu mano būsi.

1911.IV.24

MALONU BERŽYNE

Malonu beržyne tarp krūmų sėdėti
Ir džiaugtis jaunučiais berželių lapeliais,
Meilu ir lakštutės giesmelę girdėti,
Ir meilę dainuoti drauge su paukšteliais.

O daug maloniau gerą draugę sau rasti,
Jos ilgesį, meilę atjausti, suprasti;
Priglaust prie krūtinės jos širdį slaptinę
Ir grožį pažinti, lyg žaibą galingą.

1911.V.4

OI, KAIP NUSIBODO

Oi, kaip nusibodo, kaip man įkyrėjo
Tas rudenio laikas ir vėjo švilpimas...
Kad medžių nugeltę lapeliai byrėjo,
Man sielą prislėgė sunkus nuliūdimas...

Nežaidžia, nelinksminas mūsų jaunimas,
Jų jautriosios dainos iš sielos neplaukia,
Jau sueigų vietas apšmeižė likimas,
Kur puikiai žaliavo — ten vėjai jau kaukia...

Tos ilgosios naktys didžiai nusibodo,
Tos tamsiosios dienos rūgimo užraugtos...
Skaisčioji saulutė retai pasirodo,
O dangiškos lubos rūku vis aptrauktos...

Oi, kaip nusibodo purvai, supuvimas,
Ir akys aptemo, aplinkui tik juoda.
Taip tankiai apsiaučia toks nusiminimas,
Kad sielai paguodos gamta nepriduoda...

Oi, kaip nusibodo sunkus prispaudimas,
Ta prievarta, melas, mažai teisingumo...
Šventosios teisybės viešai iškeikimas
Ir liaudies veikimas be išmintingumo...

Ir barniai naminiai jau baisiai pabodo,
Jau širdį pagraužė „geri artimieji“;
Tas vargas, neturtas didžiai nusibodo;
Tik viltį gaivina draugai tolimieji.

1911.XII.6

NUEIK, ATRASK, PARNESK

Sonetas

Nueik, kur sielos nieks nespaudžia,
Surask kelius iš atminties,
Ten, kur idėjas protas audžia,
Iškask perlus naujos minties.

Atrask viską, kas laimę duoda,
Nueik takais, nors ir aštriais,
Papuošk darbaiš šią žemę juodą
Ir eik pirmyn gamtos keliais.

Nueik į slaptą žemės rojų,
Nesibijok didžių pavojų
Ir meilės ugnį ten pagauk.

Parnešk žmonijai linksmą žinią,
Ugdyk jos valią geležinę,
Skriaudos ir melo rūmus griauk!

1912.IV.12

JŪS, MANO KANKLĖS

Jūs, mano kanklės, ko gi tylit?..
Garbingos stygos, ko rūdijat?..
Ar jus užšaldė šalti vėjai,
Ar gal sudaužė piktadėjai?..

Paleiskit akordus galingus,
Paberkit žodžius išmintingus;
Žmonijai siųskit gaidą naują,
Uždekit liaudžiai šaltą kraują.

Ko tylit liūdnai nusimine?
Prabilkit, pareigą atminę,
Išreikškite jausmą dabartinį
Ir sielos balsą vidujinį.

Drąsiai į ateitį pažvelkit,
Vilties maloniu vėju dvelkit,
Iš meilės šviesią laimę pinkit,
Piktuosius norus sutirpinkit.

Kraujuotos stygos, ko jūs tylit?..
Argi grožybės nebemylit,
Argi pasaulis jums išrovė
Graudingus aidus ir gerovę?..

1912.X.19

MES, SKAMBIOS STYGOS

Mes, skambios stygos, supelėjom
Ir visos dulkėmis apėjom...
Kad mūsų ponas neužgavo...
Jis, sako, dirvoj prakaitavo...

Jis žemę arė, dirbo, piovė
Ir grėbė, vežė, metė, krovė;
Javus iškūlęs, suko arpa... —
Vis dirbo, dirbo sunkų darbą...

Mes, senos kanklės, dar gyvuojam,
Kad tik užgauna, sudejuojam; —
Tiktai nelaimė... draugas serga...
Baisu... Oi, jaučiam didį vargą...

Oi, mes nenorim greitai žūti,
Mums reik' skambėti, nesupūti...
Oi, tas pasaulis neteisingas
Mus skiria rūdims nelaimingas...

Bet nugalėję tas sunkybes,
Paleisim akordus grožybės,
Tamsybių šmėklas kad išgriausim,
Be kardo žemę užkariausim.

1912.X.19

EINI TAKELIU

Eini takeliu
Dygliuotu, aštriu;
Ne tuo, kuriuo eina prie savo naudos:
Gilios paslapties,
Skaisčiosios minties.
Tu pakeli darbus rimtai, be maldos.

O meilė stipri,
Širdis vis jautri
Badaujantį žmogų įgalin' atjaust.
O būdas kilnus
Našlaičius mažus
Paragin' švelniai ir maloniai priglaust.

Kad vargšą šaltai
Prispaudžia vargai,
Žaibu-mintimi ir jausmu pamatai:
Tu myli visus
Beturčius vargšus...
Tebus amžinoji garbė tau už tai!

1913.III.12

ANKSTYVAJAI GĖLELEI

Nors vėjai šaltieji tau draskė lapus,
Nors rytmečio šalnos tau rodė kapus, —
Tu vis neatbojai,
Tik augai, lapojai
Ir paskleidei girioms kvapus.

Nors kojomis mynė pikti gyvuliai,
Skausmai tau sužeisdavo širdį giliai, —
Rasa rytmetinė
Išgydė krūtinę —
Ir vėl tu šypsojais meiliai.

Prie barškančių krūmų nuogųjų šakų,
Prie žemės šaltosios pilkųjų takų
Tu žiedus sukrovei,
Žydėjai, bujojai
Žiedeliais naujųjų laikų.

Lapeliais siekei tu šviesumo brangaus,
Žinojai, — žiedeliai grožybių sau gaus:
Kad kaitros kankino
Ir vėjas džiovino,
Gaivino rasa iš dangaus.

1913.III.20

NEBIJOK

Sonetas

Perkūnas dievas bilda, griauna...
Elektra sielą teužgauna...
Nesibijok žaibų baisumo,
Gamtos jėga tau duos tvirtumo.

Mylėk vien gamtą stebuklingą,
Giedok jai himną iškilmingą;
Giedok praamžiui giesmę naują,
Kad nebetrokštų vargšų kraujo.

Nesibijok dievų rūstybės —
Jie nebeturi tos galybės,
Kurią dvasiškiai išsapanavo,

O jų stabus vergai bučiavo...
O vargo broli, tu nežūsi,
Tu pats didžiu galiūnu būsi!

1914.VIII.24

ŠIRDIS KAD ATRASTŲ

Širdis kad atrastų
Pasaulio teisybę,
Tas jausmas suprastų
Ir meilės saldybę.

Dvasia kad nuskrystų
Į aukštą ramumą,
Tad mintys pasklistų
Po pievų žalumą.

Siela pasidžiaugtų
Gamtos įvairumais,
Ir jėgos išaugtų,
Papuoštos gražumais.

1914

KODĖL?

Kodėl nediršti šventą tiesą
Sakyti drąsiai į akis,
Mintis miglotas vest į šviesą,
Kurias klaidin' tamsi naktis?

Kodėl neleidi man žinoti,
Širdis ką jaučia, ką žinai,
Kokių kelių manai ieškoti,
Kad nepražūtum amžinai?..

Kodėl aš tau pilnoj tikrybėj
Išreiškiu viską atvirai
Ir pasakau širdies gilybėj...
Tai reiškia žodžiai ir darbai.

1914

OI, SKRISKITE GREITAI...

Oi, skrinkite greitai, margi lapeliai,
Mes rašom ir siunčiam jauni vaikinėliai;
Nemokame savo vargų apsaityti,
Ant šio lakštelio skausmų surašyti...

Mums rankos nuo darbo pūslėtos, sustingę,
Nuo vargo ir prakaito esam aptingę,
Negalim dailiosios plunksnelės turėti,
Nė žodžio prie žodžio maloniai pridėti.

Oi, mes neišmanom, kaip čia išsireikšti,
Kaip savo vargingąjį būvį apreikšti;
Ir mes nesuprantam, kaip tai padaryti,
Nuvargusias širdis kaip atidaryti.

Kaip liūdną gyvenimą savo parodyt
Ir kaip paslapčiausius geismus išrodyt.
Neturim sielos jėgų geležinių,
Negalim iššaukti jausmų iš krūtinių.

Nemokam rašyti švelnučiais žodeliais, —
Negalime raštų papuošti žiedeliais...
Kad šviestų mums saulė laisva ir laiminga,
Gal būtų linksmesnė ši žemė verksminga.

1914

DRAUGEI

Nors man ant šios žemės
Ir nieko neliks,
Bet vardas tavasis
Širdy pasilik.

Tave atsiminsiu
Nors būsiu toliausiai,
Nors jūrose vargo
Paskėsiu giliausiai.

1914

SVEIKINU PAVASARĮ

Saulė jau šviečia aukštai.
Tirpsta šaltieji ledai,
Atsigavusi kelias gamta.
Augalus girdo rasa,
Kelias gyvybė visa —
Tesikels ir vienybė šventa.
Rytas tešviečia draugams,
Galas tebūnie vargams.
Tepražysta malonūs jausmai!
Amžinos šventės tebus,
Darbas — lyg žaislas gražus.
Tepražūnie piktieji skausmai!

1921.III.6

KELKIMĖS!

Skiriu mielajam jaunimui

Kelkimės, broliai jaunieji,
Jūs, dobilai raudonieji!
Kelkitės, mūsų seselės,
Žaliosios liaudies rūtelės!

Kelkimės, šalį vaduokim,
Dulkes gerai išsišluokim.
Trobas švariai išvalykim,
Ūkyje tvarką darykim;
Trašai — išverskim purvus,
Sėkime laimės javus.

Raganos ėda mums protus,
Piešia paveikslus miglotus.
Pragariškąja tamsybe
Skleidžia gandas, neteisybę...
Eikime tiesą apgint,
Melo galybę sutrint!

Būkime teisūs tikrybėj.
Bręskime sielos tyrybėj,
Apgaulių monus atmeskim,
Dorą į širdį įveskim;
Kopkim aukščiau, vis aukščiau,
Bus mūsų šaliai šviesiau!

Siaubą žmogėdrą nudurkim,
Meilės ugnelę sukurkim,
Skelbkime liaudžiai lygybę,
Kovą prieš turčių galybę.
Tad visa pikta pražus,
Darbo bus vaisius gražus!

Blogo kitiems nenorėkim,
Žmones ir gamtą mylėkim, —
Rojų čia, žemėje, rasim,
Tyrąjį džiaugsmą suprasim.
Meilė tarp mūsų žydės,
Meilė gyventi padės!

1921.III.31

TU DŽIAUKIS

Tu džiaukis, drauguži, gamtos meilumėliais,
Gėrėkis mirguojančiais jos gražumėliais;
Laiku laisvesniuoju lankyk pušynėlį,
Raminki, gaivinki širdies skaudumėlį.

Kvėpuoki ten oru, tyru ir sveikuoju,
Širdis tesidžiaugia dangum mėlynuoju;
Teglosto tau galvą švelnutis vėjelis,
Gamta motinėle teglaudž' prie širdelės.

Tešnabžda tau meilę jaunutės pušaitės,
Tešypsos ir šneka, lyg mielos mergaitės.
Tešviečia tau rytas gamtos atgijimo —
Tedygsta ramybė iš liūdno likimo.

Linksmučiai sparnuočiai tečiulba, tegieda,
Gamta teaugina tau kvepiantį žiedą;
Težūnie šaltieji žiaurumo verpetai,
Teatneša laisvę nemirštantys metai.

Žiedais tesipuošia kovos mūs takeliai,
Težūnie greičiausiai piktieji ereliai!
Laisvieji paukšteliai linksmi tepragysta,
Ir meilės tikrosios žiedai tepražysta!

1921.IV.6

PLAUKIM

Naują žemę matom,
Didį laivą statom;
Plauksim į valstybę,
Kur yra teisybė —
Į gerovės šalį.

Į talkas suėję,
Dirbsim susidėję,
Per vargus ir kraują
Kursim būvį naują,
Laimingesnę dalį.

Plaukim, plaukim, plaukim,
Vargšų minią šaukim
Sėst kartu į laivą,
Plaukt į jūrą blaivią,
O purvus palikti.

Plaukim į gerovę,
Kur darbai sukrovė
Lobius viešpatijai
Ir visai žmonijai, —
Laivas ten sustotų.

Ten, kur žydi rožės,
Ten, kur žiba grožis,
Ten, kur dirba, veikia,
Darbo vaisius teikia,
Kad visi vartotų.

Prie gėlių ten kvapo,
Tarp medelių lapų
Užkukuos gegutės,
Uždainuos sesutės,
Bus gyvenims mielas.

Laimę ten atrasim,
Grožį ten suprasim,
Bus darbų veikimas,
Lyg meilus žaidimas,
Meilė linksmis sielas.

1921

KAM PASISKŪSIU?

Ilgesio jausmą
Kam apskūsiu?..
O savo skausmą
Kam pasiskūsiu?..

Gal tik darželiui,
Gėlių žiedeliams,
Gal tik berželiui
Ir jo lapeliams...

Gal debesėliui,
Rūkui pilkajam,
Gal mėnesėliui —
Broliui šaltajam...

Gal ir saulutei,
Jos spindulėliams...
Gamtai močiutei
Ir vieversėliams...

Gluosniui senučiu,
Sesei pušaiti,
Draugui geručiu,
Gal ir mergaiti...

Gal spaudai, raštui,
Knygai, draugijai,
Gal savo kraštui,
Gal ir žmonijai...

Bet ar sulauksiu
Aš atjautimo?..
Gal užsitrauksiu
Tik prakeikimą?..

Gal aš likimo
Neapgalėsiu...
Skausmą, verkimą
Kartot turėsiu...

1922.III.29

TÈVE MŪSŲ

Satyra

Tève mūsų, kursai sėdi danguje aukštybėj!
Mes nekeikiam tavo vardo kad ir čia žemybėj;
Mes netrokštam tavo turtų, aukso karalysčių,
Tik neskelbk per savo bernus melo nė kvailysčių.
Tu žinai — gi kokios karštos danguje žvaigždelės...
Ten sudegtumei taip greitai, lyg pūkų plaukelis...
Neviliok dangaus ieškoti — neklaidinki mūsų...
Mes tik prašom: — Būk teisingas, didis tėve mūsų.
Neviliok į šaltas erdves... ant žvaigždžių sušilti —
Gera rasti šioje žemėj turim tvirtą viltį.
Netrukdyk mums, darbo liaudžiai, laimės sau ieškoti,
Savo žemėj, ne aukštybėj, prieš melus kovoti;
Ne danguj, o čia, ant žemės, kursim tvarką naują,
Nes jau daug kas iškovota per vargdienių kraują.
Mes negeidžiam nieko gero karalystėj tavo —
Mes tik norim viso gero čia, pasauly savo.
Būk sau laisvas stratosferoj — vienas pats tvarkytis,
O šią žemę, vandenynus — turim mes valdytis.
Duonos mūsų kasdieninės mes tavęs neprašom —
Nei maldelių, nei giesmelių mes tau neberašom;
Nei šią dieną, nei per amžius jau nebemaldausim, —
Be tavęs, ko tik mums reikia, savo darbu gausim.
Tu atleisk saviems kaltiesiems, kaip ir mes atleidžiam —
Pamatyk tu savo kaltes! Tau į širdį beldžiam...
Tu apkaltinai savuosius angelus geriausius
Už ieškojimą lygybės — laisvės teisingiausios.

Tève mūsų — tu beširdis... tu negailestingas...
Tu už velnius daug piktesnis — baisiai nuodėmingas...
„Nedaryk kitiem to viso, kas pačiam nemielia”...
Iš kančių dvasias vaduodams, gerbk ir savo sielą.
Mieste, kaime viską dirbam, mes teisingai veikiam; —
Tève mūsų, tu bejėgis... mes tave jau peikiam.
Nieko naujo mes negeidžiam iš dangaus aukštybės,
Ką gi galime begauti nuo šaltos tuštybės?
Ko mums reikia, ko mes norim, kas gamtos yr' likta —
Mes neprašome: — Išgelbėk mus nuo viso pikto.
Nebe tavo žemės dukros — Valės nė Barbaros;
Tau beliko šaltos erdvės, — ledo kalnų tvoros.
Mes visokį grožį kuriam, mūsų širdys veikia;
Šioje žemėj dangų ruošiam, — mums aukštai nereikia.
Mes galingi ir nebijom nesamų baisybių —
Mes kovojam prieš skriaudėjų kalnus neteisybių.

1924.IX

PASIILGAU VASARĒLĒS

Pasiilgau vasarēlēs
Ir saulutēs spindulī. . .
Man vaidenas švelnīos gēlēs —
Be erškēčiū, be dygliū.

Išbučiuočiau jos krūtīnē,
Margas pievū sukneles, —
Pamatyčiau begalinio
Meilēs grožio akeles.

Rasos pievas kad suvilgys,
Visā gamtā atgaivins;
Malonumas kad sušildys,
Sielos skausmā nuramins.

Vasarēle, tu skaisčioji,
Būk maloni, būk gera.
Savo grožiu tu vilioji. . .
Būk ir meilēj atvira. . .

Man rankas mielai sušildyk
Ir jēgū daugiau priduo. . .
Sielos ilgesj išdildyk,
Iš liūdnumo išvaduok.

Sučīulbēkit, paukštužēliai,
Gīrioj orkestrū garsais,
Mano sielos dainužēlēs
Jums pritars mielais balsais.

1936.II.1

IEŠKOK, SURASK

Surask tu gyvenimo
Prasmę ir tiesą
Ir laiptas po laipto
Pakilki į šviesą.

Savy tu surasi
Per savo darbštumą
Nenykstantį džiaugsmą
Ir nemirtingumą.

Žinosi, kas plečia
Pasaulį vergiją;
Suprasi, kas engia
Vargingą žmoniją.

Suprasi gamtoje
Daugybę slapybių
Ir tai, — iš kur dygsta
Tiek daug neteisybių...

Už ką čia pasauly
Taip žmonės vis piaunas...
Įgysi idėjas
Gražias ir vis jaunas.

Suprasi, kaip reikia
Skriaudėjus nuteisti,
Kaip tvarką pasauly
Atnaujint, pakeisti.

1940.VI

SUDIE, SUPELĖJUS MOKYKLA

Sudie, supelėjus mokykla tamsioji,
Tau amžiną atilsį galim sakyti;
Mirtis amžinai jau tave pašarvojo,
Jau galim ant kapo tau kryžių statyti.

Per daug pasipūtėlių tu priauklėjai,
Per daug riestanosių, mažai padorių...
Per daug parazitų krašte tu prisėjai,
Mažai teišvystei gerųjų žmonių!..

Tu kiršinai tautą prieš tautą sukilti,
Kad vargstančią liaudį priverst prie karų...
Granatomis, bombomis miestus užpilti...
Auklėjai galybes tamsiųjų jėgų!..

Štai naujo pasaulio duris atidarom,
Naujoji mokykla — tai liaudies garbė.
Nuo nuodo, puvėsio Respubliką valom, —
Apšvies mūsų šalį komunos žvaigždė!

Jau saulė raudona pro debesis teka,
Apskries visą žemę šviesos spinduliai;
Ji švies darbo liaudžiai gyvenimo taką,
Į mokslą, į meną bus platūs keliai!

Žydės mūsų kraštas, šviesa neš gerovę,
Darbinga, laiminga valstybė gyvuos,
Ši santvarka pikto šaknis jau išrovė,
Ji greit ir piktuosius kenkėjus iššluos!

1940.IX.9

LYG SAPNAS, NE SAPNAS...

Mūsų krašto išvadavimo metinėms

Lyg sapnas... ne sapnas... Čia jojo, žygiavo,
Dainavo ir grojo kariai.
Didžių, apginkluotų daug tankų važiuo
Ir drebino žemę stipriai.

Taip, rodos, lyg šiandien, nudžiugom pamatę,
Kad raudonarmiečių pulkai
Pas mus atvažiuo, mums jungą nukratė, —
Sušvito džiaugsmingi laikai.

Dangus sudrebėjo nuo paukščių plieninių
Giesmių ir didžiulių sparnų;
Kvėpavo džiaugsmu milijonai krūtinių,
Dainavo, sulaukę draugų.

Didieji žmogėdros į užsienius spruko;
Drebėjo apuokai, šeškai.
Plėšrieji paukštukai iš vieno sušuko:
Pasibaigė mūsų laikai!

Kad Stalino saulė skaisti užtekėjo,
Sunervino plėšrius arus.
Į šviesą vargdieniai aukštyn kilt pradėjo,
Bežemiai užvaldė dvarus.

Dabar tai jau mūsų tėvynė plačiausia:
Nuo Krymo lig tundrų šaltų, —
Tarybų respublikos žydi gražiausiai,
Plačiai — lig toliausių Rytų.

Mes esam dabar taip tvirti ir galingi,
O priešų, — nebijom jau jų!
Gražiai visi dirbam vienybėj laimingi
Ir turim galybes jėgų.

1941.VI.9

MES IŠEINAM Į LIAUDĮ

Sonetas

Mes išeinam į liaudį tiesiaisiais takais,
Mes prirengiam į laisvę plačiausius kelius.
Iškentėję vergiją sunkiaisiais laikais —
Skelbiam darbo ir laimės džiaugsmingus žodžius.

Išblaškysime pikto visus žiaurumus,
Mūsų žingsnius negėstančios viltys lydės,
Ir klestės taikoje mūsų kraštas darbštus,
Mūs tarybinė žemė lyg sodas žydės.

Mūsų darbo siekimų kai kas nesupras...
O žmogėdros ir niekšai tos laimės neras...

Jau keliai nutiesti eit į pločius tiesos, —
Ir jau nieks neužtemdys šviesiosios dienos.

Prasiveržt į gerovę kas beatbaidys,
Srauniai tekančią upę kas besustabdys?!

1945.XI.15

DRAUGAMS

Neturiu galingosios
Didvyrių jėgos —
Jums ir mažas poetas
Dainas padainuos.

Uždainuojam, draugai,
Mes kovingai, tvirtai, —
Ir į liaudį nuskris
Mūsų žodžių balsai.

Mes išėjom keliais,
Erškėčiuotais, aštriais, —
Ir suradome laimę
Vadų žiburiais.

Jei sutrukdo kas mus —
Nebaisu pagaliau.
Mes, suglaudę pečius,
Drąsiai galim keliaut.

Ir praėję, draugai,
Kruvinuosius laikus,
Pasitinkam laisvai
Mūsų laimės metus!

1945

RESPUBLIKA ŽYDI — ŽYDĖS IR ŠIAULIAI

Sonetas

Ką turim geriausio — kovotojams duokim,
Jie mus išvadavo iš rankų mirties;
Sudegintą miestą stipriai remontuokim —
Per penkmetį gatvės šauniai išsities.

Kas galim, padėkim draugams dirbantiesiems,
Reik' daug pastatyti didžiulių namų,
Reik' laimę ir džiaugsmą suteikti saviesiems
Ir liaudį baigt kelti iš jūros vargų.

Ne eksploatacijai kuriam statybą,
Ir auga namai — ne plėšrūnų lizdai,
Kur čiulpė vien liaudį lyg dėlės apkibę...
Neras juose prieglaudos melo vadai.

Mes dirbam bendrai, iš širdies, atkakliai,
Respublika žydi — žydės ir Šiauliai.

1946

MES, LAUKŲ ARTOJAI

Mes, laukų artojai,
Žemę ariam, sėjam, —
Visas mūsų kraštas
Derlium suklestėjo.

Mes, jauni berneliai,
Daineles dainuojam,
Anksti rytą kėlę,
Traktorius vairuojam.

Mes iš dirvų žemės
Miestams gaunam duoną, —
Puošia mūsų darbą
Vėliava raudona.

Mums teisingą kelią
Leninas parodė,
Ir brangus kiekvienas
Stalino mum žodis.

Mes, laukų artojai,
Žemę ariam, sėjam, —
Visas mūsų kraštas
Derlium suklestėjo.

1947.VI.4

NAUJI METAI

Mes Naujuosius metus,
Pasitinkam, draugai,
Dirbę ilgus laikus,
Uzdainuokim bendrai.

Kas gyvenimą bėgantį besulaikys? —
Didžias jūrų bangas kas gi besustabdys?

Jau nakties tamsuma eina smarkiai mažyn,
Mūsų liaudy šviesa sklis aukštyn ir platyn.

Šviesios Lenino mintys pasaulį apšvies, —
Visą liaudį į darbą pavasaris kvies.

Jau daug amžių klajojom tamsos miglose,
Amžių amžius kentėjom vargų kančiose...

Mūsų saulė galiūnė žėrės ir švytės —
Darbo žmonės daugiau nebevargs, nekentės.

Mums idėjas išplėst visa liaudis padės,
Tad gyvenimo kelias grožiu pražydės.

Vandenynų bangų niekas nesulaikys —
Komunizmo kelių niekas neb'sustabdys!

1947.XII.29

MES, BROLIUKAI IR SESUTĖS

Trisdešimtojo Spalio garbei

Mes, broliukai ir sesutės, dirbam, žemę ariam
Ir valstybės sukūrimui tvirtą žodį tariam.

Kad gerovę susikūrtum savo pačių rankom,
Aukštą valdžią — deputatus kuo geriausius renkam.

Mes kovojom, kraują liejom, daug vargų kentėjom.
Nors ir daug aukų sudėjom — priešą nugalėjom.

Iš Tarybų žemės šauniai kraugerius išvarėm
Ir į šviesų liaudies būvį kelią atidarėm.

Išsilaisvint mes padėjom pavergtomis valstybėms
Ir išardėm kreivus tiltus melui ir suktybėms.

Nuo Oriolo lig Berlyno nužygiavom pločius,
Sunaikinome žiauriausius plėšikus besočius.

Štai dabar jau viskas mūsų: plačios jūros, žemė,
Girios, upės ir kalnai tie, kur padangę remia.

Mes laukuos ir miestuos dirbam — rašom, grožį kuriam,
Nes naujan pasaulin kelią mes nušviesti turim.

Markso, Lenino idėjos mums kelius praskynė,
Draugas Stalinas jais veda Didžiąją Tėvynę.

Mes, pasaulio darbo liaudis, glaudžiai susibursim,
Kaip viena šeima laiminga žemėj įsikursim.

Mums mašinos išmintingos trumpins darbo dieną,
Kas ką galim, bendrą darbą dirbsime iš vieno.

Amžina taika, vienybė bus tautų draugijoj,
Suklestės gerovė, meilė visoje žmonijoj.

1947

C. B.

ŽMONIJA RAUDONOM VĒLIAVOM PASIPUOŠ

Mes, draugai, vedami leninizmo tiesos,
Nešam liaudžiai žibintus giedriosios šviesos,
Drąsiai einam pirmyn į naujuosius metus,
Tiesiam tvirtus kelius į geruosius laikus.

Mūsų saulė skaisti skubiai kyla aukštyn,
Laiko dienos giedrėja šviesyn ir šviesyn;
Mūsų žygius kilnius puošia grožiu gamta,
Puošia žvaigždės aukštai ir plati visata.

Mylimiausi draugai skina kelią platyn, —
Veda partija mus nuolatos vis pirmyn.
Mūsų darbus apšviečia aukštoji tiesa,
Naujas rytas išaušo — pranyko tamsa.

Į pavasario gerbūvį einam rimtai,
Ir sutinkamas kliūtis mes laužom šaltai.
Visą liaudį mes vedam šviesiaisiais keliais,
Žėri Kremliaus mum žvaigždės savais spinduliais.

Ant karžygių kapų gegužėlės kukuoj', —
Dainiai jų žygius nemarius apdainuoj'.
Liaudis priešų klastas nuo žemynų nušluos,
Žmonija raudonom vėliavom pasipuoš.

1948.I.2

TARYBINEI MOTERIAI

Tave niekino turčiai, valdovai pikti,
Tu į baudžiovą dirbtiėjai.
Ir sukilo vergai alkani, prispausti —
Tik per kovą teises įgijai.

Didžio Lenino, Stalino tu vedama,
Jau pasiekei daug mokslo šviesos.
Teisinguoju keliu tu pirmyn žengdama,
Sau jėgų įgavai ir drąsos.

Į gerovę pakilti turi daug kelių
Tu, piliete Tarybų šalies.
Kupina gerų norų, idėjų šviesių —
Jokios miglos netemdo minties.

Tu Tėvynės kare nuoširdžiai kariavai
Ir drąsi į atakąėjai,
Ir tamsiausioj naktį tu kelius suradai,
Iš lizdų grobikus išvijai.

Tu per kalnus aukštuosius lėktuvais skridai,
Gelmėse jūrų priešus radai;
Jų šarvuotus laivus sprogdinai, skandinai —
Sužeistuosius draugus gaivinai.

Tu valstybę valdai — deputatė esi, —
Tu gražiausioji žemės gėlė.
Tu širdies švelnumu šaliai meilę neši,
Tu ir dainą įkvėpti gali.

Savyje tu nešioji gyvybės pradus,
Iš tavęs gauna širdį žmogus.
Tu išauklėjai liaudies didžiuosius vadus, —
Amžinoji garbė tau tebus!

1948

NEILGAI

Neilgai senos liekanos bus,
Žengiam laisvės plačiaisiais keliais, —
Kolektyvai nušvis spinduliais,
Mūsų darbo bus vaisius gražus.

Darbo liaudis ilgai nebelauks,
Žemės ūkį kitaip sutvarkys,
Nes kolūkiai — tai mūs ateitis, —
Visas kraštas gerovių sulauks.

Grįžt į praeitį nieks neprivers, —
Liaudis valdo naujas mašinas,
Juodą vargą į kapą užkas,
Niūrią praeitį plūgais užvers.

Darbo žmonės ir kalnus nuveš,
Pelkių plotuose juos išbarstys
Ir vaisingus laukus padarys,
Aukštus derlius ir tyrlaukiai neš.

Neilgai senos liekanos bus,
Žengiam laisvės plačiaisiais keliais, —
Šviečia liaudžiai taikos spinduliais
Komunizmo rytojus skaistus!

1948—1949

SUSIPAŽINIMAS SU RUSŲ POETAIS

Mano tėvas pirko visokių knygelių,
Jose buvo paukščių ir gražių gėlelių;
Iš tėvelio mokiaus, nieko nebijojau, —
Iš literatūros protą sau plėtojau.

Knygos mano smalsią sąmonę augino, —
Tamsios jėgos sielą gąsdinti mėgino...
Nors buvau dar mažas, bet skaityt mokėjau,
Knygą atsivertęs, Puškiną minėjau.

„Russkaja gramotą“ tėvas man aukėjo,
Mano dar jaunutę sąmonę šarvojo, —
Ten radau eilučių, rusų* parašytų,
Daug teisingų žodžių švelniai pasakytų.

Jau seniau svajojau didį darbą kurti —
Su tamsybių kalnais drąsiai susidurti...
Už mintis šviesiąsias tamsai nusidėti, —
Už tėvynės laisvę daug vargų kentėti.

Senesnių įdiegtas, Jovaru išdygau —
Tik vargingai augau... smulkiai tepražydau...
Mano vaisiai augo, — uogos tik raudonos...
Krauju nudažytos kovoj prieš tironus.

* Poetų Puškino, Krylovo, Dmitrijevo ir kitų eilėraščiai. (*Autorius.*)

I kovingus kadrus darbo liaudy stojau,
Už mažųjų teisę audringai kovojau;
Tuo senajai tvarkai baisiai nusidėjau,
Kad raudonu žiedu liaudžiai pražydėjau.

Piemenėliu būdams, nutariau: kariausiu,
Prietas kenksmingus su šaknim išrausiu.
O dabar pasenęs poetus minėju,
Darbo liaudį šviečiu, aiškia tiesą sėju.

1949.III.25

MILIJARDIERIUS POPIEŽIUS

Satyra

Milijardierius popiežius — „šventas tėvelis“...
Prisijungęs prie jankių-plėšikų gaujos,
Jis nemato, kaip vargsta „bažnyčios avelės“, —
Prisikarpo jis kalnus vilnelės baltos.

Prisisiurbęs jis kraujo vargdienių „avelių“,
Vatikane lyg voras sau tupi lizde, —
Ir, nemaža apsiautęs tautų ir tautelių,
Raizgo liaudį jis melo-apgaulės tinkle.

Ir prieš visą pasaulį didžiuojasi, girias,
Kad esąs jis „avidės“ geriausias piemuo,
Kad jis — Kristus, tas pats, kurs ant kryžiaus
numiręs...

Kad krikščionių bažnyčios esąs jis liemuo,
Kad turtingi draugai jo tebus išganyti,
Kad beturčiai numirę ugnies bus praryti.

1949.XI.12

LIAUDŽIAI

Mano liaudie, einu aš kartu su tavim;
Tavo meilė visur mane lydi.
Savo tyra širdim ir ugninga mintim
Aš galiu kurt gyvenimą didį.

Ir galiu aš dainuot, kai šviesiausia diena
Puošia mūsų tarybinę žemę,
Iš kur gauna pradus mūs galinga daina,
Iš kur jėgą poetai sau semia.

Ir už tai, kad šiandieną laimingas esu —
Savo liaudžiai esu aš dėkingas,
Savo darbus visus ir jėgas jai nešu
Ir dainuoju toliau išsvermingai.

1949

NELIŪDĖK, BERŽELI...

Skiriu „Zadžiūnų“ kolūkio kolūkiečiams

Jovaro-Krikščiūno laisvas testamentas —
Kad laisvai jį vykdyt, — bendras darbas šventas.

Jums, draugai, sunkybių aš nepadarysiu —
Man ir jūsų naudai draugiškai prašysiu:

— Mano tėviškėlėj, vienbalsiai nutarę,
Renkit gražų sodą — nors iš dešimt arų.

Prie šaltinio kalną pievoj išsklaidykit,
Ant užpilto ploto sodą užsodinkit.

O iš šaltinėlio šulinį iškasit,
Švarų vandenėlį iš giliai surasit.

Ant Kruojos krantelių daug puvėsio juodo,
Vežkit į molynes, — daug trąšos jis duoda.

Iškastuose plotuos žuveles auginkit —
Ir švarias maudykles prie Kruojos gaminkit.

Jei puošniam sodely gėles prižiūrėsit, —
Tai laiku laisvuoju linksmi pailsėsit.

Bus rami vietelė knygai paskaityti —
Liaudžiai šviesą skleisti, miglą išblaškyti.

Aš jau nors ir senas... nuo mirties nežūsiu —
Su jumis, draugužiai, visą laiką būsiu;

Jums grožiniais raštais bendrą laimę skelbsiu,
Niekada aš jūsų sielos nenustelbsiu.

Prie šaltinio sode kapą man supilkit
Ir nuo mano meilės dvasioje sušilkit.

Man sode berželį švelnų pasodinkit,
Prie grožinės vietos sielą sau raminkit.

Atminčiai — gal gražų kapą padarysit
Ir iš mano raštų posmą užrašysit.

Kas visus mus graužė, mano raštuos rasit, —
Gal ir liaudies vargą jūs giliai užkasit.

Kur vaikeliai mano — Laimonas, Rūtelė, —
Kur aukštam kalnely ilsisi žmonelė... —

Ten laisvai ir mano kaulai gal' dulėti,
O aš liksiu kaime — kad laukams žydėti.

Poilsio nenoriu — aš nesiilsėsiu...
Mirsiu nenumirsiu, — liaudžiai tiesą sėsiu.

Laisvas mintis drąsiai tarp žmonių plėtosiu,
Už vargdienių laisvę, už teises kovosiu.

Tai, ką Marksas dirbo, Leninas ką veikė,
Kur tiesa mus veda, — tą man dirbti reikia...

Lenino idėjos jums apšvies takelį, —
Jūs man užrašysit: — *Neliūdėk, berželi...*

1950.IV.16

* * *

Kelkis, kelkis, Jovarėli,
Nuvalyk plunksnelę,
Dar sužadink savo sieloj
Jautriąją dainelę.

Nuo šių metų pasistenki
Dirbt naujai pradėti —
Komunizmui dirvą rengti —
Liaudžiai tiesą sėti.

Partijai brangiai padėti
Darbo masę šviesti —
Savo broliams kolūkiečiams
Meilės ranką tiesti.

Dar ilgai tau reikia dirbti,
Dar reik' nepasenti —
Liaudį šviesti, vis dainuoti
Ir ilgai gyventi.

Viso pikto šaknį rauti —
Liaudžiai meilės duoti,
Iš tėvynės seną raugą
Prarajon nušluoti.

1950

LAISKAS KOLŪKIEČIAMS

Mieli artojai, einat kurt
Naujų laikų, —
Jūs esate gaivi jėga
Žalių laukų.

Jūs traktoriais išeinat art
Gilia vaga.
O radijas žinias jums neš
Erdvių banga.

Mašinom arsit, sėsite
Plačius laukus.
Kombainais nuvalysite
Brandžius javus.

Švies elektra — motorą suks
Didžia jėga.
Išrausit kelmus, akmenis,
Ir bus tvarka.

Upeliais, pelkėmis pravesit
Kanus.
Nusausinsit balas, kimsynus —
Derliaus bus.

Sodus užveisit, užsodinsit
Obelėm.
Ir aikštes jūs papuošite
Gražiom gėlėm.

Paversmiuose iškasit sau
Puikius pliažus,
Prirūgusių pelkynų žemių
Nebebus.

Žalius laukus papuoš jūs darbas
Ir gamta, —
Klestės šlovėj Tarybų žemė
Visada!

1951.I.18

BETURČIŲ POETAS — JULIUS JANONIS

Mums brangus Janonis jautrią dainą audė
Apie tai, kad ponai darbo liaudį spaudė...
Kad už sunkų darbą jie mažai mokėjo...
Už vargdienių vargą baliuose sėdėjo.

Kad beturčiai alko ir kančias kentėjo
Ir už laikraštėlių urvuose kalėjo...
Negalėjo liaudis tų slapčių suprasti...
Nubaustam už knygas kur teisybę rasti?..

Mums Janonis kūrė šviesią vilties dainą —
Kad aušra jau švinta, naujas rytas eina,
Kad stipruolis kalvis naują būvį kala,
Kad sukuls jis vargą kalvėję ant priekalo.

Jis dainavo dainą nuostabiai teisingą
Apie darbo žmogų stiprų, raumeningą,
Kuris ponui dirbo, viską jam padarė
Ir teisybės žodį į akis jam tarė:

„Man plepėt su tavim nėr kada.
Bepigu tau vėpsot, kad prikimšta mašna,
O aš galo sudurt negaliu su galu,
Nors kalu, dieną naktį kalu.

Jam gražu! Cha, cha, cha! Bet tada bus gražiau,
Kai varguoliams kantrumo pritrūks,
Kai vargdieniai visi iš nagų jums išspruks...
Pakalbėsime tada apie tai, ką kenčiau!
Cha, cha, cha! Tada bus dar gražiau!”*

Daug Janonis rašė apie žiaurų karą,
Kiek turtuoliai vargšų į kapus nuvaro;
Moterų kiek skursta, su mažiukais likę,
Kiek vaikučių miršta be tėvų palikę...

Jis posmavo dainą, kad beturčiai vargsta,
Kad skriaudikai ponai pinigėlius žarsto...
Kad artojų darbą turčiai praulioja,
Kad ir darbščius žmones badas persekioja...

Jis dainas dainavo, kad audringi vėjai
Nuvalys pasaulį, žus visi spaudėjai,
Kad per kovą liaudis vargelius išdildys,
Kad skaisčioji saulė lygiai žmones šildys,

Kad gamta žmonijai lygiai neš geroves,
Darbo žmogus džiaugsis, laisvę iškovojęs.
Amžinasis galas bus piktai vergijai,
O brolybės saulė užtekės žmonijai.

1951.III.27

* Šios eilutės yra paimtos iš Janonio eilėraščio „Kalvis“. (Autorius.)

MES UŽ TAIKĄ!

Vien turtuoliai tetrokšta sukelti karus
Ir uždegti pasaulį plačiausius kraštus.
Jie atominiais ginklais ir baido, ir graso,
Jie vergiją, jie mirtį laisvoms tautoms neša.

Mes už taiką pasaulį kovojam, draugai,
Mes neleisim, kad kiltų žiaurieji karai!

Mūsų partija, liaudis — už laisvę tautų
Ir už teisiąją kovą kraštų pavergtų.
Mes pasaulio turtuolių planus išardysim,
Mes ir taiką, ir laisvę vis tiek atlaikysim!
Mes už taiką, už laisvę kovojam, draugai,
Mes neleisim, kad kiltų žiaurieji karai!

Štai ir „tėvas šventasis“ Romoj kursto karus,
Jis už auksą palaimins naujus fašistus,
Jis globėjas niekšingų šnipų ir banditų,
Jis pirmasis — tarp jankių tarnų-satelitų.
Mes už taiką vieningai kovojam, draugai,
Mes neleisim, kad kiltų žiaurieji karai!

Veda partija liaudį šlovingais keliais,
Kraujuose paskandinti ji žemės neleis. —
Jungia žmones visus, kur už taiką kovoja,
Komunizmo šventa vėliava raudonoji.
Mes už taiką pasaulį kovojam, draugai,
Ir laimės komunizmas — taika amžinai!

1951.X.4

MES NELEISIM KARŲ

Mes neleisim karų,
Kruvinų ir žiaurių,
Kurie visą žmoniją kankina...
Reikalaujam taikos,
Amžinos ir tvirtos,
Kuri žemės tautas atgaivina.

Stengias taiką sugriaut,
Laisvą žodį užsmaugt
Aukso seifų godieji valdovai.
„Šventas tėvas“ — ir jis
Šiandien karo šauklis.
Jo tarnai — švęsti karo atstovai.

Į dienas šviesesnes
Darbo liaudies mases
Mylima mūsų partija veda.
Taikos auga žiedai —
Žlunga ponų kėsmai,
Darbo žmonės sau kelią surado.

Mes prakeikiam karus
Ir šauklus jų žiaurius —
Teužvaldo pasaulį teisybė.
Kada ponų nebus —
Nušvis būvis gražus,
Puoš pasaulį taika ir kūryba.

Teprasmengą karai —
Piniguočių darbai
Ir ginkluotų plėšikų suktybė!
Tenušvinta diena,
Jau nebe kruvina,
Komunizmas — žmonijos brolybė!

1951

JAU KELIAS Į ŠVIESĄ PRASKINTAS

Jau kelias į šviesą praskintas,
Mes einame juo vis pirmyn;
Svietėjų seniai jau pramintas,
Kas dieną vis plečias platyn.

Stebuklų iš niekur nelaukiam,
Mes augame savo jėgom;
Jei kartą jau pančius sutraukėm —
Nueisime mokslo vagom.

Aušra kad užšvito per langus,
Pakilome audrų sparnais, —
Pamatę mes priešų žabangas,
Jas laužom perkūnų žaibais.

Pakilę iš vargšų bakūzių,
Iškilom aukštai kaip arai.
Sulaukę pirmųjų gegužių,
Užšvitom plačiai, raudonai.

1952.X.24

GALIU

Nemirtingos liaudies balsas

Nesvarbus mano kūnas...
O dvasia — aš galiūnas;
Galiu gamtą suprasti
Ir jos paslaptis rasti.

Galiu amžiais gyventi,
Kaip atomai nesenti.
Galiu melui kliudyti —
Gamtos mokslą ugdyti.

Galiu žvaigžde mirgėti,
Jautrią širdį mylėti.
Galiu mintį paspausti,
Meilės gijomis austi.

Galiu žaibu užšvisti —
Plačius tolius perskristi.
Galiu pikto išvengti, —
Naują žiburį rengti.

Galiu kilti prieš pikta
(Taip gamtos yra likta),
Tamsumus nugalėti
Ir skaisčiai pražydyti.

Galiu mokslą ugdyti —
Visą melą žlugdyti;
Amžių amžiais gyventi,
Kaip atomas nesenti.

1952.XI.22

JUODOSIOS JŪROS BANGOS

Dvelkia švelnučiai vėjeliai,
Pajūriu skraido paukšteliai,
Juodjūrė tyliai banguoja,
Žydrą platybę sūpuoja.

Medžiai pakrantėj kerojas,
Vynuogės auga, šakojas;
Žydi gėlynai, darželiai, —
Žvyru išpilti takeliai.

Jūroj bangelės kilnojas,
Krantė jos dūžta, putojas...
Lyg tartum liaudis alsuoja —
Jautrią krūtinę sūpuoja.

Jūra sveikatai gaivinga,
Ji mineralais turtinga —
Kūnui stiprybės daug duoda,
Teikia ir dvasiai paguodą.

Bangos krante išsitaško,
Vartosi, raitosi, teška,
Slepias giliai... Toli slenka —
Jūros dugne jėgas renka.

Amžiais bangavusios, sraunios,
Bėga į krantą vėl naujos;
Tūkstančiais metų jos veikia, —
Dirbti, banguoti vis reikia.

Juodjūrės bangos galingos,
Žemės gamtoj stebuklingos —
Krantus nors aukštus padarė,
O prieangių neuždarė.

Kalnų vingiuotais takeliais
Gera žygiuoti laipteliais,
Leistis žemyn, — pakrantėliu
Rinkti margų akmenėlių.

Juodjūrė šypsos didinga,
Prieš visą pikta galinga —
Poilsį silpstantiems duoda,
Neša visiems ji paguodą.

Dvelkia švelnučiai vėjeliai,
Pajūriu skraido paukšteliai,
Juodjūrė tyliai banguoja,
Žydrą platybę sūpuoja.

Odesa, 1953.IX.5—10

MANO LIAUDIS

Kėlėsi liaudis mano brangioji
Laisvę pamilus, kurią iškovojo.
Kartu su liaudim gera man būti,
Ji man neleidžia vargti ir džiūti.

Aš savo liaudį įsimylėjau —
Dirbti jos labai nesigailėjau;
Jai visą amžių laimės ieškojau
Ir už jos laisvę drąsiai kovojau.

Už tai malonu man prisiglausti
Prie savo liaudies, širdį jos jausti.
Myliu giliąsias jos paslapybes —
Širdį jos mielą, dvasios gilybes.

Liaudis nuvargus kančią kentėjo...
„Kristaus sekėjai” jos negailėjo.
Tamsino liaudį tie „visagaliai”...
Tie piniguočiai — ponai dauggaliai.

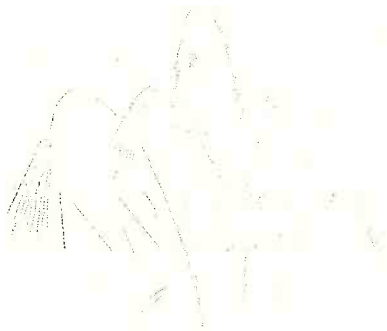
Ją išnaudojo ponai-plėšikai,
Plėšė jos turtą žiaurūs grobikai.
Ponai norėjo užplakti ją rykštėm, —
Bet nebegriš jau diena vakarykštė.

Liaudis pradėjo mokslą įgyti —
Melo bažnyčios atsikratyti.
Džiaugsmas, kad liaudis šviestis jau ima
Ir nebeklauso „popiežiaus Rymo”.

Myliu švietėjus — mokytus vyrus,
Darbščius veikėjus, dvasioje tyrus, —
Brangiąją liaudį — liaudį tarybų,
Jai apdainuoti randu stiprybių.

1953.XII.6

TĒVYNĒS LAUKUOSE

Kai šaltas šiaurēs vējas pustydavo sniegos, kai speigai poškindavo tvoras, kai aštrūs gruodai žeisdavo kojas, aš šventadienio rytais anksti atsikēļes apie divi mylias eidavau į bažnyčią ir, parpuoļes ant keliu, melsdavaus į dievą.

Kai tekējo patvinę upeliai ir vandenys bēgo į tolimas jūras, tada aš bridau purvinais keliais ir nešiau savo maldas į bažnyčią aukščiausiajam.

Kai pilkas vieversys dar tebemiegojo, kai rytas bērē šaltāšias raras, aš keliavau akmenuotais keliukais, ējau prie to, kuris baisus, piktas, stengiaus jam itikti visomis jēgomis.

Kai aptvindavo purvais keliai ir keliukai, aš vilkdavau kojas lyg sunkias kalades, purvai nutraukdavo mano naginiu lopus ir sugriaudavo visā šeštadienio darbā.

Beť aukščiausios galybēs negirdējo mano šauksmo, ilgose maldose nerādu ramumo ir buvau vis susirūpiņes, nuliūdes.

Buvo šaltas žiemos rytas. Danguje žibėjo milijonai žvaigždelių, šviesiai spindėjo mėnulio pilnatis, ties rytų horizontu raudonavo aušra, nuo manęs jau buvo nutirpęs šerkšnas, kai šaltoj bažnyčioj stovėjau prie klausyklos ir laukiau ateinant kunigo. Ten daug turėjau draugų ir draugių, krūvoj susispaudę vyrai ir moterys kalenome kojas į šaltą aslą. Davatkos, suklaupusios pulkeliais ties altoriais, šnabždėjo, barškino storus rožančius. Kojų pauškėjimai ir skaudūs kosuliai lyg griausmas skambėjo per plačią bažnyčią. Man buvo šalta, stengiausi apšilti, todėl glaudžiausi prie jaunos moteriškės ir spaudžiausi prie jos, kad tik sušilčiau. Patekėjo saulė, pro kaštonų šakas įleido šviesą ir apšvietė visą šaltąją bažnyčią; nuo šviesos mirgėjo liktorių stikliukai ir metė šviesą įvairiomis varsomis.

Kai susirinko daugiau žmonių, tada pasidarė lyg truputį šilčiau. Prie vargonų sugiedojo „gadzinkas“, maldininkai atbudo ir smarkiau ėmė melstis.

— Kunigas ateina, — pasigirdo balsas, ir nuo to balso visi pasijudino ir prisispaudė prie senos klausyklos, kuri net subraškėjo nuo didžio spaudimo.

Kunigas sėdėjo ir žegnojo žmones, klausė jų nuodėmių, davinėjo atgailas ir išrišimus. Aš buvau tik per penkis žmones nuo langelio; jau buvau suskaičiavęs, kiek esu prasikaltęs prieš dievą, ir gailėjaus už visas laisvų minčių papildytas nuodėmes. O kiek buvo kartu, kad taip pat gailėjaus, bet neturėjau jėgų joms atspiirti! Tada gailėjaus visa tai atsiminęs ir tvirtai žadėjau daugiau nebeusidėti.

Kai mano akys buvo pilnos ašarų, o širdį graužė didis kartumas, aš pamačiau netoli manęs stovinčią merginą, su kuria buvau neseniai susipažinęs. Ji buvo apsirėdžiusi balta suknele ir apsikaišiusi gražiais žiedais. Ji, pilna

meilės jausmo, stovėjo rimta, geltonos kasos švietė jos veidą ir skleidė aplinkui raminančią dvasią. Kai ji į mane pažiūrėjo, mano širdį lyg žaibo kirtis pervėrė ir saldžiu jausmu pripildė mano krūtinę, pajutau, koks aš esu silpnas, koks esu prastas prieš tą merginą ir kaip toli man iki jos. Man rodėsi, jog ji galingesnė už dangaus galybes, smarkesnė už audrą, gražesnė už visus žaliuojančius gojus ir daug malonesnė už visą gamtą. Apšilo mano kraujas, ir nebejutau to šalto mūro, kuris šaldė mano šoną. Jai sušnabždėjus porą žodžių man į ausį, aš su linksmu veidu apleidau klausyklą, palikau savo eilę ir išėjau drauge su ja.

Išėjė į šventorių, nuėjom po kaštonu, ir ten ji manęs paklausė:

— Kodėl tu toks nedrąsus, lyg manęs nepažįsti?

— Pažįstu, — atsakiau, — kaipgi nepažįsiu, jau ketletą kartų matėmės.

Aš, nuleidęs galvą, atsisėdau ant suoliuko, o ji įdėjo man į ranką knygelę ir sako:

— Tokias skaityk, viską suprasi; tai yra viso pasaulio laimė, čia yra sielos ir kūno turtai. — Ir ji atsisėdo šalia manęs ant suoliuko ir lyg saulės spinduliais apsiautė mane, ir man pasidarė truputį ramiau.

Aš į ją pažiūrėjau ir vėl nuleidau galvą; ji, duodama man klausimus, šnekėjo:

— Kodėl tu nedrąsus? Ar tau gaila tų mūrų, kurie jau atšalę ir supeliję slegia visus žmones? Gal gaila tų žmonių, kurie ten pasiliko, kurie dreba prieš baidyklės, valdovų sutvertas? . .

Aš nežinojau, ką atsakyti, tiktai akys buvo pilnos ašarų ir širdį spaudė kažkas nesuprantamo. Ji pažiūrėjo maloniomis akimis ir su gailėsčiu toliau man kalbėjo:

— Gana, drauge, tikėti monais, gana jau eiti tamsybės keliais, laikas susiprasti ir vaikiškumo atsikratyti, jau laikas tiesą pažinti ir pradėti eiti mokslo keliais. Gana kentėti dvasios prispaudimą, gana jau vilkti tą slepiančią jungą. Jūs už svetimas nuodėmes gailitės ir kaninatės ne už savo kaltes. Nedorybių priežastis yra tuose, kurie, iš žmonių vargo turtus susikrovę, valdo jų dvasią ir kūną, o jūs viską tik sau tepriskaitot. Teatiduoda jums, ką jūs uždirbat — išnyks visos nuodėmės, ir nebebus ką išpažinti... Nors tūkstančius kartų atgailausite, bet savo likimo jūs nepakeisite, ir tas sunkus jungas jums nepalengvės... Indijos gyventojai savo nuodėmes plauna upių vandenyse; atėniečiai jas sudėdavo ant vieno žmogaus ir jį nužudydavo; senovės žydai sukraudavo jas ant ožio ir išvydavo jį į tyrus velniams; o jūs išpažįstate tokiam pat tamsiam žmogui, kuris monija jums akis, ilgais rūbais prisidengęs...

— Numanau ir suprantu, — atsakiau kone verkdamas, — bet kaip pamesti tuos kelius, kuriais eina daugybė žmonių ir kaipgi man reikia tarp jų gyventi?..

— Iš draugų girdėjau, kad esi doras ir apsišvietęs, kad daug skaitai ir kad puikius dalykus gali parašyti. Ligi tiek atėjęs, gali toliau eiti ir atsikovoti pilną dvasios laisvę.

— Tiesa, šį tą rašinėjau, bet kas... — Ir nebegalėjau toliau nieko sakyti, kai atsiminiau savo dvasios stovį... Krūtinę suspaudė skausmas, gale gerklės lyg kas atsistojo, ašarų upelis iš akių pasruvo, ir nedrįsau į ją pažiūrėti... Ji maloniai žiūrėjo į mane ir lyg mažą vaiką saldžiai ramino:

— Neverk, neverk, nenustok vilties į geresnę ateitį, tikėk, kad grius ta priespauda, tie šalti mūrai širdžių nebešaldys ir mūsų jausmų nebevargins. Prapulties gi-

lumoį pražus prispaudėjai ir į dulkes pavirs varžantieji pančiai.

Nors ašaros bėgo, bet man buvo linksma, ašaros virto į didžias saldybes, ir man pasidarė be galo smagu. Ji šluostė man ašaras, glaudė prie savęs ir meldė neverkti... Man rodė, jog esu mažutis vaikelis, o ji lyg būtų mano motinėle, kuri moka priglausti verkiantį sūnų...

Po valandėlės jau gėrėme jos namuose arbatą, pasukui skaitėme naują eilių knygelę. Ji paskambino fortepijonu, ir man pasidarė neapsakomai linksma. Ji užprašė dažniau pas ją užėti knygų pasiskaityt, pasišnekėt ir vienas kitą darbe pastiprint, ir dirbt visą amžių liaudies apšvietimui, visuomenės labui.

Nuo to laiko aš užeidavau pas ją dažnai; ji mokė mane puikiau rašyti, aiškino man įvairiausias dalykus. Aš ją vadinau gamtos dievaite, kuri teikia kūrėjams įkvėpimą. Ir iš tikrųjų ji buvo dievaitė, turinti savyje aukščiausias grožybes. Ji man kalbėjo apie naująjį pasaulį, sakė, kad visur mokslas greitai plečias, susipratę aiškina kitiems žmogaus teises, darbo žmonės juda viename pasaulyje.

Man buvo malonu su ja susitikti, aš greitai augau moksle ir dorybėj, nyko manyje silpni palinkimai ir netrukus nebeliko nuodėmių, ir nebūčiau suradęs ką išpažinti.

Nežinau, ar ji jautė, ką aš jaučiau, o gal ji jautė daug tvirčiau, gal jos jausmų niekada nesuprasiu...

Aš visada buvau nedrąsus, mažai tekalbėjau ir savo jausmų nemokėjau išreikšti.

Vaikščiojom mudu paežeriais, džiaugėmės puikiu gamtos ramumu, ji dainavo malonias, jausmingas dainas.

Džiaugėmės blizgančiomis ežero bangomis, klausėmės švendrių ir vikšrių paslaptingos kalbos, gėrėjomės ten skrajojančių paukščių gražumu.

Kai tik susiėję šnekėdavome, prisimindavome daug daug įvairių dalykų, šnekėdavomės apie ateitį, apie dabartinį stovį, apie žmonių vargus ir tamsumą. Galvodavome, svarstydavome, kaip būtų lengviausiai platinti apšvietimą; kaip sukelti žmones prieš dabartinę netvarką. Ji buvo pasiruošus nors ir numirt vardan laisvės, bet spaudėjams atkeršyt. Jos širdyje degė didžiausia meilė žmonėms ir nenumaldoma rūstybė prieš prispaudėjus.

Platinome mokslines ir politines knygas, veltui dalinome norintiems skaityt, stengėmės padaryt daug gerų žmonių. Sudėlioję atsišaukimus į senus laikraščių numerius, mėtėm juos ant takų, ant mažų keliukų ir dėjom žmonėms į kišenes bažnyčioj.

Tai buvo gražiausias ir linksmiausias laikas.

* * *

Tie laimingi metai greitai prabėgo. Apie mus jau buvo susibūręs draugų ratelis, apie mudu pakilo įvairiausios kalbos: vieni šnekėjo gerai, kiti — piktai. Atsirado juodašimčiai, kurie laikė judošystę šventu darbu, jie ėmė skųsti mus valdžiai. Mano mylimiausiąją ėmė šnipinėti, ir apie ją žandarai klausinėjo žmones.

Kartą, pajutę, kad pas ją buvo valdžiai priešingas žmogus, nieko nelaukę, apstojo jos butą, iškrėtė visus pašalius, palėpes ir visur, visur, o rado tik mažą pokelį „uždraustų“ raštų ir už tą pokelį daugiau kaip metus laikė kalėjime, tardė ir lyg žmogžudį išsiuntė į šaltus kraštus.

* * *

Ir vėl aš liūdnas, vėl nusiminęs. Vaikštinėju po laukus, nuleidęs galvą, manęs nebelinksmina nei mėlynas dangus, nei balti debesėliai, nei pievų žalumas, nei linksmų paukštelių skambantieji balsai.

Vėl mane spaudžia liūdnas ilgėjimas, vėl trokštu meilės ir meilių žodelių; gal praeis nedaug laiko, ir vėl protas susilpnės, ir vėl dvasia nupuls, ir gal prieis ligi tokios beprotystės, kad vėl reikės bėgti į tuos šaltus mūrus, ten klūpoti prieš padirbtus dievus ir iš aklo ir kurčio melsti pagalbos.

Vakarais sėduos po pufino krūmu, jo raudonos uogos primena man kovą. Rudens vėjas šlamščia per medžių šakas; nebegirdėti nei pempių gyviavimo, nei lakštingalos malonių balsų. Laksto šikšnosparniai, ir dar maži žiogeliai ant lapų čirškia.

Oi, liūdna, liūdna tėvynės laukuose...

O kur numylėtoji... kur mano ramybė, kur jos pilni vilties žodeliai?... Kai ji kalbėjo apie laisvę, lygybę, jos žodžiai man buvo meilesni už dangų, puikesni už skambančias lakštingalos giesmes, ramesni už šlamančią lapelių kalbą, jautresni už girių liūdną ošimą. Jos akytės gražesnės už mirgančias žvaigždes ir už puikiai liūliuojančias mėlynas jūrų bangas. Kokie saldūs šie žodžiai, iš jos girdėti:

— Valdžia, prispaudėjai mus pražudys, bet mūsų darbai gyvens amžinai...

Liūdnumo akmuo krūtinę spaudžia, nuo daugybės minčių galvą skauda — esu vienas ir vienas tarp keturių sienų. Manęs nebešildo saulės spinduliai, širdies ne gaivina pavasario oras, tik spinkso mažas, siauras langelis ir tas pats geležimis apkaltas; retai matau šviesą, man vis tamsu, neramu ir ilgu... Oras prislėgtas, kvėpuoti sunku. Sunku man gyventi... Kaip čia šalta ir liūdna; sienos pelija, trupa ir dvokia, ir visur, visur liūdnumu dvelkia... O kur draugai?! Aš jų nematysiu... Vieni amžinai po žemėmis miega, kitus valdžia urvuose pūdo, o treči dar laisvi kovoja. Man skirta gyventi neilgai, kas dieną jaučiuos vis silpnesnis; šaltis ir drėgmė suės mano jėgas, ir sudie, draugai!

Seniai visas dainas išdainavau ir visas eiles išdeklavau, ašaras saldžiausias jau seniai išliejau, ir širdis sudžiūvo, ir akys aptemo... Viskas atsibodo, ir jausmai užmigo, jau niekas, niekas man nemalonu... Kiekviena mintis tik slegia, kankina, tartum visas pasaulis mane atstūmė, draugai ir draugės mane užmiršo ir niekam, niekam nesu naudingas... Būčiau laimingas, kad nors kibirkštį jausčiau pirmosios meilės; bet veltui tas geismas... Jaunystės meilė jau seniai užgeso, karšta širdis atšalo, užsnūdo; užmigus dvasia kada beatbus... Kaip sunku liūdėti nuo žmonių atskirtam; laimingas būčiau, kad nors verkti galėčiau... Esu nelaimingas...

Vėjas ūžia, man per miegą šnabžda ir lyg geras draugas man maloniai kalba:

— Atsibusk, atsibusk, į darbą! Žmonės, antai, pažiūrėk, kaip jie tave gina, už tave užstoja!..

Atbundu, pažvelgiu, savęs paklausiu:

— Gal taip yra, kad vėjas teisingas man atpūtė teisybės sapną? — Bet vėl su skausmu sau atsakau: — Ne, negali būti, sapnas meluoja, darbininkai miega, dar mažai atsibudę, mažai kovoja...

Ilgu, nuobodu... Kada gi tam nuobodumui bus galas?! Laisvės nesulauksiu... tame urve mirsiu... Teišneša priešai mano šaltą kūną, nuvarginti broliai mane tepamato ir tas liūdnas kančias jie teatjaučia, šios mano kankynės jų jausmus teatgimdo, revoliucijos dvasią iš miego teprikelia ir už savo teises į kovą teeina!

Jau nebežinau, kas geras, kas blogas, pritrūkau meilės, galva apsvaigo, protas sumišo, ir pykstu, pats nežinau, ant ko. Jei pas mane įeitų geriausias draugas, gal ir jam sušukčiau:

— Šalin, tirone! Ir tu mano priešas!

O, lietuviai ir lietuvės! Kurie man viltį gaivate, dabar ar atjaučiate mano kančias?.. O mieloji lietuvaitė, kurią taip mylėjau, nors šimtus paveikslų su auštančia aušra man nupiešk, aš neįgysiu vilties, nes jau liūdna mirtis mano gyvastį temdo... Man laiškus rašyk, mano raštus girk, bet mano dvasios jau nebeatprikelsi, mano jausmų nebeatgaivinsi... Nors kaip gegužinėj gėle pasipuošusi, su atvira širdžia pas mane ateitum ir ranką paduotum, vis tiek man dvasios nebeatprikeltum... Tave išvydęs, gal sušukčiau:

— Išeik, išėik, tavęs nepažįstu!.. Aš dvasioj prislėgtas, bijau pasirodyt...

Argi aš drįsčiau ištarti — išeik?.. Ne, nedrįsčiau ir negalėčiau. Ji galinga. Ji už saulę stipresnė; ji vienu žvilgtelėjimu nuliūdimo debesis išblaškytų; vienu žodeliu krūtinės ledus sutirpintų; ji į liūdną kambarėlį linksmybę įneštų; ji atgaivintų manyje viltį. Jos rami meilė pavasarį duotų ir vargo tyrus gėlėmis apsodintų, ir lūkėjimas skęstų linksmybės bangoj. O drauge mylimiausia! Ateik nors sapne, ateik ir mane suramink. Pasakyk, kad jau žmonės sukilo, kad raudona vėliava gatvėse plevėsuoja, kad darbo žmonės jau sukilę šaukia:

— Šalin priespauda! Teprasmenga brolių kalinių kančios! Tegyvuoja meilė! Tegyvuoja laisvė!

Ateik, pasakyk, nors valandėlei mane suraminsi, mano nykstančią viltį tikrai atgaivinsi! Ateik! O, kaip ilgu ir kaip neramu...

O, maloni drauge lietuvaite! Sakei, kad būsiu poetu... Gal ir būsiu, bet tiktai tada, kai būsiu laisvas... Tada aš uždainuosiu apie naują pasaulį ir žmones vesiu į kovą už būvį... Tada aš atsiųsiu nežemiškų eilių ir kelsiu žmonijos apsnūdusią dvasią! Aš garbinsiu meilę, brolybę, lygybę ir keiksiu spaudėjus, o laisvę dainuosiu!

Ką aš manau?.. O kur aš esu?!.. O neteisusis pasaulis! Čia kalėjimo urvas, čia durų sargas... veltui svajonės ir liūdnas laukimas... Čia niekas neįeis, draugai nei draugės neaplankys; tik policija lanko ir kančiomis gąsdina.

Broliai artojai manęs nesupranta, jie nežino, kad kenčiu... Gal jau jų nematysiu... Šieno nebepiausime, dalgio nevaliuosime...

Daug vargo praleidau, daug naktų nemiegojau; lyg vėjas mintys galvoje plaukia ir jokios žymės nepalieka. Vaikščioju, sėdžiu, rymau, snaudžiu; galvoj negera, rū-

Jovaras 1939 m.

Ši nuotrauka pirmą kartą buvo spausdinta žurnale „Raštai“ Nr. 3, 1941 m.

pesčiai kankina, mirštu palengva. Mane nukankins ir visai supūdys... bet ar taip amžinai ir pasiliks? Ar iškankinta širdis atpildo nešauks? Ar ne aušta naujosios galdynės rytas?!

Greičiau, o greičiau, raudonoji aušra, atnešk didžius vėjus ir audrą! Kalėjimai tamsūs tegriūva! Žmonių prispaudėjai greičiau teprasmenga! Saulė tešviečia, brolybė težydi!

1904.XII

KODĖL TAVĖS ČIA NĖRA?

Nesulaukiu savo brolio, manęs nebelanko, gal užmiršo... sakęs mane mylīs, o kas jį žino, gal neapkenčia?.. Aš jo pasiilgau, aš jį myliu. Brolyti, brolyti, kodėl neateini, juk prižadėjai ateit, kur tavo prižadai?.. Kodėl tavęs čia nėra?

Iš toli atėjęs, pavargęs, padėdavai man dirbti, o dirbant visą laiką puikius dalykus pasakojai, aš kai kada net nebesuprasdavau, bet tu vis šnekėjai ir man aiškinau. Sakei, kad neilgai vargsime, neilgai prispaudėjai ant mūsų sėdės, jau aušta rytas, būsime laisvi. Maniau, kad už mėnesio, už kito visi lygūs būsime, bet labai apsvyčiau; jau bus treči metai, o dar nieko gero, vis dar tebevargstame, ir vilties pritrūkau, ir belaukiant atsi-bodo. Viskas taip tebėra, tik aš viena esu ne tokia, kokio buvau... Man dabar jau niekas nemiela, aš neberimstu nuo sunkių minčių, net maišosi protas, vis kažko laukiu... Kad ateitum, daug apsakytum, nesuprantamus dalykus man paaiškintum, gal būtų ramiau. Jau seniai, seniai tavęs laukiu... Kodėl neateini?.. Kodėl tavęs čia nėra?..

Per dieną sunkiai dvaro laukus dirbu, vakare pavargusi einu namo, aplinkui žaliuoja žydinčios pievos, upelis teka išsivingiavęs, o ant jo krantų karklai žaliuoja, jų lapeliai mirga, linguoja, bučiuojas, o ant tų lapelių žiogeliai čirškia, ir toliau aplinkui tylu, ramu. Sakeis my-

līs tokius ramius vakarus, o šį vakarą ar myli?.. Gal jau sėdi uždarytas kalėjimo mūruose?.. O gal kur kitur tave priešai žudo? Kodėl neduodi man žinios? Kodėl neateini? Kodėl tavęs čia nėra?..

Vakarais sėduos pamiškėj prie krūmų. Ošia vėjelis, šlama lapeliai, o mano mintys toli ląkioja. Mielas brolyti, ar mane atjauti? Ar jauti tą meilę, kuria tave myliu? Iš galvos neišeina tie tavo žodžiai, kuriuos man sakei, kad niekam netarnausim, visi būsime lygūs, dirbsime kas dieną patys sau, dirbsime iš vieno visų darbo žmonių naudai, visi žemės vaisiais lygiai naudosisimės, visi galėsime mokslą įgyti, ir visas pasaulis bus mūsų. Būčiau laiminga, kad dar galėčiau apie tai šnekėtis. Brolyti mieliausias, tavo balso negirdžiu, aplinkui tyku, tiktai varlės kurkia, parpliai parpia ir ten toli sodžiaus šūnes loja, o tavęs nesulaukiu... Kodėl tavęs čia nėra?..

Jau bus treji metai, o atsimenu lyg šiandien, kai aš vakare gryčioj ruošiaus, o tu pas mus ilgai sėdėjai ir lankstei raudonus plačius lapelius; mano akyse tartum tebestovi jų antraštė: „Karas“. Mažai miegojęs auštant išėjai ir sugrįžęs džiaugeis, kad gerai pavyko, ir buvai labai linksmas. Paskui ilgai su manim šnekėjai, sakei, kad ateina geresni laikai, sakei, kad jau bunda darbo žmonių minios, reikalauja laisvės ir teisių lygybės; sakei, kad jau kyla prispaustieji, kyla ir kareiviai. Man buvo net baisu klausyti, ką daro darbininkai, net šiurpuliai per kūną ėjo klausant, kai pasakojai, kad miestuose darbininkų pulkai su raudonomis vėliavomis eina ir dainuoja ir šaukia: „Šalin priespaudos valdžia!“, „Tegyvuoją laisvė, lygybė, brolybė!“ Nenorėjau nė tikėti, kad kur nors taip darytų, bet linksma buvo, linksma tavęs klausant. Bijojau, kad kur nors nesukliūtum, man labai buvo tavęs gaila; dabar neramu ir ilgu... Gal kur

kenti badą, gal kur vargsti sunkų vargelį. . . Jei esi laisvas, kodėl neateini? Kodėl tavęs čia nėra? . .

Jei dar esi gyvas, tai žinau, kad visus vargo žmones dar tebemyli; žinau, kad dėl jų gerovės savo gyvasties nesigaili; žinau, kad dirbujiesi, platini knygas ir pirmievių laikraščius, mokai nemokančius, aiškini nesuprantantiems, skaitai, rašai, kenti nuovargį, šaltį ir alkį, aukoji visas savo jėgas, kad tik greičiau darbo žmones sukeltum, priartintum laisvę ir pagaliau iškovotum socializmo tvarką. Gal nebūtų bereikalingas laiko praleidimas, jei ir pas mane apsilankytum. Tavęs laukiu. . . Jeigu nesi geležimis apkaltas — ateik! . . Argi mano jausmai tavęs netraukia? Pasakyk, brolyti, kodėl tavęs čia nėra? . .

Apie tave sapnavau, kad lyg žmogžudį surakino ir vedė keliu, kad pagalbos šaukei — žmonės nesuprato. . . tavęs neužjautė. . . jie nežinojo, kad už juos kenti. . . Per daug suvargę mūsų žmoneliai, jei negali suprasti, kas geras ir kas piktas. . . Dabar jie už gera piktu atiduoda, bet laikui bėgant jiems akys nušvis, ir viską pamatys. Kenti, brolyti, niekas tavęs nelinksmina. . . Jei esi laisvas, pas mane ateik, aš tave atjausiu ir suraminysiu, seseriška meile tave pabučiuosiu, nors vieną valandėlę tau duosiu saldumą ir naujų jėgų tavo mintims. Ateik, ateik, mielas brolyti! Kodėl, o kodėl tavęs čia nėra? . .

1904

KIŠKELIS

Tarp šlamančių lapų, tarp ošiančio miško, gilioje tankynėje užgimė, užaugo mažas kiškėlis. Jis nežinojo, kas dedasi pasaulyje, kad ten stipresnis žudo silpnesnį. Jis nežinojo, kad juos, baukščius, silpnus, gaudo ir šaudo. Gyveno ramiai tarp sausų samanų; miegojo, ilsėjos ir augo linksmutis; ėdė žolaites, medžių lapelius ir naudojosi viskuo, ką davė gamta; šokinėjo, žaidė su savo draugais; išgirdęs lojimą, bėgdavo toliau ir guldavo ramiai sausoje žolėje. Laikui bėgant atėjo kiškėliui nelaimės, vargai. Ėmė lankytis nekviesti svečiai, kiškeliams kas kartą darėsi baisiau. Išblaškydavo juos nedorieji medžiotojai, ir krisdavo aukos, ir liejosi kraujas. . .

Mainėsi laikas; vieni išbėgiojo po žalius laukus, kiti išsiblaškė po didžias girias. Jis slėpėsi miške prie didžiųjų žvėrių, kur ne vieną medžiotoją prislėgė meška, ne vienas pateko į vilko nasrus.

Vieną gražią dieną į didįjį mišką suvažiavo medžiotojai, paleido skalikus ir ėmė vaikyti balius kiškėlius. Nemažai kiškėlių sugaudė, nušovė; nemažai ten žuvo ir kitų žvėrelių. . . Kiškėlis labai labai išsigando ir, mišką apleidęs, bėgo į laukus. Laukai žaliavo, javai lingavo, tarp jūrės javų bolavo keliai; išsirangę upeliai tarp pievų vingiavos ir smėlėtu dugnu išdžiūvę pilkavo, o lankose gėlės žydėjo mirgėjo; alksniai lyg vyrai sustoję šnekėjos, o jų lapeliai iš džiaugsmo mirgėjo. Jaunam kiškėliui niekas nebuvo miela, jis liūdnas bėgo per laukus ir pie-

vas, o jo širdelė iš baimės virpėjo. Gyvenimui vietą atrado rugiuose. Dienomis miegojo, o naktimis bėgiojo ir maitinos lapeliais.

Laikui bėgant rugiai pabalo, nusviro, sudžiūvo, ir atėjo vyrai su skambančiais dalgiais ir ėmė kirsti baltuosius rugius; moterys juos surišo, sunėšė į gubas; už kelių dienų laukas buvo gubuotas. Jaunas kiškėlis labai išsigando; bėgo į krūmus, lindo į tankynes ir kas valandėlę drebėjo, net ir miegodamas akių neužmerkė. Bandai užėjus kildavo iš miego, bėgdavo tolyn laisvės keliais.

Tik vieną kartą jis tebuvo linksmas: kai avių pulkas jį miegant užėjo, jis šoko iš miego, pabaidė avis ir pajuto ramumą ir apsidžiaugė, jog atrado tokių, kurie taip pat nelaimingi, ir juokės, juokės, net lūpelė persprogo... Piemenys, jį pamatę, pradėjo šaukti:

— Kiškj, kiškj, kiškj tūrėkit!!!

Kiškėlis spruko nuo jų kuo toliausiai. Jam bėgant lauku, žmonės pamatė ir vėl ant jo šaukė, vėl jį bauginė.

Jis dažnai matydavo medžiotojus, bet vis jam sekdavosi nuo jų pabėgti. Rudenį bėgiojo po rudus laukus, negavo valgyt skanių lapelių, pratinos vargti, šalti ir badauti.

Ziemą maitinos medžių šakelėmis, žmonės ant jo pyko už tas šakeles, tykojo nušauti ir jam kilpas taisė...

Šaltis spaudė, vėjai sniegą pustė, o jis badavo ir šaltį kentė... Dažnai sniego užpustytas miegojo... Jis atjautė nuoskaudą, liūdėjo ir verkė, tik jo skausmo ir vargo niekas nesuprato... Šaudė jo brolius, ir jis nerimo, jautė, kad ir jam, jei ne šiandien, tai rytoj bus galas... Jaunas kiškėlis dar tebemanė, kad laukai ir miškai priklauso medžiotojams, kad jie juos padarė, tai jų nuosa-

vybė. Pažiūrėjęs į saulę, gailiai apsiverkdavo, kad tokia skaistybė, maloni šviesa, jam svetima... Žmonės medžiotojai saulę nusilipdė ir liepė jai riedėti per erdvių platybes. Dangus ir žemė, tur būt, yra tik medžiotojų, ginkluotų žmonių nuosavybė... o kas trokšta laisvės, tas turi slapstytis ir kas valandėlę šūvio bijoti...

Kiškėlis vargo, slapstėsi krūmuose, kas dieną vis buvo mirties pavojuje, bet jam tie vargai už avių vergiją buvo meilesni; jis laisvę mylėjo. Jam buvo pikta ir gaila šunų, kad už pliką kaulą ponams rankas laišo ir, jiems parsidavę, giminaičius-brolius po miškus gainioja, savo ponams — medžiotojams sušaudyti varo... Jautė kiškėlis savo visas nuoskaudas, bet širdžiai skaustant kaltino tik dievą, manė, kad nuo jo viskas priklauso.

Kartais pasislėpęs manydavo taip: kai mūsų priešai, įpratę medžioti, išnaikins kiškius, ką jie toliau darys? Gal tada užpuls vienas kitą, gal ir jie sulauks kovos prieš kovą?

Kartą susimąstęs sau vienas gulėjo, tik išgirdo trenksmą, ir iš jo šonelio plaukai padulkėjo; šoko bėgti, norėjo pasprukti, bet krauju apsipyklė, skausmo nebejuto, tik alpo, alpo jo jauna širdelė, suvirpėjo kūnelis ir ant žemės parkrito... Dar kartą sukrutėjo, sudrebėjo ir kėlės, bet staiga vėl parkrito, ir saldžios ašarėlės iš akių pasruvo...

Saulė spindėjo ir karštais spinduliais degino žemę, nuo įkaitusių, išdžiūvusių miesto gatvių kilo pilkos dul­kės, o neramus vėjas jas visur nešiojo ir sukino verpe­tais. Tai buvo šventė, sekmoji diena; bažnyčioj giedojo šventas giesmes, o žmonės meldė, nerimavo ir snaudė. Oras buvo troškus ir karštas, maldininkams visu kūnu prakaitas bėgo; šventoriuje po kaštonais nedaug tebuvo vietos, bet ir ten ne kiek to vėsumo; tokioje kaitroje sun­ku buvo melstis, visus žmones slėgė, lyg sunkus spau­dėjas, snaudulys. Aš taip pat kovojau su širdies šaltu­mu ir kuo karščiau stengiausi melstis, bet viskas buvo veltui, tos senos maldos nežadino minties, tik lie­žuvis džiūvo ir šalta širdis nejuto ramumo, o laisva dva­sia po pasaulį lakiojo.

Užgaudė vidudienio varpas, ir netrukus dievo namai buvo tušti. Žmonės pasklido į visas puses, ir miestiečiai ėjo atsigauti į laukus. Sodžiaus mergužėlės, lyg žąsy­tės, gužojo, jų sijonų varsos gražino kelius, storos basos koj­os einant baltavo, sunkios maldaknygės kupro'o ry­šelius ir vargino jų nuilsusias rankas. Vaikinių būreliai sekė paskui, linksmi šnekučiavo ir džiaugė, ir juokė iš jaunų merginų.

Laukuose buvo labai jauku: saulė šildė daug malo­niau, o ramus vėjelis gaivino visą gamtą. Berniokai bėgo sužiūrėt arklių, ūkininkai lankė laukuose gėrybes ir džiaugė pilnų aruodų sulauksią.

Aš taipogi nelaukiau — bėgau iš bažnyčios oru at­sigaut; tik spėjau kryžių per save permesti ir raudoną plytą lūpomis tarkštelėti ir greitai atsidūriau pievose ir ten atradau numylėtąją vietą — ežero krantą. Ežeras tyliai ir liūdnai bangavo, bangų milijonai saulėje tvis­kėjo; vietomis krantai juodgalviais apaugę, vietomis vikšrės maloniai šnibždėjos, o aukščiau, ties kalneliais, akmenuotas dugnas kaitrose darė puikias maudykles.

Ten vėsiu oru atsigavau, išnyko snūdumas, ir vaikš­čiojau linksmas paežeriais.

Ant žalio kranto, už karklo krūmelio, užėjau besė­dinčią jauną merginą; ji jau antri metai man buvo pa­žįstama. Ji popieriuje kažką tapė ir vis žiūrėjo į priešais stovintį vaizdą. Nenorėdamas trukdyti darbo, atsisėdau už karklyno ir laukiau jos pabaigiant; kad būčiau ir aš mokėjęs tapyti, būčiau nutapęs karklyno krūmelį ir už jo jauną menininkę merginą su popieriumi ir pieštuku rankoj. Ji ramiai judėjo, lyg vandens lelija bangų supa­ma. Ji man atrodė lyg puikus paukštelis, labai bijojau, kad nenubaidyčiau. Tai vėl ji man rodė lyg kokia die­vaitė ar meilės angelas, iš dangaus nukritęs.

Pabaigė darbą ir kėlėsi eiti, bet, pamačiusi mane, priėjo arti ir atsisėdo šalia manęs prie krūmelio. Paro­dė tik ką nutapytą paveikslą; aš net stebėjaus, kaip ji galėjo taip puikiai nutapyti: lyg veidrodyje stovėjo ža­liosios pievos ir ežero galas su visomis bangomis, ir miesto kampas su visais įvairumais.

Man puikiai atrodė tas mažas vaizdelis, bet ji pati buvo puikesnė už visas grožybes. Nuo tos valandos, kai ją pažinau, troškau kuo daugiausiai su ja susitikti ir pasišnekėti.

Koks esu laimingas; štai ji sėdi šalia manęs ant eže­ro kranto, džiaugiamės pievų meiliumi puikumu, geriame

saldų gamtos ramumą. Per amžius čia būčiau ir nieko negeisčiau, kad tik vis taip ramu būtų. Kaip saldu, kaip malonu būti su ja!

Silpnos bangos bėgo prie žalių krantų, troško užlieti ir atgaivinti nuvytusias širdis, bet jų ir mano karšti troškimai buvo tušti ir klaidingi. Ir mano mintys bėgo, bėgo ir vis atsimušė į mergelės gražumą, į jos mokslą ir turtingumą; mažai su ja tešnekėjau, aš dėl savo vargo jos nedrįsau... Ji puiki, šviesi lyg vasaros gėlė, o aš nujuodavęs darbininkas artojas; mano rankos pūslėtos, kojos suskirdusios, drabužiai nuplyšę, o veidas nuo saulės rudumu aptrauktas... Menininkė mergelė myli grožybę, o aš negražus... Ji pažangi, ir aš pažangus, mudu draugai suvedė į pažintį, bet kas iš to... Su širdies skausmu į ją žiūrėjau, o mano krūtinėj kilo kraujo bangos ir degė, ir virė, ramybės neradusios. Tos bangos gimdė skaudžias, liūdnas mintis ir spaudė ašaras iš liūdnų akių. Širdis net sukilo prieš aukščiausias galybes ir bėrė gamtos valdovui sunkius klausimus:

— Dieve, kodėl ponaičiu manęs nesutvėrei?.. Dėl ko aš gimiau iš tėvų vargdienių?.. Galėčiau mylėti tą puikią mergelę, o dabar savo meilę nuo jos paslėpiau, ir ji nežinos, kad aš ją myliu.

Gal ir ji myli, gal ir ji slepias, gal ir ji bijo sukelti manyje neramumą. Gal myli... bet tarp mudviejų stovi ta stora siena, kuri vadinasi n e l y g y b e... .

Pro mus praėjo senas žmogelis, praėjo vaikiną su mergina, paskui dar keletas vyrų, ir visi į mus rūsčiai žiūrėjo. Pamatęs atsiminiau šios dienos graudų pamokslą ir supratau, ko tie žmonės ant manęs pyksta; juk kunigas sakė su merginomis nesusieiti, su jomis nešnekėti; sakė: „Tie visi bus prakeikti, kurie mergaites mylės.“ Pervėrė skausmas mano karštą širdį, ir ašaros per

skrustus ėmė riedėti, ir užgauti jausmai iš baimės drebėjo, o širdies balsas graudžiai šaukė: „O dieve! Aš būsiu prakeiktas, aš myliu, aš už tą meilę turėsiu atsakyti, už ją per amžius pragaro ugnyje degsiu, kunigas neapgaus, jis sako tiesą iš šventos evangelijos, žinau, kad degsiu, bet myliu... norėčiau nemylėti, bet negaliu... myliu... trokštu jos saidaus pabučiavimo ir trokštu jos malonių žodelių, ir džūstu lyg pievoj pakirstas lapelis... Už tą troškimą degsiu per amžius...“

Bet kas gi man pragaras?.. Kas gi tos amžinos kančios... aš myliu... jų nebijau... Jei ir bijočiau, vis tiek mylėsiu... Aš prakeiktas... aš myliu... Laimingi, kas nemyli, ir aš norėčiau būti laimingas. Palaiminti beširdžiai, nes jų yra dangaus karalystė; palaiminti, kurie meilės nejaučia, jie gali merginas suvedžioti ir skausti, jie gali naikinti jų garbę ir dorą, jie gali išplėsti jų dvasios ramybę, jiems sąžinė leidžia daryti viską. Palaiminti — jie meilės nejaučia.

Esu nelaimingas... aš myliu... aš kenčiu ir amžinai kentėsiu... .

Čia pavojinga vieniems dviems sėdėti, čia gali pamatyti pažįstami žmonės, paskui jie gali mane apkalbėti, mano vardą gadinti, ir nutariau eiti namo; padaviau ranką savo mylimiausiai ir ėjau seniai pramintais takais.

Oras atvėso, vėjelis nutilo, mėlynas dangus žemę gaivino. Visur gražu, tylu ir ramu, o mano širdyje debesy niaukės, audra siautė ir žaibus mėtė. Širdis man liepė į tai atsiliepti: „Dėl ko vieniems viskas galima, o kitiems nieko ir nieko?.. Vieni turi visas prigimties teises, apsirengę ir sotūs, turi žemę ir puikius namus, turi mokslą ir gali skaityti knygas, gali mylėtis ir gyventi laimingai, o kiti vargsta ir sunkiai dirba ir kenčia per

amžius be meilės, be vilties... Vieniems leista darbininkus skausti, iš jų darbo gyventi, dar juos visi gerbia, rankas jiems bučiuoja, o man ir mylėti užginta?... Kodėl taip yra?... Kodėl gi, žmonės, tik mane persekiojat, tik mane, vargdienį, į pragarą stumiat, tik mane kaninat?..”

Ašaros skruostais riedėjo, ir skausmų audroj kruvinai širdžiai atsakyt nemokėjau, tik taip sau vienas eidamas maniau: „Žudykit mane, žmonės, kaip tiktai sau norit mane pravardžiuokit ir neapkęskit, aš jus visus myliu, aš ant jūsų nepyksiu, aš už savo ir jūsų teises kovoju, aš už jus ir numirt galėčiau, aš visiems asmeniškai nuoskaudas atleidžiu, jūs nieko nesuprasdami man ir sau bloga darote, aš jus myliu; ir aš turiu saldžias valandėles, aš nors verkime laimę atrandau, man saldu, kai ašaros iš akių veržias, ir tada esu tikrai laimingas, o tos mano laimės nė jokie priešai negalės atimti.”

Neprailgo kelionė, bet dar toli kelio galas...

Kalniškiai, 1905

KUKAVO GEGUTĖ

Sublizgėjo sutviskėjo ugniniai žaibai, perkūnas subildo, ir smarkus lietus žemę nuplovė. Šviesiai žalios pievos nušvito, rugiai sužaliavo, ir medžių šakytės apsilapojo. Sučiulbo pragydo visi paukštužėliai, girios ir laukai puikiai suskambėjo, ant žaliųjų šakelių užkukavo gegutė.

Visi linksmi, smagūs, tiktai žmonės dejuoja, tiktai gegutė su žmonėmis kukuoja. Dejuoja artojai, laukus ardami, dejuoja ir laukia geresnių laikų. „Dirbame, vargstame, prakaitą liejame, o ką gi turime? Rudinę sėmėgą ir juodą duonele... ir tai gerai... Dieve, dieve, už ką taip baudi? Juk mes gávime, į bažnyčią einame, šventų mišių klausome, o tavęs vis nepermaldauname.”

Beržynėlyje gegutė skurdžiai sudejavo ir vargšui artojui liūdnei užkukavo:

— Nedejuok, artojau, ant savęs nepyk, ir aš drauge su tavim kukuuju, klausyk, meilutis, ką tau užkukuosiu: „Nei maldos, nei mišios laukų nepalaimins, nei skurdūs dejavimai laimės neduos. Laukų neapleisk, darbų nepamesk, bet tarp tų darbų mokslą atrask. Lig šiol tik skaiti „Vadovus į dangų” ir baisias, baisias su velniais „Peklas” ir dejavai, ir kukavai su manimi. Žiūrėk, aš, gegutė, turiu sparnus, bet ant žemės lakioju; dangus tuščias ir šaltas ir maisto neturi. Ir tu, artojau, nesikelk į dangų; kaip šventieji gyveno, taip negyvenk, ieškok tik mokslo pažangiųjų raštus, skaityk geras, bet žemiškas

knygas, tada pamatysi daug puikesnį dangų, tau sužibės daug giedresnė saulė, ir kitokią šviesą žemėje pamatysi. Šviesa parodys, kam taip sunkiai dirbi, kam vargšti, badauji, rudinę dėvi. Visi susipratę rankas pasiduosit ir užtrauksite naują šios gadynės giesmę, ir atsimeisite nuo senojo svieto, ir sugriausite jo purviną tamsybę, tada tai ateis dangaus karalystė, ašarų pakalnės žiedais apsiskleis, sunkūs rojaus vartai jums atsidarys, tada aš atskrisiu į žydintį sodą ir gražiai užkukuosiu.”

Artojo žmonelė po namus bėginėja, vaikelius aptaiso, apžiūri, pusrytį verda, verpia, siuvinėja ir daržus ravi ir per dienų dienas ruošias ir ruošias, o ta ruoša amžinoji be galo, be krašto ėda ir ryja brangias valandėles. Liūdnai dejavo darbšti žmonelė:

— Dieve, dieve!.. kas vakaras giedam karunką, į bažnyčią einame, poterius kalbame, o tu, dieve brangus, mūs nepalengvini. . .

Sodo medeliai apsitraukę, apskurdę, tą liūdną sodelį lanko gegutė, ant žaliųjų šakelių žmonelei kukuoja:

— Neliūdėk, žmonyte, skurdžiai nedejuok, ir aš kukuoju su tavim sykiu. . . Gaila man, gaila tavęs, vargdienne, ne tiek man gaila, kad daug bėginėji, kiek skurdu žiūrėti į tą tuščią darbą, į tą be apmąstymų ilgą veikimą. Man širdį skauda, ir aš kukuoju, man gaila tavęs, kad dar nesupranti, kodėl bloga gyventi, neieškai šviesos knygoje, laikraščiuose ir pas gerus žmones, tiktai kas sekmadienis į bažnyčią velki lyg žąsį „Saltinį”, storą, storą knygą; nedaug apsišviesi iš maldų ir litanijų. Už knygas ir mokslą barate vyrus, sakote tie raštai ne dievo rašyti; o jūsų „Saltiniai” ar dievo rašyti?.. Dirbkim krutėkim, ieškokime mokslo, per savo darbą su apšvietimu visas teises atgausit ir tikromis žmonomis tapsit. Mašinos verpia, mašinos audžia, tik pajudinkim

žemę, darbai palengvės, nereikės per dienas už ratelio sėdėti. . . Kukuočiau tau, žmonyte, kukuočiau, kad mane suprastum, kad nebūtų suvaržytas mano liūdnas balsas, kad galėčiau laisvai, kaip mergelė, dainuoti; giedočiau plasnočiau po jūsų sodelį ir iskukuočiau, ką tiktai žinočiau.

Avys bliovė, jaučiai maurojo, ant beržo šakos gegutė kukavo; kukavo, kukavo mažam piemenėliui, skaitė, skaičiavo visus jo vargus:

— Augi, vaikeli, augi, jaunutis, o užaugęs nežinosi, kas tu pats esi. Niekas tau neskaito gražių pasakėlių, niekas nepamoko, kaip žmones mylėti; meilės, dorybės tau nieks neįkvėps. . . Kas aplinkui dedas, tu nesuprasi ir tu nežinosi, ką aš tau kukuosiu. Tau mokslo neduoda, pavydi šviesos, tau tik paskirti vargai ir tamsa. . . Išauk, vaikeli, iš vargo purvų; iš savo spaudėjų malonės nelauk, bet eik erškėčių aštriais keliais ir ieškok mokslo šviesos spindulių.

Atskridus ant kelmo kukavo senutei:

— Senute, senute, daug vargo matei. . . Vargsta tavo sūnūs visur išblaškyti, vargsta kol kas, bet tavo anūkai tai jau nebevargš; aušta jiems, aušta šviesesnė diena ir teka, teka saulė graži.

Kukavo gegutė jaunai merguželei:

— Neverk, mergyte, neliūdėk, jaunoji! Sulauksi bernelio jausmais turtingo; gal jis neturi tymo balnelio su aukso kilpelėmis, gal jis neatjos ant bėro žirgelio, jis neturės margo dvarelio, bet jis turės daug brangesnį turtą, širdį ir meilę degančią krūtinę, kurio nemainytum į karaliaus žemes. Nemylėk girtuoklio, nedoro vaikino, kuris neapkenčia dorybių vainiko. Sulauksi bernelio doro, meilaus, kuris vis mylės maloniai, saldžiai. Su-

lauksi dienelių meilių, laimingų; sulauksi ramybės, svajonių saldžių.

Kukavo gegutė berneliui:

— Berneli malonus, nebūk nusiminęs. Vilties nustojęs, karčiai neiūdėk... Nemylėk merginų tamsių, nedorų, kurios tave veda į slidų kelią. Ilgesys, kančios neuėis vėjais, ir tu sulauksi geresnių laikų. Sulauksi to laiko, kai bus brolybė, bus meilė, vienybė, gamtos dovanomis naudosis visi. Turtingi temyli gražias moteris, jomis tesidžiaugia, tegarbina pasaulį ir jo neteisybes; ir tau ateis saldžios laimės laikas. Tave pamylės malonesnė mergina, geresnės širdies už ponų žmonas. Tave pamylės siela galinga, mokslu ir protu, jausmu giliu. Ji tave išves iš tamsaus būvio ir takus apšodins gegužio žiedais.

Kukavo gegutė jaunam bernuželiui,
Kukavo vargšeliui, mažam piemenėliui,
Kukavo gegutė vargdirei mergaitei,
Kukavo rokavo beturtei našlaitei...
Kukavo artojui ir dirvoms juodoms,
Ir moterims liūdnai kukavo visoms.
Kukavo gegutė, kukuos dar ilgai,
Atlieps jai iš girių ir pievų balsai.

1905.V.

RYTAS

Žvaigždės mirgėjo ir skaisčiai žibėjo, šalta drėgmė ant žemės krito, žalius žolynus ir vandenį šaldė; aš kambaryje vienas gulėjau ir ramiai ilsėdamasis kažko laukiau. Būtų gera nemiegoti, bet ką daryti, kai visi miega, ar vienas atsikėlęs lyg beprotis klaikinėsi... Miegojau... kam gi keltis? Juk tamsoje darbo nedirbsi, o žibalo nebuvo kur gauti.

Tik štai netikėtai gaidys pragydo, varnas sukrankėjo, sode paukštytė skambiai sučiulbo, ir atsiliepė ore aukštai vieversiai; ir kažin kas, man dar nepažįstamas, milžiniškais žingsniais mūsų šalį perbėgo. Naujo jausmo užgautas, iš lovos šokau ir lyg apsvaigęs tą didvyrį paklausiau:

— Kas tu esi? Kas tu esi?

— Aš esu Rytas, — atsakė man didis jaunikaitis.

Tas Rytas buvo jaunas, gražus, bet sykiu ir baisus; lyg nusigandęs prieš jį stovėjau, lyg lapelis drebėjau ir daugiau nediršau nė žodžio pratarti.

Didis Rytas augo vis didyn ir vis kaskart ėjo gražyn; išaugo iki pat dangaus dausų ir pasveikino Aušrinę žvaigždę.

Aušrinė pakvietė savo dukrą Aušrą ir sužiedavo su jaunu Rytu; danguje ir žemėje pakilo triukšmas; vėjelis atbudo, lapeliai sujudo, girios sušlamėjo, upės, ežerai ir jūros sublizgėjo, ir gamta sužieduotajai Aušrai grojo savo muziką.

Miškai atbudo, tūkstančiais balsų laukai suskambėjo ir žaidė žaidė numylėtajam Rytui. O aš tik stovėjau, mėščiau ir drebėjau. Langą atsidares, klausiaus, klausiaus, klausiaus to gamtos grojimo. O gražusis Rytas taip linksmai šypsojos ir visiems barstė šviesos saldumynus. Ir kveptelėjo man saldžiuoju kvapu: Aušra brangumynus po kojų pabėrė. Man akys nušvito, ramumo bangos krūtinėj susiūbavo, ir Ryto gražumu ilgai džiaugiaus.

Linksmumo pagautas, drąsumą pajutau, mano protas, jausmai atsigavo, ir dvasia paūgėjo ir aukštai pakilo.

Mintims surimtėjus, jaučiausi galingas, už Rytą ir Aušrą nedaug kuo mažesnis.

Man Rytas padavė galingą ranką, prie savo krūtinės stipriai prispaudė ir saldžiai, maloniai mane pabučiavo.

Mano krūtinėj ramumas nebetilpo, į orą išsiveržęs, ašaromis virto ir labai gausiai per veidą tiedėjo. O Rytas taip švelniai, maloniai šnabždėjo man į ausį:

— Tu mano drauge didžiai numylėtas! Jau atnešiau saldų ir linksmą ramumą; liūdnos tamsybės jau nebe kentėsi; jau tavo širdis kartume nebemirks; ką aš duodu, paimk ir viskuo naudokis.

— Palaimintas būk, numylėtasis Ryte! Koks tu esi geras, koks geras, aš tave myliu, labai, labai myliu.

Ir rodėsi, jog mano širdis tirpo, tirpo ir ašaromis virto; o mano ašarėlės ant žemės tekėjo ir srauniais upeiliais per pievas srovėjo. Ir gražiausiajam Rytui maloniai tariau:

— Didžias gėrybes pasauliui atnešęs, būk palaimintas, Ryte! Visų žmonių tu aukštinamas būsi! Gyvuliai ir paukščiai tavo vardą garbins!

O Rytas man tarė:

— Ne visi, ne visi mane mylės, ne visi mano vardą garbins. . .

— O kodėl ne visi? — paklausiau Rytą. — Juk visiems ramumą davei, visiems savo šviesą paskleidei, visus meilės saldumu pripildei.

— Savo šviesą visiems skleidžiau, tiktai ta šviesa ne visiems meili, saldžiąją ramybę ne visiems daviau, savo meilumu ne visus pripildžiau. . .

— O kas gi ramumo nejaučia? Kas gi tavo meilumu nesidžiaugia? . .

Rytas nuliūdęs taip man atsakė:

— Ramumo nedaviau tiems seniesiems žmonėms, kurie tamsume ilgai miegojo ir nakties tylumą pamylėjo; dabar jie atbudę šviesos pabūgo ir labai susigėdo, ir jie mane keikia ir neapkenčia. Mano meilumu nesidžiaugia tie visi kankiniai, kurie liūdną tamsumą kenčia, kurie už grotų kietai uždaryti; mano gražumu jie nesigėri, mano šviesa prie jų neprieina, vergijos pančiais jie suvaržyti. Ramybės nedaviau tiems darbo žmonėms, kurie prakaituoti labai sunkiai dirba, kuriuos aš iš miego prikėliau; prie didžiųjų darbų jie dabar stoja, dar sunki našta jų pečius slegia.

Ryto kalba mane skaudžiai užgavo, ir prieš jį atsi stojau su liūdnu piktumu ir drąsiai ir šaltai jam tariau:

— Būk prakeiktas, Ryte, kuris ne visiems ramybę teduodi! Tavo saldybių man nereikia; kokia gi linksmybė man būti danguje, jei mano broliai pragare degtų? . . Aš noriu kęsti su tais, kas kenčia. . . Esi neteisingas, Ryte, tavęs nemyliu! . .

Jaunam Rytui užsidegė veidas, baltai raudona šviesa su Aušros veidu susitiko, ir jaunoji Aušra paraudo ir susigėdo, kad jos sužieduotasis mažai kam geras. Aušra baltą apdarą aukštai pasikėlė, savo jauną vei-

dą į jį įkniaubė, mėlynas, skaisčias savo akeles juo užsidengė ir verkė, ilgai verkė. Verkiančią Aušrą Rytas pabučiavęs savo pilku apsiaustu rūščiai apsiautė.

Rytas su Aušra abu apsiverkė.

Paukščiai ir žvėrys visi nuliūdo. Pievos ir miškai visur pravirko; nuo medžių lapelių ašaros varvėjo, ir žolynų žiedai, galvas nulenkę, šaltas ašaras liejo; ir kietieji akmenys apsiašarojo...

Su Aušra ir Rytu aš verkiau, ir visa gamta ilgai verkė.

Saldžiai apsiverkęs, Rytas pakilo, linksmai nušvitęs, aukščiau pasistoję ir, kad verkti nustotų, visiems pasakė:

— Žeme! Pasauli! verkti perstokit! Aš atėjau dar nepaskutinis, dar daug mano brolių ateis, ir jie už mane bus geresni... Sakau jums tikrai, kad ateis Rytas visiems meilus ir darbo žmonėms laisvę atneš, ir visus pilnai patenkins!

Ir vėl Rytui muzika grojo, ir vėl gamtos stygos meiliai suskambėjo.

1905.XII.25

ETAPU

Dar visai neseniai sėdėjau kambarėlyje apkaltais langais, už užrakintų durų; vietoje stalelio ir lovos buvo išlentų sukalti narai; buvo šalta ir trošku. Dvi dienas teko būti nevalgiusiam dėl to, kad ponas antstolis buvo išvažiavęs į svečius. Taip dvi dienas pragyvenau Raseinių antstolio nuovadoje. Nieko nebuvo malonaus, tik buvo ilgu, ilgu, labai ilgu... Su rūpesčiu laukiau, kas bus toliau...

Tame pačiame kambarėlyje gulėjo vienas vaikinys, mažas vagilėlis; jam eiles sakiau, kalbas kalbėjau, bet jis manęs visai nesuprato; niekas jam nerūpėjo, jis buvo tartum be jausmo... Atsikeldavo jis, parūkydavo ir vėl guldavo. Jis visas buvo lyg sutinęs, veidas išbrinkęs, akys pamėlynavusios, basas, kojos raudonos, sutinusios ir sueižėjusios. Sakė, jau daug kartų kalėjime buvęs.

Ir geležimis apkalti kambarėliai ne visados liūdni, ir tame urvelyje susilaukiau linksmybės: atvarė pažįstamą, kuris atsinešė maišelį su užkanda. Pavalgėme ir dvasia sustiprėjome. Su juo šnekėtis buvo linksmas, jis daug žinojo, ir vienas kitam savo įspūdžius pasakojome. Šnekėjome drąsiai, stačiai: sargų, kurie prie durų stovi, nebijojome. Džiaugėmės, kad tiek daug gerų knygų slapta per sieną Rusijon ir Lietuvon eina. Šnekėdami drąsiai šaukėme:

— Mūsų nekaltybė šauks atpildo! Nebeilgai taip vargsime! Praeis tos neteisų audros, dabartinė tvar-

ka grius, apsiniaukęs dangus nušvis, apsišvies visi žmonės, oras išsiblaivys, užtekėjus mokslo žvaigždė nugalės žaltį — neteisybę, ir būsime laisvi, laimingi, niekas už knygas ir už tai, kad neturi paso, kalėjimuose nebus kankinamas!

Antrą dieną draugas pro langelį padavė man 45 ka-
peikas ir pasakė:

— Kai nuvarys į didįjį kalėjimą, tai už tuos pinigus ką nors vagim nupirk, stenkis su jais, kiek galėdamas, apsieiti geruoju, o jeigu labai muštų, tai šauk!

Netrukus atsidūriau didžiajame kalėjime. Prie durų stovėjo ginkluoti sargai, už geležinių langų matėsi baisūs nusidėjėliai. Jie, pamatę mane, ėmė šaukti vedėjui:

— Duok šen, duok šen! Mes tą muziką pamokysime! Bankas pastatysime! Atiduok pinigus!

Mane apėmė baidė: maniau, kad jau jiems mane paaukos, kur jie mane į gabalėlius suplėšys. Raštinėje mane užrašė, liepė pasirašyti ir vėl prie „pragaro“ durų privedė... Čia vėl kilo klyksmas:

— Įleisk! Įleisk! Įleisk!

Kalėjimo viršininkas neleido ten, kur šaukė, bet įleido į kitą kambarį.

Naujan gyveniman įėjęs, su naujais draugais pasiveikines ir ant narų atsisėdęs, žiūrėjau, kas čia bus. Iš pažiūros mano nauji draugai rodė geri žmonės, bet visgi aš jų bijočiau, ir mano galvoje ėmė suktis ivairios mintys... Jie manęs klausinėjo, už ką ir kaip pakliuvau, kiek pinigų ir kiek daiktų įsinešiau. Aš viską pasiskaičiau. Likusius pinigus, „dieduškai“ paprašius, atidaviau.

Ten jie turėjo „Aukso altorių“ ir pasikeisdami mel-dės. Aš užsiminiau apie laikraščius ir knygutes, bet jiems tik maldos ir pinigai terūpėjo.

Jų „viriaška“, pastebėjęs, kad aš turiu šiltus marš-
kinius, liepė jam duoti neva pasimatuoti; aš, nematy-
damas kitos išeities, nusivilkau ir atidaviau. Kitas, pa-
matęs mano naujas kurpes, taip pat prašė duoti pasi-
matuoti. Aš už jas neseniai buvau pusketvirto rublio
sumokėjęs, ir man jų buvo labai gaila; sakiaus esąs netur-
tingas, neturįs jokių uždarbių, o sunkių darbų dirbti ne-
galįs; jie patikėjo, bet kurpes vis tiek atėmė.

Pabuvau dieną kitą ir apsipratau. Šešias paras iš-
buvau. Jei geresnį valgį duotų ir jei kiekvieną valandą
savo draugų nereikėtų bijoti, tai vis dar šiaip taip būtų.

Bet ir ten kartais dvasia atsigaudavo. Pirmąjį va-
karą visai netikėtai girdžiu patyliai niūniuojant:

Verkiu naktį, šaukiu dieną:
„Tu, Lietuva mano miela,
Koks padėjims šiandien tavo?“

Ilgiau pasiklausęs, dar išgirdau:

Zemskius ir žandarus peškim,
Knygas kontrabanda neškim!
Kaip žalčiams galvas sutrinsim,
Šviesą, tiesą sugražinsim!..

Išgirdęs tas eiles, pradžiugau, lyg pavasarį vieversėlį
išgirdęs. Priėjau prie jo, ėmiau su juo daugiau šnekėtis
ir sužinojau, kad jis ne vagis. Tada jau prie jo tvirtai
prisirišau, ir jis pasidarė man geru draugu. Kai į kiemą
leisdavo pasivaikščioti, tai mudu, greta vaikščiodami,
daugiau ir laisviau šnekėjomės, ypač stebėjomės, kaip
jie gyvena ir ką jie mano. Iš jų kalbų ir visų jų nuomo-
nių supratome, kad jie tvirtai tiki dievu, dangum ir pra-
garu ir, nežūrind to, taip nežmoniškai gyvena. Sunku,
rodos, patikėti, kad taip būtų, bet taip yra iš tikrųjų;
visi vagys ir žmogžudžiai ne „bedieviai“, kaip daugelis

mano, bet stipriai tikintieji. Vieną kartą mano draugas pradėjo giedoti „Davatkų gadzinkas“, vagys užpyko ir neleido, sakydami: „Dievo žodžių negalima išjuokti...“ Mudu jiems aiškinome, kad čia išjuokiamos tik davatkos, bet ne „dievo žodžiai“. Paskui vieni liepė giedoti, o kiti pyko.

Ypač vakarais prisiklausydavome įvairiausių istorijų. Vagys gyrėsi, kur, kaip ką vogę, kaip išbėgę, kaip ką pri-mušę, kaip nudūrę, kaip surišę, kiek kuris žmonių už-mušęs. Be to, dar daug girdėjome pasakojimų apie ste-buklus, vėlnius, burtus, kuriais jie giliai tiki. Prisiklau-sydavome daug visokių pasakų, mįslių, sapnų ir įvairių visai nebūtų atsitikimų. Apie ką jie daugiau šnekėjos, nė rašyti negalima. Savo keliu jie giedodavo kas vaka-ras „karunką“ ir kitas šventas giesmes. „Panelės šven-čiausios adynas“ giedodavo tik šventadieniais.

Netikėti jų pasakomis buvo uždrausta, jie liepė ti-kėti. Prieš valdžią, ką tik norėjome, šnekėjome, jie ne-gynė. Visokias kalbas kalbėjome, eiles sakėm; jiems la-bai patiko eilės, kai kurias jie reikalavo mus išrašyti jiems.

Manęs ir mano draugo nemušė. Bet tarp mūsų dar buvo vienas už vagystę pakliuvęs žmogelis, kuris nieko neturėjo kalėjiman įnešti, už tai jį, kiek tik galėjo, kan-ki.no, arkliu vadino, jodinėjo ant jo, stumdė, draskė, už kojų po kambarį tāsė. Užuitas, visų paniekintas, jis sė-dėjo kertelėje susirietęs ir stūmė valandą po valandos. Rodės, kad tas žmogelis visų geriausiai turėjo jausti neteisybę, suprasti savo ir kitų liūdną padėtį. Bet kur tau! Vieną kartą apie valdžią ir ponus šnekėjomės ir prisiminėme apie tai, kad dabar stipresnieji silpnesniai-siais jodinėja, kad neteisybė viešpatauja... Žmogelis klausė, klausė, pagaliau atsiliepė:

— O kad dabar kokį žyduką įvartytų, tai aš ant jo kad jodinėčiau, tai jodinėčiau... .

Po šešių dienų ginkluoti kareiviai mus apstoję iš-varė. Pirmiausia varė į Nemakščius. Kelionėje duodavo kasdien po 10 kapeikų; iš tų kapeikų kiek kas gali dar nusuka. Pinigus atiduoda tik tada, kai nuvaro vieton; užtat nuo Raseinių iki Nemakščiųėjome nevalgę. Ne-makščiuose visi susidėję pirkome bulvių, pieno ir virė-me bulvienės. Kas neturėjo šaukšto, tas nieko negavo-valgyti, nes visi buvome išbadėję. Aš likau beveik ne-valgęs. Antrą dieną Skaudvilėje virėme bulvių ir valgė-me su silkėmis. Kelionėje buvo jau daug smagiau. Skaudvilėje nuo vagių mus atskyrė: vagis nuvarė Tau-ragės kalėjiman, o mus varė į Šiaulius. Ketvirtadienį atvarė mus Kelmėn. Buvo turgaus diena; žmonės ė mus žiūrėjo ir laikė vagimis, nors tarp mūsų nė vieno vagies nebuvo, buvo tik grįžtantieji iš Amerikos ir mudu su draugu.

Dar vieną nakvynę nakvojome Bazilionuose, paskui Šiauliuose mus perskirstė. Mudu su draugu davėme vie-nas kitam savo adresus, žadėjome susirašinėti ir persi-skyrėme.

1905

Po šiltos, gražios dienos saulė jau leidosi, baigė jau slėpti savo karštus spindulius ir nešė poilsį vargšams darbininkams. Rausvi spinduliai drebėdami bėgo ir, atsimušę į dvarponio rūmus, blizgino langus auksine spalva.

Dviejų aukštų mūro rūmai labai gražiai švietė tarp didelių medžių. Ponas, storas, juodai apsirėdęs, krūtinę apsikabinėjęs blizgančiomis grandinėlėmis, išsipūtęs vaikštinėjo po spindinčius butus. Pro atvirus langus skverbėsi vėsus oras ir nuvargusių dvaro darbininkų dainų garsai. Koks jam linksmas ir laimingas šis vakaras!

Laimingas, nes jo dvaro darbininkės ties jo rūmų gonkomis atėjo su dainomis jam atiduoti garbę ir pasakyti, kad jau suvežti viso lauko rugiai, jam atnešė puikiai nupintą vainiką iš didelių geltonų varpų.

Dainavo jos ir laukė nors mažų dovanėlių.

Ponas vaikštinėjo, gėrėjosi ir džiaugėsi. Kaip jam linksmas, kaip ramus, kad jo darbininkės atiduoda jam garbę, jam dainuoja, atnešė vainiką.

Džiaugėsi ponas, kad visi jo darbininkai dar tebėra tamsūs, nuolankūs, paklusnūs. Vaikščiojo po kambarį ir kalbėjo sau vienas:

— Koks aš doras, koks geras esu, kaip aš myliu savo nelaimingus artimus. Dieve! Kaip man gaila tų prastų skarmalių... Jei ne aš, kur jie dėtusi, kas jiems duoną duotų, kur pastogę gautų?... Kur jie prisiglaustų?... Ne

be reikalo man atnešė vainiką. Ak, tu dieve, kaip jų dainos malonios, nors imk ir viską atiduok, kad dainuotų ir dainuotų... Duosiu po dvi grivenas, ir teinie džiaugdamosios. Ak, dar ne tuoj, dar palauksiu, tepadainuoja.

Darbininkės dainavo apie bernužėlius ir mergužėles, rūtų vainikėlius ir juodbėrius žirgus. Lengvas vėjelis su šlamančiais lapais pritarė joms. Jų balsai kilo aukštai į orą ir plaukė toli, toli į erdves, ir tie liūdni balsai skundėsi gamtai.

Ponas vis mąstė apie savo meilę. Pagaliau suminkštėjo širdis, pripuolė prie „smulkiųjų“, atskaitė visoms po dvidešimt kapeikų ir norėjo išnešti, bet priešais susitiko numylėtąją ponią.

— Kur skubinies? Už ką tuos pinigus? — paklausė ponios.

— Tai darbininkėms, — atsakė ponas, — už dainas ir už varpų vainiką. Suvežė rugius.

— Nebūk toksai turtuolis, už niekus pinigus mokėti, juk joms algą moki... Joms duoną duodi... Po kiek joms duosi?

— Po dvi grivenas, — atsakė ponas.

— Tiek daug, ar iš proto eini? Užteks ir po penkia-kapeikį. Kam joms pinigai? Ar jos nepaėdusios?..

Ponas, pamatęs ponios piktą veidą, atidėjo atgal devynias grivenas ir, išdalinęs devynioms po dešimt kapeikų, su didžia puikybe, linksmomis mintimis, paėmė vainiką į savo baltas, švelnutes rankas.

* * *

O kokios mintys buvo darbininkų?... Gal ir jos taip manė, kad joms ponas duoną duoda? Ne, jau taip nebe-

gali manyti, jau praėjo tie aukso laikai ponams, taip kvailai manančių skaičius sumažėjo. Keičiasi laikai, papūtė kitas vėjas, jau ir be mokslo darbininkės supran-ta, kad ne joms ponas, bet jos ponui duoną duoda.

Nešė ponui vainiką, gal būt, tik dėl to, kad buvo toks paprotys, kad to dauguma norėjo ir kad malonėjo kokią griveną gauti.

Stovėjo ties gonkomis, per dieną prie darbo pavar-gusios lyg kokios elgetos, laukė pono malonės ir dai-navo jam dainas, ponui nusilenkė, jam nusižemino. Tai privertė daryti tiktai jų neturtas, tiktai skurdas ir var-gas. Bet kas buvo jų širdyse — ponas nežinojo.

Gal ne viena darbininkė, kuriai bestovint atsibodo, savo širdyje nors ir dainuodama jam sakė:

— Išėik, tirone, kuris mūsų prakaitu minti, ir atsi-
imk vainiką, kurį mūsų vargas nupynė. Mūsų vyrai dar-
bininkai pastatė rūmus, sutvėrė jums tuos tinklus, ku-
riuose tupėdami lyg vorai čiulpiate mūsų syvus... Bet
ateis laikas, mes jums atkeršysime...

Gal ne viena darbininkė, jam vainiką paduodant, savo širdyje sakė:

— Kraugery, tirone! Imk iš mūsų rankų šį varpą
vainiką, mūsų prakaitu permerktą, mūsų vargo ašaro-
mis aplaistytą. Su tuo vainiku tau atiduodame žakus ja-
vų, kurių tu nei sėjai, nei piovei. Dar mes tuos javus
iškulsime ir tau į svirną atvešime, tada vartok sau su
vaisiais ir pačia; imk už juos auksus, sidabrus, važinėk
po pasaulį, kelk didžiausias puotas, gerk brangius vy-
nus, su mūsų krauju maišytus. Imk ir leisk vėjais mūsų
uždirbtus tūkstančius rublių!

* * *

Nedaug laiko praeis, kai darbininkės su savo vyrais
vėl toje pačioje vietoje stovės ir vėl dainuos, tik jų dai-
nos jau bus kitokios spalvos, kitokios minties. Nebegir-
dėsi rūtų vainikėlių, nei žirgelių, anei juodbėrėlių, bet
skambės dainos keršto ir teisybės ir reikalaus laisvės ir
lygybės.

1906

Ten, kur lapai šlamėjo, kur tarp krūmų tankynių pievos žaliavo, kur paukščiai dainavo gražiai skambančias dainas, kur maži upeliukai per laukus vingiavosi, — ten netoli upelio tarp daugelio augmenų augo mažas, apskurdęs, silpnas augmenėlis. Didesnės žolės jį nukalėjo, jų lapai šviesos prie jo neprileido, jis saulės šviesybe negalėjo džiaugtis, jam iš žemės maisto maža dalis tekdavo, nes kitų storos šaknys surydavo sultis, todėl jis buvo toks nubaļęs, suvargęs.

Augmenėlis augo ir žiedus leido, jo žiedeliai buvo maži, apskurdę, neturėjo jokių akį veriančių ypatybių, neturėjo kvapo, nė puikios varsos, niekieno širdies nemokėjo patraukti, bet augo, stiebėsi ir troško pakilti kuo arčiau prie šviesos.

Jis labai mylėjo savo kaimynus, savo lapelius pynė su jų lapeliais ir gaudė šviesos spindulių trupučius, o jį kaimynai slėgė, kiekvienas kovojo tik už savo laimę, nors jie ir sakė artimais esą, bet silpnutis, prispaustas jiems nerūpėjo.

Augmenėlis troško augti, gyventi ir būti lygus su kitais augmenimis, jo gelsvi lapeliai ilgėjosi šviesos, jo išbaļęs stiebelis troško maisto sulčių, bet kaipgi prieš savo kaimynus kovoti?.. Jis visus mylėjo ir visų gailėjosi; jis matė, kad ir jie ne visai laimingi, kad aplinkui dar gyvena skurdas, dar pilnos šviesos augmenims neleidžia, tikra laimės saulė dar nesužibėjo; augmenėlio

žiedeliai nusvirę liūdėjo, ir ant šaltos žemės ašarėlės byrėjo, o tas skurdus liūdnumas jį dar labiau džiovinavo.

Kiti jo kaimynai linksmai žydėjo, jų žiedų vainikėliai prieš dangų šypsojos, juos lankė bitės ir puikūs drugeliai, gražios plaštakėlės juos maloniai bučiavo, o jie malonėjos ir džiaugės gamta. Prislėgtas augmenėlis tik kitų laimę matė, ir visa, kas kitiems buvo seniai paprasčia, jam buvo tolimas, nepasiekiamas daiktas.

Augmenėlis norėjo iš viso negyventi, jis nenorėjo kitiems maistą mažinti, bet jaunam esant sunku žudyti; jam širdį skaudėjo, kad per daug augmenų, kad gyvenimas spiria vienus spausti kitus, — kad būtų mažiau, gal būtų laimingi... Jis troško, kad gimtų mažiau, bet dori ir sveiki, kad neaugtų tokie kaip jis nelaimingi. Jo žiedeliai troško kilnios, aukštos, idealios meilės. Jis lankė atskrendant malonios plaštakėlės, bet veltui laukimas... Jo žiedeliai nepuikūs, nė viena nenorėjo ant jo nusileisti...

Kai jis matydavo savo troškimų brangų idealą tarp kitų žiedų skraidantį, jo žiedelių akys imdavo žibėti, mintys ausdavo nežemiškas svajones, ir jis, pamatęs artį gražią plaštakėlę, jausdavos laimingas, labai laimingas; bet jo numylėtoji į jį nežiūrėdavo, ji nulėkdavo ten, kur jai gražu, kur ją vilioja puikesni žiedai.

Augmenėlis ilgėjos, verkė ir liūdėjo, jis buvo jautrus ir todėl nelaimingas; jam skaudūs jausmai lyg aštriu peiliu varstė krūtinę, jis jautė, kad jį visuomenė skaudžia, jis keikė savo liūdną likimą ir tą neteisingą pasaulio tvarką, kartais iš liūdnumo net lankė mirties. Jis troško iš pasaulio amžinai pasislėpti, kad tų neteisybų nejaustų, nežinotų. Jis troško tiek, kiek kiti augmenėliai suprast negalėjo.

Jis jautės kitų augmenų giminaičiu, troško brolybės, lygybės. . . Jo širdis kone plyšo iš skausmo, kad kiti jo minčių nesuprato. . .

Tarp pievoj lakiojančių darbininkių bičių ir tarp gražių plaštakėlių buvo aukštos, malonios, kilnios ypatos, kurios vis kalbėjo apie meilę, lygybę ir geresnę ateitį, jos nešė augmenims ramumą, saldino jų dienas ir nešė linksmybę, bet prispausto augmenėlio nė „brolybės“ sesytės nelankė. . . jos taip pat į jo jausmus nežiūrėjo, tik bučiavo ir ramino puikesnių augmenų gražesnius žiedus. Augmenėlis, pirmą kartą jas išgirdęs, be galo džiaugėsi ir manė, kad jos bus iš tikro geros; tik dvasioj prispaustiesiems, tik vargingiesiems nešė meilės maistą; jis jų ilgėjosi. . . Kur jautrią išvydęs trokšte troško jos meilės, jos meilių žodelių ir ramaus, saldaus pabučiavimo, gavinančio širdį. Jis visu ūgiu ir širdies plakimu, mirgančiais lapeliais kvietė ją prie savęs, ją kaip aukščiausią esybę mylėjo, savo lapelius tik jai aukojo. Jis galėjo kentėti sunkias kančias dėl jos, su ja nebijoti nei ledų, nei audrų.

Juo jis daugiau apie meilę svajojo, tuo labiau jo krūtinėj ilgėiimas augo ir lyg sunkus akmuo jo krūtinę slėgė. Jį skaudino tos plaštakėlės, kurios skelbė meilę, o savo darbais buvo toli nuo jos. . . Jam širdį skaudėjo, kad jų žodžiai nerado vietos jų širdyse.

Augmenėlis augo, žydėjo ir skurdo, visas pasaulis jam atrodė tamsus, kiekviena valanda jam buvo karti, jis ilgėjos ir ilgėjos meilės, jo širdies balsas amžinai šaukė: Meilės! Tiesos!

1907.IV.24

DRĄSIOS MOTERYS

(Atsitikimas iš Rusijos karo su Japonija laikų)

Saulės raudonas kamuolys, tarsi krauju apipiltas ir nepaprastai išsiplėtęs, slinko žemyn ir jungėsi su horizontu; tarsi iš pykčio berdama savo kruvinus spindulius, ji nuraudino padanges ir ten išsilaikiusius debesius ir paslėpė savo veidą giliai debesyje. Aukštai, pusraudoniame debesyje, tviskėjo žaibai ir patylomis dundėjo griausmas. Šalia miesto buvo traukinių stotis, ir ten važinėjo juodi traukiniai. Vieno biauraus traukinio priešakyje blizgėjo ugninės akys, ir jis, kaip šimtas pailsusių vilkų, baisiai šūkavo savo nasrais; į ilgiausią eilę prie jo prkabinėtų vagonų žvaigždėti, apsiginklavę ponai varė tvirtus, jaunus vyrus ir žadėjo nuvežti į tokią vietą, kur badas, kankinimai, vienas kito žudynės ir iš visur surinkti baisiausieji žmogžudžių įrankiai; su tais įrankiais reikės stoti prieš nieko pikto jiems nepadariusius žmones, o anie, taip pat valdžios suvaryti, tam tikrai išmokyti, žudys prieš save stovinčius, nepažįstamus žmones, nė patys nežinodami, už ką. . .

Pakilo aplinkui verksmas ir ašaros savuosius atlydėjusių moteriškių; ginkluoti ponai jų neprileido paskutinį kartą atsisveikinti su savaisiais. Verkė motinos savo sūnų, krito ant žemės, rankas laužė, keikė visus piktadarius ir jų vyriausią galvą — carą ir siuntė juos į pragarą už jų penėtojų ir gyvenimo vilties žudymą. Verkė seserys savo brolių, kurioms visas ramumas buvo tik jie. Verkė moterys savo vyrų ir tų nelaimingų vaikų, kuriems rei-

kės badauti nustojus tėvų maitintojų. Verkė mergaitės savo mylimųjų jaunikaičių, ir jų jaunose širdyse augo energija stoti į kovą su priešu ir išvaduoti mylimuosius. Namie būdamos, prikalbinėjo vyrus neiti be reikalo sau mirties ieškoti. Vyrų visados tiek teatsakydavo:

— Ką aš vienas padarysiu, kad visi eina, kad... jeigu man bus sunki bausmė.

Dabar jau moterys matė labai daug vyrų, verkiančių ir nenorinčių skirtis nuo savųjų, ir suprato, jog visi eina, tik nesuprato, dėl ko tiek daug vyrų nepažįsta ir nesupranta vienas kito ir kiekvienas tebemano, kad nenorįs eiti mirti tik jis vienas.

Nelaimingųjų tėvai ir broliai nuliūdę žioplinėjo, jau taisės važiuoti namo ir ramino verkiančias moteris. Žandarai moteris stumdė, liepė namo važiuoti, iš jų ašarų juokėsi.

Netikėtai toje minioje pasirodė jauna mergina, pilna energijos ir karštos dvasios, stoji prieš verkiančias moteris ir sušuko:

— Moterys! Žinau, jog numanote mūsų vyrų nesu-sipratimą, matote, kaip visi nenoromis eina, kiti net verkdami, kaip avinai į skerdyklą, sulindo į vagonus, nėjo į karą su tikru savo priešu, su tais, kurie juos ten veža, be kovos eina mirti, užmiršo mus ir savo tėvynę. Mes, moterys, už juos stokime į kovą, atimkime juos iš priešų vergijos ir neleiskime išvežti!

Merginą apstojo ginkluoti ponai ir išvedė iš stoties rūmų.

Sujudo moterys, užsidegė jų kraujas, perstojo verkusios, puolė prie vagonų durų, norėjo atidarinti ir šaukti vyrus į kovą. Išsigando visi ginkluotieji, šoko ginti durų, su kardais mosavo, moteris kapojo; moterys prieš ginkluotus be ginklų kovojo; puolė juos su įnirši-

mu, rovė jiems barzdas, draskė akis ir plaukus, su kumščiais ir akmenimis skaldė ginkluotiesiems antausius. Pakilo didžiausias triukšmas ir sumišimas, pribėgo iš miesto daugybė žmonių: vieni žiopsojo, kiti stoji į moterų pusę, o ginkluotieji — į ginkluočių pusę. Traukinio viršininkas liepė mašinistui paleisti traukinį į kelionę, bet mašinistas atsisakė žudyti moteris, kurių daugybė buvo sugulę ant geležinkelio bėgių ir laukė mirties. Moterys nuolatos šaukė:

— Nebijome mirties, nebijome! Jei jau vyrus į mirtį vežate, tegu mirsime ir mes!..

Kai tik traukinys sujuda, jos puola po ratais...

Kovojo su ginkluotais sargybiniais silpnos, beginklės moterys, liejosi nekaltas kraujas. Atjojo kazokai, mušė, kapojo ir draskė, keikdami jas, mėtė nuo geležinkelio į griovius, draskė jų drabužius, spardė; moterų ašaros maišėsi su krauju; nukankintosios su ilgėjimu laukė mirties. Netrukus traukinys jau važiavo kruvinais bėgiais...

Traukinys šniokštė, vėjas ūžė, kraujuoti vagonai dun-dėjo, o vyrai nuliūdę sėdėjo; jie jautė savo širdyje nesuprantamą jausmą, kuris prikaišiojo jiems už apsileidimą, apsnūdimą ir baimę; sąžinė graužė už apleistas moteris ir už aklą klausymą kraugeriškos valdžios.

1907

Senelis išbaęs gulėjo ant lentos, skalsiai degė grabnyčia, žmonių būrelis susirinkęs budėjo ir šį tą dunduriavo; kartais giedojo, kartais šnekėjo; vyrai — apie javus, gyvulius, sunkius darbus; moterys — apie vištas, batvinius, paršelius ir kitus niekniekius, šnekėjo apie velionį, kaip gražios senatvės sulaukė. Kiekvienas kalbėjo:

— Aš tiek nesulauksiu, aš tiek nesulauksiu...

— Amžinatils! senelis nuėjo pas dievą, — susiimdama rankas, šaukė Petrienė.

— Jis mūsų sulauks, mes jo nebesulauksime, — pritarė Jurgienė. Kitos moterys tvirtino:

— Ant mišių nepamažinkit... juk girdėjot, kaip aną sekmadienį kunigėlis sakė: „Kad žinotumėt, sako, kaip ten dūšios kenčia, tai paskutinius marškinius nusivilkę atiduotumėt...“

— Pasitiks jis mus iš čysčiaus išsivadavęs.

— Kad mes išgirstume, kaip dūšios pagalbos šaukias, tai nuo burnos nutraukę paskutinį kąsnį ant mišių atiduotumėm.

Šnekėjo kas ką išmanė, o tos visos kalbos tartum pynės į vieną vainiką ir darė nepaprastą mišinį. Visiems bešnekant, iš lauko įėjo Antanienė ir pasakojo susirinkusiems:

— Tamstos taip šnekat, o paklauskite Paberžių Andriaus, jis kitaip pasakys; aš girdėjau, kad jis sakąs, jog

žmogus pasensta lyg rudenį žolė, nudžiūsta, numiršta, ir nieko nebeieka.

— Gal jam nei dievo, nei dangaus, nei peklos nėra? — maldingai pasakė Petrienė.

— Tokių daiktų jis iš tikrųjų, sako, nesą, — atsakė Antanienė.

— A, tai jis negerai sako... Kad nei peklos, nei dievo nebūtų, bet dangaus tai reikia, kad būtų! Sako, ten labai gražu! — juokė kalvelis.

— Tu dieve, į ką tas Andriukas pavirto... Ėjo mokslus, ėjo, ir nuėjo viskas ant šuns uodegos, — dejavo Petrienė.

— Juk dar mokslų nepabaigė, — pertraukė Juozas, — sako, knygomis apsikrovęs, kas dieną skaitys, skaitys, net akys paraudonavusios.

— Iš didelio rašto išeina į kraštą! — trankiai tarė Antanienė.

— Oi, jūs galvočiai, galvočiai! — galvą linguodama, kalbėjo Petrienė: — Jūs sakot, kad dievo nėra, kaip jūsų širdys nesudreba?..

Ten pat šermenyse buvo toks vaikinys, Papelkių Jonas, kuris buvo daug knygučių ir laikraščių skaitęs ir kuris su draugų pagalba buvo įtaisęs sodžiuje knygynėlį. Jis lig šiol tylėjo ir klausė, tik išgirdęs tokias nesąmones kalbant, atsiliepė:

— Kokioje knygoje tamstos radot parašyta, kad dievo nėra?

— Teisybė, tokių knygų nesame matę, tik nuo džiakono girdėjome, kad esą, juk kunigas nemeluos, — atsakė Petrienė.

— Negerai daug knygų skaityti, — pagalvojusi pasakė Jurgienė, — žmogų iš proto išvaro; ot, taip sau ne daug pasiskaityt, kad moki, tai gerai.

— Kiek aš prisiskaitau visokių knygelių, nei išeinu iš proto, nei nieko! — drąsiai gyrės Papelkių Jonas: — Patys skaitome ir kitiems duodame; knygos įdeda proto, o ne išvaro.

— Neįdeda, vaikeli, neįdeda, ir tu, kaip girdime, dažnai klysti; seniau labai buvai maldingas, o dabar jau labai atvėsai; neklausyk, vaikel, ką tie cicilistai rašo, — įkalbinėjo jį Kazimierienė.

— Kad tamstos žinotumėt, ką jie rašo, tai taip nekalbėtumėt. Jie moko ir rašo, kad žmonės turi būti žmonėmis, visi turi būti lygūs, visi turi dirbti ir visi tais darbo vaisiais turi lygiai naudotis.

— Nepapūsi, vaikel, prieš vėją, nepapūsi; ponai buvo ir bus ponais, taip dievo palikta, — ginčijo Petrienė.

— Kažin, kas būtų su papūtimu, jei visi darbą dirbantieji eitų iš vieno, gal ir papūstų, čia taipgi būtų nemažas vėjas, — taisydamas suktingę, šnekėjo Juozas. Tuo tarpu Petrienė prisikišusi šnabždėjo į ausį Jurgienei:

— Tu dieve, kūmute, kokias negeras Jonas knygeles skaito; andai mano Magdžiukė parsinešė pasiskaityt, paėmusi pavarčią, keliose vietose paskaičiau, kad žinotum, kūmute, nei apie poną dievą, nei apie panelę švenčiausią, nei apie dūšeles kenčiančias nieko nėra; vietoj giesmelių kažin kokios eilės, kad nei šiam, nei tam; pavarčią, pavarčią, kad mečiau po suolu, kad nė akyse nebūtų.

— Taigi, taigi, kūmute, — pritarė jai Jurgienė: — Kam tų balabaikų reikia, tik žmones iš kelio veda... Ir taip jau daug yra paleistuvių.

— Iš mūsų knygų, kurias turime, visos tik į gera veda, — ginčijo Jonas.

— Į gera ir ves visokios pasakos! Kai vieną kartą jūsų viena knyga man pakliuvo, ak tu dieve, kiek ten pasakų, net gražu skaityt, skaitai ir nori, — su džiaugsmu kalbėjo Antanienė.

— Matai, ir tamstai mūsų knygos patiko, — džiaugėsi Jonas.

— Et, kas iš tų pasakų, kad būtų maldelės, tai bent atlaidus gautum. Aš turiu „Novenų“, tai graži knygelė, — tratėjo Mikulienė.

— Aš tai gerų knygų turiu, — gyrėsi Petrienė: — Turiu „Garsą apie baisybes dievo sūdo“, „Peklą“, „Vadovą į dangų“ ir dar šventųjų visokių su skaitymėliais.

— Na, tokios tai knygos, tai bent dievui garbė. Ir man duok pasiskaityt, — prašė ją Jurgienė.

— Aš mačiau cicilistų knygas, — tarė Kazimierienė, — vietoje motinos švenčiausios arba pono Jėzuso su kryžiumi, tai visokie žvėrys, medžiai, rateliai, lankečiai išpaisyti, kad nei rasti, nei pamesti, nieko negali supaisyti.

— Tai tamsta gal geografijos ar astronomijos knygas matei? — klausė Jonas: — Ten yra mokslas apie visą pasaulį, apie dangų ir žemę.

— Taigi, taigi, jūsų knygos ir bus apie dangų! Bile girtis! Gal apie kokius karalius arba kunigus surašyta; jums karaliai, ponai, davatkos ir kunigai negeri; jums viskas negerai; tur būt, jūs patys negeri. Taip radome, taip ir paliksime, — šnekėjo Jurgienė.

Kai kurios moterys pradėjo bumbėti ant socialistų, o Petrienė ištisai ėmė bartis:

— Atsirado nauji kunigai su naujom knygom; nereikia mums jūsų, mes turime savo kunigus ir visą mokslą iš šventos evangelijos; nereikia mums jūsų knygų, jūs pasileidėliai, bedieviai, vagys, — anot kunigėlio žo-

džių, — ar jūs einat į bažnyčią, ar užlaikot pasninkus? . . Jūs žinot tik popiergalius barstyti, kuriuose rašo, kad dievo nėra, karaliaus nereikia, dvarus sudeginti, turtus visiems lygiai išdalinti, iš turtingesniųjų pinigų atimti, kunigus išpiauti, bažnyčias išgriauti. . . Kaip jus šventa žemė nešioja?!

Petrienei nutilus, dėdė Jurgis papasakojo savo žinias: jis girdėjęs iš Urbonų Jono Gudelaičio, kad už Jonišio kažkur esanti tokia „naujatikių-cicilistų“ bendrovė, jie skaitą visokias knygas, saką, kad dievo nėra, nei velnių, nei angelų, nei dūšios nesą; pasidirbę iš akmens dievaitį ir į garbiną. . . Žmonės policijai pranešę, draugūnai atvykę, visiems „naujatikiams“ kailį išpėrę, ir išnykusi ta naujoji „tikyba“.

Tiek nesąmonių ir melagingiausių priekaištų išgirdęs, Jonas užsidedė kažkokiu karščiu, veidas paraudavo, pasidarė toks rimtas, drąsus, ir, vidury gryčios atsisojęs, jis ėmė kalbėti apie socialistus, apie valdžios ir ponų spaudimą ir apie vargdienių žmonių tamsumą. Tarp kitko jis kalbėjo:

— Draugai ir draugės! Mes visi esame beturčiai: skurstame ir vargstame nesivildami sulaukti geresnių laikų. . . Būdami prislėgti, užuiti, kunigų nuolat pražaru gąsdinami, knygučių ir laikraščių bijote ir neturite noro skaityti, o nieko neskaitydami ir nežinodami, žūnate tamsybėje, skęstate gyvenimo purvuose ir kunigų bei ponų biauriausius melus šventa tiesa laikote. . . Bet galas melams! Visuose pasaulio kraštuose socializmo mokslas labai plinta, o paskutiniaisiais laikais ir mūsų kraštą pasiekė; jau ir pas mus kaskart giliau ir giliau tarp darbo žmonių tas mokslas skverbiasi; už metų, už kitų atsivers ir tamstoms akys, ir pamatysite, kad socialistai ne vagys, ne paleistuviai, bet žmonės, kurie vargsta už

mus visus, kovoja už mūsų laisvę ir lygias teises, žmonių gerovei su siela ir kūnu amžinai pasišventę; jie nebijo jokių kančių, nei kalėjimų, nei ištrėmimų, nei kulų, nei kartuvių; jie pasirengę atiduoti paskutinį savo kraujo lašą, kad tik iškovotų žmonėms geresnį gyvenimą!

Baigęs kalbą, Jonas nusišluostė prakaitą ir vėl atsėdo tarp vyrų.

Moterys gerą valandėlę tylėjo, nežinojo nė ką pradėti, tik gerai pamąščiusi Petrienė pratarė:

— Taigi, taigi, vaikeliai, jūs mokate šnekėti, tik nemokate dievo garbinti. . .

— Kas juos perkalbės? — girdėjosi žodžiai iš moterų tarpo.

— Kaip dievas duos, taip ir bus. . . — pasakė dėdė Jurgis ir, atsivertęs „kantičką“, pradėjo giedoti.

Giedojo tamsioje, drėgnoje gryčioje, užsidarę duris; nors buvo trošku ir sunku kvėpuoti, bet jie lyg tyčia durų nepravėrė, kentė ir stūmė valandą po valandos. O aukštai, aukštai tarp banguojančių debesėlių švietė saulė ir iš aukštybių siuntė savo puikius spindulius ir, rodos, žmonėms vargdieniams sakyte sakė:

— Vargdieniai! Aš esu visų jūsų motina, aš visiems lygiai siunčiu savo šviesą, šilimą ir maistą. Jūs patys kalti, kad mano gėrybėmis nelygiai naudojėtės, kad savo ir mano darbo vaisius nedirbantiesiems atiduodate!

Taip, rodos, saulė prakilniai visus žadino, kėlė ir liepė ieškoti sumintų teisių ir eiti prie šviesos!

TAS PILKAS GYVENIMAS

Tas pilkas gyvenimas bėga ir bėga seniai pramintais savo takais. Atėjo nelaukiama balta viešnia žiema, savo baltu patiesalu uždengė mūsų šalį... Atėjo nekvietas svečias šiaurys-šaltis, apkaustė laukus, upes ir ežerus, aprėdė visus vandenis blizgančiais veidrodžiais ir, beširdis, nudraskė medžių lapus, išnaikino gėles ir pievų žalumą...

Visur tylą... Viskas apmirę...

Atėjo ilgos ilgos poilsio nešėjos naktys... Lyg minkštame lopšelyje užsupo žmones, liūliuoja, migdo ir glamonėja.

O naktys, naktys, kokios jūs ilgos, kokios nuobodžios!.. Kas nori dirbti, jūsų tamsos neapkenčia... Bet kokios jūs malonios tinginiams snaudaliams! Jie miega ir nori, nori ir miega ir sapnuoja... Sapnuoja ir savo sapnų išsigąsta. Po sapno pabudę, akis praveria, šmėklą pamato — ir vėl užsimerkia, bijo iš baimės ir vėl, ir vėl baisias baisenybes sapnuoja...

Saulutė tik retkarčiais pasirodo. Nušvinta savo linksmu besišypsančiu veidu ir vėl pasislepia, nusileidžia į jūras praustis arba juodu gailėsčiu veidą užsidengia... Iš neaprepiamų pasaulio platybių, iš tolimų erdvių kai kada pasirodo šviesi žvaigždutė ir vėl už tamsių debesų savo veidą slepia, kartais šmėkštelia šviesus užsidegęs meteoras, perkerta mūsų planetos erdvę ir sutirpsta arba vėl išlekia į neišmatuojamas erdvių platumas.

Kartais pasirodo Aušrinė. Ji apiberia mūsų tamsią

žemę vilties kibirkštėlėmis, ir vėl viskas nyksta, žūsta... Tos viltys dažnai apgauna jausmus, suvedžioja ir pagaliau priveda prie slidaus nusiminimo kranto... Čia pat po kojų pasimato pražūtis bedugnė, o aplinkui naktis ir juodi juodžiausi debesys... Aušrinės šviesūs šešėliai, vėl pasirodo kokios šviesios vėlelės-žvakutės, tamsoje klaidžiojantiems sukelia baimę ir vėl išsisklaido... Ten toli toli aušra palengva aušta, šviesa su tamsa kapojasi, kovoja... Visas žemės kraštas ašaromis tvinsta, šal-tas liūdnumas leidžia tamsius žiedus, ir ilgesys juodais lapais bujoja, o nepataisoma žmonių visuomenė vis tebelaukia kažko didžio ir aukšto... Ir tai vilties kibirkštėlei sušvintant ir tuojau pat vėl užgęstant...

Tai tiek pas mus tėra nauja ir tiek sena.

Visas šis pilkas ir apsiniaukęs mūsų gyvenimas nuo amžių nutiestomis vėžėmis važiuoja, bėga savo tuo paprastu nematomo keitimosi keliu. Tiek to, tevažiuoja sa-vaip, jo bėgio mes nei sulaukysime, nei spėčiau nepastumsime! Tesisuka gyvenimo ratas, kaip jį gamta verčia palengva suktis! — prieš didžia mes silpni...

Bet gal tai mus užgulusios nakties vėjelio užpūsti jausmai? Juk viltis vis grįžta, vis pasirodo apyšviesūs šešėliai... Ir mes jaučiamės to pilko, bet vis dėlto nepastovaus gyvenimo rato dalelėmis, smulkiais, bet būtiniais atomais. Sukasi žemės kamuolys, ir mes su juo sukamės. Gyvenimas keičiasi nematomi, betgi keičiasi. Ir mes jį darome! Mes esame!

Ir grįžta viltis, ir auga noras gyvenimo ratą įvairiomis vaivorykštės varsomis papuošti, savotiška šviesa sužibėti!

Ten toli toli aušra palengva aušta, šviesa su tamsa kapojasi, kovoja...

**JURGIS LIESUTIS IR PETRAS MEILUTIS,
ARBA KODĖL ŽMONĖS VAŽIUOJA Į AMERIKĄ**

— Palūkėk, brol, kartu pareisim! — šūktelėjo Jurgis Liesutis savo geram pažįstamam ūkininkui Petru Meilučiu, eidamas į krautuvėlę savo mamai pyrago nupirkti. Netrukus iš krautuvės išbėgo, pasisveikino, abudu vienas į kitą meilomis akimis pažiūrėjo ir ėjo drauge miestelio gatve.

— Gerai, brol, kad susiejom, dabar drauge pareisime, ne taip bus ilgu, — pirmas prabilo Liesutis.

— Tai gerai, pareisime pasimarmaliuodami. Neduok dieve, tokį bažnyčios tolumą; kiekvieną sekmadienį, kol ateini, kol pareini, visa diena ir išeina. Kad kitose parapijose vis arčiau bažnyčia. Nežinau, kam taip toli ir yra, kaip mums į tą bažnyčią, — liūdnai kalbėjo Meilutis.

— Už tai eikim greičiau, čia lengva, į pakalnę, pro garbarnę, — vadino noriai eidamas Liesutis.

— Bepigu tau lengvai eit: tu kas dieną pripratęs eit ir eit, tau gerai, o aš negaliu greitai, eikim palengva.

Paėjo taip abudu valandėlę šnekučiuodami apie šį bei tą, ką savo akimis buvo matę: apie girtuoklius, kurie kas sekmadienis po miestelį svyrinėja, apie miesčio-nis, kiek yra ištvirkusių žmonių, apie studentikus, kaip jie dailiai, lengvai ant ledo čiuožia.

— Tai Šprenkelio turtingumas, kas metai didyn ir didyn dirbtuvė auga, kiek jau naujų mūrų primūryta, o

dar vis mūrija, — kalbėjo Meilutis, žiūrėdamas į dirbtuvės mūrus.

— Tai turtingas iš darbininkų uždarbio. Juk per savaitę po keis šimtus rublių paima iš darbininkų kruvino prakaito, — atsakė Liesutis ir sunkiai atsiduso.

— Žmonės sako, esą pinigų radęs tas sargas, kur antai prie durų raudonas, drūtas ant suoliuko sėdi. Kasęs čia į ežerą perkasą ir užėjęs raudonųjų bačką; tuojau tam Šprenkeliui pasakęs, tai tas jį dabar ligi mirties laikysias prie savęs, — kalbėjo Meilutis, ką iš žmonių buvo girdėjęs. — Dabar, sako, Šprenkelis gerai padaręs, visiems žmonėms yra uždarbis, o taip tas sargas būtų tuos pinigų laikęs ir laikęs arba būtų pragėšes...

— Taigi, rado bačką raudonųjų, tik ne perkase, ne griovyje, bet žmonių darbininkų kišenėje, — aiškino Liesutis. — Kur tu žmonių kalbas gali supaisyti: vieni pasako taip, kiti kitaip, o tretį tai jau nei būta, nei ketinta; sako: „duoda uždarbį“, o jei dabar tos dirbtuvės nebūtų, ar daug žmonių badu būtų išmirę? Gal tie darbininkai kitur būtų gavę daug geresnį darbą negu toje smarvėje. O kas pastatė tą dirbtuvę, ar ne darbininkai? Juk fabrikantas nei vienos plytos nepadirbo, nei menkiausios sienelės mūre neišmūrijo. Kas didina kas metai dirbtuvę: ar fabrikantas, ar darbininkai? — skubinau statė klausimus Liesutis, nelaukdamas į juos atsakymo.

— Na, nustok kalbėjęs, paklausk: sakai, darbininkų pinigais statė dirbtuvę, juk darbininkams užmoka, kas priklauso už darbą, iš jų daugiau nieko ir nebegauna, o dirbtuvę fabrikantas didina iš savo kišenės. Kaip, ar ne teisybė? Atsakyk, — nenusileido Meilutis.

— Juk čia jokio atsakymo nereikia, pats turi protą ir gali suprasti, — aiškino jam Liesutis, — juk matai ir žinai: kas nieko nedirba, tas nieko savo neturi, o ką

turi, tai tam priklauso, kas jį padirbo; kieno darbas, to ir savastis. Fabrikantas užmoka tik trečią dalį to, kiek reikėtų iš tikrųjų užmokėti, o kiti pinigai lieka fabrikančio kišenėje.

— Gal būt, ir taip, — abejingai atsakė Meilutis. — O aš galvoju, kad prie miesto darbininkams daug daug lengviau. Mes, ūkininkai, mokam tokias brangias algas — per metus geram vaikėzui beveik 80 rublių ir tai, kol gauname, prisivažinėjam; o mieste, kad tik reikia, pilna darbininkų.

— Teisybę sakai, — pritarė Liesutis, — prie miesto, gal būt, kiek geriau, darbininkas ne taip ilgai dirba ir valgė geresnį pasitiekia, o lengvumas menkas; kad ir štai prie tos garbarnės, žmonės suvaryti kaip į kokią peklą ir geria smarvę. Kiek dėl to sveikatos nustoja, kiek fabrikai žmonių pavargėliais padaro, kiek nutraukia rankas, kojas, užtvanko nosis, apvelka nuo įvairių nuodų akis, kitas, ligą gavęs, tuojau numiršta. Kad tose dirbtuvėse kita tiek brangiau mokėtų, ir tai būtų mažai. Juk reikia ir senatvei susidėti pinigų; juk fabrikantai senų darbininkų nelaiko: kad tik žmogus nebegalį sunkiai dirbti, ir išvaro iš dirbtuvės: eik per sodžių šunis lodydamas. Taip pat blogai darbininkams ir pas ūkininkus, nėra iš ko pragyventi. Apskritai imant, sunku ir labai sunku visiems darbininkams. — Taip pakalbėjęs, Liesutis liūdnai nuleido galvą ir kažko susimąstė.

Taip abudu tylom paėjo gerą varsną. Nors jie tylėjo, bet jų širdis ir protas daug, labai daug kalbėjo. Liesutis liūdnai tęsė toliau:

— Broliai! Juk pats pripažįsti, jog darbininkams labai sunku. Jei pats esi pilno proto žmogus, galėtum suprasti viską, kas padarė darbininkams tą sunkybę, iš kur kyla tie visi vargai, bėdos, nelaimės, ligos, aiškiai pamaty-

tum, kas mus vargina, bet jau to viso taip trumpai išaiškinti negalima, juk pats taip greit nesutiksi su mano nuomone. Čia reikia didesnio atsidėjimo. Dabar tuo kartu tepraeina taip, kada susieidami daugiau pasikalbėsime. Dabar tiktai pačiam nuoširdžiai patariu: skaityk pirmiejių laikraščius ir tikrai suprasi, kokia mūsų būklė.

— Teisybė, aš seniai galvoju, kaip nuo tų vargų išsisukti. Aš jau seniai galvoju skaityti ir laikraštį, bet kad to laiko nėra prie ūkininkystės esant.

— Ne kiek to laiko reikia skaitymui. Per mėnesį vis vieną kitą knygutę ir laikraštėlį gali perskaityti.

Dar keletą žingsnių paėjus, Meilutis tarė:

— O aš tai jau seniai apgalvoju, kaip nuo tų vargų išsisukti, nors kartą pergaleti visas bėdas. Kad tik gerai pasisektų.

— Na, ką taip jau gera išradai? Ką? Pasakyk ir man, — spyrė Liesutis.

— Ką čia taip gera išrasi, kvailas žmogus būdamas. Žinai, kokie pas mus išradimai: su tavim mes būtume penki, — važiuokime į Ameriką! Teodoras Gražutis iš Purvasodžio, Juozas Vikriūnas iš Blusininkų ir Kazimieras Skaistutis iš Gražkalnelių — žinai, kur gale mūsų lauko gyvena ant kalnelio, — gyrės Meilutis, — jau ir šipkartes turim iš brolių.

— Ką pagalvoji, visi pažįstami, kaip man jūsų gaila, visi buvot geri žmonės. Tai jau ir paliksime Lietuvą, ar nebus gaila skirtis su savo kraštu?

— Kiek važiuoja, kiek palieka savo šalį ir nesigaili, taip ir mes paliksime. Juk ir pats sakei, kad čionai tik vieni vargai, man baisu pagalvoti, kaip ir išvažiuoti reikės, taip nemalonu važiuoti, bet nebegalima čia gyventi, tai tiek. Reikia važiuoti, gal kaip nors priprasiu, ir ten bus gerai.

— Tai pats tokį gyvenimą turi, tiek žemės ir sakai nebegali gyventi, o aš gi tiek teturiu, kiek matai dabar mane, ir tai galiu gyventi, — parodė Liesutis savo rankas, kojas, galvą, krūtinę, apdriskusį švarką ir pasakė: — Va, mano visi turtai, aš juos visus labai myliu, jie man naudingi. Tiktai pilvas per daug iš manęs reikalauja, dėl jo turiu labai daug dirbti.

— Kad aš tiek teturėčiau kaip tu, tai ir aš nevažinėčiau kažkur į pasaulio kraštą; kur nueičiau, ten tuo kartu darbą gaučiau. Tau kas: kepurė ant galvos, daugiau niekas nerūpi, o man reikia rūpintis, kad būtų pati, vaikai pavalgę ir kad gyvenimas neprasiskolintų; ir taip jau skolos ligi keleto dešimčių rublių. Jei ne posūnis — kaip būtų, taip, o dabar posūnis Petras paaugs, iš manęs gyvenimą atims, o mano tikros dukterys paliks be pasogos. Žinai šią gadynę: nors ir geriausia būtų mergaitė, jei nėra šimtų, nė vienas nei skersa akimi į ją nepažiūrės. Dėl to važiuosiu į Ameriką, užsidirbsiu pinigų, pirmiausia pasiūsiu skolininkams, paskui pačiai, vaikams pragyventi, visokiems mokesčiams apsimokėti. Kas daugiau atliks — dėsiu ir dėsiu po kiek galėdamas dukterims kraičius, pasogas. Brolis rašo, kad ten galima gerai uždirbti, jis savo tėvams dažnai prisiunčia po 20, po 30 rublių, sakosi, nors ir labai sunku, bet uždirbti galima, — kalbėjo iš širdies Meilutis.

— Na, ar negaila bus palikti moterį, vaikus, lankas, pievas ir visa tai, kas yra pačiam iš seno miela, visą lietuvišką gyvenimą? Ar negaila bus palikti mažą Juzytę, ar neverks ji tėtės? Kas jai daugiau riestainį parneš? — klausinėjo Liesutis.

— Ką veiksiu nesigailėjęs, gaila, — atsakė Meilutis, — aš iš to gailėsčio ir važiuoju taip toli į pasaulio kraštą; jei ne jie man, kaip sakau, aš ir čia bet kur pra-

sistumčiau, važiuoju iš meilės, iš gailėsčio. Kai daug uždirbsiu, ir vėl parvažiuosiu; tada tai jau būsiu laimingas, savo pareigas atlikęs, galėsiu laimingai laukti senatvės...

— Taip, tai taip, pats labai išmintingai kalbi, tik dieve padėk paties užmanymams laimingai išsipildyti.

Truputėlį patylėjęs, Liesutis paklausė:

— Kokie ten trys vyrai atsirado kelyje, niekur tokių nesimatė kelyje einant?

— Tai mano draugai, aš iš drabužių pažįstu, tur būt, buvo užėję į Aukštkalnį pas Gražytę sudie pasakyti; juk ir Purvasodžio Teodoras Gražutis kartu, matyt, eina; jie visi trys su manim kartu važiuos, — kalbėjo Meilutis.

— Tai paskubėkime greičiau eiti, pavysime juos; prie būrio dar linksmiau eiti, — ragino Liesutis. Toliau paėjus, vėl pridūrė: — Aš su Gražučiu kartu bandą ganiau, gal dabar paskutinį kartą pasimatysime, eikim. Taip noriu su juo pasikalbėti. — Ir abu paspartino žingsnį.

— Na ir neišbėgote nuo mūsų! — pasisveikino priviję. — Kada jau išėjote iš miesto, nė mišparo nelaukėte, o mes dar negreit teėjom ir jus pavijom; ar jūs miegodami einat? — linksmi šnekino juos Meilutis su Liesučiu.

— Užtat mes jau gerai įkaitę einam; kad pavaišino, tai pavaišino Gražytė Onelė. Visko buvo, kad taip netoli būtumėt buvę... — kalbėjo už visus Skaistutis. — A, kad tokią Onytę rasčiau Amerike, tuojau ji mano būtų, ir daili mergytė! — grožėjosi, rydamas seilę, Skaistutis.

— Tai ar negali vežtis Onytę į Ameriką, kad tau ji tokia gera? — juokdamasis kalbėjo Gražutis, nors žinojo, jog Skaistutis vos-ne-vos pats sau susikrapštė pi-

nigus kelionei, o apie Onytės išvežimą jam nė minties nebuvo.

— Kad ji važiuotų, tai bepigū būtų, juk girdėjot, kaip ji sakė: „Kur trūkstat galvas, kur varnos kaulus neša, negalit savo krašte uždarbiauti?“ Ar ji mūsų gailėdama taip sakė, ar mums pavydėdama, to nesupratome, bet ji niekadės nežadėjo važiuoti į Ameriką... — apgailėstavo Skaistutis.

— Tylėk tu, kvaily! Amerike gražesnių rasi, kas tau ta Onytė prieš amerikoniškas merginas, — ironiškai juokėsi Vikriūnas ir toliau kalbėjo rimtai: — Jau aš nuvažiavęs nesidairysiu į amerikoniškas; kai uždirbsiu, parsieisiu šipkartę savo mylimiausiai, ir atvažiuos pas mane.

— Na, ir aš galėčiau taip padaryti, kad važiuotų Onytė, bet ji niekadės nevažiuos. Aš manau geriau padaryti: nuvažiuosiu ir niekadės čia į tą baurų kraštą nebegrišiu. Ten rasiu merginą, jau seniai nuvažiavusią, turtingą, mokančią anglų kalbą, man nekaštuos nė pasitraukimas iš to krašto; ten, kokią norėsiu, pasiimsiu ir laimingai gyvensiu Amerike visą amžių, — linksmi tauškėjo Skaistutis.

— Kaip aš galvoju, tai jūs, vyrai, pilni vėjų. Važiuojat į Ameriką tiktai dėl vedybų. Kad taip aš būčiau nevedęs, jokiū būdu nevažiuočiau; jums kas, galit ir čia prabūti: nei pati, nei vaikai, be rūpesčio, nei gyvenimas rūpi, nei kas kita, negalit pas ūkininkus tarnauti? — nuoširdžiai įtikinėjo Meilutis.

Liesutis, prisigretinęs prie Skaistučio, meiliai ir jautriai jam kalbėjo:

— Ir pats, Kazimierai, per daug blaškaisi, kaip lėdrė vėjo pučiama svyruoja. Ką tik sakei Onytę myli, o dabar jau turtus myli; kad ir be meilės paimsi kokią amerikonišką, bet tik bus turtinga ir mokanti anglų kalbą. Jau,

brolyti, klysti, atsižadėdamas amžiams Lietuvos, ar tau dabar nebyra ašaros taip pagalvojus, jog amžinai nebeamatysi tos šalėlės?.. Ar jau taip greitai atšalo širdis? Juk ką tik kalbėjai, jog kaista širdis nuo Onytės, argi jau ir Onytė nebekaitina? Ar ne geriau padarytum, kad turėtum viltį sugrįžt į Lietuvą? Čionai, savo šaly, pamintum sau mylimą lietuvaitę, nors ir neturtingą?

Skaistutis pagalvojo: „Kaip gali čia, ant kelio, mane kaitint Onytė? Kai gėriau stiprų alų, tai kaitau, o dabar kas mane kaitins? Degtinės neturiu.“ Paskui, į visus atsisukęs, pradėjo teisintis:

— Na, tik pagalvokit apie mano gyvenimą ir ki-taip mane suprasite. Na, ar yra man vieta Lietuvoje? Tik paklausykite, žinot, kad mano tėvas mažai teturi žemės, vos vienas gali išsimaitinti, dėl to man prie jo vietos nėra, nėra darbo, kur man dėtis? Visur maži uždarbai, o pavalgyt reikia, gerai būtų ir išgerti kada susiėjus su draugais ar su mergaitėmis, o čia dabar: „Kiek tu mums teuždirbi pinigų?“ Rieja ir rieja, kada tik namo pareinu, net širdį paperšo. Ligi šiol visai verčiausi, visur sukausi, raičiausi, vyniojausi, kur tik galima, linau, bėgau, puoliau, sveikatos vos nepabaigiau, o ką uždirbau — nieko... Buvau Rygoje, Odesoje, Vilniuje pusę metų prakentėjau, o kaip tiek, taip tiek, nieko neuždirbau. Dabar, man rodos, paskutinė kelionė — važiuosiu visam laikui; čia nenoriu eiti kur į dvarą kumečiu, o jau esu suaugęs, laikas vesti moterį, dėl to važiuoju į Ameriką, ten kuo greičiausiai vesiu turtingą moterį. Nors kartą gausiu tai, ko visą amžių ieškojau: pinigų, gerą moteriškę ir darbą su uždarbiu. Supratot?

— Supratom, — atsakė Gražutis. — Kai kam, iš šalies žiūrint, atrodo, kad mes iš pasileidimo važiuojam, o iš tikrųjų kiekvienas turi savo siekius.

— Kaip sau norit, turit laisvę, — dar pertarė Liesutis. — Kaip kas išmano, taip save gano, sako priežodis. Tik aš manau, kad savo tėvynėje ir vargus lengviau kentėti.

— Iš kur ten bus lengviau savo tėvynėje, ne lengviau nė kiek, svetur tai bent niekas nemato, kaip ten vargsti, taip; tarp nepažįstamų vis ne tokia gėda, — liūdnai kalbėjo Gražutis.

— Tai kaip pats be reikalo ir važiuoji? Kad aš būčiau ūkininko sūnus, tai man Amerikas nė galvoje nebūtų, — drūtu balsu bumbėjo Vikriūnas.

Gražutis sustojęs pamojo Liesučiuui ranka:

— Palūkėk truputį! — Tas sustojo, priėjo arčiau, Gražutis užsidedė papirosą ir davė Liesučiuui, bet tas atsisakė — nerūkęs.

— Tai, broli, kaip mudu susitikdavome, susieidavome, meiliai pasikalbėdavome, pasilinksmindavome. Toks buvai visiems geras, meilus, visi tave mylėjo, ką gi čia sugalvojai į Ameriką važiuoti? Manai, kad ten tai jau laukia paties atvažiuojant? — vėl pradėjo kalbą Liesutis.

— Na, tai tiek, kad jau apėmė noras važiuoti, jau daug daiktų kelionei susitaisiau, pinigų prisiskolinau, nors ir nenorėčiau, reikėtų važiuoti, jei jau nutarėm, — atsakė Gražutis. Toliau tęsė Liesutis:

— Juk tokius nutarimus gali pakeisti, skolas atiduoti, Lietuvą pamylėti ir nebevažiuoti. Juk, važiuodami į svetimas šalis, skriaudžiate Lietuvą; tokie stiprūs darbininkai išvažiuojate svetimų naudai.

Abudu truputį patylėjo, ir Liesutis vėl pradėjo:

— Ak, kaip saldu vargus kentėti už Lietuvą, kaip man miela mano gimtoji šalis, visi pakraštėliai kvėpėte kvėpia, niekaip nevažiuočiau į Ameriką.

Gražutis tylėjo, o Liesutis kalbėjo toliau:

— Ar atmeni, kaip mums linksma buvo bandą gantant? Visi piemenėliai linksmi buvom, plentais eidavom, kerėplą mušdavom, kiaulę į dvarą varydavom, zuikeliais eidavom; vieni buvome zuikiai, kiti — skalikai. Kaip gražu buvo, sutikom visi, nors ir susimušdavom su kuriuo, bet apsisukus, po valandos, ir vėl gerai. Kiek visokių žaidimų mokėjome, žiedą dalydavome, šarkelę-varnelę eidavome, eina žiedas per rankytes. Visaip prasi manydavom žaist; o kai paimdavaai dūduot su savo darbo dūdele arba dainuot, tai laukai skambėdavo. Arba kai susieidavom pas tamstas, arba kur kitur į jaunimą — dar linksmiau būdavo, net girios skambėdavo nuo mūsų dainų. Ar nebus gaila visa tai palikti?

Gražutis, kaip iš sapno pabudęs, tik tiek tepasakė:

— Gaila, bet ką padarysi, reikės viską palikti. — Ir vėl susimąstė.

Liesutis toliau dėstė savo nuomonę:

— Nevažiuok į Ameriką, jei gaila visa miela palikti. Čionai tavo numylėti takeliai, daugiausia tavo paties kojomis numinti po tavo tėvo laukus; čionai mylimos tavo visos pievelės, dirvelės, visi medeliai, žolynėliai. Amerike būdamas, kai atminsi savo gimtąją šalę, kokia tau bus liūdna širdis, gailėsies važiuojęs, sakydamas: „Geriau būčiau savo amžiuje nematęs Ameriko žemės, negu tokį ilgėjimą kęsti.“ Kai maži buvome, iš smėlio statėm dvarus, miestus. gyvenimus; akmenėliai buvo avys, iš medelių padirbti piemenys — žmonės; iš gėlelių — mergaitės, panos; kaip linksma buvo bėgioti po gėlėtas pievas, skint gėleles; kaip pievose, gėles berinkdami, užeidavom laukines bites, o po to abu būdavom bičiuliai; bites apsmagydavom su medeliais. Ar atmeni, kaip mums neapsakomai būdavo linksma, kai užeidavom

kokį paukštelį: dažnai lankydavom, arti nelįsdavom, kvapo ant kiaušinėlių neleisdavom, kad paukštelis nepabėgtų; o kai jau mažutėlius paukšteliu rasdavom, kaip tų sparnuotėlių gailėdavomės, saugojom, kad šunes ar katės nesuėstų; o jei kokie piemenys pasileidėliai išdraskydavo lizdelį, kiek mums būdavo ašarų! Ar nebus tau gaila palikti tuos paukšteliu, tas gėleles ir visa tai, ką labai mylėjom? .

Gražutis apsišluostė ašaras, kurios buvo ištryškę nuo gailėsčio iš akių, ir pasakė Liesučiu:

— Gaila visko ir miela čia būti, bet negalima gyventi, kai nėra pinigų; ten, Amerike, pavargsiu keletą metų, nors sunku bus ir liūdna, bet, kaip kiti rašo, sako, galima daug uždirbti. O kai uždirbęs parvažiuosiu, savo seselėm dalias išmokėsiu, gyvenimas liks man vienam, vesiu moterį, kur gerą, padorią merginą pasirinkęs. Tada, manau, daug meilesnės man bus tos dirvelės, pievelės, tie visi kalneliai, upeliai, krūmai, lankos ir kloneliai. .

— Žinokis, kaip sau nori, matau, jog dėl tėvynės meilės ir važiuoji taip toli vargti. Dieve padėk laimingai išsipildyti tavo geriems norams; turi laisvę, važiuok, kur nori, o aš, čia pasilikęs, rūpinsiuos visų vargais. Užsidirbęs pinigų, gal ir tu pargrįši, aš tau tada pasakysiu, iš kur pas mus atsiranda vargai ir dėl ko važiuojame į Ameriką, o dabar dar nežinau visa ko, nedaug dar knygų tesu perskaitęs. — Tai taręs, Liesutis ėjo keliu tylėdamas, nes matė, jog jo gynimai, prikalbinėjimai nieko nepadės, nesulaikys Gražučio nuo emigracijos į Ameriką.

— Ar dar pats nežinai, šitiek knygų perskaitei? Ir keliu eidamas skaitai, visokių turi; kiek bandą ganydamas, žinau, perskaitei.

— Taip, jau daug perskaičiau, ale, teisybę sakant, apie darbininkų reikalus nedaug teko skaityti. — Kelis žingsnius paėjęs, vėl tarė Liesutis: — Eikim greičiau, juk mūsų antai jie jau ant kryžkelės laukia, tur būt, ką nors pasakys, įsišnekėjom ir atsilikom.

— Greičiau eikit, ko taip pasilikot! — girdėjosi Meilučio šauksmas, o priėjus arčiau, sakė: — Ateikit ketvirtadienį, kaip sutarėm, aš alaus padarysiu, pabaliavosi-me ir išvažiuosime visiems sudie pasakę, juk daug susirinks mūsų išleisti. — Ir, atsikusęs į Vikriūną, pridėjo: — Tu ir savo brolių atsivesk, užteks alaus.

Taip sutarę visi susirinkt pas Meilutį, išsiskirstė savais keliais, o Liesutis su Gražučiu dar ėjo drauge ligi sodžiaus; paskui ir jiedu atsisveikinę persiskyrė.

* * *

Ūkiškas gyvenimas, švarus kiemas, išvalytos trobos; po kiemą sukinasi žmonės, o viduje trobos, gryčioje, sumišęs alapas; retai kada girdisi atskiri žodžiai. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, tartum čia būtų čirškiančių po žabus žvirblių vestuvės pavasarį; įsiklausius, rodos, visokių paukštelių balsai iš vieno sumišę ir padarę nepertraukiamą giesmę; vėl rodosi, tartum bitės būtų užkai-tusiam avilyje užiančios; nieko nuo toliau negalima suprasti, tik arčiau priėjus matosi pro langą žmonės; taip pilnai apsėdę stalus, jog kitiems nebuvo kur besutilpti, gėrė alų, valgė; moterys su vyrais ginčijosi, mergaitės su vaikiukais juokavo, kitos moterys tylomis su savo kūmutėmis šnekučiavo apie paršelius, apie aveles, karvutes, kiek kurios pienelio, apie žąsiukus, kiek kiaušinių užleidus po kuria žąsele, ir taip toliau. O daugiausia buvo tokių, kurie rėkė, kad tik kitą perrėktų.

Langas buvo atviras, nors buvo dar žiema, bet gražus oras; pro langą daugiausia girdėjosi minint Ameriką. Tai buvo keliauninkų susirinkimas ir išleistojų atsišveikinimas. Amerikas, Amerikas! — kitiems tas žodis buvo linksmas, o kitiems — labai liūdnas. Tarp jų viduje būnant, nors didis buvo mišinys, buvo galima suprasti kalbas ir susikalbėti.

— Sveikas, kūmai! Gersime už amerikantų sveikatą! Kad jie daug uždirbtų ir mums šipkartes prisiųstų! Važiuosime visi į Ameriką! . . — rėkavo vyrai, į vienas kitą gerdami alų.

— Gerk, kūma!

— Sveika, kumelyte!

— Imk, kūma, užkramtyk, geriau tilps alus!

— Gerkime po butelį!

— Išgerkime po penkis, bent pasijusime.

— Gerkim, bent išvažiavimo į Ameriką dieną atminsimė! — girdėjosi tokios moterų kalbos; kita vėl apkvaitus šaukė:

— Gerk, durne, būsi dar durnesnė!

Buvo jau visi susirinkę. Keliauninkai kalbėjosi apie kelionę ir apie Ameriką, kaip kuris išmanė. Visi jau buvo pačiame linksmume.

— Nuvažiuosiu į Ameriką, paimsiu turtingą merginą, mokačią angliškai, a, kaip būsiu laimingas! — šaukė Skaistutis, o paskui dainavo:

Geriam alutį saldų, geltoną!
Mano mergytė skaisti, raudona;
Kaista alutis mano galvelėj,
Mano mergytė svečių šalelėj!

Meilutis patyliai daug kalbėjosi su savo moteria: apie ūkininkystę, kaip rūpintis gyvenimo užlaikymu; posūniui

Petrui vėl daug šnekėjo, kad negertų pakarčiamiais su palaidūnais girtuokliais, bet rūpintųsi ūkininkyste. Liesutis dar valandą kalbėjosi su Gražučiu apie vargus, apie darbininkų neturtą ir apie tai, kažin, ar atras jis Amerike laimę. Paskui šaukė į visus keliauninkus:

— Be reikalo, broliai, važiuojat į Ameriką! Retai kas atranda laimę svetur; geriau būtų, kad ieškotumėt laimės savo tėvynėje, reikalaudami savo teisių! . .

Paskui šaukė visi:

— Laimė jiems, jau dabar didžiausia laimė, kad turi pinigų ar šipkartes; kad mes turėtumėm kuo, tai mes visi važiuotumėm, nebebūtumėm tame purviname krašte, toje tamsybės klampynėje, ašarose! . . — Su tuo nesutiko tik moterys, nors taip pat ne visos, seneliai ir mergaitės, kurie labai bijojo marių vandens: — Ko mes, — sako, — važiuosime, ar penui marių kiaulėms? . .

Pirmiau Juozas Vikriūnas visaip narstės: pasistatęs suoliuką virsdavo per galvą, o ant kojų atsistodavo; vienas vaikas truputį pasilenkdavo, jis per jį peršokdavo, vaikščiojo po gryčių rankomis ir galva, bet kai tik išgirdo Liesutį sakant, jog be reikalo važiuoja į Ameriką, tuojau atsistojo ir rimtai, nuoširdžiai, užkaitusiu veidu pradėjo visiems kalbėti:

— Liesutis sako „be reikalo“; teisybė, iš šalies žiūrint atrodo taip, jog „be reikalo“, o iš tikrųjų su reikalu. Jurgis skaito laikraščius ir man kai kada duodavo paskaityti; pagal jo knygas ir laikraščius, tai nereikia važiuoti į Ameriką, o iš savo tikro gyvenimo, iš vargų, iš persitikrinimų, tai tikrai nebegalima iškentėt nevažiauvus, bile tik yra proga. Liesutis sako mums ne iš savo numatymo, bet iš knygų; ar knyga gali žinot mano sunkią būklę, ar ji gali suprast mano vargų aplinkybes, kas mane gali priišti prie tos vietos ar prie kitos; važiuosiu

per visą pasaulį, jeigu geriau nerasiu, o blogiau — tai niekur. . .

— Argi tau čia taip blogai? Tiek daug dabar uždirbi, o pirmiau, pas ūkininką tarnaudamas, ar neuždirbdavai? Juk samdiniams dabar daug geriau negu ūkininkams, — kalbėjo Meilutis.

— Didelis čia gerumas pas ūkininkus tarnaut, — niršo Vikriūnas. — Jei reikėtų turtingam, puikybės pilnam ūkininkui ar kokiam dvarponiui būti mano vietoje, tai tikrai pasikartų iš nuliūdimo; nors nedaug, tik penkerius metus tebuvo pas ūkininkus, bet jau žinau berno duoną: šunį geriau užlaiko, negu darbininką; nuo pavasario dar geriau užlaiko, manydami, kad neišeitų ir kad iš pradžios metų nenustotų sveikatos, nes jiems patiems būtų nuostolis, o jau po pusės vasaros pasirengę odą nulupti; valgyti duoda tik tiek, kad tik tam kartui būtum gyvas, kas jiems labai naudinga; ne tiktai kūną, bet ir dvasią jie suėda su tais savo barniais, kiekvieno darbo paniekinimais, persekiojimais; kiek reikia protiškai nukentėti; taip palieki kvailas, jog jau nebežinai, ar žmogus esi, ar gyvulys!

— Na, dabar kelinti jau metai nebe pas ūkininkus esi, ko važiuoji į Ameriką? Juk dabar lengviau? — paklausė Meilutis ir, išeidamas pro duris, linktelėjo galvą ir pagalvojo: „Dabar jau būsime lygūs, ar samdininkas, ar ūkininkas; Amerike tik sveikata parodo žmogaus vertumą.“

Alų gėrė visi; vienas kito kalbų mažai klausėsi, kiekvienas tiktai rūpinosi, kad kuo daugiausia kitam pasakytų apie save ir kitus, kaip jis numanęs.

Nors visi užė, savais balsais rėkavo, nors labai mažai kas tesiklausė, bet Vikriūnas kalbėjo apie savo gyvenimą:

— Prie tėvų buvau ligi dvidešimt pirmų metų; nors penkerius metus tarnavau pas ūkininkus, bet man iš to nė kapeikos nebuvo, visą algą tėvams atiduodavau ir labai norėjau, kad mane laikytų namie. Mano tėvas turėjo 7 dešimtinės žemės, juk vienam su motina sunku dirbti, o mano broliukai dar buvo maži prie darbų: vienas tik bandą buvo pradėjęs ganyti, o antras dar be darbo tebebuvo; todėl tėvas, mane namie pasilikęs, džiaugdavosi, o kitais metais, nors ir norėjau, niekaip nebeleido prie ūkininkų. Ne dykystė buvo ir prie tėvų, bet palyginti su ūkininkų darbais buvo daug lengviau. Taip dirbau, ką tik liepė tėvas ir motina, vykdžiau visus jų reikalavimus; nors būtų lazda įsmeigęs ir liepęs per varstą nešti su rieškučiomis iš upės vandenį ir pilt ant tos lazdos, ir tai būčiau daręs; panašūs buvo darbai, bet aš nesipriešindavau; visai suklaus, kur tiktai galėdamas iš šalies ką uždirbti — vis dirbau; tai tik drabužį įsitaisydavau, ir daugiau nieko. Taip prabuvau iki paimant kariuomenėn. Paskui mano brolis pradėjo labai dejuoti, jog sunku pas ūkininkus, o algą vis tiek reikia tėvams atiduoti, geriau būtų namie. Prižadėjo namie viską vykdyti, kaip aš dirbau, taip padaryt; jį paliko namie, o man tada buvo kitoniškas gyvenimas: į kariuomenę manęs neatidavė; aš, kur norėjau, tenėjau į darbą ir uždarbio tėvams neatiduodavau; antrasis brolis taip pat buvo namie ligi 21 metų, bet jį į kariuomenę atidavė. Jam buvo labai sunkus gyvenimas, neturėjo pasitašęs jokio drabužio, tiktai rūpinosi, kad būtų keletas rublių įsidėt į kariuomenę; sakė, kai pareisiu iš kariuomenės, tai drabužį pasitaisysiu; tiktai keletą rublių ir išsivežė. Kad galėčiau jam pagalbą duot — duočiau. Dabar ir man blogai — nebegaliu gyvent; kol dirbu kur, tai gerai, bet pareik namo, tai kaip į peklą, kaip užpuls visi: tu to ne-

nuperki, tu to nepadirbi, tu toks, tu girtuoklis, tu paleistuvis, tu namie nieko nedirbi, o valgyt pareini. . . Kad ir suranda visokių priežasčių. . .

— Geras, geras ir tu per daug, išeini prie darbo kur, namie nors lūžtų plyštų, tau niekas neberūpi, o šventom dienom parsivelki namo paėst; a, beje, tau mandravot, dar jis dejuos, kad sunku; pagedęs ir sunkumas! — rokavo Vikriūno broliukas Antanas, išlindęs iš vaikų tarpo.

O troboje mažai kas girdėjo jų kalbas, rėkavo kiekvienas sau. Meilutis vis nešė alų ir ragino svečius gerti, o atlikęs savo darbą — klausė ir vienu, ir kitų kalbos.

Mergaitės daugiausia dainavo apie keleivius, kaip sunku būti kelionėse, kaip baisu plaukti per jūres mares; dainavo apie bernužėlius, mergužėles, žirgelius juodbėrėlius ir šiaip visokias.

Skaistutis dainavo vienas:

Skauda man širdy, negerai galvelėj,
Mano mergelė svečių šalelėj;
Už jurių marių, už vandenėlių,
Už girių, kalnų, už ežerėlių. . .

Vikriūnas toliau tęsė savo kalbą:

— Matot, koksai tas mano broliukas, mažiausias ir nedoriausias. Kai mudu su Andriumi, tai buvom ligi 21 metų namie ir nieko nereikalavome; taip pat po vieną tebuvome prie tėvų, ir tėvas dar vesdavos kur toliau uždarbiauti, kai namie pritrūkdavom darbo, o dabar tiktai prie tų 7 dešimtinių, daugiau nieko nedirba. Gėdą reiktų turėti neišsidirbti dvieje tiek žemės, o motina kiek daug padeda ir sukrauti, ir parvežti, ji viena viską sugrėbia, rugius suriša. Jeigu sunku kulti trise, tai kulkit susidėję su kaimynais, kitų žemės tiek pat, o iškulia dvieje. Dabar užsispyrė, reikią ir manęs namie, esą jiems

sunku; juk ir man nebuvo lengva namie, nè dabar nelengva, juk ne kokie uždarbiai, o ir man pačiam reikia: juk ir į kūmus, jei paprašo kaimynas, reikia nuvažiuoti, į vestuves kur nueiti ar taip mieste, su pažįstamais draugais susiėjus, reikia išgerti, o kiek padėjau ant namų reikalų — vis jiems negerai. Galime kiekvienas būti pamečiui namie prie tėvų.

— A, kad jūs būtumėt pamečiui namie, ale kad nebūnat, juk pernai aš buvau, tai šiomet tau būti, — kodėl nebūni? — klausė Antanukas.

— Matot, koks jis mandras: kad aš pamečiui namie būčiau, o jis savo dar neatbuvo, ką mes su Andriumi buvome, juk mes ligi 21 metų buvome, tai ir tau tiek reikia būti namie; ar tau ne tėvai? Ar tu nelygus jiems vaikas? Būk, kol paims kariuomenėn, namie, kaip mes buvome, paskui būsime pamečiui; o jei nebūsime kuris nors namie, tai tas pasiūsime algą tam, kuris namie bus; o kuris kariuomenėje — to jau nerokuosim. Juk taip būtų teisingai? — porino Juozas Vikriūnas.

Kaip šoks vėl ant jo Vikriūniukas:

— Kas tavęs prašė, kad tu namie būtum? Reikėjo nebūti, aš neprašiau; tiktai dabar būk, mat, kvailys koks, gal aš negimęs buvau, kai tu namie dirbai, aš tai nerokuoju už buvimą; kaip tu namie dirbai, aš neparėjau iš kur nors šventėms valgyt, bepigu man būtų; tu būk namie, aš pavalgysiu namie, paskui išeisiu kur nors, pasivaikščiosiu, pabūsiu kelias dienas ir vėl pareisiu, vėl namie kokią dieną būsiu, tai tu ir nemanyk nieko. Žinoma, tau taip gerai, kad pareis namo, pasakau tą ar tą padirbk, ir atsako: „Tu namie esi, tu ir padirbk.“ Na, aš nebūsiu, tu namie būk, aš tiktai pareisiu, pavalgysiu, pamiegosiu ir vėl eisiu, kur norėsiu, arba kiekvieną die-

ną namie valgysiu ir nieko nedirbsiu. Na, ar bus gerai?..

— Na, ir tu protą turi, rokuot saviškai, ale pažiūrėkim į teisybę, kaip yra, — aiškino Vikriūnas: — Matot, mudu su Andrium tiek daug buvome, o jis tuos metus pabuvo, jau ir nebenori būti. Dėl jo man Lietuvoje jau nebėra vietos, reikia važiuoti į Ameriką; jau kad tiek metų prie tų namų dirbau ir dabar tai šį, tai tą dėl jų ištaisau, o vasarą, per darbymečius, šieną, rugius piaunu, o jie man retkarčiais pareinant duonos gabalėlio nenori duoti. Būdamas Amerike, ir tai prižadų jų neapleisti; aš pasiūsiu algą tam, kuris prie tėvo dirbs. Mano nuomone, prie tos žemės gėda būti visiems trims, pats Antanas dejuoja, kad „nėra darbo“, prie tėvų galima būti po vieną, o kiti galime turėti kokį užsiėmimą iš šalies, tai kiekvienas žinosime savo darbą. Tas mūsų gyvenimas gali būti draugiškas, vienas kitam galim dirbti dėl visų, visi dėl vieno, o tuos metus, kur dirbsim ne prie tėvų, tai dirbsime tiktai dėl savęs vieno, ką kuris norėsime, tas jau nebepriklausys prie to gyvenimo; trys broliai esam, tai tik trečius metus dirbsime dėl visų brolių ir tėvų. Kai aš namie būsiu, tai aš nesirūpinsiu jumis: norit namie valgykit, norit kur kitur, man vis tiek; kad norėsi, galėsi pavalgyt, kaip pats sakai, ir miegot, aš savo darbą žinau ir nedirbsiu; nemanau, kad ir tu, Antanai, pavalgęs taip miegotum, juk be darbo žmogus negali gyventi, o dėl manęs, kad ir miegotum — man nebus nei sunkiau, nei lengviau. Aš namie nemiegosiu ir nemiegu; tiktai aš noriu žinoti, kur yra mano namai, kur gyvena mano tėvai ir broliai; noriu, kad, parėjęs kada, mama duotų barščių ir duonos gabalėlį; o už mano marškinių skalbimą, už aplopymą aš galiu mamai užmokėti; ir taip jūs mamą labai skriaudžiate:

nei naginių nenuperkate, nei drabužio žmoniško nepataisote. Verks, verks, vargšė; tai vis tėvo tokia tvarka, toks apleidimas; kad taip jaunesnė būtų, išsivežčiau į Ameriką, ir žinokitės namie, samdykitės, jei norite, tar-naitę!..

Skaistutis dainavo, o jo balsas išsiskyrė iš viso užimo:

Verkia mergytė svečių šalelėj,
Oi sunku laukti mano širdelei!
Kada mieliausią aš pamatysiu,
Kada širdelę jai nuraminsiu?..

Moterys dar labiau pradėjo rietis, bartis, apie vištas, apie kiaušinius ir šiaip apie visokius niekus bekalbėdamos. Vienas berniokas, paėmęs aplūžusią armonikėlę, pradėjo čirpinti, ne savo balsu biauriai kirkinti, o merginos pradėjo po aslą sukyltis, su berniokais į poras susikibusios; o vyrai taip prirūkino dūmais trobą, jog buvo net trošku, nė pro atvirą langą dūmai nespėjo išeiti. Antanas Vikriūnas vis dar ginčijosi su savo broliu Juozu:

— Kad jau tau mama tokia gera, dėl ko nebūni visados prie jos, kur išeini po kelias dienas, po savaitę ir po daugiau; jei ir susirgtų, jei ir numirtų — nematytum. Parėjęs rastum palaidotą, ir dabar dažnai sirginėja: parnešei iš daktaro vaistų, pasakei, kaip gerti, kaip užsilaikyti, ką valgyti, ir vėl išėjai; jei ne teta, tai nebūtų nei kam prižiūrėti, nei kam valgyt išvirti; tai tokia tavo meilė motinai. O kad apskalbia, aplopo, tai tau gerai. Kad ir tu per daug!..

— Gerai, Antanai, sakai „namie būti prie motinos“. Geriau tiesiai sakytum: namie būk prie manęs, prie darbų. Kokio čia reikia buvimo prie mamos; juk yra jos seselė prie jos, kai ji suserga; o kai teta suserga, tai

mama prie jos būna. Dažnai pareinu, aplankau, jei labiau suserga — nueinu pas daktarą, už savo pinigus vaistų parnešu, juk žinai, kad tėvas nieko nesirūpina; jis tik ir laukia, kad ta numirtų, jis jaunesnę parsivestų. Tėvas ligoniu nieko nesirūpina, reikėtų tetai primokėt už buvimą; juk ji anais metais per patį darbymetį prie ligonio buvo, kiek būtų uždirbusi per tą laiką, o dabar nė valgyt nedavė; verkia, žmona, nueidama pas kaimynus, kad švogerys nė valgyt neduoda, sako: „Ko čia krioši?“ Man pasakė, kad valgyt neduodate, tai aš jai rublį pinigais daviau ir mėsos gabalą atpiovęs daviau. Gal manot, kad aš mėsą įsidėjau kur prie darbo eidamas; nemanykit, aš niekados nenoriu, kad man įdėtųmėt kur einant valgyti; aš tam esu priešingas; namie galime valgyt iš kur parėję, o tas valgio davimas iš gyvenimo yra labai negeras dalykas. Aš niekados nevogiau iš gyvenimo ir nevogsiu. Aš namie nereikalingas, prie darbų yra kam būti, prie ligonio yra kam, kiek čia mama serga, labai retai; kiek mama padirba, tai nė vienas tiek nepadirbate: visur bėga, puola, kur tik gali. Jei mama mirtų — visi pasigestumėt, — užbaigė Juozas.

— Na ir tu pasigestum, ir tau daug trūktų, jei mama numirtų; mes tau valgyti namie neduotumėm, viską reikėtų pirkti. Tėtė su kita apsivestų, o jūsų jau nė į namus nebeįleistų, — rokavo Antanas.

— Nė tavęs į namus neįsileistų, jeigu jiems veltui nedirbtum, ir tau būtų ta pati gėrybė. Argi aš prašau jūsų, kad duotumėt man valgyti? Juk neprašau. Tik namie iš manęs nieko nereikalaukit, aš būsiu labai dėkingas; žinokitės su savo turtais ir su valgymais, man iš jūsų nieko nereikia, tai nereikės nė trečiuose metuose namie būti, būsiu visai laisvas. Tėvams už auginimą atsiųginau; gal jie savo tėvams nė tiek nedirbo, kiek aš

Jovaras

Kelkis, kelkis Jovareli,
Nuvalyk plunksnelę,
Dar sužadink savo sieloj
Jautriają dainelę.

Nuo šių metų pasistanki
Dirbt naujai pradėti —
Kamunizmui dirvą rengti —
Liaudžiai tiesą sėti.

Partijai brangiai padėti
Darbo masę sviesti —
Savo broliams kolukiečiams
Meilės ranką tiesti.

Dar ilgai tau reikia dirbti,
Reikia dar mesenti —
Liaudį sviesti, vis dainuoti
Ir ilgai gyventi.

Viso pikto šaknį rauti —
Liaudžiai meilės duoti,
Iš tėvynės seną raugą
Prarajon mušluoti.

1950 m.

jiems dirbau; o jei aš tėvų vaikus auginsiu, tai baigsiu tėvams atsilyginti, dar aš tuos vaikus geriau užlaikysiu. Juk taip turėtų būti, teisybė? — klausė Juozas visų, bet į tai niekas neatsakė. Antanas nenorėjo nusileisti ir kirtosi su Juozu:

— Tai tu jau nė kiek nebenori dirbti tėvui; į Ameriką išvažiuosi, mus visai apleisi. Žinok, parvažiavęs nieko nebegausi: tėvas gyvenimą parduos arba šiaip kam atiduos — pinigus pragers, nebus nei tau, nei man!

— Tai jau ir tu toli pasiekei; nesitikėjau, kad tu pagalvotum apie tolimesnę ateitį, juk tu vis tebesapnuodavai, tebekalbėdavai tik apie šiandien ir apie rytoj, o dabar jau nužengei už kelių metų, — kalbėjo Juozas. — Aš neturiu vilties, kad tėvas mums atiduotų žemę, kol jis gyvas; iš tėvo daug kartų esu girdėjęs, jog neduos žemės; kiek kartų mamai sakė, mūsų kaimynams tą patį sakė, ir aš savo ausimis ne kartą girdėjau, juk ir per kalėdas sakė: „Nepaduosiu vaikams ūkininkystės, kol gyvas būsiu; jie man žemę turi išdirbti, o aš būsiu ponas visados, aš ant vaikų turiu valią, jie manęs turi klausyti, aš galiu vaikus kaip noriu nubaust, man nebus bėdos, nes mano vaikai; galiu jų išsižadėt, juos kur nors išsiųst, mano valia ant jų; galiu juos prakeikt, jeigu manęs nepaklausytų, kad jiems patiems būtų blogai, jų vaikams ir vaikų vaikams iki septintos kartos!” Baisūs žodžiai, aš savo vaikams niekaip negalėčiau užkrauti tokių sunkių žodžių. Esu tikrai įsitikinęs, jog, kol jis bus gyvas, bus ponas ant savo gyvenimo, ir mes, vaikai, jam tarnausime. Dėl to aš, nenorėdamas tos aklos tarnystės, važiuoju į Ameriką. Ten, jei uždirbsiu, parsiusiu, parsiusiu, bijodamas prakeikimo, tėvui pinigų „ant tabako”. motinai duosiu pašalpą jos reikalams. . . Ir bus, kaip sakė: „Ir vilkas sotus, ir avis sveika”.

— Jei tu taip nenori dirbti namie tėvui, o kai susirgtum, kas tave prižiūrėtų? — paklausė Antanas.

— Kol motina gyva, visados mane prižiūrės sergantį, o už vaistus aš savo pinigais užsimokėsiu; o kai motina mirs, jeigu aš dar gyvensiu, tai susirgęs eisiu tiesiog į ligoninę; kai sugysiu, užsimokėsiu. Ir mamai sakiau: jei susirgsi labai, o numanysi, jog namie niekas neprižiūrės, eik į ligoninę ir gulėk, mes užmokėsime. Į Ameriką važiuosiu, o tėvo mirties niekadęs nelauksiu, ir tėvas tokių teisių neturi ant vaikų, kaip jis pats sakosi; jeigu jis ir žemę parduotų, tai vaikai gali po jo mirties atsimti, o man daug linksmiau gyventi laisvėje ir nelaukti tėvo mirties.

Antanas jau negirdėjo paskutinių Juozo žodžių, išbėgo su vaikiukais į gatvę. Meilutis subarė juos, kad alaus negeria, susodino už stalo, liepė gert, valgyt ir šnekėtis dailiai už stalo sėdint. Gražutis išgėrė alaus ir pripylė stiklinę Vikriūnui:

— Gerk, brole, Amerike nebegausime lietuviško alaus. — Ir kalbėjo toliau: — Tai mano tėvas ne toks, kaip paties. Aš nors šiandien norėčiau, mano tėvas tuoj gyvenimą pavestų. Sako, bet tik paaugai, be rūpesčio ir lengviau, kiek ką padirbinėsiu po namus, vis bus geriau: ir man nesunku būtų, ir tau linksmiau dėl savęs dirbti.

— Tai ko tu važiuoji į Ameriką, kad tavo toks geras tėvas? — klausė Vikriūnas.

— Aš tau tuojau pasakysiu, ko važiuoju. . . Turiu seselių, joms reikės atiduoti dalias, pasogas, o pas tėvą ir pas mane nėra pinigų, dėl to važiuoju į Ameriką uždirbti pinigų seselėms, — atsakė Gražutis.

— Paimk turtingą merginą — turėsi pinigų! — rėkė Skaistutis.

— Aš nenoriu turtų iš merginos, aš noriu juos pats turėt. Aš tik noriu tokią paimt, kuri būtų atsakanti mano gyvenimui; tą noriu turėt žmona, kuri mane myli ir kurią aš myliu, o niekadęs negaliu taip padaryt, kaip kiti kad ieško pinigų, o ne moteries; pinigus ima už moterį, o moterį kaip priedą prie pinigų. Aš turiu čia, Lietuvoje, pasirinkęs gerą mergytę, nors ji turtų neturi, man jų ir nereikės; aš su ja apsivedęs būčiau laimingiausias. Ji man taip atrodo, kaip koks angelas iš dangaus, kaip gražiausia gėlė. Kai ją pamatau, įgyju nesuprantamą dvasios pakilimą, tartum persikeliu į kokį rojų, taip linksmu, ramu, saldu, meilu, nė pats nežinau, iš kur gali kilt tokie aukšti jausmai?! . Kai žiūriu į tas, kurios manęs nesupranta, kurios ne dorybėmis, ne gerais darbais girias žmonėms, bet pinigais, turtais, man jos atrodo, lyg būtų kokie kirminai, bijau iš tolo tokių, kurios turi tokį „davatkišką“ būdą; juk davatkų paprotį žino visa Lietuva. Neduok dieve „davatkišką“ leteną ant savo sprando užsidėti; nors mane pinigais apipiltų, tokios neimčiau už moterį! — užbaigė kalbą Gražutis.

— Eikim, Juozuk, šokti! — šuktelėjo viena mergaitė, išbėgusi iš kitų tarpo į aslos vidurį dainuodama:

Tai-rai, rai-rai raitė,
Aš graži mergaitė.
Oi, kaip noriu ištekėt,
Nebegaliu datūrėt. . .

— Kad jau taip nori ištekėt, tai pabučiuok kurį nors bernioką ir parsius šipkartę iš Ameriko, o ten mergelės greit išteka, — atsiliepė vienas ūkininkas, už visus drūčiausias.

— Ar parsiusi mums šipkartę? Ar parsiusi?! — rėkavo sukinėdamasis po gryčią kalvis Laumakėlis.

— Bile tiktai norėtum, parsisiu tau, švogەر, ar važiuosi? — klausė Meilutis.

— Ne, aš vienas nevažiuosiu, važiuosime visi, parsisųk šįkartes visiems, kiek tik čionai esam! — šaukė Laumakėlis.

— Parsisų tuojau visiems šįkartes giltinė, tik laukim, važiuosime į kapus, — juokavo senesnės moterys. O kitos, dar nelabai senos, tauškėjo:

— A, kad mes būtumėm jaunos, tuojau važiuotumėm į Ameriką, dabar jau tiek, varnos kaulų nebununeš. Kitą kartą nei tų Amerikų girdėjosi, nei nieko, o dabar žmonės kaip vanduo plaukia ir plaukia į tą smalą Ameriką!

— Jei pirma būtų atradę Ameriką, kai žmonės prie ponų tebebuvo, tai būtų visi išvažiavę, — tratėjo boba. Kita vėl kalbėjo:

— A, kad būtų pinigų, tai ir dabar visi išvažiuotų, bėda, ant kelio nėra.

— Gi žiūrėk, kūmyte, mano mergaitės kaip norėtų važiuoti, ale kad nėra iš kur tų pinigų sugriebti.

— Žinoma, mergaitės nori greičiau išeit už vyro. Amerike, sako, moterims labai gerai, vyras ant jų jokios valios neturįs, o pas mus kokie pasiutę vyrai, gatavi moterį šaukšte vandens prigirdyti.

— Taip, taip, kūmyte, kad būtumėm netekėjusios, važiuotumėm į Ameriką, tai būtumėm ponios, o dabar tik „ilčkagalės“, daugiau nieko.

— Mūsų dukrelės, kai nuvažiuoja į Ameriką, tai baltos gražios, kaip lelijos, stačiai varžosi dėl jų vyrai. O kai mergaitės, tai daugiausia dėl ištekėjimo ir važiuoja.

— Taigi, kaimynėle, jei kita ten ir neišeina už vyro, tai, pinigų užsidirbus, parvažiuoja ir čionai išeina į geriausią gyvenimą. Žinai šią gadynę, niekas nežiūri nei į gražumą, nei į dorumą, kad tik pinigų būtų! — šneku-

čiavo moterys. Vikriūnas priėjęs išgėrė alaus į moteris ir nutraukė jų kalbą:

— Tamstos galvojat, jog visos mergaitės tokios, jog nori kuo greičiausiai ištekėt už vyro; tai neteisybė: dauguma mergaičių, važiuodamos į Ameriką, iš viso negalvoja apie ištekėjimą. Jeigu jau mergina turi pinigų kelionei, o su tais pinigais dar nieko negali išsimokyti, nei amato, nei pirklystės, negali niekuo užsiimti, tai ką daryti? Į Ameriką važiuoja, galvodama užsidirbti tiek, kad paskui parvažiavusi galėtų geriau pragyventi, o apie ištekėjimą iš viso negalvoja, tiktai nori įgyti apšvietimą, pamatyti pasaulį, ką nors išsimokyti, užsidirbti, o paskui žmoniškiau gyventi.

— Taip tau, vaikeli, atrodo; aš galvoju kitaip, — kalbėjo nebejauna moteriškė, — kol mergystėje tebėra, vis yra mįslė, kaip išeit už vyro, ne ko važiuoja į tokią tolybę, baisu pagaivot, kaip ir nebijo per tuos vandenis; kad taip man, tuojau numirčiau ant marių...

— Taigi, taigi, kūmyte, ar jos negalėtų čionai būti pas ūkininkus tarnaitėmis, kokias brangias algas moka; viską kai surokuoji, išeina ligi 35 rublių; tai šią gadynę algos! Kitą kartą mergaitei būdavo gerai, 3 rublius per metus užpelnius.

— Taigi, sese, aš bandą ganiau už rugių puspūrį, o dabar piemeniui ligi 10 rublių išeina; jau kad pasileido žmonės, tai pasileido, nebežino, nė ko beieškoti, rodos, Amerike tai miltų kalną ras, važiuoja tik iš pasileidimo.

Toliau vėl kalbėjo Vikriūnas:

— Todėl važiuoja, kad tamstos, gaspadinės, neužlaidote šeimynos kaip pridera; jums mergelė — tai kalės vietoje siuntinėjama, jūs žmogų gyvuliu, šunim laikot, dar pikčiau negu šunim; geriausią mergaitę taip išniekinate, paverčiate į paleistuvę, į vagilką, į tinginę, išran-

date nebūtus dalykus; prie jūsų metus išbuvusi, atrodo, lyg pragare metus iškentėjusi; todėl mergaitės rūpinasi kur nors susirasti vietą, kad tik ne pas ūkininkus: ar į Ameriką važiuoja, ar už vyro išeina, ar taip kur dienas eina į darbą, kad tik nebūtų prie jūsų; paėdat ir joms širdį; jūsų liežuviai marias išlaktų! — Tai taręs, Vikriūnas išlėkė laukan, nebesiklausęs, kaip jį bobos keikė.

— Parsiųskit visiems šipkartes, visiems, visiems, mums darbininkams, man kalviui, tai ten kalsiu ir kalsiu pinigų; visom mergičkom, vaikiukam, važiuosime visi! — rėkavo Laumakėlis.

— Sako, kad ne dėl ištekėjimo važiuojančios mergos; ką jis išmano, taip kalbėdamas; gal girdėjote, kad vieną mergaitę iš Šiaulių klebonas išvežė savo kaštu į Amerikos klioštorių, o ta gudročka apgavo kleboną: nespėjo nuvažiuoti, tuoj ir už vyro, sako, tokį dailų gavusi. . .

— O tai bestija, apgavo kleboną, nė dievo nebijo! . .

— Kas čia, karvelyt, šią gadynę dievo bijos, pasileidę žmonės, nebenori nešti žemiško kryželio, visi rūpinasi, kad tik užganėdinti savo norus.

— Tai pasileido, kūmyte, pasileido. . . — dūsavo moterėlės.

Skaistutis, nutvėręs vaiką, sukniškštino, visi sužiuro, išmintingi vyrai subarė Skaistutį už nežmoniškumą:

— Perstok, ar jau iš proto išėjai, su protu esi ir taip darai; pas mūsų piemenis yra tokia biauři mada: kur stipresnis, tai silpnesnį per vasarą baisiai prikankina; kurie protą turi, ir piemenaudami tuo neužsiima; tai beprotystė, žvėriškumas, gyvuliškumas! — barė Skaistutį stiprus ūkininkas, sėdėdamas už stalo.

Skaistutis susigėdęs išbėgo laukan. Kieme susirinę keli vaikinai uždainavo. Išėjo į kiemą ir mergikės. Oras buvo tykus, nešaltas, dangus tik mažu rūku aptrauktas;

todėl buvo gražu kieme dainuoti. Viduje liko moterys, išmintingieji vyrai, senesnės mergos ir Liesutis.

— Tai Skaistutis vis dar nepameta savo biaueraus papročio kankint už save silpnesnius. Kai aš su juo bandą ganiau, tai bijodavau jo kaip velnio kur sutikti. Kaip jis mane prikankino per vasarą, aš jį laikiau biauriausiu žmogum pasaulyje, ir dabar, kai jį pamatau, tai liūdna ant širdies pasidaro. Ganiau taip pat su Gražučiu, tai buvo angelas ne vaikas. Kaip mudu sutikdavome: vienas kitam ką turėdami pusiau dalydavomės. Ir dabar, kai pamatau jį kada, tai taip meilu ant širdies; kad visi tokie žmonės būtų, tai žemėje būtų rojus, — kalbėjo Liesutis.

— Na, kai išvažiuos į Ameriką, susitvarkys, — pritarė kiti.

— Ko jis važiuoja į Ameriką? Ar nuo maskolių bėga? — paklausė viena moteriškė.

— Kur jis bėgs nuo maskolių; jau ir kariuomenę atliko; jo nebuvo atidavę, prie tėvų paliko, — atsakė Liesutis.

— Tai kodėl jis nebūna prie tėvų?

— Užsigeidė moteries ir važiuoja į Ameriką, ten atsirasią sau gerą; mūsų krašte jam nesą atsakančios merginos, — atsakė Liesutis.

— Tai nedorėlis, — dejavo moteris, — maniau, kad jis nuo kariuomenės bėga.

— Kai man reikės, ir aš bėgsiu nuo kariuomenės. Kai tėtė nuvažiuos, uždirbs pinigų, parsisų šipkartę, nebe matysite manęs. Tėtė parvažiuos, o aš gyvensiu tenai, — kalbėjo Meilučio posūnis Petras.

— Galėsi ir pats važiuoti, tik pinigų gerai parsivežk; pinigai atsakys už kariuomenę. Kiek važiuoja neatlikę kariuomenės, kiek vėl parvažiuoja. Kai pradeda kas ka-

bintis, tuoj vienam, kitam, visiems gerkles pripila. Uriadnikui gerai pakiša, viskas gerai išeina, bėda tik be pinigų, — kalbėjosi vyrai, ramindami Petrą.

— Kaip girdėt, dabar daugiausia ir bėga nuo kariuomenės; kai tik sužino, jog rudenį jau reikės stoti, susigriebia pinigų kelionei, pavasarį arba vasarą ir prapuo-la, nė sudie nepasakęs. O kai su pinigais parvažiuoja, nei niekas nieko sako, nei ko, — tratėjo moterys.

— Kas pinigų turi, tam nereikia važiuot nė į Ameriką, ir namie būdamas gali likti nuo kariuomenės. Aš palikau kaip vyriausias prie tėvų, o Praniuokui būtų reikėję eit, jei tėtė būtų nesirūpinęs. Bet kai tėvas geras, tai ir vaikams gerai; savo turėjo šimtą rublių, dar pasiskolino ligi pusantro šimto ir taip visko davė, kišo visiems, kaštavo apie tris šimtus, bet Praniuukas paliko! — pasakojo iš širdies vieno ūkininko sūnus.

— Pats kvailas, tavo tėvas kvailas ir tie visi kvaili, kurie davė pinigus tavo tėvui dėl tokių reikalų! — šaukė užpykęs Liesutis: — Jei nė vienos kapeikos nebūtumėt davę ir taip jūsų Praniuukas būtų palikęs; būtų didelį numerį ištraukęs.

— Numeriu nėra ko pasitikėti, ar visi ištrauks didelius. Mūsų Praniuoko buvo tik 320, o visada siekia ligi 400, — teisinosi vaikas.

— Todėl siekia taip toli, kad kišat visokiems apgavikams, o antra dėl to, kad nuo kariuomenės išbėgiojat į Ameriką. Jei nekištumėt niekam į gerklę ir nesislapstytumėt po svietą, tai paliktų jūsų kišenėse daug pinigų, nekęstumėt tiek baimės dėl kariuomenės, nebūtų tiek vargo besislapstant po svietą. Dabar savo sūnų vaduojate, o kiti iš baimės išlaksto į Ameriką, numanydami, jog juos tikrai atiduos, todėl, kad jie neturtingi. Jeigu neva-duotumėt su pinigais nuo kariuomenės, tai būtų daug di-

desnė tiesa, duotų visus lygiai, ir mažai kas važiuotų į Ameriką, bėgdamas nuo kariuomenės. Per jūsų kvailumą Lietuva netenka daug stiprių darbininkų, ir labai nuskriaudžiat silpnus beturčius, ligotus savo brolius. Per pinigus iš tvirčiausio, sveikiausio vyro padarot raišą, aklą, kurčią, bekalbį, beprotį. Baisu girdėt, jog atsiranda ir tokių apgavikų šundaktarių, kurie padaro žmones pavargėliais, ubagais. Geriausia dėl kariuomenės nevažiuot į Ameriką ir nieko nesirūpint dėl to, atiduos, ar ne! — Taip pasakęs, Liesutis pasirėmė ant stalo ir laukė, ką jam kiti atsakys.

— Kas tau rūpi apie kitus, tik reikia žiūrėt, kad pats paliktum nuo kariuomenės, o daugiau nors visą svietą teatiduoda, bile man gerai būtų. Niekas kitu nesirūpins, kiekvienas tegu žiūri apie save, tai bus gerai. Ar ne kvailas senis Vikriūnas, — tiek pinigų turi, o tokį silpną savo Jonelį išleido į kariuomenę, kad nors 50 rublių būtų padėjęs ir už tiek būtų palikęs, — vis savo varė ūkininkaitis.

— Teisingai sakai, be pinigų silpnus Jonelius atiduoda, o su pinigais stipriausi vyrai palieka. Jeigu esi silpnas ir neturtingas, tai žinok, jog pakliūsi į kareivius, o kas silpnas, tas neturtingas; sunku pagalvot, kaip sunku kareiviui silpnam ir neturtingam, — kalbėjo nuliūdęs Liesutis, rymodamas ant rankos.

— Kur geri tėvai, tai jau rūpinasi, kad neatiduotų vaiko į kariuomenę. Kam gi būtų tėvas, jei vaikais nesirūpintų, — šnekėjosi moterys.

Dar valandėlę apie šį tą kalbėjosi visi. Paskui vienas ūkininkas tarė:

— Tiems tai blogai, kurie į Ameriką išbėgs už veikimą, už pirmėivystę. Jiems ir su pinigais parvažiavus blogai išeitų, visi prie jų kabinasi. . .

— Ar dar ir dėl pirmėivystės važiuoja į Ameriką? — klausė moterys.

— Kaipgi nevažiuos, jei mato, kad blogai bus, ir lekia į Ameriką, ten paskui ir gyvena visą amžių. Kiek išvažiuoja visokių prastų žmonių, o kiek studentų ir šiaip mokytų vyrų, — šnekėjo vyrai.

— Argi už pirmėivystę taip labai persekioja, kad reikia bėgti į Ameriką? — klausinėjo moterys.

— O kaipgi: už pirmėivystę, laisvamanybę, socializmą labai persekioja, o už tokių nuomonių — knygų bei laikraščių platinimą, tai teisia, kalėjiman kiša arba ištremia į Sibirą!

— Oje, tai kam tų knygų reikia, kurios ne dvasiškos, tik laiko veltui gaišinimas. Kur tik nerašo apie dievą, tai tos bedieviškos. Kur tik nėra apie šventuosius, apie peklą, dangų, smertį, tai tos vis bedieviškos, tokių nereikia skaityti, griekas, — plepėjo moterys.

— Tiktai paikoms boboms griekas tokias skaityti, o vyrams už tai nėra grieko. Mums tokios labiausiai reikalingos. Iš tokių mes viską sužinom; tie vyrai labai didžios pagarbos verti, kurie yra nukentėję už pirmėivystę, už mūsų apsišvietimą, o ypač tais laikais, kai spauda dar buvo uždrausta.

Vyrai norėjo dar daugiau kalbėti, kaip pirmėivystė ir knygų skaitymo persekiojimas yra bobiško proto išmislas, kaip knygų niekinimas yra bobų kalba, kaip geri, išmintingi vyrai to neklausė ir neklausys, bet jų kalbą pertraukė įbėgdami į gryčią visi vaikai. Vieni juokės, kiti, ant vienos kojos šokinėdami, šaukė:

— Vikriūnas į šulinį įkrito! Vikriūnas į šulinį įkrito! — visi juokais netvėrė.

Už valandėlės įeina Vikriūnas visas šlapias, sako, kad bėgęs į gatvę, šulinys be rentinio buvo, ir įkrięs.

Gerai, kad buvo neplatus, tai ant pakopų užsitūrėjo. Įbėgo į kambarį, apsilvilko sausai ir vėl išbėgęs visaip raitėsi.

— Ir mums šipkartę duok, ir mes važiuosime į... šulinį! — šaukė Laumakėlis.

— Tai ūkininkų apsileidimas, rentinio šuliniui neuždeda, ir patys galėtų prisprogti, — kalbėjo Vikriūnas. O Liesutis visus graudino:

— Taip jūs į Ameriką įkrisite, kaip į tą šulinį, veltui ten važiuojate, į tą Ameriką, ieškokite čia, savo tėvynėje, gerovės, nereikės nė Amerikos. Kur ten Amerikos tolybėse save raminsitės, nepamatysite savo mylimų kalnų, upių, girių, pievų! Argi nebus ilgu savo krašto, pievų žiedelių, gražių miškelių, pušynėlių, beržynėlių, alksnynėlių? Kaip gražu buvo, kai ėjom uogų į mišką, rinkom uogeles ir dainavom, o pamiškėje žaidė jauniems, kaip linksma buvo šventadieniais. Amerikoje nerasite linksmy jomarkų, kur važiuoja pilni keliai su naminiiais dirbiniais; vyrai su arkliais ir visokiais gyvuliais, o moterys su vištomis ir su kitokiom smulkiom prekėm. Nepamatysite ten tokių puikių dienų, kaip žolinėje. Mergaitės išsipuošusios savo rankų darbo sijonais: vienos geltonas, kitos raudonas, visokių išmargintų sijonų, žalių, rausvų, melsvų, vyšniavų, ružavų, rusvų ir visokių, visokių, kokių tik yra pasaulyje, vis mūsų mergaitės moka tokius išsiausti. Amerikankos jūsų ir kitos — tai niekai prieš mūsų mergaites. Lietuvaitės, su rūtomis apsikaišiusios, su gėlelėm rankose, veideliai žydi, lūpytės kaip rožytės, mėlynos akytės kaip dangus tarp debesėlių. Jūs viską paliekate ir važiuojate į Ameriką!

— Mums laimingiausias gali būti tiktai Amerikas, o tau Lietuva ir lietuvaitės. Jeigu taip miela lietuvai-

tė — tai imk vieną už moterį, juk čia gali išsirinkti kokią nori, ale aš tave numanau, tu tik mums siūlai jas! — kalbėjo Skaistutis.

Bet Liesutis nenusileido:

— Juk tu žinai mano gyvenimą ir mano padėjimą, kokiame varge stovi mano gyvenimas, aš sau vietos neturiu, o kur aš padėčiau moterį? Mano tėvas iš viso nedaug žemės teturi, jis pats negali pragyvent iš jos. O aš kur nueinu — tai mano namai; mano visi turtai tai, ką matote ant manęs. Kas yra mano širdy — man brangiausi turtai. Juk nė viena lietuvaitė už manęs neis, jei aš neturiu jai vietos; kokia lietuvaitė turi žemės, tai ta jau žiūrės į tuos, kurie turi pinigų, o aš joms nereikalingas. Joms nors būtų girtuoklis, taboka susmirdęs, kailiadirbis, kuris dirba moterims kailius, tinginys, paskutinis tamsuolis, kad tik pinigų turėtų, kur nors pasiskolinęs, tai joms bus geriausias. Tegu man duoda kas penkias dešimtines žemės ir gerą lietuvaitę, tai aš savo turtų nemainyčiau į didžiausią dvarą, aš su trim dešimtinėm daug geriau gyvenčiau už tuos ūkininkus, kurie turi 60 dešimtinių žemės.

— Ką tu čia niekus kalbi? Kas čia tau duos tokius turtus ant tiek mažai žemės? Lygina jis tris dešimtines prie visos ūkininkystės! — kalbėjo Meilutis.

— Mokslas man duos turtus, darbas suteiks žemei vaisius, o meili lietuvaitė linksmis mane, padėdama man darbuose, kaip gėlėlė žydės mano dirvoje — būtų linksmas mano gyvenimas. Negaliu nė apsaityti, kaip noriu turēt žemės, tik ne tiek, kiek mūsų ūkininkai turi. Aš tiek noriu, kiek aš galiu išdirbti, kad nereikėtų kitų samdytis, aš mokėčiau su žeme apsieiti! — įtikinėjo savo Liesutis.

— Ar dar reikia mokslo žemei dirbti: tik suark, mėšlu apvežk, ir bus gerai; sėk, ir užaugs! — drožė Meilutis.

— Neteisingai kalbi, — ginčijo Liesutis, — ne taip turi būti; kol žmonės nesupras apie žemę, tol nieko gero ir neturės. Kol žmonių mažai, o žemės daug, tai neturės žmonės naudos iš žemės. Žmonės susipras tada, kai nebeliks didžiažemių, kai daugumas teturės po 3 ar 4 dešimtines! Mano gyvenimas tai yra amžinas streikas prieš daugžemius; jei taip visi neitų samdiniams prie ūkininkų ir dvaruose prie ponų, tai tie visi didžiažemiai atiduotų dalį žemės mums, bežemiams. Nevažiuokite, broliai, į Ameriką, o ieškokite čionai savo teisių: platinkite tarp žmonių apšvietimą, kaip aš platinu; mano tikslas — tai amžina kova prieš visus skriaudikus! Nevažiuokite į Ameriką, padarykime draugystę, ieškokime savo teisių. Tą draugystę platinkime tarp visų neturtėlių ir, kas kokį darbą mokėdami, dirbkime savo tėvynėje Lietuvoje. Į Ameriką važiuodami, darote konkurenciją Amerikos darbininkams. Jūs, iš čia nuvažiuavę, gadinate jiems uždarius, pigiau dirbdami; Amerikos darbininkai pyksta ant jūsų už tai, kad jų reikalus gadinate.

— Tu, brole, kalbi tai, ką sužinojai iš knygų ir laikraščių, o mūsų įsitikinimai rodo kitaip: mes turime važiuoti, mūsų likimas nebeduoda čionai mums vietos. Tavo kalba išmintinga ir teisinga, bet mūsų, nė kitų tokių, kaip mes, niekas nesutūrės nuo keleivystės į Ameriką! — kalbėjo Vikriūnas.

Toliau, galustalėj, kalbėjosi vyrai apie Ameriką taip:

— Jau kad važiuoja dabar į Ameriką, tai važiuoja — kur ten ir besutalpsta. Kiek jau iš mūsų sodžiaus išvažiavo, o kiek iš kitų, kiek iš visos parapijos, tai jau bus šimtas. Jurgis Makalas parėjo iš kariuomenės, vieną

dieną pabuvo namie, nepatiko ir išvažiavo į Ameriką. Sako, namie visi liūdni, verksmingi, vienas kitą bara, riejas; taip negalima gyventi, net sudie nepasakė.

Kitas ūkininkas vėl porino:

— Jonas Vailakas paėmė iš Šidlavos pirklio 200 rublių ant vekselio, pasakė, jog tėvas serga, ir taip visokių reikalų išrado, kad apgautų pirklių, ir išvažiavo į Ameriką. Jis buvo vyriausias, jau apie 35 metų amžiaus, o tėvai nenorėjo jam pavest ūkininkystės, jis ėmė ir išvažiavo. Dabar, sako, jau apsivedęs, turįs ten krautuvelę kažkokių daiktelių ir gyvenąs laimingai. Pirkliui pinigų jau parsiuntė, o į namus niekadęs ir laiško nerašo; dabar ūkininkauja jo brolis.

— Aš vėl tokį pat atsitikimą žinau, — pasakojo kitas: — Stačkūnų sodžiuje vieno ūkininko sūnus labai norėjo į Ameriką važiuoti. Tėvas turėjo pinigų, bet jam nedavė; nedavė todėl, kad jam reikėjo prie ūkio darbininkų; jis tik du sūnus teturėjo. Aš taipgi neleisčiau sūnaus į Ameriką, nes paskui bernui reikėtų mokėt 50 rublių į metus, o dabar kas man. Klausyk, kaip buvo: Morkaitis visados laikydavo pinigų užrakinęs skrynutėje, o raktelį nešiodavo prie savęs šalbierkos kišenėje. Sūnus Petras, jam pirtyje plaunantis, išėmė raktelį, parbėgo į gryčią, kažkaip priėjo prie skrynutės, išėmė pinigų, tik ne visus: paėmė tiek, kiek reikėjo kelionei. Skrynutę užrakino ir vėl įdėjo raktelį į tėvo šalbierkos kišenę, o pats nusirengęs drauge su kitais pėrėsi. Tik ant rytojaus vaikas prapuolė ir po šiai dienai nėra namie. Parašo laiškus iš Amerikos, dabar bus antri metai, parsiuntė šipkartę antram broliui ir iškviėtė į Ameriką. Tėvui neliko nė vieno vaiko; dabar gyvenimą išdavė „ant arendos“.

— Tai šią gadynę ir su tikrais vaikais klapatas: pa-

augo, kaip kurapkiukai išriedėjo iš kiaušinio ir eina sau į žmones, kartais nė patys tėvai nežino, kur vaikai yra. Kiti net apsivedę palieka pačias ir važiuoja į Ameriką. Vieną žinau Šiauliuose tokį, kad vieną dieną paėmė šliubą, o antrą dieną į Ameriką išvažiavo; dabar pati po miestą trinasi... Tokią gražią mergaitę sugadino; ne daug tokių tėra, net į mokyklą dėl jos ėjo; pats sakės, kad dėl to einas į mokyklą, kad jo mylimoji einanti.

— Visokių yra, sugalvoja ir išvažiuoja. Pagalvok dabar, dėl ko važiuoja tokie, kaip mūsų Liurbauskis; tokį ūkį turėjo — 80 dešimtinių žemės ir skolų neturėjo. Patsileido, pradėjo gerti, paleistuvauti, vogti, susibičiuliavo su uriadnikais, su visokiais šnipukais, pradėjo vedžioti uriadnikus prie savo kaimynų ūkininkų; kas turėjo kalendorių, kas kokią knygutę, kas šaudyklę, tai vis vedė policiją, visus skundė, kol pradėjo visi jį pirštais bdyti, kur sutikdami, kaip kokį šunį niukti. Vis būtų dėl to dar kentėjęs, jei ne vienas atsitikimas, kuris jį į Ameriką išvijo.

— Tai ką jis padarė? — klausė kitas, iš toliau atvažiavęs svečias.

— Jis buvo pavogęs savo dėdės pinigų 200 rublių, o vienas vaikas žinojo, gal pažįsti Antaną Stipraitį. Tai jis Stipraičiui pasirodė, jog daug turįs pinigų, su juo gėrė Šiauliuose. Kad būtų neįgėręs buvęs, būtų nerodęs pinigų. Stipraitis tuojau sužinojo, kad jo dėdei dingo 200 rublių. Paskui, kai supykindavo Antaną, Antanas prižadėdavo jam nedovanoti, tas tuojau vėl atsiprašydavo. Kai vieną kartą atvedė uriadniką pas Antano draugą, uriadnikas, surinkęs daug popierių, išsivežė. Tada Antano Stipraičio draugas atbėgo pas jį, sutarė, parbėgęs atvažiavo arklį pas Stipraitį, Antanas pasakė Liurbauskiui, kad nebegalima dovanoti, ir išvažiavo su savo draugu

pas Liurbauskio dėdę. Tik tada Liurbauskis subruzdė: kiek tik turėjo, paėmė visus savo pinigus, pasikinkęs arklį nulėkė pas tuos, kur buvo jo pinigų paskolinta, atėmė skolas ir, kiek arklys gali, šuoliais lėkė į pačios tėviškę, gavo pinigų dar iš ten, paliko jiems arklį, nubėgo pas pirklius, suderėjo ir išlėkė į Ameriką.

— Tai jis labai baikštus buvo.

— Baikštus buvo. Taip buvo išsigandęs, kad, kai važiavo per vieną sodžių, kur buvo atvedęs uriadniką, išgirdo šūvį, manė, jog jį šauna, tai kad ėjo, kad ėjo išsigandęs, kiek tik gali. Jau trečioje parapijoje būdamas nuo savo namų, pamatė paskui jį atvažiuojant su tokiau arkliau, kur Stipraitis išvažiavo, manė, kad jį atsiveja — kad pasileido lėkti išsigandęs; nulėkė į pačios tėviškę visas išbalęs, drebėdamas, arklį kieme paliko, pats įbėgęs prašo: „Paslėpkit mane ir arklį, atsiveja!..”

— Kaip jam ten einasi Amerikoje?

— Sako, labai prastai eina, nieko neturįs, ką uždirbęs, tą ir pragerięs. Gauna kokią geresnę vietą, neateina laiku, ir vėl atleidžia. Amžinai prasigėręs, prasiskolinęs. Pirmiau dar gaudavo iš ko pasiskolint, o dabar, kai visi jį žino, niekas nebeduoda; kitą dieną ir nevalgiusiam tenka būti...

— Mat, ir ūkininkai pasileidžia, nebesižino ką bedarą! — kalbėjo svečias. — Iš mūsų sodžiaus dabar išvažiavo jaunas vaikinys; bėda žmogui, kai pasileidžia, kaip ir tas mūsų sodžiaus Jonas Burbulėlis, užsiėmė su mergomis; viena pradėjo kabintis, kad tu man kaltas esi, kita vėl sako: „Tu mane prigavai”, o trečia jam ariant pavasarį atnešė vaiką, į vagą įguldė ir sako: „Gadyk mane, nedovanosiu, aš neturiu kuo vaiko auginti, užmokėk man.” Pamatė Burbulėlis, jog nieko gero nebebus, tik gėda ir bėda. Išvažiavo vaikas į Ameriką, ten ramiau.

— Aš žinau — viena moteris nuo vyro pabėgo ir išlėkė į Ameriką.

— Ir aš nuo pačios pabėgsiu ir išvažiuosiu į Ameriką, tik parsiuskite mums daug šipkarčių! — šaukė Laumakėlis.

Keliauninkai jau rinkosi savo daiktus, taisėsi į kelią, dėjo į skrynutes, kas jiems reikalinga kelionei, galvodami, jog jau tuojau reikės važiuoti, reikės palikti Lietuvą, savo gimtinį kiemelį. Nors anksčiau nekentė savo krašto, bet dabar, kai atėjo paskutinė valanda, atėjo laikas skirtis su namiškiais, su tėvais, motinomis, seselėmis ir broliais, su visais pažįstamais, su draugais, jiems taip pasidarė liūdna, taip verkšminga. Kuriam kietas širdis buvo, ir tas neišsilaukė neverkės; visiems per skruostus ašaros varvėjo, o labiausiai verkė Gražutis.

Liesutis, pristojęs prie jų, vis su jais kalbėjosi:

— Jūs išvažiuojate į Ameriką, o aš pasilieku savo tėvynėje; nežinau, ar aš laimingesnis, ar jūs. Aš vargsiu savo tėvynėje, jūs vargsite svetur. Aš pasilikęs rašysiu jums laiškus ir mokysiu rašyt jūsų seseles, kad jos savo ranka parašytų jums laiškus. Aš, čia palikęs, savo šalyje kovosiu už savo ir už jūsų teises. Jeigu pakliūsiu į priešų rankas, nukentėsiu, — vėl kovosiu, kol numirsiu. Jūs, išvažiavę į Ameriką ir kitur kur būdami, neužmirškite mūsų, savo gimtos šalelės, savo kalbos ir visko, ką išmokė jūsų bočiai prabočiai. Nevadinkit savo tėvynės „krajum”, vadinkite Lietuva. Būkite geri lietuviai, gyvenkite visi vienybėje, meilėje. Skaitykite laikraščius. Uždirbę pinigų, negyvenkite visados Amerikoje, parvežkite pinigus į savo tėvynę; neimkite už moteris svetimtaučių, juk galite išsirinkti padurias, geras lietuvaites. Susirašykime dažnai laiškais. Neužmirškite rašyti laišku savo mylimoms merginoms į Lietuvą!

— Tai kad pasakė pamokslą! Man pro vieną ausį įeina, pro kitą išeina, — juokavo Skaistutis.

— Na, vyrai, jau laikas į kelionę, gal pirkliai jau stotyje laukia, — ragino Gražutis.

— Su kokiais pirkliais suderėjote? — klausė kaimynas.

— Su Sidlavos, su kokiais daugiau, jie geriau veda į Ameriką, liepė vakare atvažiuoti į Šiaulius, ten sukamandavos į naktinį traukinį, ligi Mažeikių mašina važiuosime, o paskui pėsti Kretingos link, — paaiškino Meilutis.

— Jau arkliai pakinkyti, galite važiuoti, — pranešė į gryčią įėjęs Meilučio posūnis Petras, paskui paėmęs apsilvilko storą burnosą ir sukrovė visus jų daiktus į ratus.

— Aš arklius parvažiuosiu, taisykitės, jau laikas. Išgerkite alaus!

— Sakykim jau sudie, važiuosime! — ragino Gražutis. — Pirmiausia pasakykime sudie savo tėvynei Lietuvai, paskui kitiems, visiems uždainuokim „Sudiev, Lietuva“ — dainą iš tėvynės išvažiuojančių. Mergaitės, mums padėkite. . .

Sustojo visi į ratą, Gražutis užtraukė, mergaitės gražiai paėmė, o kiti labai graudžiai pritarė:

Sudiev, Lietuva, man linksma buvo
Gyvent savoj šalelėj. . .

1912

PER KOVĄ Į ŠVIESĄ

Jaunas vaikinai dairėsi aplinkui, žmonių neteisybėmis stebėjosi, prispaustųjų vargai jo dvasią kankino; jam baisiai liūdna buvo žiūrėti, kaip nuvargintieji vienas kitą slegia, kad savo priešą nemato, kad leidžia save skausinti. . .

Pamatęs žmonių žvėrišką pyktį, įsitikino ir suprato, kad šis pasaulis dar labai nelaimingas. . . ir pajuto savo širdyje stebėtiną karštį, kažkokias idealaus troškimo liepsnas, kurios degė ir gimdė ugnines sėklas — mažas, degančias ir negėstančias kibirkštėles. Nepaprasto jausmo apimtas, vaikinai sušuko:

— Atkeršysiu jums, palaimintieji! Už ką jūs prispaudėt savo vargšus brolius? Aš ugnies kibirkštėles nuo kalno pabersiu ir visą aptemdytą kraštą uždegsiu, laukai ir miškai raudoname gaisre liepsnos, nusivalys ir atsikratys nuo praeities purvų. Aš sėsiu ugnį, žaibus ir audrą, o išaugs gerovė, meilė ir teisybė, o vargdieniai laisvės dalgiais laimę piaus ir tiesos grėbliais gamtos dovanas rinks, ir bus visi sotūs ir apsirėdę.

Vaikinai perplėšė savo krūtinę ir pilna sauja sėmė tą ugnį, kuri degina, kas pikta, o ugdo visa, kas gera, ir bėrė nuo kalno tas ugnines sėklas — kibirkštėles. Vėjas jas nešė, ir jos apėmė senų neteisybių laužus ir gyvačių lizdus į pelenus vertė, raudoni gaidžiai ant švenčiausiųjų dievnamių stėjo, ir raudona šviesa apėmė visą šalį. Sujudo visi, tamsuoliai ir šviesuoliai, o palaimin-

tieji, viską pametę ir tamsuolius susitelkę, keliaklupsta bėgo gaisrų gesinti... Ugnį apgesinę, neapykantos kulėmis ėmė šaudyti į kalną...

Vaikinas nuliūdęs pabūgo, suprato, kad taip neuždegsi; kai iš viršaus dega, lengva užgesinti, bet vilties nenustojo, o tik nutarė eit ir uždegt iš vidaus. Sumanė eiti prie tamsiųjų veidų ir eiti ten, kur kėpa ant saulės ir didžiųjų namų dulkėse nusikankinę, prislėgti, pailsę, ir tiems vargdieniams po mažą ugnies kibirkštėlę širdyse įžiebt, įkurt ir tedega, ir tegimdo jų krūtinėse naujas ugnies sėklas, ir teapima žemę savitarpio meilė, o priešams — kerštas, gaisras. Jis nutarė eiti ir ugnimi nuskaldyt uolas nuo takų, erškėtrožes sudegint ir plačiu, lygiu keliu vesti prispaustuosius prie žinojimo kalno.

Vaikinas rengėsi eiti prie savųjų, jau buvo nuskėlęs didelio akmens briauną, ir jo užmanytais tikslas, lyg aušra, jam švietė; tik staiga šiaurės šalis sublizgėjo žaibais, prie jo puolė šaltis, lyg erelio sparnais jį apsupo ir sušuko:

— Vaikine, sustok! Kur eini?

— Einu leisti ugnį ant žemės ir to tiktai geidžiu, kad būtų uždegta, — ištarė vaikiną kažkur seniai girdėtus žodžius.

— Aš to neleisiu! — sušuko šaltis, — aš tavo silpną ugnį užšaldysiu, aš tave karčiame skurde paskandinsiu, aš nekenčiu ugnies! — Paskui minkštesniu balsu pratarė: — Tu, vaike, apsvaigęs esi, žmonių nepažįsti... Argi nežinai, kad visi žmonės, apart kelių asmenų, man tarnauja? Ir tu man tarnauk; aš tave priglausiu ir amžinai nuraminsiu, nieko nebejausi ir būsi laimingas.

Vaikinas nelabai bijojo šalčio ir jo kalbos nenorėjo nė klausyti. Šaltis vėjais jį prie savęs traukė, o jis prieš šaltį kovojo. Vaikino pajėgas jau buvo beapgalis šaltis,

tik, debesims praslinkus, virš kalno pasirodė saulė, ir jos spinduliai neapsakomu greitumu atskrido vaikinui į pagalbą. Ir susiėmė kovoti šviesos spinduliai su tamsos sūnum — šalčiu; iš tų imtynių kilo dideli vėjai ir audra. Audros sūkūriai vaikiną pagavo ir nunešė toli į nepažįstamą vietą. Ten buvo keliai ir keleliai, takai ir takeiliai visaip susiraižę ir susikryžiavę. Vaikiną nuliūdęs po krūmus klaidžiojo ir prie gyvenimo tikslo kelio ieškojo; ką tik sutiko, vis klausė kelio, vienok paklaustieji jam nieko nesakė, tiktai lyg iš bepročio baisiai stebėjosi, ir jo klausinėjimų niekas nesuprato.

Vėjai siautė, žaibai tviskėjo, medžių šakos lingavosi, javai bangavo, audrų sūkūriai aplinkui sukosi. Tarp tų audros sūkūrių stojos prieš vaikiną merginos paveikslu grožybės dvasia; ji atsistojo ant tako, padavė jam ranką, jį apkabino, jam šypsojos ir savo gražumu jį viliojo. Vaikiną jos klausė:

— Kas esi?

— Aš esu Meilė, kuria mylisi visa gamta, kuri pradžios ir galo neturi, be kurios pasaulis negyventų; žodžiu sakant, aš esu moteris-Meilė, aš daviau gyvastį valdovams ir pavaldiniams, turtuoliams ir beturčiams ir net savo priešams, kurie mano vardą purvina. Mane mylėk, o būsi laimingas.

— Kiek esu patyręs, visos meilės mane vargina, argi tu esi tokia gera?

— Aš tave myliu, aš tave aplankau, aš noriu būti su tavim. — Ir lūpų šlamėjimu ji jam sušnabždėjo: — Ar myli, ar myli?..

Vaikinas nespėjo ištartti „myliu“, kai gražioji jį apkabino, priglaudė prie krūtinės ir meilės saldybėje jį paskandino.

Tarp žalių gojelių su juo vaikštinėjo, su juo žaidė ir jį ramino.

Vaikinui vietoje vaikštinėti nusibodo, jis jautė kažkokį neramumą, ir jo vidurinė dvasia krūtinėje šaukė:

— Pirmyn, prie gyvenimo tikslo, dar ne čia tavo kelio galas!

Vaikinas nuliūdo, nežinojo, kur eiti, nuleido akis ir ėmė verkti.

Moteris-Meilė nuliūdo, susimąstė, beveik verkdamas klausė:

— Ko nori, mieliausias? Ko gi trokšta tavo nerami dvasia?

— Aš trokštu eiti prie aukštesnio tikslo; verkiu, kad gaila tave palikti, aš eisiu ieškoti pasaulio Meilės.

— Gerai, drauge, aš su tuo sutinku; pasaulio Meilė nėra man priešinga; bet kodėl tu nori mane čia palikti?

— Aš manau, kad mano darbas tu trukdysi...

Po tų žodžių abu nuleido galvas, ilgai tylėjo ir giliai susimąstė.

Mašalai zirzė, žiogeliai čirškė, paukšteliai čiulbėjo, lapeliai šlamėjo ir gegutės kukavo. Po ilgo tylėjimo Meilė prašneko:

— Gamtos nepažįsti... Kas gi Meilę palieka? Kas gi vienas klaidžioja? Akis pakelk ir į paukščius pažiūrėk: jie visi poromis gieda. Ar girdi, kaip liūdnai gegutė kukuoja? Ji per amžius kukuoja, kad sau draugo neturi... Taip ir tu kukuosi nuo manęs atsiskyres...

— Bet ar tu norėsi su manim eiti?

— Ar manai, kad ne... Negana, kad eisiu, bet aš tau ir darbe padėsiu. Dviese greičiau tiesos kelius atrasime, iš dviejų meilės liepsna bus karštesnė; ugnies kibirkštėlėms aš medžiagą duosiu; vargingus takus aš tau pa-

puošiu, pajėgas ir sveikatą priduosiu; o be manęs iš tikrųjų pražūsi...

Blizgantieji, pamatę vaikiną skersai kelio einant, ėmė šaukti:

— Kur eini, dykūne? Kur klaidžioji, beproti? Eik pas mus ir tarnauk, o būsi laimingas! Mes esam galybė, esam stiprybė, mūsų rankose gyvenimo vadžios!

Storieji šaukė savo:

— Pas mus, pas mus, mes gyvenimo tikslas! Mums tarnauk! Pas mus yra duona, auksas, sidabras ir visos brangenybės!

Vaikinas nė vienų neklausė.

Tarp žmonėmis apgyventų mažų kalnelių stovėjo namai su aukštais bokštais ir paaukuotais kryžiais. Apie tuos namus juodi asmenys slankiojo ir su savim kažkokią tamsią mirties dvasią nešiojo. Vaikinas priėjo ir nedrąsiai meldė parodyti jam tikrąjį kelią. Jie su džiaugsmu šaukė:

— Gerai, gerai, kad pas mus atėjai. Mes neklaidingi, tik mes esame tikrojo kelio žinovai, kuriuo žmogus eidamas laimę suras ir linksmas gyvens dangaus viešpatijoje. Mes esame tikri vadovai į šviesą.

Vaikinas pasakė, kad laimės sau neieškąs, kad netrokštąs turėti dangaus viešpatijų, kad nenorįs būti kitų prispaudėju, tiktai norįs gyvent su prispaustaisiais ir trokštąs laimės lygiai visiems.

„Kelio žinovai“ iš sykio nustebo, sumišo, jo kalbos nesuprato, tik pečiais traukė, žiūrėjo ir mąstė.

Vaikinas pasakė, kad žmonių širdyse šventą ugnį uždegsiąs, kuri visa pikta išnaikins, nuostabią šviesą padarysiąs, su ta šviesa visi atrasią tuos tikruosius kelius, kurie veda tiesiai į laisvę ir laimę. Dar kartą nusilenkė ir meldė patarimo.

„Kelio žinovai” dantimis sugriežė, baltomis pažiūrėjo ir sušuko:

— Parmazone! Bedievi! Beproti! Iš kur tau atėjo tokios biaurios nesąmonės! Tu žmonių ramybę nori sugriauti!.. Tu prieš vėją puti! Tu šventą dievo valią niekini! — Ir negyvais paveikslais ėmė jį gąsdinti ir liepė pamesti tas savo svajones; kalbėjo apie mirtį: — Tavo tikslas — tai grabo lentos! Dulkė esi!.. Gyvenk, kaip tavo tėvai gyveno!.. — Ir, paėmę didelę knygą, parodė vaikinui: — Čia šviesos kelias, čia mokslas, čia žinios ir gyvenimo tikslas! — Vaikinas nežinojo, kas toj knygoj yra, tik matė viršuje atspaustas aukso raides su žibančiu žodžiu „Šv. teologija”.

Toli už kalnų perkūnas dundeno, padangėje audrų debesys rinkosi, o vaikinas tarp kalnelių nuliūdęs vaikščiojo ir vėl ieškojo to tikrojo kelio, kuris vestų jį prie gyvenimo tikslo.

O toli, toli debesys ir kalnai tartum rėmės į dangų ir išsirangę vingiuotais keliais viliojo vaikiną į didžias aukštybes; vaikinas, paskendęs mintyse, manė, galvojo, svajojo: „Kad aš iškilčiau viršum tų kalnų, aš aplėkčiau visą pasaulį, gal gerai pažinčiau visuomenės gyvenimą... Skrisčiau iki saulės ir virš saulės, ten jos spindulių daugybę prisirinkčiau ir sugrįžęs krisčiau ant žemės ir visą ugnį savo broliams vargdieniams paberčiau; tada užsidedgtų stebuklinga šviesa ir nušviestų takus į laisvę; jos neįstengtų priešai užgesyti, ir liaudis su noru eitų tuo keliu, kur žydi laimė, kur žėri dangus...”

Daugybė draugų, nepasiekę tikslo, kelionėje žuvo... Vieni, pamatę nuostabią šviesą, susigėdo, į šalį pasitraukė ir vėl įkrito į tamsybių gelmes. Kitus piktos gyvatės sukapojo, ir jų kūnus miškų tigras sudraskė. Kiti, privargę, dvasioje nusilpę, atsitraukė. O drąsiausieji nuo sunkių

žaidų krito ir, kraujuose paskendę, akis užmerkė... Bet įžiebtos ugnies niekas nebeužgesino: ji, giliai įsidegusi, ėdė ir naikino pikto šaknis.

Jaunųjų draugija didėjo ir augo ir dainuodama ėjo vargo keliais.

Vieškeliai ir keliukai tiesėsi, klaidumai nyko, plačios vandenėtos pelkės džiūvo, o jų vietoj lankų dobilėliai žaliavo.

Iš nuvargusios žemės kilo žmonių dainos ir jauniems veikėjams stipresnių jėgų įkvėpė.

Naujais rūbais pasipuošę, į aukštybes kildamos, jaunos dvasios giedojo:

Šviesa, o šviesa, pašalink naktis,
Težėri ugnim žmonijos širdis!
Tiesa ir laisvė visur tegyvuoja!

Už kalnelių, laukų ir žalių girių, už plačių vandenynų, už laivus kilnojančių jūros bangų atsiliepė tolimi aidai:
— Tegyvuoja... laisvė... tegyvuoja!!!

1913

BIBLIOGRAFINĖS PASTABOS

Čia yra nurodoma periodika ir leidiniai, kuriuose pirmą kartą buvo spausdinti Jovaro poezijos ir prozos kūriniai; taip pat nurodomi tie kūriniai, kurie spausdinami iš autoriaus rankraščių.

P O E Z I J A

1903 m.

Gamta ir vargdienis. „Vienybė Lietuvinkų“ 1904, N 30.
Kad audros pakils. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Kalėjime. Rankraštis.
Kapai (Ant kapų). Žibutė, 1906.
Mano jaunystė. Žibutė, 1906.
Maža dainelė. Pirmieji žiedai, 1909.
Nekenčiam girtybės. Širdies balsai, 1908.
Noriu rašyti. Žibutė, 1906.

1904 m.

Auštant. Žibutė, 1906.
Juodašimčių giesmė. Širdies balsai, 1908.
Kad žmonės nedori man širdį draskys. Parinktosios eilės, 1923.
Kur šlamancios girios. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Ledų jūros. Eilės ir dainos, 1947.
Mylimai. Parinktosios eilės, 1923.
Prisikėlei, gamta. Kibirkštys, 1908.

Ruduo. Pirmieji žiedai. 1909.
Saulė kilis aukšty. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Salin tamsa. Širdies balsai, 1908.
Temstant. Žibutė, 1906.
Tyr'ai liūdi. Pirmieji žiedai, 1909.
Trokštantis paukštis (Trokštantis). Pirmieji žiedai, 1909.
Vasara, ateik. Parinktosios eilės, 1923.
Žemaitėi. Parinktosios eilės, 1923.
Žūkit, eilutės. Jausmų kibirkštėlės, 1908.

1905 m.

Ateik. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Audra prieš dieną. Kovotojų giesmės, 1907.
BroLIAI, į darbą! Vilniaus kalendorius, 1906.
Girtuoklių giesmė. Širdies balsai, 1908.
Einant į kovą. „Ūkininkas“ 1905, N 9.
Jau aušta. Žibutė, 1906.
Jaunųjų darbininkų daina. Kibirkštys, 1908.
Kad būčiau poetas. Gabija, 1907.
Kol pulsas krūtinėj krutės. Eilės ir dainos, 1947.
Lelijos (Lelija). Žibutė, 1906.
Man tinka. Žibutė, 1906.
Motina. Žibutė, 1906.
Pasakyk (Pasakyk man). Žibutė, 1906.
Pavasario rytas. Žibutė, 1906.
Pušaitės. Parinktosios eilės, 1923.
Raudonai žvaigždėtai rožės kad pražys. „Rašlai“
1941, N 3.
Saulėi tekant. Kibirkštys, 1908.
Skambančios stygos. Žibutė, 1906.

1906 m.

Aš liūdžiu. „Žarija“ 1907, N 13.
Atsakymas. Parinktosios eilės, 1923.
Audros. „Lietuvos Ūkininkas“ 1908, N 52.
Dangų mačiau. „Pergalė“ 1955, N 1.
Despotai. „Naujoji Gdynė“ 1906, N 19.
Eglaitė (Aglaitė). Žibutė, 1906.

Gamtai. „Naujoji Gdynė“ 1906, N 24.
Gyvenimo rytas. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Ko liūdi, berželi? Gabija, 1907.
Ko trokšti, ko liūdi, ilgiesi, dvasia. „Žarija“ 1907,
N 14.
Liūdnas laikas, liūdnos dienos. Pirmieji žiedai, 1909.
Mes eisime laisvės, lygybės keliais. „Naujoji Ga-
dynė“ 1906, N 12.
Naikinsim daigus piktuosius. Kibirkštys, 1908.
Nors audros ir siaučia. Parinktosios eilės, 1923.
Onytei. Parinktosios eilės, 1923.
Po šaltos žiemos. Eilės ir dainos, 1947.
Skriskit, skausmo dainos. Parinktosios eilės, 1923.
Sukelkime kovą. „Kova“ 1906, N 24.
Sumišimas. „Lietuvos Ūkininkas“ 1906, N 33.
Žibutei. Žibutė, 1906.

1907 m.

BroLIAI ir sesers! „Kova“ 1907, N 41.
Į kovą pirmyn! „Kova“ 1907, N 50.
Įkvėpk, nuvesk! „Lietuvos Ūkininkas“ 1907, N 12.
Jau aušta. Širdies balsai, 1908.
Jei kada ilgies. „Lietuvos Ūkininkas“ 1907, N 46.
Jei nori, vargdieni. „Žarija“ 1907, N 1.
Kalėjimas. „Vilniaus Žinios“ 1908, N 163.
Kas priešas? Kibirkštys, 1908.
Knygnešys. Širdies balsai, 1908.
Myliu. „Lietuvos Ūkininkas“ 1908, N 5.
Mokytojai. Poezija, 1908.
Naujiems metams. „Lietuvos Ūkininkas“ 1908, N 1.
Nors trokšta krūtinė. Poezija, 1908.
Nužudytiems draugams. Kalendorius, 1910.
Pasakyk, Lietuva mylimoji. „Skardas“ 1907 N 4.
Vargstame, broLIAI. „Kova“ 1907, N 42.
Žydėk! Poezija, 1908.

1908 m.

Aš beturtė, vargdienė. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Be reikalo, žmonės. Poezija, 1908.

Gydytojams. Sirdies balsai, 1908.
Kada, o kada? Vilniaus kalendorius, 1909.
Kad mano krūtingę. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Kur gražiausia. Vilniaus kalendorius, 1909.
Kur tie jausmai? Poezija, 1908.
Nuskausta mergelė. Sirdies balsai, 1908.
Nuvesk mintis. Poezija, 1908.
Suskambink stygas. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Siaulių inteligentijai. „Žarija“ 1908, N 22.
Tylus, tylus vakarėlis. Vilniaus kalendorius, 1909.
Viltys. Sirdies balsai, 1908.
Viskas ne man. Jausmų kibirkštėlės, 1908.

1909 m.

Aš norėčiau. „Lietuvos Ūkininkas“ 1909, N 39.
Draugui beržui. Parinktosios eilės, 1923.
Gegutė, ir man užkukuok. Garsas, 1909.
Kad kartą išauštų. Parinktosios eilės, 1923.
Mačiau idealą grožybės. Amžinos dainos, 1914.
Mylėčiau (Giedočiau). Ūkininkų kalendorius, 1910.
Nelaimių sunkiausių dienoj. Amžinos dainos, 1914.
O ko jie nori? „Kova“ 1909, N 22.
O motin! „Lietuvos Ūkininkas“ 1909, N 17.
Rasos, rasos... Amžinos dainos, 1914.
Sraunusis upelis. Eilės ir dainos, 1947.
Tarp rožių krūmų vėjai kaukia (Nužudytas). Vilniaus kalendorius, 1909.
Tikėk! Eilės ir dainos, 1947.
Velykos. Amžinos dainos, 1914.

1910 m.

Draugams. „Aušrinė“ 1910, N 1.
Draugams ir draugėms. Sielos aidas, 1913.
Gal neliūdėčiau. Sielos aidas, 1913.
Gėlėms. Sielos aidas, 1913.
Giedodamas skriski. Sielos aidas, 1913.
Jau gėlės nuvyto. Amžinos dainos, 1914.

Liaudies dainiui. „Laisvoji Mintis“ 1911, N 2.
Liaudžiai. Sielos aidas, 1913.
Neateis. „Lietuvos Ūkininkas“ 1910, N 48.
Nebijau. Sielos aidas, 1913.
Pasaulis. Sielos aidas, 1913.
Ruduo. Amžinos dainos, 1914.
Rūtelei. Sielos aidas, 1913.
Skriskit, paukšteliai. „Lietuvos Ūkininkas“ 1910, N 43.
Sukaukite, vėjai! Sielos aidas, 1913.
Vystančiai gėlelei (Rūtelei bevystant). Parinktosios eilės, 1923.

1911— 1913 m.m.

Ankstyvajai gėlelei. Parinktosios eilės, 1923.
Eini takeliu. Vilniaus kalendorius, 1914.
Jūs, mano kanklės. Sielos aidas, 1913.
Kad aš turėčiau. Sielos aidas, 1913.
Malonu beržyne. Sielos aidas, 1913.
Mes, skambios stygos. Sielos aidas, 1913.
Mielai merguželei. Sielos aidas, 1913.
Nemunas pavasarį. Vilniaus kalendorius, 1912.
Nors... „Jaunimas“ 1911, N 1.
Nueik, atrask, parnešk. „Mūsų Jaunimas“ 1938, N 3—4.
Oi, daug tų karčiųjų... Sielos aidas, 1913.
Oi, kaip nusibodo. Sielos aidas, 1913.

1914 m.

Draugei. Amžinos dainos, 1914.
Kodėl? Amžinos dainos, 1914.
Nebijok. Amžinos dainos, 1914.
Oi, skriskite greitai... Amžinos dainos, 1914.
Sirdis kad atrastų. Amžinos dainos, 1914.

1921 m.

Kelkimės! „Jaunimas“ 1921, N 2.
Plaukim. „Sietynas“ 1921, N 7.

Sveikinu pavasarį. Parinktosios eilės, 1923.
Tu džiaukis. „Jaunimas“ 1922, N 4.

1922—1936 m.m.

Kam pasiskųsiu. Parinktosios eilės, 1923.
Pasiilgau vasarėlės. „Raštai“ 1941, N 3.
Tėve mūsų. Rankraštis.

1940—1941 m.m.

Ieškok, surask. „Tarybų Lietuva“ 1941, N 139.
Lyg sapnas, ne sapnas. „Tarybų Lietuva“ 1941, N 139.
Sudie, supelėjus mokykla. „Raštai“ 1941, N. 3.

1945 m.

Draugams. Eilės ir dainos, 1952.
Mes išeinam į liaudį. Eilės ir dainos, 1952.

1946 m.

Respublika žydi — žydės ir Šiauliai. Eilės ir dainos, 1952.

1947 m.

Mes, broliukai ir sesutės. Eilės ir dainos, 1952.
Mes, laukų artojai. Eilės ir dainos, 1952.
Nauji metai. „Raudonoji Vėliava“ 1948, N 1.

1948 m.

Tarybinei moteriai. „Raudonoji Vėliava“ 1948, N 30.
Žmonija raudonom vėliavom pasipuoš. „Literatūra
ir menas“ 1948, N 9.

1949 m.

Liaudžiai. Eilės ir dainos, 1952.
Milijardierius popiežius. Eilės ir dainos, 1952.

Neilgai. Eilės ir dainos, 1952.
Susipažinimas su rusų poetais. Rankraštis.

1950 m.

Kelkis, kelkis, Jovarėli. „Literatūra ir menas“ 1950, N 2.
Neliūdėk, berželi. Rankraštis.

1951 m.

Beturčių poetas — Julius Janonis. Rankraštis.
Laiškas kolūkiečiams. Eilės ir dainos, 1952.
Mes neleisim karų. Eilės ir dainos, 1952.
Mes už taiką! Eilės ir dainos, 1952.

1952 m.

Galiu. Rankraštis.
Jau kelias į šviesą praskintas. Rankraštis.

1953 m.

Juodosios jūros bangos. Rankraštis.
Mano liaudis. Rankraštis.

P R O Z A

Ant ežero kranto. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Augmenėlis. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Drąsios moterys. „Kova“ 1907, N 50.
Etapu. Tėvynės laukuose, 1909.
Jurgis Liesutis ir Petras Meilutis, arba kodėl
žmonės važiuoja į Ameriką. „Rygos Naujienos“
1912, N 17, 18, 19, 20, 23, 25, 31, 49.
Kalėjime. Tėvynės laukuose, 1909.
Kiškelis. Jausmų kibirkštėlės, 1908.
Kodėl tavęs čia nėra? Tėvynės laukuose, 1909.
Kukavo gegutė. Jausmų kibirkštėlės, 1908.

Per kovą į šviesą. „Rygos Naujienos“ 1913, N 20, 26.
 Rytas. Sielos aidas, 1913.
 Šermenyse. „Kova“ 1907, N 33, 34.
 Tas pilkas gyvenimas. „Visuomenė“ 1910, N 11/12.
 Tėvynės laukuose. Tėvynės laukuose, 1909.
 Varpų vainikas. Tėvynės laukuose, 1909.

J. Būtelėnas

EILERAŠČIŲ ALFABETINĖ TURINIO RODYKLĖ

Ankstyvajai gėlelei - - - - -	236
Aš beturtė, vargdienė - - - - -	166
Aš liūdžiu - - - - -	121
Aš norėčiau - - - - -	193
Ateik - - - - -	77
Atsakymas - - - - -	116
Audra prieš dieną - - - - -	99
Audros - - - - -	114
Auštant - - - - -	70
Be reikalo, žmonės - - - - -	158
Beturčių poetas — Julius Janonis - - - - -	280
Broliai, į darbą! - - - - -	76
Broliai ir sesers! - - - - -	153
Dangų mačiau - - - - -	132
Despotai - - - - -	131
Draugams (Neturiu taip didžios tos didvyrių jėgos) - - - - -	219
Draugams (Uždainuojam, draugai) - - - - -	261
Draugams ir draugėms - - - - -	206
Draugei - - - - -	241
Draugui beržui - - - - -	195
Eglaitė - - - - -	105
Einant į kovą - - - - -	102
Eini takeliu - - - - -	235

Galiu	286
Gal neliūdėčiau	216
Gamtai	130
Gamta ir vargdienis	43
Gegute, ir man užkukuok	197
Gėlėms	200
Gydytojams	176
Giedodamas skriski	212
Girtuoklių giesmė	78
Gyvenimo rytas	117
Ieškok, surask	254
Į kovą pirmyn!	155
Įkvėpk, nuvesk!	136
Jau aušta (Jau graži aušra nušvitus)	138
Jau aušta (Užsidedė rytas raudona ugnia)	93
Jau gėlės nuvyto	208
Jau kelias į šviesą praskintas	235
Jaunųjų darbininkų daina	103
Jei kada ilgies	137
Jei nori, vargdieni	140
Juodašimčių giesmė	68
Juodosios jūros bangos	288
Jūs, mano kanklės	233
Kad aš turėčiau	220
Kad audros pakils	48
Kad būčiau poetas	84
Kad kartą išauštų	178
Kad mano krūtinę	170
Kada, o kada?	169
Kad žmonės nedori man širdį draskys	57
Kaiėjimas	148
Kalėjime	54
Kam pasiskųsiu?	248
Kapai	47
Kas priešas?	152
Kelkims!	243
Kelkis, kelkis, Jovarėli	277

Kodėl?	239
Ko liūdi, berželi?	107
Kol pulsas krūtinėj krutės	97
Ko trokšti, ko liūdi, ilgiesi, dvasia	125
Knygnešys	142
Kur gražiausia	172
Kur šlamančios girios...	72
Kur tie jausmai?	159
Laiškas kolūkiečiams	278
Ledų jūros	62
Lelijos	90
Liaudies dainiui	218
Liaudžiai (Mano liaudie, einu aš kartu su tavim)	274
Liaudžiai (Nuo žemės paviršiaus tenyksta tamsybė)	217
Lyg sapnas, ne sapnas...	258
Liūdnas laikas, liūdnos dienos	110
Mačiau idealą grožybės	182
Malonu beržyne	229
Mano jaunystė	49
Mano liaudis	290
Man tinka	89
Maža dainelė	41
Mes, broliukai ir sesutės	265
Mes eisime laisvės, lygybės keliais	128
Mes išeinam į liaudį	260
Mes, laukų artojai	263
Mes neeisim karų	283
Mes, skambios stygos	234
Mes už taiką!	282
Mielai merguželei	227
Mylėčiau	179
Milijardierius popiežius	273
Mylimai	60
Myliu	147
Mokytojai	143
Motina	81

Naikinsim daigus piktuosius - - - - -	127
Naujiems metams - - - - -	144
Nauji metai - - - - -	264
Neateis - - - - -	202
Nebijau... - - - - -	213
Nebijok - - - - -	237
Neilgai - - - - -	270
Nekenčiam girtybės - - - - -	53
Nelaimių sunkiausių dienų - - - - -	180
Neliūdėk, berželi... - - - - -	275
Nemunas pavasarį - - - - -	223
Noriu rašyti - - - - -	51
Nors... - - - - -	222
Nors audros ir siaučia - - - - -	111
Nors trokšta krūtinė - - - - -	146
Nueik, atrask, parnešk - - - - -	232
Nuskausta mergelė - - - - -	104
Nuvesk mintis - - - - -	156
Nužudytiems draugams - - - - -	150
Oi, daug tų karčiųjų... - - - - -	225
Oi, kaip nusibodo - - - - -	230
Oi, skriskite greitai... - - - - -	240
O ko jie nori? - - - - -	186
O motin!... - - - - -	196
Onytei - - - - -	118
Pasakyk - - - - -	82
Pasakyk, Lietuva mylimoji - - - - -	133
Pasiilgau vasarėlės - - - - -	252
Pasaulis - - - - -	205
Pavasario rytas - - - - -	92
Plaukim - - - - -	246
Po šaltos žiemos - - - - -	119
Prisikėlei, gamta... - - - - -	74
Pušaitės - - - - -	91
Rasos, rasos... - - - - -	190
Raudonai žvaigždėtai rožės kad pražys - - - - -	95
Respublika žydi — žydės ir Šiauliai - - - - -	262

Ruduo (Aprauktas migla liūliuoja dangus) - - - - -	65
Ruduo (Visi augalai) - - - - -	203
Rūtelei - - - - -	201
Saulė kilis aukštyn - - - - -	58
Saulei tekant - - - - -	101
Skambančios stygos - - - - -	87
Skriskit, paukšteliai - - - - -	199
Skriskit, skausmo dainos - - - - -	120
Sraunusis upelis - - - - -	184
Sudie, supelėjus mokykla - - - - -	256
Sukaukite, vėjai! - - - - -	210
Sukelkime kovą! - - - - -	123
Sumišimas - - - - -	112
Susipažinimas su rusų poetais - - - - -	271
Suskambink stygas - - - - -	160
Sveikinu pavasarį - - - - -	242
Šalin tamsa! - - - - -	64
Šiaulių inteligentijai - - - - -	162
Širdis kad atrastų - - - - -	233
Tarybinei moteriai - - - - -	268
Tarp rožių krūmų vėjai kaukia - - - - -	191
Temstant - - - - -	59
Tėve mūsų - - - - -	250
Tikėk - - - - -	185
Tylus, tylus vakarėlis - - - - -	171
Tyrai liūdi - - - - -	61
Trokštantis paukštis - - - - -	67
Tu džiaukis - - - - -	245
Vargstame, broliai - - - - -	154
Vasara, ateik - - - - -	73
Velykos - - - - -	181
Viltys - - - - -	174
Viskas ne man - - - - -	167
Vystančiai gėlelei - - - - -	215

Žemaitėi	- - - - -	56
Žibutei	- - - - -	106
Žydėk!	- - - - -	135
Žmonija raudonom vėliavom pasipuoš	- - - - -	267
Žūkit, eilutės	- - - - -	63

T U R I N Y S

Autoriaus žodis	- - - - -	3
Autobiografija	- - - - -	5

POEZIJA

Maža dainelė	- - - - -	41
Gamta ir vargdienis	- - - - -	43
Kapai	- - - - -	17
Kad audros pakils	- - - - -	48
Mano jaunystė	- - - - -	49
Noriu rašyti	- - - - -	51
Nekenčiam girtybės	- - - - -	53
Kalėjime	- - - - -	54
Žemaitėi	- - - - -	56
Kad žmonės nedori man širdį draskys	- - - - -	57
Saulė kils aukštyn	- - - - -	58
Temstant	- - - - -	59
Mylimai	- - - - -	60
Tyrai liūdi	- - - - -	61
Ledų jūros	- - - - -	62
Žūkit, eilutės	- - - - -	63
Šalin tamsa!	- - - - -	64
Ruduo	- - - - -	65
Trokštantis paukštis	- - - - -	67
Juodašimčių giesmė	- - - - -	68
Auštant	- - - - -	70
Kur šlamančios girios...	- - - - -	72
Vasara, ateik	- - - - -	73
Prisikėlei, gamta...	- - - - -	74

Broliai, į darbą! - - - - -	76
Ateik - - - - -	77
Girtuoklių giesmė - - - - -	78
Motina - - - - -	81
Pasakyk - - - - -	82
Kad būčiau poetas - - - - -	84
Skambančios stygos - - - - -	87
Man tinka - - - - -	89
Lelijos - - - - -	90
Pušaitės - - - - -	91
Pavasario rytas - - - - -	92
Jau aušta - - - - -	93
Raudonai žvaigždėtai rožės kad pražys - - - - -	95
Kol pulsas krūtinėj krutės - - - - -	97
Audra prieš dieną - - - - -	99
Saulei tekant - - - - -	101
Einant į kovą - - - - -	102
Jaunųjų darbininkų daina - - - - -	103
Eglaitė - - - - -	105
Žibutei - - - - -	106
Ko liūdi, berželi? - - - - -	107
Liūdnas laikas, liūdnos dienos - - - - -	110
Nors audros ir siaučia - - - - -	111
Sumišimas - - - - -	112
Audros - - - - -	114
Atsakymas - - - - -	116
Gyvenimo rytas - - - - -	117
Onytei - - - - -	118
Po šaltos žiemos - - - - -	119
Skriskit, skausmo dainos - - - - -	120
Aš liūdžiu - - - - -	121
Sukelkime kovą! - - - - -	123
Ko trokšti, ko liūdi, ilgiesi, dvasia - - - - -	125
Naikinsim daigus piktuosius - - - - -	127
Mes eisime laisvės, lygybės keliais - - - - -	128
Gamtai - - - - -	130
Despotai - - - - -	131
Dangų mačiau - - - - -	132
Pasakyk, Lietuva mylimoji - - - - -	133

Žydėk! - - - - -	135
Įkvėpk, nuvesk! - - - - -	136
Jei kada ilgies - - - - -	137
Jau aušta - - - - -	138
Jei nori, vargdieni - - - - -	140
Knygnešys - - - - -	142
Mokytojai - - - - -	143
Naujiems metams - - - - -	144
Nors trokšta krūtinė - - - - -	146
Myliu - - - - -	147
Kalėjimas - - - - -	148
Nužudytiems draugams - - - - -	150
Kas priešas? - - - - -	152
Broliai ir sesers! - - - - -	153
Vargstame, broliai - - - - -	154
Į kovą pirmyn! - - - - -	155
Nuvesk mintis - - - - -	156
Be reikalo, žmonės - - - - -	158
Kur tie jausmai? - - - - -	159
Suskambink stygas - - - - -	160
Siaulių inteligentijai - - - - -	162
Nuskausta mergelė - - - - -	164
Aš beturtė, vargdienė - - - - -	166
Viskas ne man - - - - -	167
Kada, o kada? - - - - -	169
Kad mano krūtinę - - - - -	170
Tylus, tylus vakarėlis - - - - -	171
Kur gražiausia - - - - -	172
Viltys - - - - -	174
Gydytojams - - - - -	176
Kad kartą išauštų - - - - -	178
Mylėčiau - - - - -	179
Nelaimių sunkiausių dienoj - - - - -	180
Velykos - - - - -	181
Mačiau idealą grožybės - - - - -	182
Sraunusis upelis - - - - -	184
Tikėk! - - - - -	185
O ko jie nori? - - - - -	186
Rasos, rasos... - - - - -	190

Tarp rožių krūmų vėjai kaukia - - - - -	191
Aš norėčiau - - - - -	193
Draugui beržui - - - - -	195
O motin!.. - - - - -	196
Gegute, ir man užkukuok - - - - -	197
Skriskit, paukšteliai - - - - -	199
Gėlėms - - - - -	200
Rūtelei - - - - -	201
Nea.eis - - - - -	202
Ruduo - - - - -	203
Pasaulis - - - - -	205
Draugams ir draugėms - - - - -	206
Jau gėlės nuvyto - - - - -	208
Sukaukite, vėjai! - - - - -	210
Giedodamas skriski - - - - -	212
Nebijau... - - - - -	213
Vystančiai gėlelei - - - - -	215
Gal neliūdėčiau - - - - -	216
Liaudžiai - - - - -	217
Liaudies dainiui - - - - -	218
Draugams - - - - -	219
Kad aš turėčiau - - - - -	220
Nors... - - - - -	222
Nemunas pavasarį - - - - -	223
Oi, daug tų karčiųjų... - - - - -	225
Mielai merguželei - - - - -	227
Malonu beržyne - - - - -	229
Oi, kaip nusibodo - - - - -	230
Nueik, atrask, parnešk - - - - -	232
Jūs, mano kanklės - - - - -	233
Mes, skambios stygos - - - - -	234
Eini takeliu - - - - -	235
Ankstyvajai gėlelei - - - - -	236
Nebijok - - - - -	237
Širdis kad atrastų - - - - -	238
Kodėl? - - - - -	239
Oi, skriskite greitai... - - - - -	240
Draugei - - - - -	241
Sveikinu pavasarį - - - - -	242

Kelkimės! - - - - -	243
Tu džiaukis - - - - -	245
Plaukim - - - - -	246
Kam pasiskųsiu? - - - - -	248
Tėve mūsų - - - - -	250
Pasiilgau vasarėlės - - - - -	252
Ieškok, surask - - - - -	254
Sudie, supelėjus mokykla - - - - -	256
Lyg sapnas, ne sapnas... - - - - -	258
Mes išeinam į liaudį - - - - -	260
Draugams - - - - -	261
Respublika žydi — žydės ir Šiauliai - - - - -	262
Mes, laukų artojai - - - - -	263
Nauji metalai - - - - -	264
Mes, broliukai ir sesutės - - - - -	265
Žmonija raudonom vėliavom pasipuoš - - - - -	267
Tarybinei moteriai - - - - -	268
Neilgai - - - - -	270
Susipažinimas su rusų poetais - - - - -	271
Milijardierius popiežius - - - - -	273
Liaudžiai - - - - -	274
Neiūdėk, berželi... - - - - -	275
Keikis, kelkis, Jovarėli - - - - -	277
Laiškas kolūkiečiams - - - - -	278
Ėturčių poetas — Julius Janonis - - - - -	280
Mes už taiką! - - - - -	282
Mes neleisim karų - - - - -	283
Jau kelias į šviesą praskintas - - - - -	285
Galiu - - - - -	286
Juodosios jūros bangos - - - - -	288
Mano liaudis - - - - -	290

PROZA

Tėvynės laukuose - - - - -	295
Kalėjime - - - - -	302
Kodėl tavęs čia nėra? - - - - -	306
Kiškelis - - - - -	309
Ant ežero kranto - - - - -	312
Kukavo gegutė - - - - -	317

Rytas	- - - - -	321
Etapu	- - - - -	325
Varpų vainikas	- - - - -	330
Augmenėlis	- - - - -	334
Drąsios moterys	- - - - -	337
Šermenyse	- - - - -	340
Tas pilkas gyvenimas	- - - - -	346
Jurgis Liėsutis ir Petras Meilutis, arba kodėl žmonės važiuoja į Ameriką	- - - - -	348
Per kovą į šviesą	- - - - -	387
Bibliografinės pastabos	- - - - -	395
Eilėraščių alfabėtinė turinio rodyklė		403

Йоварас
 НЕ ГРУСТИ, БЕРЕЗКА
 Поэзия и проза
 На литовском языке

Redaktorius *Vyt. Rudokas* Dailininkas *M. Bulaka*
 Techn. redaktorius *V. Serapinas* Korektorė *L. Greblėkienė*

Pasirašyta spaudai 1955.III.19. LV 24434. Leidinio Nr. 1779. Tiražas 5.000 egz. Popierius 82x108 1/32 — 6,5 pop. l. = 21,32 sp. l. + 6 įklijos; 13,5 leid. l. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune, Spaustuvinių 3. Užsak. Nr. 205. Kaina 6 rb 75 kp

Государственное издательство художественной литературы Литовской ССР, Вильнюс. Отпечатано в типогр. «Райде», Каунас, ул. Спастувининку № 3.